BIBLIOTECA DE PROZA ROMANA CONTEMPORANA

DE ACELAŞI AUTOR

ULTIMII (roman)
Editura Eminescu, 1970

ZILE DE NISIP (roman)
Editura Cartea Românească, 1980

BUJOR NEDELCOVICI

Somnul vameşului

Voi. 1

Editura Eminescu

BUJOR NEDELCOVICI

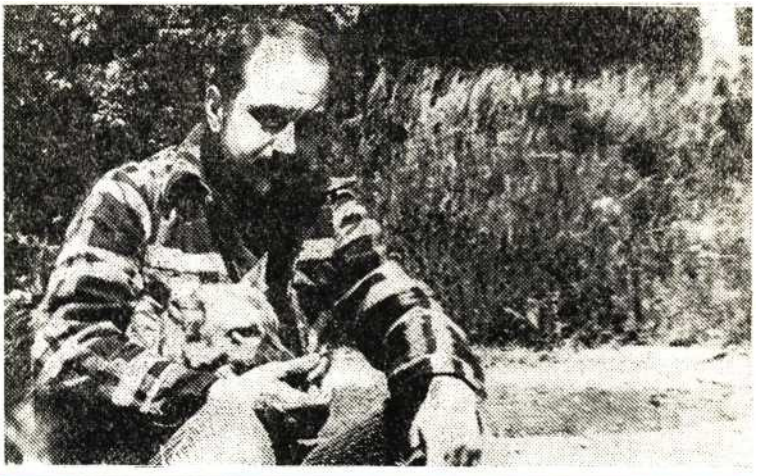

Care este menirea unui scriitor, dacă nu aceea de a se interoga luîndu-i pe ceilalţi martorii neizbînzilor sau triumfului.
Interogaţia nu ca simplă nedumerire, ci interogaţia problematică ce duce la „stăpînirea“ unui domeniu al vieţii prin gîndire şi imaginaţie. Scriitorul se neagă în dorinţa unei afirmaţii : cunoaştere şi memorie — sensul existenţei.

BUJOR NEDELCOVICI

Somnul V ameşului

Voi. 1 **FĂRĂ VÎSLE**

Ediţie revizuită şi adăugită cu o prefaţă de NICOLAE MANOLESCU şi o postfaţă de autor

Editura Eminescu

BUCUREŞTI 1981, PIAŢA SCINTEII 1

Coperta seriei :
VAL MUNTEANU

Ilustraţia de pe copertele volumelor 1, 2, 3 : **MIHAITOPA**

Tatălui meu...

In somn sîngele meu ca un val se trage din mine înapoi în părinţi.

LUCIAN BLAGA

Prefaţă

BUJOR NEDELCOVICI, NĂSCUT IN 1936, ŞI-A PUblicat primul roman în 1970, adică la treizeci şi patru de ani. Este vîrsta — între treizeci şi treizeci şi cinci de ani — la care au debutat majoritatea romancierilor din generaţia lui. Excepţie n-au făcut decît aceia care au debutat cu proză scurtă sau cu poezie : dar chiar şi în cazul lor primul roman a

*apărut de obicei cînd autorul trecuse de treizeci de ani *. Dacă o raportăm la precocitatea poeţilor, această întârziere este şi mai izbitoare. Cea mai banală explicaţie care se poate da faptului este că natura genurilor şi a experienţei pe care o presupun diferă de la roman la poezie. Poetul, scriind mai ales despre sine, trăieşte o experienţă aşazicînd inefabilă; în vreme ce romancierul trebuie să observe lumea. Subiectivitatea noastră se maturizează mai repede decît capacitatea de observaţie, organul emoţiei decît ochiul. Biografiile romancierilor români care au astăzi patruzeci şi cinci de ani sînt din această cauză mai pline de fapte decît ale poeţilor de aceeaşi vîrstă. Bujor Nedelcovici a fost avocat, merceolog şi economist înainte de a publica un rînd. Şi chiar dacă nu cădem în greşeala de a echivala viaţa unui scriitor cu evenimentele sociale şi profesionale care-i compun biografia, nu putem să nu remarcăm mai marea lor abundenţă tocmai în cazul romancierilor. Fără a fi falsă, o astfel de explicaţie e departe însă de a fi suficientă. Mai întîi, depinde oarecum de caracterul romanului însuşi experienţa pe care el o pretinde autorilor. De exemplu, romanele egocentrice şi intelectualiste ale generaţiei lui Anton Holban au putut fi concepute cînd autorii n-aveau mult peste douăzeci de ani. Trebuie deci să ne punem unele întrebări cu privire la felul romanelor de azi spre a şti căror împrejurări se datorează cu adevărat întîrzierea debuturilor în acest gen. In al doilea rînd, trebuie să examinăm evoluţia ca atare a genului, la noi, după 1950, metamorfoza temelor şi a stilului, spre a desprinde, nu o lege, dar măcar o regulă. In sfîrşit, să vedem dacă această metamorfoză n-a*

intrat cumva la un moment dat în conflict cu normele în vigoare sau cu prejudecăţile criticii şi publicului, ceea ce ar putea de asemenea conţine unele indicaţii utile. Oricum ar fi, dintr-un astfel de sondaj ne-am putea alege

*** Iată anii de naştere şi anii primului roman publicat la principalii romancieri ai generaţiei : G. Bălăiţă, 1935, 1975 ; Ştefan Bănulescu, 1929, 1977 ; N Breban, 1934, 1965 ; Aug. Buzura, 1938, 1970 ; Mircea Ciobanu, 1940, 1968 ; Virgil Duda, 1939, 1969 ; Alexandru Ivasiuc, 1933. 1967 ; Romulus Guga, 1939 1970 ; Nor- man Manea, 1936, 1970 ; Fănuş Neagu, 1932, 1968 ; D.R. Popescu, 1935, 1959 ; Sorin Titel, 1935, 1968 etc.** *cu o imagine, provizorie şi sumară încă, totuşi necesară, a romanului nostru actual.*

Ca şi în poezie, două generaţii sînt în clipa de faţă active în proza românească. Una grupează scriitori de care s-a legat, în deceniul al şaselea, un important moment al romanului (Morometiî, Groapa, Străinul şi Setea, Cronica de familie, Desculţ *şi, datorat unui reprezentant al altei generaţii,* Bietul Ioanide), *scriitori prezenţi, fireşte,* şi *în anii care au urmat. A doua s-a consacrat spre sfîrşitul deceniului al şaptelea şi începutul celui de al optulea. Vîrsta biologică e mai puţin semnificativă în aceste cazuri, dar, cu excepţiile de rigoare, observăm că romancierii din prima generaţie au astăzi în jurul virsţei de cincizeci şi cinci de ani, ceilalţi fiind cu un deceniu mai tineri : fără a forţa cronologia, distanţa dintre anii naşterii o repetă oarecum pe aceea dintre anii consacrării. Romanul actual repetă în linii mari opera acestor două generaţii : a evoluat odată cu ele şi prin ele. Nu este o radicală ruptură — de ordinul preocupă-rilor sau mai ales al tehnicii — între* Morometii şi Vînă- toarea regală, *între* Străinul şi Ucenicul neascultător. *Înnoirea tematică sau stilistică pare până la un punct opera colectivă a epocii înseşi. Unul din întîiele romane importante despre satul românesc din anii colectivizării, care conţine altceva decât viziunea idilică şi convenţională de altădată, este scris de Marin Preda în 1967 :*

partea a doua a Morometeilor, *„Obsedantul deceniu" devine abia ulterior tema predilectă a noii generaţii. Intre prima şi a doua parte a* Morometeilor *sînt sesizabile şi unele modificări de ton sau de perspectivă narativă ce ne fac atenţi la modificarea mai generală pe cale a se efectua în tot romanul. Din istorice, romanele mai noi devin de actualitate, fixîndu-şi obiectivul asupra unei realităţi sociale mai apropiate şi, în orice caz, care nu mai este despărţită de aceea strict contemporană prin nici o revoluţie istorică. Creşte totodată interesul pentru problematizare, acolo unde fresca oarecum descriptivă ori cronica prea generală deţinuseră un avantaj substanţial. Problematizare înseamnă două lucruri : subiectivizare a viziunii şi apreciere morală. Fresca deceniului al şaselea e mult mai constatativă decît romanul social al deceniilor şapte-opt, în care nevoia de a aprecia istoria trece înaintea aceleia de a o descrie şi în care aprecierea se face aproape totdeauna în numele unei subiectivităţi exigente şi în stare a-şi asuma erorile eventuale. Aici e un aspect esenţial la care voi reveni îndată, vorbind despre romanele lui Bujor Nedelcovici. Să adaug acum doar faptul că o consecinţă previzibilă a renunţării la falsa obiectivitate dogmatică este diversificarea stilistică a romanelor noi. Uneori această diversificare a fost interpretată de critică prin prisma unei oarecari mefienţe de o posibilă intoleranţă : alta decît aceea a dogmatismului, totuşi intolerantă cită vreme „romanul nou" era opus prea de tot categoric „romanului vechi". Trebuie să spun că, oricît m-am străduit, n-am descoperit nicăieri indicii consistente ale unei asemenea atitudini. Aş preciza : pînă la absenţa chiar şi a acelor minime manifeste personale, de care unii romancieri din trecut îşi însoţeau romanele; există puţini teoreticieni ai romanului printre romancierii acestei generaţii. O intoleranţă nemanifestată decît cel mult prin originalitatea formulei adoptate este departe de punctul critic în stare a o face interesantă.*

Diversificarea de care aminteam pare în aceste condiţii a fi rezultatul unor iniţiative strict personale şi, dacă devine simptom de şcoală literară, acest lucru se întîmplă abia prin acumularea de experienţe de acelaşi fel; vreau să spun că, pînă la urmă, pornind din puncte diferite ale circumferinţei, acţiunea de reformare a romanului nostru se vădeşte a tinde spre un acelaşi centru al cercului, sub influenţa, dificil de sesizat, dar irecuzabilă, a unor forţe Ce ar merita să fie studiate cîndva. Căci oricît de diverse ar fi romane ca Racul *şi* Lumea în două zile, Bunavestire *şi* Nebunul şi floarea, *există între ele asemănări prea profunde spre a fi ignorate : un stil comun ce mi se pare mai semnificativ decît toate deosebirile de expresivitate individuală. Acest stil nu-l pot analiza acum decît, succint, prin indicarea cîtorva componente : apropiere subiectivă a realităţii pînă la ambiguitate ; ancheta morală, eseul ideologic sau parabola istorică — mijloace de a se raporta la lume ale unui ins dotat cu o conştiinţă puternică de sine ; realism şi mitologie, adică o încercare de a înfăţişa realul fără falsificări şi totodată nevoia de proprietăţi imaginare ; psihologism şi naturalism; epos ironic, parodie, grotesc. Găsesc în* Ucenicul neascultător *al lui G. Bălăiţă această definiţie, în parte în cuvintele lui Polonius din* Hamlet *(care, el, nu ştie ce spune !) despre trupa de actori sosiţi la curte, care mi se pare destul de potrivită dacă-i reducem din verva imaginaţiei (caracteristică mai puţin romanului nostru în genere decît autorului): „Cronică, poveste, roman sentimental cu aventuri şi filosofie, baladă, farsă, epopee, ehei, frescă, mozaic, Kaaba, ehei, carte de învăţătură, de joc, de visare, sigur, sigur, bildungsroman, avatarurile unui tînăr în prima, a doua sau a treia tinereţe, cîte nu poartă în lada căruţei trupa noastră care cuprinde, fireşte, the best actors in the world, cei mai buni actori din lume, fie în tragedie, fie în comedie, piese istorice, pastorale, pastorale comice, pastorale istorice, tragico-istorice, pastorale tragi-comice- istorice,*

piese ce respectă regulile şi poeme libere.“ Sper că, oricît de sumare, aceste consideraţii explică satisfăcător amînarea debuturilor în romanul nostru nou : genul trebuia să-şi găsească temele şi formula. Era necesar să se maturizeze societatea însăşi pentru ca noul roman să devină posibil. Cu un deceniu înainte el ar fi părut o utopie, prin sensul critic ce-i este constitutiv şi prin dedogmatizarea viziunii şi a stilului.

Bujor Nedelcovici a publicat între 1970 şi 1977 patru romane : Ultimii, Fără vîsle, Noaptea *şi* Grădina Icoanei. *Ultimele trei le-a gîndit sub forma unui ciclu şi, rescri- indu-le în mare parte, le republică astăzi sub titlul general* Somnul vameşului. *Ideea de ciclu trebuie să ne reţină o clipă ca fiind foarte caracteristică pentru noul nostru roman. După* Cronica de familie *noi n-am avut multă vreme cicluri ambiţioase. Mai mult : în jurul lui 1960 romanului însuşi îi erau preferate speciile prozei scurte. Cîţiva dintre romancierii de azi au debutat în acei ani ca nuveliști : D.R. Popescu, Fănuş Neagu, Nico- lae Velea, Şt. Bănulescu. Dogmatismul compromisese romanul frescă sau cronică fiindcă îl absolutizase : pe de o parte opunînd socialul psihologicului, acesta din urmă relegat ca literatură de inspiraţie mic-burgheză, solipsista ; pe de alta, pretinzînd fiecărui roman să conţină eşantioane ale întregii tipologii sociale, eroi tipici pentru toate clasele şi categoriile. Se cunoaşte rezultatul : abuz de descripţie socială, reducerea romanescului la istoricul sumar, schematic, tezism şi absenţa individualizării. Prin reacţie, tinerii care debutau spre 1960 au relansat psihologismul, personajul bizar, de excepţie, „sucitul“, cum i s-a spus, aflat la periferia tipului, maniera lirică ce permitea subiectivităţii să se afirme şi, în locul cazărmilor epice ale deceniului abia încheiat, instantaneul social şi etic. Această foarte normală reacţie a*

întârziat romanul propriu-zis care trebuia nu numai să-şi vindece rănile, dar să fie capabil a reintegra o parte din procedeele compromise. Odată cu anvergura construcţiei, el va redescoperi şi plăcerile romanescului : anexarea de imaginare teritorii, înaintarea lentă în timp, reluarea personajelor, ciclicitatea ca element esenţial al oricărei fantezii epice. D.R. Popescu îşi reia personajele din F *în mai multe romane ulterioare, Mircea Ciobanu inaugurează un ciclu de* Istorii *în mai multe volume, Alexandru Ivasiuc visează o* Cronică a familiei Dunca, G. *Bălăiţă şi Şt. Bă- nulescu îşi anunţă drepturi imprescriptibile de proprietate asupra unor Yokpanatawphe personale.*

Într-un fel, Bujor Nedelcovici i-a precedat, căci în 1972 cînd publica Fără vîsle *avea deja ideea unei cronici de familie. Astăzi el îşi teoretizează formula în cîteva pagini* (în loc de postfaţă) şi *e semnificativ să vedem cum fuge încă de acea terminologie care păruse dacă nu invenţia în orice caz bunul dogmatismului. Iată-l între- bîndu-se despre* Somnul vameşului.

„Este o cronică de familie, frescă, epopee ? Ar fi o cronică de familie dacă Madame Bovary — păstrînd proporţiile — ar fi romanul unui adulter. Roman-căutare ? Romanul devenirii unei conştiinţe ? O călătorie în timp pentru a intra în dialog cu destinul istoric ? Nu. Un roman-mozaic. Am vrut ca fiecare -fragment să reprezinte o trăsătură, alteori un profil sau un gest care să se integreze într-un desen general. Un desen în mişcare.*[11]

Definiţia e interesantă pînă şi în contradicţiile ei să le spun teoretice, căci, încă o dată, practica scrisului şi o anume experienţă istorică se dovedesc mai puternice decît pura teorie a literaturii. O înţeleg ca pe un refuz al definirii prin termeni compromişi. Şi, apoi, romanul- căutare sau al conştiinţei în devenire ar exclude romanul-mozaic ? Se potrivesc foarte bine cu Somnul vameşului *şi întîile două sintagme. Simt şi aici suspiciunea faţă de catalogare şi clasificare. Insă*

nici repetarea unei modalităţi (cronica), nici clasificarea fie ea şi arbitrară nu sînt destul ca să facă să se repete o epocă. Pare poate exagerat să trag asemenea concluzii din postfaţa lui Bujor Nedelcovici, psihanalizîndu-i aprehensiunile teoretice, dar mărturisesc că ceea ce m-a condus aici este ultima parte a încercării lui de autodefinire : romanul-mozaic. Iată, mi-am spus, cronica, fresca şi romanul-conştiinţei nu sînt vasăzică refuzate doar întrucît autorul continuă să le simtă stilistic deteriorate (de atîta dogmatică întrebuinţare), ci întrucît ele, ca termeni, continuă să implice în ochii lui un fel inacceptabil de a privi realitatea în roman. Principiul mozaicului este unul al perspectivelor multiple şi al unor adevăruri particulare ce nu se însumează principial niciodată : el se opune tocmai acelei false obiectivităţi a frescei sociale din deceniul şase, în care realul era mutilat, în numele unei perspective totalizatoare şi schematice. Dedogmatizarea viziunii istorice atrage dedogmatizarea formulei epice : autorul mozaicului nu mai are pretenţia de a deţine soluţii unice şi universale ; reconstituirea ansamblului o face cititorul, este ea însăşi chestiune de perspectivă; postura naratorului ca şi a celui ce citeşte este aceea a martorului, nu aceea a privilegiatului omniscient. Şi, mai important decît orice, această relativizare înseamnă recunoaşterea dreptului la eroare : nu un adevăr „istoric" incontestabil, „obiectiv", situat mai presus de adevărurile vii ale fiecăruia, trebuie să căutăm în romanele sale, ci o experienţă failibilă a adevărului, cu putinţa greşelii, o viziune subiectivă şi omenească vulnerabilă.

Pînă la urmă Bujor Nedelcovici cade peste o formulă norocoasă : „un desen în mişcare". Aici multiplicitatea perspectivelor ori aleatoriul construcţiei se îmbogăţesc cu un element nou ce mi se pare în cel mai înalt grad caracteristic pentru proza lui : şi anume un fel de esenţială ezitare între nişte tipare (morale de obicei)

generale. abstracte, şi mişcarea istorică imprevizibilă a lumii. Moralismul abstract este atît de vădit incit aproape nu mai are nevoie de demonstraţie. Şi el se aplică la observarea unui proces, intr-un fel de Bildungsroman, care *e şi o cronică de familie. Aş spune că în acest caz se naşte o tensiune între formula de roman — relativistă, aproape experimentală — către un invizibil* Zeitgeist *l-a împins pe Bujor Nedelcovici şi natura profundă a înzestrării sale. El e un moralist înclinat să judece din acest unghi comportamentul uman; pleacă de la nişte principii abstracte ca să studieze compatibilitatea acestui comportament cu ele ; are în definitiv o teză pe care o verifică. Apariţia în centrul ciclului său a unui personaj care e jurist de formaţie şi care nu face altceva decît să caute adevărul, chemînd pe rînd înaintea unei instanţe etice personajele celelalte — nu e deloc întâmplătoare. Atît dacă ar fi fost aş fi oprit comentariul asupra acestei chestiuni aici: dar Iustin Arghir (este numele personajului) tinde să-şi asume pe parcurs un rol la care autorul însuşi a trebuit să renunţe sub presiunea formulei adoptate şi anume rolul celui care deţine Adevărul. Prin acest artificiu, Iustin reface, în interiorul ficţiunii, acea poziţie autoritară şi discreţionară a naratorului vechi, sursă de schematism. Sigur, nu e vorba aici de nici unul dintre şabloanele sociale prin intermediul cărora atâtea din romanele deceniului şase vedeau realitatea : e vorba de un moralism abstract şi oarecum rigid care ţine cu tot dinadinsul să silească realitatea a i se conforma. Comentariul vieţii se dovedeşte uneori mai substanţial decît viaţa însăşi. Idealismul etic al autorului (divulgat în Iustin) transformă scena istoriei într-o sală de tribunal şi pe protagonişti în judecători şi judecaţi. Aceasta este obiecţia capitală ce se poate face unui romancier foarte serios, bun cunoscător al lumii pe care o înfăţişează, cinstit în premisele şi în concluziile sale morale, şi de un indiscutabil interes în ce*

priveşte actualitatea temelor de reflecţie.

Aş spune, simplificînd doar cît să nu falsific, că tema esenţială este în Somnul vameşului *aceea a* moştenirii, *într-un sens propriu şi deopotrivă figurat, şi considerată tntr-o triplă accepţie : biologică, socială şi morală. Trebuie să admit că această temă, pe care am remarcat-o încă din cronicile la volumele succesive, deşi n-am formulat-o atunci foarte net, este probabil destul de evidentă spre a sări în ochi şi altora. Mircea Iorgulescu de exemplu în* Scriitori tineri contemporani *vorbeşte de o „descendenţă" ce ar fi hotărîtoare în destinul personajelor lui Bujor Nedelcovici : „Fatalitatea se manifestă prin filiaţie; succesiunea este văzută sub triplul aspect al implicaţiilor sociale, biologice şi spirituale [...] In* Ultimii o moştenire *determinată este acceptată orgolios [...] în* Fără vîsle *şi în* Noaptea *procesul se petrece în sens opus: Iustin Arghir refuză fatalitatea descendenţei, el vrea să se elibereze prin cunoaştere de "dependenţa faţă de un destin care a stabilit să aparţină unei familii"" anumite. Voinţa scriitorului de a supradimensiona proporţiile eroilor săi duce însă adesea la artificialitate." Desigur. Să precizez însă anumite lucruri. Descendenţa e mai puţin preocupantă decît ascendenţa, căci* Somnul vameşului *este romanul unui complex al originii sociale. Iustin Arghir provine dintr-o familie de mare burghezie provincială care şi-a pierdut după război odată cu proprietăţile majoritatea drepturilor cetăţeneşti. Problema lui este tocmai aceea a disocierii răspunderilor : este el vinovat de „greşelile" (în fond, de apartenenţa la o categorie socială) părinţilor ? Există putinţa răscumpărării prin cunoaştere lucidă a trecutului ? şi oare sensul moştenirii este doar acestd, să-i spunem negativ, de povară purtată pe umerii moştenitorului, sau el are şi o valoare pozitivă în măsura în care îndeamnă la cunoaştere şi la luptă pentru cucerirea libertăţii de opţiune ?*

în accepţie biologică, Iustin Arghir este „fiul", „moştenitorul", urmaşul care încearcă să-şi cunoască „părinţii", ascultînd de o voce a sîngelui, ca şi de o necesitate imperioasă de ordin social. Raporturile lui cu familia sînt duble : de refuz şi de integrare. Refuzul provine din orgoliul moştenitorului traumatizat de moştenire ; integrarea ţine de relaţia biologică. In fond, accepţia socială a moştenirii predomină. Nu sînt multe elemente de ereditate zolistă în Somnul vameşului : *factorul biologic, determinant în tot romanul secolului XIX de la Balzac la Hardy, este aşazicînd secularizat : trecut din domeniul naturii umane in acela al socialului. Marca sau Stigmatul moştenitorului încetează a fi de natură fiziologică (dege- nerescenţă, bunăoară), căpătând caracter social. „Moştenirea" se instituţionalizează. Dacă această moştenire este o fatalitate, într-o a treia accepţie (morală), ea este un act voluntar, conştient asumat, o acţiune etică a individului care-şi recunoaşte plin de orgoliu, legătura cu familia. Descendenţa nu mai e resimţită în negatâvitatea ei; ascendenţa e judecată, dar acceptată.*

Primul roman din trilogie (Fără vîsle) *este romanul unui tânăr (Iustin Arghir) care porneşte în căutarea trecutului familiei sale spre a-şi cunoaşte mai bine lumea din care provine şi spre a-şi explica propriul eşec social. Metafora din titlu conţine ideea omului care învaţă singur, ajutat doar de forţa braţelor sale, în vreme ce toţi ceilalţi se află în barcă :*

„Cred că e drumul pe care l-am apucat în viaţă — spune Iustin Arghir — cel mai greu, înotând de unul singur, fără nici un ajutor, iar cel de lingă mine, poate toţi ceilalţi, în barcă. înţelegi, Aroane ? El e în barcă şi cînd tu faci trei mişcări cu braţele în apă, el face doar una cu vîslele şi e mereu departe de tine, ajunge la mal înaintea ta şi se cheamă că a mers mai repede, că e mai bun, pe cînd tu înoţi ca un prost şi sosesti ultimul, obosit, trăgîndu-te de crengi ca să poţi ieşi din apă.“

Se observă lesne că perspectiva este aici a individului solitar pe care societatea îl constrînge şi îl condamnă. Aceasta indică o deplasare de accent de la valorile
— absolut dominante în romanul deceniului şase — instituţionalizate, oficializate, spre cele ale insului. în jurul lui Iustin se strîng trei cercuri ameninţătoare, responsabile oarecum de decizia lui de a-şi cerceta minuţios trecutul şi de a-şi schimba felul de viaţă. Întâiul cerc (autorul însuşi îl numeşte aşa) este legătura cu o femeie bolnavă, care-l iubeşte cu disperare, dar pentru care Iustin are un sentiment mai curînd de milă decît de iubire, şi în care intră şi o anume obligaţie morală. Din acest cerc Iustin va încerca să iasă la sfîrşitul întâiului volum şi va reuşi cu adevărat abia cînd femeia în cauză se va sinucide (în Grădina Icoanei). *Al doilea cerc îl reprezintă trecutul familiei sale. Fiind la un moment dat tras la răspundere pentru lucruri care priveau originea lui de clasă, personajul îşi va inventa o vinovăţie spre a-şi putea explica eşecul. Este un fel de solidaritate biologică aici cu lumea care l-a produs. Iustin întreprinde o lungă şi minuţioasă anchetă spre a se informa asupra acestei lumi. Consultă pe cei cîţiva supravieţuitori, din generaţia anterioară, care însă i-au cunoscut îndeaproape pe fondatorii familiei : un unchi Trifon şi o mătuşă Liz, un fel de Madame Valsamaki-Farfara. Treptat, ancheta dă roade şi romanul se populează de fantomele întemeietorilor. Absolut memorabili sînt cei doi bătrîni : Ştefan Orleanu-Fier, burghezul, bancherul, parvenitul prin tenacitate, şi colonelul Ion Arghir, aristocratul. Se conturează o* Forsyte Saga *românească, de negustori, politicieni, ofiţeri, magistraţi, cu care Iustin îşi identifică rădăcinile cele mai îndepărtate. Maniera restituirii e sugerată într-un capitol unde lui Iustin i se arată fotografiile înaintaşilor :* Fără vîsle *conţine, în capitolele retrospective, un album de familie, restituit clasic şi obiectiv, nu scutit de unele clişee ale genului (sociale şi psihologice), dar îndeajuns*

de bine gîndit spre a fi foarte viu, ca atmosferă, ca tipuri, pe porţiuni. în contrapunct (nu fără oarecare monotonie) se schiţează existenţa în prezent a lui Iustin, unde, alături de cercul prea miloasei lui iubiri pentru Dana, începe să se facă simţit şi un altul. în casa în care locuieşte, s-a petrecut o crimă. Iustin e hărţuit de o anchetă ce bate pasul pe loc. Nu ştim deocamdată mai mult. Abia în volumele următoare acest al treilea cerc va deveni esenţial.

în Noaptea, *primul lucru nou este modificarea atitudinii lui Iustin care, din victima blînd-resemnată a originii sale „nesănătoase", devine un ins agresiv şi prea stăruitor în a şti de ce s-au comportat într-un fel ori în altul rudele sale. De la generaţia fondatorilor, ancheta alunecă treptat (respectînd cronologia, în ciuda întreruperilor) spre generaţia următoare, a unchilor, mătuşilor şi părinţilor lui Iustin. Aceştia îi sînt, unii, cunoscuţi direct : se numără printre „informatorii" lui, sînt deci personaje şi naratori. Contrapunctul pe de altă parte e la fel de apăsat ca şi în* Fără vîsle : *s-a schimbat doar modul relatării, care a devenit mai economicos, eliminînd introducerile (uşor convenţionale) şi misanscena din volumul anterior. După Trifon şi Liz, turneul familial al lui Iustin se continuă cu Nicolae, Maria, Verona, Matei şi alţii. Spuneam că dintr-un colecţionar inofensiv de elemente de biografie, Iustin devine un fel de inchizitor. Postura e oarecum dezagreabilă şi trebuie să recunosc că personajul îmi devine în această parte mai puţin simpatic moralmente. Evident, împotriva voinţei autorului care îl simpatizează fără să se ascundă. Iustin s-a hotărît să se elibereze de „laşităţi şi tăceri" : motiv pe care-l consideră suficient spre a arunca în obraz bătrînilor lui unchi şi mătuşi adevăruri uneori cam prea crude. E şi prea tînăr spre a avea dreptul să judece atît de sever. Iustin, iată, se judecă şi pe sine din cînd în cînd : „Numai dacă mergi singur*

ajungi la ţintă — declară el în virtutea individualismului exacerbat de care vorbeam. Şi adaugă : Dorinţa de a căuta, acest viciu de a alerga mereu, viciu pe care-l iubesc dintr-un orgoliu şi poate dintr-o superioritate în care nu mai cred." Crede totuşi, de vreme ce în Grădina Icoanei, *încheind practic judecarea propriului trecut, îşi ia sarcina de a judeca pe alţii, din afara familiei.*

Acest al treilea volum conţine o modificare vizibilă de perspectivă. Maniera albumului de familie, a restituirii obiective, este aici alterată de un mod al participării care răstoarnă cronologia şi face evazive unele explicaţii. Ordinea capitolelor nu mai ţine cont de ordinea faptelor. Tonul e „înalt", detaşat, aproape ironic. Exista în Iustin din volumele anterioare o frenezie tinerească şi chiar grosolană, stinsă acum intr-o resemnare rece şi lucid severă. Moralistul şi-a atins întîiul scop : îşi va găsi curînd altele. Eliberarea din întîile două cercuri i-a clarificat situaţia. Dana s-a sinucis. Nu mai are nimic de aflat despre familia sa. A fost numit judecător şi preşedinte de tribunal. In acest punct s-ar fi părut că romanul va curge liniştit spre un final idilic. însă autorul este de altă părere şi ne rezervă o surpriză. Al treilea cerc se strînge brusc şi Iustin îi cade victimă. Două personaje memorabile sînt în acest ultim act al trilogiei : căpitanul Voican şi Rovenţa. Ambele ne erau cunoscute din primul volum, dar ajung la dimensiuni memorabile abia acum. Voican e un ofiţer abil şi destul de enigmatic ca să pară profund. în el se amestecă autoritatea aproape arbitrară şi obedienţa cea mai servilă, duritatea şi o politeţe obsecvioasă. Este ceva moralmente slinos în acest anchetator (care parodiază parcă pe celălalt anchetator : e negativul lui Iustin),

insinuant, perfid, căutînd nu adevărul, ci acea vinovăţie necesară prin care Iustin, altul, pot fi priponiţi temeinic la stîlpul conformismului şi supunerii. Rovenţa este unealta lui ideală, tip dosto- ievskian de Marmeladov ; el e devotatul care trădează, fidelul abject, umbra nedeslipită a lui Iustin („petecul de noapte dat nouă din născare" ?). Scos din funcţie, fiindcă Voican (din ordin) lasă să plutească în jurul lui un aer de mefienţă, Iustin porneşte în ultima lui cruciadă : aceea de a-şi dovedi onestitatea şi fermitatea. Idealismul lui e maxim. Va fi învins de Runcanu, politician versat şi care se bazează nu pe idei abstract-ge- neroase, ci pe relaţii personale. Justiţia lui Iustin îşi dovedeşte întregul abstractism etic. In fond, autorul sugerează (nu mai mult) că această justiţie poate fi uneori mai greu suportabilă încă decît lipsa de principialitate, căci ea nu ţine seama de oamenii reali. Presupune nişte oameni tari şi invulnerabili. Iustin e un fel de Saint-Just. Ce curios : complexul originii sociale de care suferea la început (şi care era unul de inferioritate, con- ducînd la reflexul defensiv al solidarizării biologice cu familia) s-a răsturnat într-un complex al invulnerabilităţii etice (şi care este unul de superioritate, ce conduce la izolare vanitoasă). Notarul şef Iustin Arghir va purta pînă la moarte în sine pe judecătorul Iustin Arghir : doar că, nemaiputîndu-se exercita pe faţă, simţul lui moral pedepsitor va deveni din ce în ce mai orgolios, prin abstragerea din conjunctură şi din realitate.

NICOLAE MANOLESCU

1

TREI PERECHI DE MÎINI SE ODIHNESC PE FAŢA de masă albă. Mîinile lui Iustin: subţiri, palide, cu vene la suprafaţă, nervoase ; strigăte reţinute de un zîmbet. Mîinile lui Simion : falange mari, groase, unghii bombate, două dintre ele îngălbenite de tutun ; uneori le mişcă iute, apoi rămîn înlemnite, cu o siguranţă greu de alungat,

puternice, dominatoare ; două animale mici stînd la umbra unui gînd. Mîinile lui Aron : degete scurte, late, în continuă agitaţie ; două păsări care îşi iau mereu zborul dar se întorc de fiecare dată lîngă celelalte.

„Şi acum ce ai de gînd să faci ?“ îl întreabă Simion.

„Să intru în avocatură, răspunde Iustin. Am profesat doar un singur an, nici nu mi-am terminat stagiul."

Aron vrea să-1 întrebe ceva, simte că nu trebuie să intervină, cei doi parcă au «un cod» al lor pe care îl descifrează mai greu, dacă ar fi vorbit poate ar fi strecurat o glumă şi acum n-ar fi fost potrivită. Ia paharul şi bea puţin, vin.

„Ai întreprins ceva ?“

„Da, şi Iustin scoate din buzunarul hainei un plic albastru, uzat pe la colţuri — pregătit de acasă, pregătit şi pentru această discuţie — pe care e scris cu litere mari : ■“Memorii*. Am trimis o scrisoare prin care îi rugam să-mi comunice : dacă am comis vreo abatere, care anume, iar dacă am fost nevinovat să-mi spună ce i-a determinat să mă dea afară."

Işi ridică ochii de pe hîrtie şi îi îndreaptă spre Simion.

„Ce ţi-au răspuns ?“

„Nimic."

Simion tace, parcă s-ar fi aşteptat la acest răspuns.

„Am trimis o altă scrisoare, continuă Iustin. După cîteva luni de aşteptare m-am dus la Cîmpeni. Am intrat în biroul pe care îl cunoşteam atît de bine... eram chemat aproape în fiecare zi să dau «completări la autobiografie». Adevărate interogatorii ! în faţa mea acelaşi tovarăş

Constantin. I-am spus despre ce este vorba. “Da. Aşa se proceda atunci*, a conchis el ca o justificare, fără să mă privească în ochi. N-am vrut să-i amintesc că «atunci» era tot el acolo. “E adevărat, au trecut aproape zece ani*, am zis eu. Nu -mi-a răspuns. A găsit scrisorile într-un dosar pe care era scris : De clasat. A ieşit din încăpere fără să-mi dea nici o explicaţie, cu aerul cel mai firesc, ca şi cum ar fi fost normal ca scrisorile mele să fie ţinute în acel dosar. S-a întors după puţin timp. «Aşteptaţi. Am dus actele tovarăşului preşedinte» mi s-a adresat el posomorit şi plictisit că-1 deranjez cu necazurile mele. După vreo două ore mi-a dat hîrtia asta, şi Iustin scoate din plic o altă adresă. ■"Urmare cererilor dumneavoastră vă facem cunoscut că aţi fost radiat din barou în baza hotă- rîrii luate de forul tutelar şi comunicată nouă cu adresa nr. 2615 din 15 septembrie 195’. Adresaţi-vă Ministerului Justiţiei în vederea soluţionării.**".

Cineva sună la intrare. Paşii Elenei se aud pe culoar, se duce să deschidă. O voce străină, apoi Elena spune cu glas încet : „Era Matilda, de la etajul patru, mi-a cerut nişte piper." Simion aplecă puţin capul, semn că a auzit, nu întoarce privirea, se adresează lui Iustin :

„Şi ministerul ?“

„Mi-a trimis o scrisoare, şi Iustin scoate iarăşi din plicul albastru o hîrtie pe care o priveşte îndelung, parcă i-ar fi greu s-o înţeleagă : «La cererea dumneavoastră înregistrată cu nr. 3339 din 12 octombrie 195’ vă facem cunoscut că hotărîrea a fost luată pentru motivele ce vi s-au comunicat la data respectivă şi pe care dumnea- voastră le cunoaşteţi.»"

„Atunci ce ţi-au spus ?“

„Nimic."

„Cum... cum nimic ? !“ Simion ia o ţigară din pachet şi scapără un chibrit cu o mişcare scurtă, nervoasă, parcă nu s-ar fi aşteptat la acest răspuns.

„Tovarăşul Constantin mi-a comunicat într-o dimineaţă să-mi găsesc alt loc de muncă... Din ziua aceea nu mai m-am dus la Barou."

„Atît ? !“

„Da."

„Cînd ?“

„Cîteva luni după ce tata a fost arestat."

„Ştiu... mi-a povestit..."

„N-am cerut nici o explicaţie, nu m-am revoltat, n-am ţipat, nu m-am dus... la Partid să reclam acest abuz ! Orele de interogatoriu deghizate în autobiografiile pe care mi le cerea în fiecare zi şi-au dat roadele. Frica mă anulase ! Mă consideram vinovat. Pentru ce ? Nu ştiu ! Devenisem un instrument care putea fi manevrat în orice direcţie. Nu mai existam ca voinţă ! Atunci... aveam douăzeci şi doi de ani..."

Simion trage des din ţigară, aruncă fumul cu putere. Aron îi ascultă nemişcat.

„Să te duci în audienţă la minister. Să le spui tot ce s-a întîmplat atunci."

„M-am înscris... Sînt programat pentru mîine."

Simion stinge încet ţigara în scrumieră, chibzuieşte îndelung, apoi rosteşte cu voce calmă, sigură :

„Merg şi eu cu tine ! Dacă e vorba să te ajut, vin şi eu acolo. Să-ţi dau sfaturi de aici, de la masă, cu un pahar de vin în mînă, e uşor... Şi tu ai ştiut că trebuie să ceri o audienţă. Nu pentru asta ai

venit la mine..."

Glasul lui devine din ce în ce mai ridicat, parcă se adresează unei persoane care s-ar afla mai departe, sau acela ar fi mai puţin convins de justeţea spuselor lui şi îi aduce noi argumente ; după fiecare cuvînt loveşte încet cu degetul arătător în muchea mesei, cu privirea îndreptată spre fereastră, spre cel care îl ascultă.

„Le voi spune că te cunosc de cînd ai lucrat pe şantier ca şofer pe o basculantă şi ai cărat ciment şi balast. După aceea ai condus un -«cărăbuş» cu beton la fabrică, pe serpentine, pînă la baraj, apoi, cînd au aflat că ai facultate, te-au pus referent tehnic la serviciul transporturi, iar la urmă te-au încadrat pe un post de economist... Cînd să te facă şef de serviciu s-a întîmplat minunea cu Anghel... asta n-o mai spun, vor zice că tot tu eşti vinovat. Dă-i în mă-sa ! Dar ai muncit cinstit şi ■ai tras de volan pînă ţi-au crăpat ochii în cap şi acum de ce să nu-ţi primeşti dreptul tău ? ! Cine îndrăzneşte să te umilească ? Ai dat examenul de stat ?“

„Da."

„Deci ! Nici o piedică ! Să-1 văd eu p-ăla... N-ai furat, n-ai minţit, n-ai omorît pe nimeni ! Atunci ? Mîine mă învoiesc. La ce oră eşti la minister ?“

„Nouă şi jumătate..."

„Bine. Voi fi şi eu acolo."

Elena intră în cameră, aduce pe un platou cîteva fripturi. îi serveşte pe rînd. Nu se aşază alături de ei la masă, se mişcă cu paşi înceţi, intră şi iese de cîteva ori aducînd tot ce e necesar ; mîinile ei apar înainte de a-i spune că îţi trebuie o felie de pîine sau ai mai dori cartofi prăjiţi. Iustin a cunoscut-o pe şantier ; îşi îndreaptă privirea spre el, îi zîmbeşte ca unui vechi prieten, apleacă puţin

capul într-o parte semn de grijă «pentru cel care are mereu necazuri», cum îi spune ea.

Simion continuă să discute cu Iustin, este însă pre- ,zent la ce se petrece în jur, cu acea capacitate de a observa totul sub o aparentă indiferenţă. îşi aşază palma pe mîna Elenei, o întreabă dacă a mîncat, după ce primeşte răspunsul rămîne cîteva clipe cu mîna suspendată în aer. Braţul viguros, desprins parcă de trup, pare un semn al siguranţei lipsite de trufie, al puterii ce o reprezintă stăpînul casei şi în acelaşi timp al respectului femeii pentru bărbat, respect transformat cu vremea în protecţie şi iubire în numele cărora femeia lasă bărbaţii să mănînce singuri la masă — obicei ţărănesc —, să cîştige liniştea necesară pentru a chibzui ce au de făcut, încotro s-o apuce, grijă de care ei ştiu, nu sînt nepăsători şi cînd acel braţ se aşază din nou pe masă, Iustin simte că poate avea deplină încredere în el.

După ce au terminat de mîncat şi farfuriile au fost luate, cele trei perechi de mîini au apărut din nou pe faţa de masă albă. Au mai discutat pînă cînd pendula a bătut ora unsprezece noaptea, apoi s-au pregătit de plecare. Elena şi Simion i-a condus pînă la uşă.

„Mîine, după ce terminaţi, poftiţi la noi la masă“, le spune Elena.

Aron coboară cîteva trepte, Simion îl cheamă deoparte pe Iustin.

„De ce mi-a arătat Aron cartea de muncă ? Are nevoie de serviciu ?“

„Nu mi-a spus.“

„Atunci ? De ce ?“

„Te-a simţit mai apropiat... poate e o formă de a se salva prin ce a făcut ieri. Vrem să fim ceea ce n-am putut deveni. E mai complicat decît cred... îmi spune mereu să nu ajung ca el.“

„Dacă are nevoie de ceva... E sincer, mi-a plăcut."

„Bine. Pe mîine."

Coboară cîteva trepte, apoi întoarce privirea. Cei doi au rămas în prag. Trăieşte un sentiment intens de singurătate ; ar vrea să fie apărat de o primejdie care parcă îl pîndeşte la capătul scării. încearcă să-şi cîştige calmul, nu se mai uită în urmă — obicei rămas din copilărie, cînd trebuia să se despartă de părinţi — intră în întunericul de afară.

Merg printre blocuri, ocolesc noroiul şi cîteva stive de cărămizi. Se îndreaptă spre staţia de tramvai. Aron îi povesteşte o întîmplare petrecută la cooperativă. Nu-1 aude. Bîjbîie prin beznă, nu se lasă amăgit de pămîn- tul mocirlos care pare uscat. înaintează cu grijă.

O sală cu scaune dispuse în semicerc, asemănătoare cu un mic amfiteatru. Se aşază alături de ceilalţi care aşteaptă în linişte. Şeful de cabinet, un bărbat scund, bine legat, deschide uşa din dreapta, rosteşte un nume şi dispare urmat de cel chemat. Iustin îşi aruncă o privire peste memoriu — a nu ştiu cîta oară —, îl strînge la loc şi se uită în jur. Atenţia îi este atrasă de două femei de la ţară : una în vîrstă, cealaltă mai tînără, pare fiica ei ; au lăsat traistele pe covorul roşu dintre scaune. Nu vorbesc, parcă stau acolo nemişcate de o viaţă ; bătrîna se mai uită din cînd în cînd spre traiste, temătoare să nu i le ia cineva.

Iustin îşi dă seama că în clipele care vor urma se va hotărî soarta lui pentru o perioadă de timp, sau poate pentru întreaga viaţă. încearcă să-şi alunge emoţia, ştie că nimic nu poate fi «pentru toată viaţa», începe să se gîndească prin cîte a trecut, — un vechi obicei —, de fiecare dată iese din acest scurt examen cu nervii destinşi, încrezător, cu mai mult curaj şi putere ce se transformă în fermitate şi cutezanţă. Ştie că dacă îi este frică totul e pierdut.

Se deschide o uşă. E Simion.

„Cred că n-am întîrziat ?“ îl întrebă el aşezîndu-se pe un scaun.

„Nu. Mai sînt două persoane, apoi vine rîndul meu. Ştii — continuă Iustin privindu-1 în ochi — m-am gîn- dit să intru singur. Pentru că ai venit mă simt mai liniştit şi mi-e suficient."

„Păi... aşa ne-am înţeles ? !“

„Papaşa ! în fond... Cum aş profesa această meserie dacă n-aş şti să mă apăr nici pe mine însumi ?“

„Nici chirurgul nu se operează singur."

„Crezi că n-ar face-o dacă ar putea ?“

„Nu ştiu..."

„...ar însemna că n-am suficientă încredere în adevărul meu. Nimeni nu ştie mai bine ca mine prin cîte am trecut."

„Poate... poate ai şi tu dreptate, şi Simion îşi aprinde o ţigară. Stau cu tine pînă la sfîrşit, să aflu ce ţi-au spus...“

„Vrei totuşi să mă ajuţi ?“

„Cum ? !"

„Cînd mă va striga şeful de cabinet să mergi cu mine şi să rămîi în biroul lui. Am fost acum cîţiva

ani, ştiu cupa se desfăşoară audienţa. Aş vrea să rămîn singur cu cel mare. Atunci a intrat un director sau nu ştiu ce mama lui era ! I-a spus ceva la ureche, după aceea şi-a schimbat complet părerea. La început era convins că am dreptate, apoi a ridicat din umeri şi mi-a spus doar atît : «Mai aşteptaţi un timp». De atunci au trecut nouă ani. Acum aş vrea să nu mai cheme pe nimeni, să faci tu în aşa fel ca şeful de cabinet să nu răspundă la telefon cînd va fi...“

„Cum adică ? !“

„...Vorbesc prostii ! Ce să-i spui ? «Stai, mă. aici, îl anunţ eu că ai plecat la frizerul din colţ !» Hm ! Nu merge. Vezi... sînt două căi : o recomandare, o pilă cum se zice, sigură, fără efort, cu aparenţe legale. Cealaltă e calea directă pe care am adoptat-o noi şi care riscă întotdeauna să eşueze datorită unor cuvinte şoptite la ureche, a unui telefon care e primit în timp ce vorbeşti. Disputa nu e deschisă ! Măcar să-ţi spună în faţă : «Nu mai ai nici o şansă ! Vei fi îngropat de viu»...“

„Aşa era în urmă cu nouă ani. Acum s-au schimbat vremurile... şi oamenii şi felul lor de a gîndi.“

„Aş vrea să cred că ai dreptate. Oricum... vino cu mine, să te ştiu aproape."

îşi aude numele, se ridică de pe scaun. E urmat de Simion. Merg de-a lungul unui culoar şi ajung în faţa unei uşi capitonate. întră într-o încăpere nu prea mare, cu o masă şi o mulţime de telefoane. Simion se aşază într-un fotoliu. Iustin deschide o altă uşă, nu se întoarce s-o închidă, rămîne cu faţa îndreptată spre biroul din fund în timp ce cu mîna dreaptă apasă pe clanţă. Trece pe lîngă o masă de

şedinţe şi se apropie cu paşi rari, siguri, de cel care se află în spatele biroului : un bărbat slab la faţă, cu părul cărunt, cu umerii puţin aduşi; scrie ceva. în liniştea de acolo are senzaţia că aude scîrţîind peniţa pe coala albă de hîrtie. Nu-şi ridică privirea, îi face semn cu mîna să ia loc în fotoliu. Ar trebui să stea strîmb, în timp ce se aşază trage puţin fotoliul, acum are o poziţie comodă şi trupul relaxat. Din acelaşi motiv nu s-a întors să închidă uşa, ştie că nu trebuie să-l piardă din ochi pe cel cu care va discuta, dacă s-ar fi răsucit să împingă uşa s-ar fi simţit umilit, cu toate că mulţi fac aşa dintr-o politeţă exagerată, să-1 linguşească încă de la început, să-i cucerească îngăduinţa. •«Falsa ta simpatie pentru toţi oamenii e o teamă, îţi este frică de agresivitatea celorlalţi şi vrei să-i îmblînzeşti cu bunătatea ta, gudurîndu-te la picioarele lor. Cuţu-cuţu ! Nu mă muşca ! Nu-ţi vreau răul ! Unde oare am citit fraza asta ?»

Ridică privirea, îl măsoară scurt, cu puterea celui care ştie dintr-o ochire cu cine are de-a face, rămîne o fracţiune de secundă cu ochii îndreptaţi spre cămaşa albă şi cravata corect înnodată şi fără să spună nici un cu- vînt întinde mîna spre hîrtia pe care Iustin o ţine pe marginea fotoliului.

„înainte de a vă preda memoriul... aş vrea să spun cîteva cuvinte."

„Vă ascult."

Simte în glasul lui — în pofida nervozităţii pe care i-a intuit-o în clipa în care l-a văzut scriind — că e dispus să-i acorde răgazul de a vorbi. Se lasă pe speteaza înaltă a scaunului cu sculpturi baroce. Iustin îi relatează pe scurt cele petrecute în urmă cu nouă ani, fără să intre în amănunte, fără grabă, detaşat, parcă ar vorbi despre altcineva. Deodată,

cel din spatele biroului îşi îndreaptă spatele şi îşi sprijină coatele de mapa groasă din piele acoperită cu hîrtii. Trebuie să încheie.

„Deci... aş vrea să practic meseria pentru care am învăţat cinci ani... am fost bursier **de** la începutul şi pînă la sfîrşitul facultăţii.“

E rîndul lui să tacă ; moment de relaxare, îşi lasă braţele pe fotoliul comod ; nu are însă timp, răspunsul celuilalt pare pregătit, nu ezită, nu meditează, raţionamente stereotipe ca şi expresia ce rămîne aceeaşi pe chipul îngheţat.

„Hotărîrea a fost legală, aşa că... Dacă îmi amintesc eu bine aţi primit de curînd un răspuns oficial în acest sens“, accentuînd pe cuvîntul «oficial».

„Dacă aş fi fost mulţumit cu răspunsul primit nu mai veneam azi la dumneavoastră, spune Iustin sec. Hotărîrea prin care tatăl meu a fost condamnat pentru agitaţie împotriva statului, conform articolului 209 din Codul penal a fost legală atunci, la vremea aceea. Acum însă, după atîţia ani, puteţi s-o consideraţi... dacă nu ilegală cel puţin perimată...“

„Nu fac aprecieri asupra unei sentinţe judecătoreşti emisă de un tribunal. Nu am acest drept !“

„De cîte ori nu s-au comis greşeli ? Dumneavoastră sînteţi aici tocmai pentru a corecta greşelile... aproape fireşti în condiţiile unor transformări politice. Au trecut nouă ani ! între timp a fost o amnistie. Fapta pentru care tata a fost condamnat... dacă poate fi vorba de faptă atunci cînd e vorba de un delict de opinie, fără să comiţi nici un act periculos la adresa statului, a fost considerată prin amnistie lipsită de...“

„Numai un recurs în supraveghere ar putea dovedi contrariul... sau o reabilitare !“ şi glasul lui devine sever, ascuţit, ca un cui care ar zgîria un geam.

„Admit că aveţi dreptate... dar dumneavoastră ca om, ca persoană particulară, ce părere aveţi ?“ şi Iustin se apleacă puţin spre birou şi se uită fix în ochii lui.

„Nu sînt aici ca persoană particulară. V-am spus părerea mea în calitatea oficială pe care o am !“

„Mă aşteptam la acest răspuns. Bine. Să zicem că ho- tărîrea prin care tata a fost condamnat este legală. Dar eu, Iustin Arghir, cu ce am greşit ? ! Care este vinovăţia mea ? ! Care sînt faptele comise de mine care trebuie pedepsite de lege ? ! Numai pentru că sînt fiul lui Andrei Arghir ?“

„Veţi da examen pentru intrare în avocatură. Veţi putea profesa ! şi bărbatul cărunt din spatele biroului, cu umerii şi mai strînşi de parcă ar vrea să se apere de ceva neştiut, îşi scoate cu dinţii o ţigară din pachet şi scapără un chibrit cu o mişcare iute, nervoasă.

„După cîte ştiu eu, la examen se prezintă : cei care au comis abateri, au fost condamnaţi sau au părăsit locul de muncă. Eu nu mă încadrez în nici una din aceste condiţii.[1]'

„Ba da ! Aţi întrerupt profesia mai mult de cinci ani!“

„Dar n-am întrerupt-o pentru că am vrut eu ! spune Iustin contrariat. Am fost dat afară şi acum mi se reproşează că n-am continuitate ? ! Cum vine asta ? ! Nu înţeleg ? !“

„Acestea sînt dispoziţiile... n-am ce să fac“ ; se mişcă în fotoliu, parcă şi-ar fi pierdut răbdarea ;

clipeşte des şi scutură mereu ţigara în scrumieră.

Iustin tace. Nu are de gînd să cedeze. Respiră adine, încearcă să-şi recapete calmul şi luciditatea.

„Aţi aplicat legea atunci cînd a fost vorba de condamnarea tatălui meu. Bine ! De ce nu o respectaţi cu aceeaşi rigoare cînd e vorba de mine ? Nu mă încadrez în rîndul celor care sînt obligaţi să dea examen de intrare în avocatură... Redaţi-mr un drept care mi-a fost luat !“

„Vă repet ! Nu interpretez legile statului ! Le aplic !“

„Le aplicaţi greşit... sau abuziv !“

Se uită la el cu o fixitate stranie. Rămîne nemişcat. Perplex. Nu înţelege cum a îndrăznit. Striveşte ţigara în scrumieră. Pe frunte îi apar primele broboane de sudoare. Se stăpîneşte. Exerciţiu îndelung dobîndit prin toate funcţiile prin care a trecut.

„După examen vă asigur că veţi fi încadrat în avocatură. O simplă formalitate", se aude într-un tîrziu glasul lui subţire.

„Ar însemna să recunosc o vinovăţie inexistentă !“.

„Procedaţi cum credeţi de cuviinţă."

„Şi cînd va fi acest examen ?“

„A fost anul trecut, în septembrie. Va fi programat anul viitor sau peste doi ani... cînd vor fi suficienţi candidaţi."

Iustin zîmbeşte, strînge palmele, îl priveşte lung, fără antipatie, fără nici un resentiment ; un robot care repetă aceleaşi răspunsuri, o maşină de primit audienţe pentru a nu rezolva nimic, doar forma, anunţul pe care e scris : Primiri la... în zilele de... între orele... Ne naştem cu condamnarea semnată, încercăm doar s-o amînăm

pînă în ziua în care singuri implorăm aplicarea ei. Loviţi domnilor ! Lăsaţi ghilotina. Vă rog !

„Dar... eu am aşteptat nouă ani ! Am fost condamnat chiar dacă n-am stat în spatele unor gratii. închis în libertate ! Poate e mai greu de suportat decît dacă... Şi acum îmi spuneţi că nu ştiţi precis cînd va avea loc examenul ? ! glas aproape şoptit, ieşit dincolo de nervozitate, fără patimă, sau doar cu patima celui care vrea să înţeleagă absurdul în care se află.

„în fond... de ce aţi aşteptat nouă ani ? De ce n-aţi venit mai devreme ? !“

„Pentru că l-aş fi găsit aici, la acest birou, pe cel care a semnat excluderea mea ! Sau mai bine zis, cel care la rîndul lui a executat un ordin primit de la organele care l-au anchetat pe tata. Nici cel puţin nu are meritul că a luat singur hotărîrea ! N-aţi fi fost dumneavoastră căruia am curajul să-i spun tot ce gîndesc... absolut tot, ceea ce e foarte important/'

„Doi ani vor trece repede, după examen veţi primi repartizarea" şi glasul lui vrea să-i sugereze că poate avea încredere în promisiunea făcută.

Rămîne o clipă pe gînduri, ridică puţin ochii, parcă ar căuta ceva, apoi începe să vorbească încet, aproape şoptit :

„Am aşteptat nouă ani, am muncit pe şantier... şofer, economist, am suportat cu răbdare şi înţelegere această umilinţă... Aşa erau vremurile. Victimele necesare ! Acum însă vreau să trăiesc ! Azi ! Nu peste doi ani ! E vorba de viaţa mea ! Sînt la limita răbdării ! Nu pot mai mult ! Vă rog să mă înţelegeţi !“

„Fiţi convins că vă înţeleg... Vă înţeleg mai mult decît vă imaginaţi. Vă promit tot sprijinul. Lăsaţi

memoriul..."

Strînge pleoapele, respiră adînc, se ridică din fotoliu cu o mişcare obosită, se îndreaptă spre uşă cu paşi în- ceţi. Ajunge în biroul şefului de cabinet. Se opreşte. îl caută pe Simion cu o privire înfrigurată. Pe faţa lui Simion un zîmbet de încredere şi izbîndă.

„Nimic", rosteşte Iustin cu voce stinsă şi fără să mai spună ceva iese din birou.

Merg pe un culoar, coboară cîteva trepte, trec printr-o curte interioară ce răsună sub paşii lor şi ajung în dreptul portarului care le cere bonurile de intrare. începe să-l caute prin buzunare, a uitat unde l-a pus, poate chiar şi ce caută, în cele din urmă îl găseşte ; mîna lui se opreşte la jumătatea drumului, aşază peticul de hîrtie pe marginea ghişeului, cu toate că palma portarului aşteaptă întinsă nu departe de el. Ies în stradă pe poarta mare din fier forjat. Se opresc. Nu se hotărăsc în ce direcţie să se îndrepte. La cîţiva paşi, sprijinit de gărdu- leţul de beton, Aron îi aşteaptă. Citeşte un ziar, din cînd în cînd îşi aruncă privirea spre poartă. îi vede. Strînge repede ziarul şi se apropie de ei cu un aer de bună dispoziţie.

„Cum a mers ? Ai cîştigat ? şi-l bate pe umăr rîzînd bucuros. Eşti bun de cinste, bătrîne ! Mergem la *Buturuga* să bem o halbă !“

„Nu... n-am făcut nimic", răspunde Iustin şi fără să aştepte să-i ceară amănunte, traversează strada şi intră în Cişmigiu.

Se aşază pe o bancă, nu departe de lac. Cîteva bărci plutesc în jurul fîntînii arteziene. Simion şi Aron îşi aprind cîte o ţigară. Nu vorbesc. Soarele toamnei le încălzeşte plăcut faţa.

„Cine ştie ce «cursă» o mai fi şi examenul

ăla..." spune ca pentru sine Iustin.

„Ce examen ? Cînd trebuie să-1 dai ?“ întreabă precipitat Simion.

„Nu se ştie, peste un an... peste doi. Cînd se vor strînge candidaţii. N-o să facă o comisie numai pentru Iustin Arghir !“

„Cum nu se ştie ?“ intervine Aron.

„Aşa bine... poate peste doi ani.“

„Doi ani ? ! Să mai aştepţi doi ani după ce au trecut atîţi ? !“

„Ce contează ! Doi, patru, cinci ! Ce contează cînd e viaţa altuia !“

„I-ai explicat cum s-a întîmplat ? Pe unde ai lucrat de atunci ?“ întreabă Simion.

„Da... m-a ascultat... m-a ascultat cu atenţie" şi Iustin rămîne cu privirea îndreptată spre frunzele căzute pe alee.

Pe o bancă alăturată, o bătrînă leagănă un copil, cîn- tecul ei murmurat pare un bocet ce se aude din depărtare. Pe lac, două fete rîd zgomotos vîslind în barcă. Glasurile lor vesele se întâlnesc cu cîntecul trist al bă- trînei.

„La noi, deocamdată, nu se fac angajări, zice Simion cu voce înceată. Dar îţi găsesc eu un post, de asta să fii sigur."

„Şi ce să fac acolo ? Şofer pe un camion ?“

„Nu. Economist", încearcă să-1 consoleze Simion.

„Vei avea un salariu bun" completează Aron.

„...poate voi aveţi dreptate, spune după o vreme Iustin. Vedeţi în mine Un excelent economist care lucrează într-un serviciu de transporturi. Foile zilnice de parcurs pentru fiecare şofer în parte,

dările de seamă lunare şi trimestriale, calculul benzinei pe kilometri parcurşi... Nu-i aşa ? La fel ca pe şantier. Cunosc meseria ! Cîteva sute de lei la chenzină, mănînc la cantină, o bere la un restaurant, un film, o femeie cu care să mă culc de trei ori pe săptămînă... Nu ? Ce mai vreau de la viaţă ? Pot să mă declar fericit ! Dar dacă eu nu accept să trăiesc aşa ?, Nu m-am revoltat pînă acum dar... cine nu refuză nu există şi eu vreau să exist !“

Cei doi fumează şi îl ascultă în tăcere.

„Un doctor salvează viaţa unui om. Tu, Simioane, ca inginer, dacă nu intervi cînd trebuie se întrerupe lumina în tot oraşul... Ca avocat aflu adevărul acolo unde este ascuns şi le vorbesc celor care mă ascultă despre prezumţia de nevinovăţie de la care trebuie să plece un judecător... pentru că toţi, absolut toţi, sîntem mai întîi nevinovaţi, numai după aceea putem săvîrşi o faptă pedepsită de lege.“

„Unde e dreptatea de care vorbeşti ? ! sare Aron. Tu ai fost considerat vinovat de la început, înainte chiar de a fi judecat ! Aşa că... prezumţia de care aminteai s-a dus pe apa sîmbetei, amice ! Lasă, astea sînt doar pe hîrtie... pentru proşti...“

Nu-i răspunde, se uită pe rînd la ei, parcă ar vrea să înţeleagă ceva de neînţeles, sau mai bine zis de nesuportat, apoi în gînd : «inadmisibilul acceptat ; întretăierea dintre istorie şi individ s-ar putea numi destin ; principalul e să nu mă pierd...»

„De ce te-ai interesat la uzină pentru un post înainte de a afla rezultatul ? Bănuiai că nu voi reuşi, Simioane?“

,-,...într-un fel. Mai sînt necesare unele schimbări.[1]*

„Ştii ce m-a întrebat ? De ce am aşteptat nouă ani ? De ce n-am venit mai devreme ? M-a îngrozit gîndul că am sosit prea tîrziu şi tot ce spun eu este... o întîmplare care aparţine trecutului, care a pierdut din importanţă. Mă vedeam un caz izolat. Un ratat care îşi motivează prăbuşirea pentru că a fost dat afară... Ştiu ! Nu poţi să-ţi justifici insuccesul acuzînd împrejurările sociale ! Cine are forţă şi rezistenţă pînă la sfîrşit cîştigă dacă urmăreşte un lucru cinstit. Este o lege în care cred, în care trebuie să cred orice s-ar întîmpla... Dar dacă oboseşti ? Dacă tot alergînd cazi cu gura în nisip ? Dacă într-o zi îţi spui : «M-am săturat ! Mi-e silă. Mă duc să beau o halbă cu bere». Trebuie să găsesc puterea de a alerga mai departe, chiar dacă azi cineva a vrut să mă îngroape de viu.“

„Elena vă aşteaptă."

„Te rog să-i spui... vreau să mă odihnesc puţin, să fiu cîteva clipe singur. Nu te supăra. Spune-i Elenei să mă ierte, voi veni altă dată." Iustin încearcă să zîm- bească. Le întinde pe rînd mîna, apoi se îndepărtează cu paşi grei, obosiţi. Pietrele de pe alee scrîşnesc în urma lui.

O SALA PĂTRATĂ : PEREŢII ACOPERIŢI CU faianţă, mesele aliniate de o parte şi alta, iar la mijloc un culoar îngust care duce spre un ghişeu. Aron se aşează pe un scaun, singur la masă, cu privirea îndreptată spre fereastră.

„Mon cher, nu trebuia să-ţi aduci umbrela ! Nu va ploua !“ — spune un domn în vîrstă cu papion, baston şi o haină neagră, cam uzată.

„Moi, je ne suis pas d’accord, mon camarade ! îi răspunde celălalt cu o voce şuierată, ieşită parcă

dintr-un gramofon. Am barometrul meu, *le parapluie est tres necessaire."*

Aron întoarce privirea, încearcă să afle de unde vine glasul neobişnuit, zăreşte sub bărbia bătrînului o bucată de tifon care vibrează la fiecare cuvînt ; este operat la gît, respiră şi vorbeşte printr-o cavitate acoperită cu tifon.

„Vom avea o toamnă lungă şi frumoasă, aşa mi-a spus nepoata mea. Lucrează acolo, ştii dumneata..." continuă cel cu papion.

„Ştiu eu, domnule casier general, cită încredere să am în părerile lor ! îi replică scurt şi puţin enervat cel cu glas cavernos. Dealtfel, umbrela ţine loc şi de baston."

„Păi spune aşa, *mon cher 1"* şi papionul saltă vesel aflînd că umbrela ascunde o infirmitate.

„Şi mă rog, de ce rîzi dumneata ?! Ce ai găsit atît de amuzant ? !" flutură tifonul indignat ca un stindard al unui război declarat.

„Nimic ! Absolut nimic! Farfuria cu supă vă aparţine!"

Discuţia preţioasă şi afectată a bătrînilor, cu un subiect atît de banal, în decorul cantinei plin de mirosuri de rîntaş şi ceapă, îi dau senzaţia lui Aron că s-a rătăcit într-un spital de alienaţi. Se uită la ceas. Ar vrea să plece. Simte prezenţa cuiva în apropiere. întoarce privirea. E Iustin. îi întinde mîna şi îi face semn să se aşeze.

„Unde ai fost de te-ai murdărit aşa ?" îl întreabă Iustin.

„Am făcut o plimbare pînă la Florică, răspunde el surprins că i-a zărit pantofii acoperiţi cu praf. I-am dus ceva de mîncare."

„Ai vrut să stai lungit în iarbă."

„Da... şi pentru asta. Nu pot să trăiesc pe asfalt,

simt nevoia să calc pe pămînt, să mă odihnesc la umbra unui copac. Mă îngrozesc la gîndul că în curînd va veni iarna. “

„Eşti un tip floral, Aroane !“

„Aşa cum tu eşti citadin prin excelenţă."

O tînără, îmbrăcată cu un halat alb, aşază în faţa lor două farfurii cu supă din care ies aburi calzi. Mănîncă în tăcere. Bătrînii continuă să discute despre vreme şi bolile care suferă, cuvintele sînt molfăite în gurile lor ştirbe cu care încearcă să mestece o bucată de pîine. La o masă alăturată cîţiva elevi vorbesc despre un meci de fotbal.

„Ce-ai mai făcut ? îl întreabă Aron. Tot în casă ?“

„Nu. Duminică am fost la Snagov cu doctorul Petru. Am făcut baie, apa era teribil de limpede, se vedeau plantele care cresc pe fundul lacului..."

„A mers şi Dana ?“

„Da.“

Tac un timp. Iustin nu mănîncă, rămîne cu privirea aţintită undeva, apoi începe să vorbească, parcă ar continua cu glas tare un gînd ştiut numai de el.

„...am luat o barcă. Dana avea o pălărie cu boruri largi. Cînd am ajuns în mijlocul lacului am sărit în apă şi am început să înot. Bărcile cu motor treceau în goană pe lîngă noi. Dana a luat ramele şi a început să vîs- lească încet. M-am apropiat de barcă... «de ce-mi revine în minte scena asta ? de o săptămînă mă gîndesc mereu...» înotam foarte aproape de vîslele care se ridicau şi se lăsau cu un ritm egal. Şi atunci... mi-a trecut prin minte că ar putea să mă lovească în cap. Parcă o provocam. Mă apropiam din ce în ce mai mult de locul unde

lemnul cădea în apă. Vezi tu, Aroane... nu doream să fiu în locul ei, adică eu în barcă şi ea în apă, cu capul în dreptul ramelor. Mă vedeam mereu în apă, înotînd, ea vîslind nestingheritä, putînd oricînd să mă izbească în cap... parcă nu mai eram eu, mă priveam de afară, ieşisem din mine. Am auzit-o ţipînd. Un strigăt scurt de spaimă. Şi-a dat seama că o instig la un fapt cumplit. O glumă sau un joc serios ? Am înotat spre mal cu dorinţa imensă de a obosi. Am ieşit din apă vlăguit, trăgîndu-mă cu mîinile de ramurile unei sălcii. M-am întins pe cearşaf. Doctorul Petru îmi spunea ceva. Nu-1 auzeam. Aş fi rîs dar nu puteam. După un timp a venit şi Dana. Nu mi-a spus nimic. A schimbat cîteva cuvinte cu Petru, apoi s-a aşezat la umbra unui copac şi a citit o carte pînă cînd am plecat..."

„Nu vă place supa ? !“ îi întreabă tînăra în halat alb.

„E foarte gustoasă dar... e prea fierbinte", răspunde Aron ca o scuză pentru că nu terminase.

„Felul doi aveţi macaroane iar ca desert, compot." „Mulţumim."

Nu vorbesc o vreme. Mănîncă absenţi.

„Şi de ce nu te-ai gîndit să fii în locul ei ?“

„Nu ştiu. Şi eu m-am întrebat. Cred că e drumul pe care l-am ales... înot singur, iar cel de lîngă mine, în barcă. înţelegi, Aroane ? El e în barcă şi cînd tu faci trei mişcări cu braţele în apă, el face doar una cu vîslele şi e mereu departe de tine. Ajunge la mal înaintea ta şi se cheamă că a mers mai repede, e mai bun, pe cînd tu înoţi ca un prost şi soseşti ultimul, obosit, trăgîndu-te de crengi ca să urci pe mal."

„Ar trebui să fii tu în barcă, Iustine, iar ceilalţi

să înoate în apă cît or vrea... Mama lor !“

„Ai dreptate, dar... Cînd eşti în barcă poţi lovi pe cel care înoată disperat pe lîngă tine. Crezi că eşti nevinovat. Majoritatea celor din barcă nu se gîndesc că au comis o crimă... De asta mă tem."

„Acum să trecem la noi.“

„Da. Şi tu şi eu avem treizeci de ani. Iată ! Mîncăm la cantină, ca pe timpul studenţiei, cu nişte bătrîni senili şi elevi onanişti !“

„Tu şi Dana sînteţi însă în aceeaşi barcă ! Ea n-o să renunţe niciodată la tine. Aşa e ?“

„Da. Sînt convins.”

„Te bagi singur sub vîsla ei, Iustine ! Ascultă-mă ce-ţi spun. Dacă n-o să te lovească ea, la urmă o să scoţi tu mîna din apă şi o să-ţi tragi una în cap.“

„Ce propui ?“

„Să fii tu cel care...“

„S-o lovesc ! ?“

„...ştiu şi eu ?“

îl apucă de guler. Un pahar se răstoarnă, apa curge cu zgomot pe ciment. Ochii lor se întîlnesc, îşi simt răsuflarea caldă pe faţă. Pe tîmpla lui Aron o venă se zbate cu putere, obrazul supt - al lui Iustin vibrează încordat.

„Să nu mai gîndeşti aşa ! N-aş mai vrea- să mai fiu prieten cu tine !“ mîna lui Iustin se descleştează încet, respiră adînc de cîteva ori încercînd să-şi recîştige calmul.

„Nu mă judeca greşit!“

„Nu vreau să te ascult!“

„Să-ţi spun ceva. Te rog ! Ştii prea bine prin cîte am trecut. Am plecat din mahala şi am intrat ca ucenic într-o fabrică de calapoade... acolo era să mă omoare unul cu un calapod în cap, apoi

vînzător de coşciuge : «Pompe funebre. La Coroana cu flori, Stelică Zaporo- jeanu şi fraţii». O şcoală de contabilitate, doi ani la facultatea de teatru, după aceea «regele figuranţilor» iar acum lucrez în matineu la un atelier de confecţionat nasturi. Eu sînt cauza tuturor greşelilor mele, nu învinovăţesc pe nimeni ! Cu originea mea puteam să ajung cineva în vremurile de acum ! Tu însă ai intrat într-o fundătură fără nici o vină. De aici n-o să mai scapi, Iustine. Nu ţi-am spus să-i dai una în cap, dar dacă nu faci ceva... nu mai ieşi din apă. O să te ratezi ca şi mine. E una să nu izbuteşti din laşitate şi alta din altruism ! Prima înseamnă prea puţin, a doua înseamnă prea mult ! Poţi deveni o reală şi superbă victimă a generozităţii tale dacă nu înveţi să loveşti cu vîsla în dreapta şi stînga ! Ai înţeles acum ? !“

„Şi ce să fac ?“

„Nu ştiu. Tu eşti singurul care poţi hotărî."

îşi simte gura uscată, duce la gură paharul cu apă. „Unii au reprezentarea calităţilor lor, eu am numai pe aceea a defectelor."

„Din ce piesă reciţi ?“

„Nu fi tîmpit! îţi vorbesc din suflet."

„...iartă-mă.“

„Şi tu şi eu sîntem cel care n-a fost... Nu spun Cezar sau mai ştiu eu cine, dar cel puţin la treizeci de ani să nu mîncăm la cantină. Ai toate calităţile să reuşeşti, de asta sînt convins. Un singur pericol te pîndeşte : să nu fie prea tîrziu !“ şi Aron îşi trece mîna peste frunte încercînd să-şi recapete calmul.

„Hai lasă... lasă acum ! spune Iustin puţin încurcat văzîndu-i mîna tremurînd. Viaţa nu se termină la treizeci de ani !“

Aron ridică ochii spre el, încearcă să zîmbească.

„Să mîncăm. în fond am plătit cinstit bonurile de masă !“ spune Aron recăpătîndu-şi umorul.

„Te sfătuiesc să-ţi cumperi un melon, împreună cu umbrela îţi va completa demnitatea şi îţi va ajuta mersul cu spinarea mai dreaptă" se aude de la masa învecinată glasul bătrînului cu papion.

„Nu-ţi permit, domnule fost casier general, să faci aprecieri la adresa demnităţii mele !“ îi răspunde celălalt cu furculiţa ridicată precum un trident pregătit pentru atac. Ştiu mai bine decît dumneata ce se numeşte demnitate ! N-am abdicat niciodată de la principiile mele morale. De aceea am fost închis patru ani, cînd dumneata lingeai pingelele actualului director !“

După ce termină de mîncat, Aron şi Iustin se ridică de la masă.

„Mai avem o şansă" spune Iustin cu privirea îndreptată spre bătrînii care au încheiat armistiţiu pentru că au primit desertul ; mîine îi vor găsi la aceeaşi masă.

Ies din cantină, coboară cîteva trepte. Soarele blînd al toamnei luceşte pe trotuarul acoperit cu frunze. O pală de vînt le spulberă spre rigolă.

Q

k_JTA LUNGIT ÎN PAT, CU CAPUL REZEMAT de zid. Se uită în jur, camera i se pare străină. Măsoară pe rînd obiectele : două fotolii aduse de la părinţi, o vitrină transformată în bibliotecă, o masă cumpărată de la Consignaţie — pe care se află cărţi, cartoane, pînze, creioane. Ochii îi rămîn

îndreptaţi spre tabloul pictat de mătuşa Maria.

«...cîţiva copaci noduroşi, aproape uscaţi, malul unui lac, o insulă şi cerul de culoarea pămîntului ; nuanţe reci, aspre, gris-verde şi albastru-violet ; la capătul insulei, între cer şi apă, un punct luminos, o pată albă ca un fum ce se înalţă spre norii vineţii ; acolo mă uitam, ore întregi cînd eram bolnav, de acolo credeam că va sosi vindecarea mea, un loc de odihnă, de vis şi speranţă : Dumnezeul meu avea înfăţişarea unei coloane de fum...»

Privirea îi alunecă spre o statuetă din bronz şi paharele de ceai cu suport de argint.

«să i le duc unchiului Trifon să le cureţe, s-au înnegrit... deci, eu, cu mîna mea, n-am cumpărat decît masa, pînă la vîrsta asta n-am strîns nimic, nu m-ar fi interesat o agoniseală stupidă de obiecte, dar să nu fiu nevoit s-o iau mereu de la început, să pot citi o carte apoi să adorm fără să mă gîndesc ce voi mînca a doua zi ; umilinţa de a trăi pentru o bucată de pîine... unde sînt idealurile mele ? ! Rahat ! Era ultima speranţă, trebuie să mai aştept încă doi ani ; voi mai rezista ?... să nu mă las doborît ! orice s-ar întîmpla, dar să nu mă las doborît !...»

întinde mîna spre peretele bibliotecii şi îşi lipeşte încet palma, ca o mîngîiere, parcă ar vrea să simtă suprafaţa netedă şi rezistentă a lemnului, să împrumute de la el puterea necesară. Lemnul, ca un răspuns, trozneşte sub degetele lui. Tresare. Tot trupul i se crispează. Taina se adînceşte. înceârcă să se liniştească spunîndu-şi că mobila cînd se usucă mai trozneşte din cînd în cînd, îşi aminteşte apoi că biblioteca era a lui Andrei Arghir, şi el, la rîndul lui, a primit-o de la...

«ce nelinişti mai cuprinde acest lemn tot atît de

bă- trîn ca şi bunicul ? şi eu ce mai caut ? de ce fibrele mele nu se cuminţesc ? de ce nu intră în formele lor definitive, să nu le mai simt zvîcnind... nu ştiu să rîd, nu am umor ! Aron ar fi izbucnit în rîs dacă i s-ar fi spus că mai are de aşteptat doi ani, eu trăiesc cu sufletul la gură, nu am detaşare, luciditate, nu-mi acord nici o clipă de răgaz...»

Telefonul sună strident în hol. Tresare. Simte inima bătînd cu putere. Aude paşii repezi ai doamnei Rovenţa. Glasul ei plăcut începe să se alinte, să se unduiască, să-şi schimbe tonurile ca o melodie elegant interpretată. Cuvintele însă nu au nimic insinuant, sînt univoce, poate aici se află cursa în care au căzut toţi bărbaţii care au iubit-o. După ce termină convorbirea se îndreaptă spre camera lui. O ciocănitură răsună în uşă.

„Domnule Arghir ! Dormi cumva ? Te rog să treci pe la mine să-ţi achit datoria pentru întreţinere" şi fără să mai aştepte răspuns, se îndreaptă spre bucătărie de unde vine un miros de pîine prăjită.

Iustin acceptase să fie administratorul casei în schimbul a cîtorva sute de lei ; în situaţia în care se afla, considera binevenită această sursă de cîştig. Este însă mereu deranjat, la diverse ore, pentru cele mai stupide motive. Răspunde de fiecare dată cu acelaşi calm ; toţi locatarii îl consideră un tînăr manierat, nu ştiu cît îl costă această atitudine. Cînd citeşte şi aude pe cineva sunînd la uşă, se uită în jur să vadă unde s-ar putea ascunde. Respiră adînc, strînge din dinţi şi se îndreaptă cu paşi rari spre uşă.

Se ridică din pat, caută prin hîrtiile de pe masă un dosar, îl deschide, rupe din bonier o chitanţă,

iese din cameră, trece prin hol — unde se află mobila de sufragerie a doamnei Rovenţa — şi bate în uşă cu gîndul să ia bani şi să se întoarcă cît mai repede în odaia lui. îşi aminteşte că doamna Rovenţa e la bucătărie, vrea să se îndrepte într-acolo, dar uşa de la intrare se deschide brusc şi doamna Grigorescu apare în prag.

„Aaa ! Bună seara, domnule Arghir ! Dacă ştiam că te întîlnesc îţi aduceam şi eu banii. Să ştiţi însă... cheltuielile sînt mai mari decît luna trecută !“

„...gazele. A fost un consum mai mare de gaze !“

„Bine-bine, dar asta nu înseamnă să plătesc încă douăzeci şi opt de lei !“

Doamna Rovenţa se apropie de ei, ţine în mînă o tavă pe care sînt cîteva gustări, ceşti cu ceai şi obişnuita pîine prăjită care umple cu miros toată casa.

„Eu am plecat, draga mea", spune aferată doamna Grigorescu, parcă indispusă că l-a văzut pe tînărul Arghir.

„Cum ? ! Tocmai acum ? Te-am aşteptat să bem un ceai împreună."

„Mă duc, draga mea, la nevasta profesorului Pantea ! Am o treabă urgentă cu ea. Cînd mă întorc trec pe la tine. Te-am pupat dulce."

Doamna Rovenţa o conduce pînă la uşă, apoi se întoarce respirînd mulţumită.

„Intră, domnule Arghir ! Te rog să-mi faci plăcere să bei un ceai cu mine."

„Mă scuzaţi, eu tocmai mîncasem...", încearcă el să se eschiveze.

„Nici o vorbă !“ şi Iustin se vede condus în

cameră şi aşezat într-un fotoliu.

Cunoaşte încăperea, a mai fost de cîteva ori. Mobilă puţină, nimic de serie, fără obişnuitele bibelouri, statuete sau broderii. Un interior rafinat, cu un lampadar care arunca o lumină plăcută din colţ. Doamna Rovenţa, în mişcările şi aerul pe care îl degajă, are mereu ceva provocator dar orice insinuare e repudiată cu inteligenţă astfel că totul pare un joc gratuit care îi dă o mare fascinaţie. în faţa lui Iustin trăieşte un sentiment de vagă vinovăţie ; ca vecin de apartament a fost martorul indirect al unor certuri cu fostul ei soţ de care a divorţat, dar care o iubeşte «cu o pasiune zgomotoasă».

„Dacă mai vrei zahăr... Te rog să mănînci toate sandviciurile."

Gustă din ceai, e prea fierbinte, îşi ridică privirea, ochii lor se întîlnesc, parcă şi-ar fi întins braţele unul spre altul, ca două animale care s-au pîndit reciproc. Iustin simte iradierea femelei. Zîmbetul ei echivoc îi este adresat lui, ca bărbat, în acelaşi timp este o invitaţie de a se simţi bine în casa ei răsfăţată de parfumul oriental al ceaiului. întinde mîna spre o carte ce se află în apropiere. Un roman la modă. Doamna Rovenţa rîde nemotivat, veselia ei are ceva aţîţător, ca şi cum intenţionat ar fi pus cartea acolo prevăzînd că o va răsfoi. Muşcă dintr-o trufă, îi place, se aud sunete ambigui care se prelungesc ca un deliciu erotic — sîni mari, puternici, carnea puţin înainte de a se fana —, savurînd ciocolată cu buzele ei groase.

„Ai rezolvat ceva în audienţa de azi ?“

„Nu“, mormăie Iustin, semn că n-ar vrea să vorbească despre acest subiect.

„Bine. Nu te mai întreb" ; strînge farfuriile, le

pune pe o măsuţă cu rotile şi iese din cameră.

Rămîne singur. Refuză orice gînd. N-a auzit cînd s-a întors. O vede în faţa lui, nemişcată, zîmbind. Se lasă admirată. Simte în nări parfumul Fidji pe care îl găseşte deseori pe etajera din baie.

„Să-ţi arăt, domnule Iustin, pozele pe care le-am făcut astă vară la mare."

Se duce la un scrin — un Bidermayer autentic — şi scoate dintr-un sertar un album cu cîteva plicuri. Se mişcă elegant, pantalonii strînşi pe picior îi conturează şoldurile rotunde şi gambele lungi. Se aşază lîngă el pe marginea fotoliului. îi dă explicaţii. Se amuză pe seama ei, îi arată «cit era de urîtă» ; autoironie, încredere lucidă.

„Uite ce vreau să-ţi propun, domnule Iustin, spune ea în timp ce răsfoieşte albumul. Dar mai întîi... Coniac? Whisky ? Campari ? Ce vrei ?"

„Nimic. Mulţumesc."

„Mi se pare că nici nu fumezi ?"

„Cîteodată aprind o ţigară."

„Eşti plin de virtuţi ! Ha-ha ! Dacă nu-ţi plac nici femeile... eşti cu adevărat un puritan."

„Un puritan lipsit de puritate."

„Atunci nu-i chiar atît de grav ! şi rîde din nou, în felul ei, un rîs interior, apoi ia o ţigară şi o aprinde cu mişcări încete, studiate, fără să-şi ia ochii de la el. Cîteodată e bine să bei un pahar. Nu-i uşor să fii mereu cu ochii deschişi. Zău ! N-aş suporta ! îmi dai voie să-ţi spun pe nume ?"

„Da, chiar vă rog."

„Şi cum îţi spuneam... De curînd am primit un cabinet la o policlinică cu plată. Sînt singură, fără obligaţii familiale. Vorbim ca între bărbaţi ? Pînă cînd îţi vei rezolva situaţia, adică pînă vei găsi un serviciu... vreau să-ţi împrumut o sumă de bani pe

care să mi-o achiţi cînd vei putea."

Iustin îşi întoarce privirea, rămîne o clipă pe gînduri, •vede pe o măsuţă din apropiere un creion, îl ia, se uită .atent la el, apoi îl strînge în palmă.

„Ce părere ai ?“ îl întreabă doamna Rovenţa nepri- anind nici un răspuns.

„într-adevăr, de cîteva luni n-am serviciu. încercarea «de ieri a dat greş. Gestul dumneavoastră mi se pare... îmi se pare de-a dreptul miraculos !“

„îmi pare bine că ai înţeles !“

„Bine... dar ce trebuie să fac în schimbul acestui împrumut ?“ şi Iustin zîmbeşte încercînd să scoată la ■suprafaţă partea nevăzută a acestei înţelegeri.

„Nimic ! Ce să faci ? !“ sare amuzată doamna Rovenţa.

„Hm ! Nu pot să cred... Ce obligaţie îmi revine ?“ şi Iustin continuă să zîmbească jucîndu-se cu creionul, fă- cîndu-1 să dispară şi să apară printr-o mişcare iute a palmei.

„Nici o obligaţie ! Sîntem doar vecini. Nu poţi să fugi cu banii fără să aflu..."

„E adevărat. N-o să fug ! se apleacă şi îi sărută mîna pentru generozitatea ei, apoi mai sus, pe braţ, pînă .aproape de umăr. Ea nu se retrage, zîmbeşte înfiorată, cu ochii mult deschişi, fără nici o disimulare. E adevărat, n-o să fug", repetă Iustin cu subînţeles.

„Poţi să vii mai des, spune ea încurajată. Să rămîi mai mult timp cu mine... Ascultăm un disc, ne uităm la televizor, ca doi buni prieteni !“ şi rîde în felul ei, fără sunet, întreaga fiinţă radiind o bucurie febrilă, ca o pasăre ce se aşază pe o

creangă, dar continuă să mişte ■din aripi.

„Şi seara ?“ îi replică în glumă Iustin zîmbind, cu ■ochii în ochii ei, continuînd acest joc aparent gratuit, ascuns în spatele umorului şi al dublului sens.

„Chiar şi noaptea !“ marşează doamna Rovenţa cam- brîndu-şi puţin spatele, parcă într-o săritură imaginară ce ar fi trimis-o direct la ţintă ; sinceritatea îi conferă un aer bărbătesc ; propunerea s-a transformat într-o convenţie acceptată de ambele părţi.

„Asta îmi aminteşte... şi Iustin surîde amuzat de un gînd. în urmă cu patru ani... m-am culcat cu o femeie mai în vîrstă ca mine, mult mai... Am înţeles că vrea să-şi ia rămas bun de la ceea ce se numeşte bărbat, începutul, cînd fata devine femeie şi sfîrşitul, cînd femeia îşi ia rămas bun de la femeie... Sînt două momente care au nevoie de ritual. Aţi observat ce expresie disperată avem cînd facem dragoste ? V-aţi întrebat oare de ce bucuria ia înfăţişarea durerii ?... I-am condus mîna pe trupul meu şi am simţit cum ea, cu ochii închişi, încearcă să-şi imprime pe degete forma fiecărui muşchi, fiecărei părţi a trupului meu. Iniţiere în renunţare. La urmă m-a. strîns în braţe, dar n-a simulat, ştia că ştiu că nu mai este aşa cum a fost, că nu mai este femeie. N-a minţit,, ea, care poate minţise de atîtea ori înainte... Dumneavoastră, doamnă Rovenţa, vreţi să cumpăraţi un bărbat tînăr, fără bani şi poate ratat... Un tîrg perfect rezonabil. Nu vă condamn ! Vă rog să mă credeţi !“

„De ce crezi aşa ceva !’* glas şoptit, surprins, care păstrează încă siguranţa autoritară.

„Dacă întîi vă culcaţi cu mine şi apoi îmi împrumutaţi banii, ar fi fost mult mai neplăcut.

Aşa, mi-aţi propus un tîrg. Accept sau nu !“

„M-ai înţeles greşit, domnule Iustin ! Banii n-au nici o legătură cu ceea ce ar fi putut fi între noi.“

„Vă rog ! Nu încercaţi să stricaţi jocul tocmai acum ! Nu mă dezamăgiţi ! şi Iustin se apropie de ea şi o sărută pe gît, pe ceafă, spre stupoarea ei care tremură de indignare pentru că refuzul nu a fost nici cel puţin brutal ; ar fi vrut să-1 jignească, să-1 insulte ; ironia, zîm- betul care nu i-a dispărut nici o clipă de pe faţă, este ca o pedeapsă şi ceea ce îi deosebeşte este înţelegerea că banii nu pot fi refuzaţi niciodată, în special de ceî care seara nu mănîncă nimic sau doar un iaurt cu pîine ; ea nu i s-a oferit, ci a vrut să-1 cumpere, el doar s-a amuzat şi tocmai asta nu suportă.

Se aude soneria de la intrare. Paşi apăsaţi răsună în hol. Doamna Grigorescu intră în cameră.

„Uşa era deschisă !, rămîne pe loc, îi priveşte pe rînd : el în picioare, lîngă fotoliu, aplecat spre ea. Poate v-am deranjat. Am uitat creionul dermatograf", şi începe să-1 caute pe măsuţă.

„Asta e ? şi Iustin desface palma şi îi arată cîteva bucăţi, tot ce mai rămăsese din el. Vă rog să mă scuzaţi."

„Cum ? ! L-ai rupt ? !“

„...m-am jucat cu el... fără să vreau..."

„Te-ai jucat cu creionul meu dermatograf ? Asta n-am mai auzit !“

„Regret, doamnă Grigorescu ! O să vă procur altul !“ spune el zîmbind.

„N-am ştiut că eşti atît de nervos 1 Uite ! îţi tremură obrazul !“

„Nervos ? ! Nici vorbă !... Poftiţi chitanţa", se adresează el doamnei Rovenţa.

„O să-ţi las banii pe masa din hol", răspunde ea.

„Bună seara. Vă mulţumesc pentru ceai ! A fost foarte bun !“ şi se îndreaptă spre uşă cu paşi înceţi, calmi.

Cele două femei îl urmăresc cu priviri nedumerite, fiecare în felul ei.

Q

k_7 E UITA LA TABACHERA DE ARGINT PE CARE a lustruit-o, o şterge încet cu palma, ca o mîngîiere, o deschide,, apoi o închide şi ascultă atent sunetul, îl împarte în doi timpi, în trei, în patru ; o melodie pe care o aude numai el. încearcă să-şi amintească cui i-a aparţinut, de unde o are. Nu reuşeşte. Vede însă o femeie tînără scoţînd-o din poşetă cu un gest elegant. O urmă din

parfumul tinerei mai dăinuieşte, printr-o minune. într-un ungher ascuns, printre florile de argint de pe capac. Zăreşte iniţialele incrustate : S. N. Un S, o lebădă, N agăţat ca un îndrăgostit de gîtul păsării. Cine e tî- năra ? Nimeni din familia lor n-a purtat un nume... Ridică privirea. Totul se spulberă.

Cînd Trifon a auzit soneria, i-a spus Amaliei : „Nu sînt pentru nimeni acasă.“ Bătrîna a deschis uşa, văzîn- du-1 pe Iustin l-a invitat înăuntru. S-a dus în camera lui Trifon să-1 anunţe. Bătrînul şi-a îndreptat spre ea ochii furioşi şi a întrebat-o : „De ce l-ai primit ? !“ A ridicat nepăsătoare din umeri, obişnuită cu toanele lui. S-a întors în hol şi doamna Amalia, nu, domnişoara Amalia, n-a fost măritată pînă acum, da, pînă acum, mai speră, încă mai aşteaptă... şi ea se întreabă ce, dar aşteaptă şi de aceea s-a uitat la el un timp cu ochii ei miopi, nu ştia cine este, pe cine caută, poate e cumva cel dorit, — nu amnezie, ci iluzie conştientă — apoi a tresărit, a deschis uşa şi i-a făcut semn să intre în camera lui Trifon.

Bătrînul stă la masă, îmbrăcat într-un halat de dif- tină groasă, albastru-petrol, uzat pe la mîneci şi gît. Capul aplecat spre cupa de argint pe care o lustruieşte, ochelarii lăsaţi pe vîrful nasului, părul mare, alb, ciufulit, căzut pe frunte. îşi ridică privirea. Nu-1 salută, nu-i spune nici un cuvînt de bun-venit, bolboroseşte doar *scaun,* ceea ce putea fi o invitaţie de a lua loc pe scaun, îşi vede mai departe de treabă, din cînd în cînd se opreşte, apropie cupa de argint de lampa aşezată pe colţul mesei, se uită la ea, strînge pleoapele, încearcă să descopere vreo pată şi îşi continuă nestingherit

munca. Mişcările lui sînt fără efort ; parcă mîngîie de fiecare dată vasul de argint. Vechea deprindere de a lustrui obiectele de metal, s-a transformat cu timpul în pasiune, apoi în manie şi cu vremea a devenit obsesie. Toată ziua stă la masă şi freacă argintăria din casă : serviciul de ceai pe care nu-1 foloseşte, cupele pentru vin, fructierele, linguriţele păstrate în cutii mari cu pluş roşu, furculiţele, statuetele, o călimară de birou pe care scrie : Societatea IRDP 1923, din partea personalului Schelei Ochiuri, care aparţinuse lui Scriban, primul bărbat al Catincăi, soţia lui, acum decedată şi obiectele se pot înşira la nesfîrşit, fiecare cu povestea lui... Ridică fruntea, părul bogat se clatină puţin. îl priveşte pe sub ochelari. Ochii lor se întîlnesc pentru prima oară. încearcă din nou să scape şi strigă cu glas tunător :

„Amalia ! Rîşniţa şi vinul !“

Bătrîna apare imediat, parcă ar fi aşteptat la uşă, cu o sticlă de vin şi rîşniţa de alamă, bine lustruită, strălucitoare. Ia rîşniţa — cu acelaşi aer ursuz — o sprijină de şold şi începe să învîrtească minerul. Sunetele boabelor strivite — cai într-un galop îndepărtat — se răspîndesc prin camera cu obiecte înghesuite, urcate pe rafturi, pe bibliotecă. Şoapta produsă de ştergarul cu care a frecat argintăria a rămas undeva în urmă. Acum pietre şi bolovani se rostogolesc în apropiere şi Iustin simte că în seara aceasta va trebui să-i vorbească. îşi spune din nou : «stăpîneşte-te, mai ai răbdare.» Trifon se opreşte, toarnă vin în două pahare şi îl gustă cu plăcere trecîndu-1 printre buzele mari şi cărnoase.

„Bea !' E foarte bun. Zici că ai nevoie de cei opt sute de lei ?“

Ştie că nu pentru bani vine la el de cîteva zile. Se bucură totuşi că bătrînul a ieşit din muţenia lui. Nu-i acceptă provocarea şi de aceea spune la întîmplare :

„Ai lăsat tabachera deschisă ; are senzaţia că dacă ar fi închis-o, Trifon n-ar fi vorbit niciodată, s-ar fi strîns •ca într-o carapace încăpăţînată ; ia paharul şi îşi înmoaie buzele. Da. E într-adevăr foarte bun !“

Bătrînul îl priveşte bănuitor pe sub ochelari, ca şi cum i-ar fi simţit abilitatea şi un surîs abia schiţat îi apare în colţurile gurii. E rîndul lui Iustin să vorbească.

„Vin la dumneata, unchiule Trifon, de două zile. Am aşteptat ore întregi să lustruieşti argintăria, să • ajungi chiar la ultimul obiect. Te rog să-mi vorbeşti despre ei. Vreau să aflu dacă tata a greşit atunci cînd v-a acuzat că nu i-aţi dat banii, sau, într-adevăr, nu i-aţi dat nimic din ceea ce i se cuvenea. Vreau să aflu de ce mătuşa Maria, la moartea tatălui meu, ne-a promis opt sute de lei, apoi s-a răzgîndit şi nu ne-a mai dat nimic pentru înmormîntare ? Vreau să-mi dai caseta lui, caseta de metal în care ţinea, în filele unei cărţi, prima cruciuliţă, primii pantofi croşetaţi din lînă, prima foaie de caiet în care am scris cele dintîi litere... caseta în care ţinea scrisorile şi decoraţiile. O să-mi spui că nu ştii nimic, n-ai caseta, nu eşti vinovat că mătuşa Maria nu ne-a dat cei opt sute de lei... Dacă ţi-e greu să vorbeşti, te dezleg de orice jurămînt şi te voi ajuta cu ce ştiu eu din ce mi-a

povestit tata, dar trebuie să-mi spui ! A venit rîndul tău ! Şi te rog să nu te superi, să nu te înfurii, să n-o strigi pe Amalia atunci cînd răbdarea mea va ajunge la capăt, ştiu că nu vei vorbi dar nici eu...“

„Amalia ! Amalia !“

„De ce te grăbeşti ? De ce ţipi ? !“

„Adu-mi un pahar cu apă şi calmantul de pe nop- tieră.“

„Ai procedat înţelept, nici nu mă îndoiam. Un avocat la Banca Naţională nu putea acţiona altfel. îţi mulţumesc. Să vorbim mai întîi despre mătuşa Catinca, sora tatălui meu şi nevasta dumitale, acum morţi amîndoi. Erai avocatul ei, aşa cum ani întregi ai fost avocatul familiei Arghir. Administrai banii moşteniţi de la primul, ei bărbat Scriban, care a murit la numai patruzeci de ani şi care a strîns o avere frumuşică de pe urma sondelor. îi administrai banii... şi pînă la urmă te-ai căsătorit cu ea. Acum spune-mi, dumneata, mai departe şi te rog să n-o mai strigi pe Amalia. îţi aminteşti cum a murit Verona ? 1“

„Taci ! Să nu te aud !“ mormăie bătrînul.

„Ai chemat-o în timp ce dormea. Ea s-a ridicat repede din pat şi a venit în camera asta în timp ce inima îi pulsa poate pentru ultima oară. Nu trebuia să se scoale atît de brusc din pat. Ţi-a căzut în braţe şi ai rămas cu trupul ei cald atîrnîndu-ţi de gît ca într-o îmbrăţişare adresată unui îndrăgostit. Le-ai ţinut pe amîndouă lîngă. dumneata, nu le-ai lăsat să se mărite. îţi plăcea să strigi mereu pe cineva să-ţi aducă un pahar cu apă, o ţigară, sau rîşniţa... O să-mi spui că puteai să ai cîţiva servitori. De acord ! Doreai însă altceva. Afecţiunea unei surori care să-ţi întindă cu plăcere paharul cu apă şi medicamentul. Nu acceptai

gestul duşmănos al unui servitor trezit în plină noapte. Voiai să-ţi simţi puterea asupra, lor care te iubeau ca două nebune, nu puterea obişnuită, a unui tiran, ci smerenia celor care se supun din dragoste !“

„Nu-i adevărat ! Şi te rog...“

„Dacă îmi vorbeşti despre Catinca şi tata nu mai spun> nimic despre surorile dumitale !“

„Ascultă, copilule ! începe să vorbească bătrînul cu un aer de superioritate şi autoritate. îţi dau opt sute de lei, banii promişi de Maria ! îţi dau o mie opt sute de lei ! Nu te mai osteni atît ! Ştiu că ai nevoie. Am auzit că n-ai serviciu şi n-o duci prea strălucit ' Mi se pare că eşti şi puţin bolnav../*

„Unchiule Trifon ! După ce a murit Catinca, am fost, la Ţintea, la casa părintească unde ne duceam vara. O să-ţi povestesc mai tîrziu ce am văzut acolo. Am vîndut unui ţigan fierul vechi pe care l-am găsit prin magazii.. Cînd m-am întors în Bucureşti am trecut pe la mătuşa. Maria. M-a întrebat de ce m-am dus la Ţintea ? Mi-a spus să opresc banii dar să nu mă mai amestec în treburile lor. Am ieşit din casă, m-am plimbat printr-un parc din apropiere, apoi m-am aşezat pe o bancă. Mi-am> amintit de tata. M-am întors. Am pus pe un scaun cei şaizeci de lei luaţi pe fierul vechi şi am plecat. N-am mai intrat de atunci în casa ei. Ştiam că se poartă aşai pentru că nu voia să împartă nimic, dar mai ştiam că tata era atunci arestat şi eu n-aveam bani să-mi cumpăr galoşi, această invenţie mai importantă decît becul Edison pentru că te ajută să nu-ţi intre apă în pantofii găuriţi. Hai ! Rîzi ! Rîzi unchiule Trifon ! Trebuie să ne amuzăm puţin ! Am mers o iarnă întreagă cu pantofii

smiorcăind, dar a trecut... Nu mă interesează banii unchiule Trifon 1 Vreau să-mi spui de ce te-a reclamat tata? El ştia că. dacă va începe lupta cu tine vor afla şi cei de la serviciul de cadre unde lucram eu şi Alex şi nu vor trece cu vederea. Cu riscul de a ne lovi pe noi, copiii lui, te-a acuzat pentru că voia să ştie cum s-au petrecut faptele cît timp a fost arestat. Voia să afle cine a minţit şi unde-i adevărul ?''

„Şi el voia partea lui. N-ar fi refuzat ceva în plus de la surori !“ îi replică scurt bătrînul.

„Să nu mai spui niciodată asta !“

„Hai ! De ce nu-mi dai una în cap ! Loveşte-mă !“ strigă Trifon speriat.

„Tata a avut grijă de surorile lui. într-o iarnă, cînd s-a dus la Ţintea, la Ana, s-a îmbolnăvit de plămîni. A mers prin viscol patru kilometri. Avea în spate o traistă sau un sac, în partea în care a ţinut sacul n-a păţit nimic, în cealaltă a făcut o cavernă. După ce a murit Catinca, nu l-aţi, chemat ! Nu i-aţi arătat scrisorile lăsate de ea, nici testamentul. Aţi rîs de el, l-aţi ocolit. Toţi se purtau aşa pentru că erau sfătuiţi de dumneata, un avocat ştie cum să procedeze... pînă cînd a fost arestat, atunci v-aţi frecat pe mîini şi aţi zis : «De ăsta am scăpat. N-o să ne mai încurce»-. Da, într-adevăr, de atunci nu v-a mai stingherit nimeni... Acum însă... eu ştiu cîte ceva şi vreau să aflu totul...“

„Ce ştii ? !“

„Bine, îţi spun... Cînd m-am dus la Ţintea am întîl- nit-o pe Voica, ea avea grijă de casa părintească. Am urcat în cerdac... mi-a povestit despre Tănase, omul din curte, care se ducea cu două tingiri de aramă să ia apă de la izvorul din deal ; iarna făcea acest drum de cîteva ori pe zi şi îi

îngheţau mîinile... Dar nu asta am vrut să-ţi spun. Toată casa era răsturnată. Trecuse pe acolo Elvira şi Frizeriţa. O cunoşti ? Nu-i aşa ?“

„...să lăsăm asta...“

„De ce să lăsăm ? ! Au băut toată noaptea ţuică dintr-un butoiaş, dimineaţa, aproape dezbrăcate, doar cu o cămaşă scurtă şi străvezie, au alergat prin grădină, s-au tăvălit prin iarbă şi flori, s-au sărutat şi mîngîiat aşa cum numai femeile ştiu... au cîntat, au dansat şi Voica se uita cum săreau prin flori cu sînii ieşiţi din cămăşile transparente, se temea să nu le vadă vecinii. Ele spuneau că vor să caute o cutie cu bani care a fost ascunsă în pămînt, şi rîdeau şi se răsuceau una peste alta prin iarba acoperită cu rouă... Voica îmi vorbea cu glas încet să n-o audă cineva. Au luat toate lucrurile, tot ce au găsit prin casă în timp ce Ana, în aceeaşi zi murea într-un spital din Bucureşti. Atunci au luat şi caseta, adusă acolo de tata înainte de a fi arestat. Elvira ţi-a dat-o dumitale şi acum vreau să mi-o restitui."

Bătrînul ia rîşniţa — pe care a ţinut-o tot timpul lîngă el — şi începe să rotească încet minerul, crede că boabele negre de cafea intră în valţurile de metal, sînt strivite şi cu scrîşnet se transformă într-o pulbere brună, nu îşi dă seama că s-au terminat demult şi acum rîşneşte în gol. Amînă în gol. Privirile lor se întîlnesc pe rîşniţa de alamă, strălucitoare, al cărei mîner se învîrte mînat de o putere mai mare decît a bătrînului, putere de care parcă amîndoi au nevoie şi prin ea se împacă şi se odihnesc. Rîşniţa se opreşte şi Iustin înţelege că Trifon va vorbi.

„Catinca a lăsat prin testament tot ce a avut în

părţi egale : copiilor, Anei, Măriei, Elvirei, tatălui tău, şi mie. De George n-a vrut să audă. Andrei, taică-tu, a primit ce i s-a cuvenit înainte de a fi arestat. De casetă nu ştiu nimic..."

„Unchiule Trifon ! Te rog. încearcă să mă-nţelegi. Am aşteptat prea mulţi ani... nu voi renunţa tocmai acum !“

Bătrînul rămîne cîteva clipe nemişcat, apoi caută ceva pe masă, e tentat s-o strige pe Amalia, renunţă. Descoperă pachetul cu ţigări, rupe una în jumătate, o aprinde, aruncă fumul pe nas şi strînge pleoapele încercînd parcă să-şi amintească ceva.

„...nu eu, Maria a zis că partea lui taică-tu s-o ţinem pînă se va întoarce din puşcărie. Ea însă cheltuia mult, vremurile erau grele, toate lucrurile scumpe... venea la mine şi-mi cerea, eu îi dădeam din partea lui pînă cînd s-a terminat. După ce a ieşit..."

„De ce te-ai oprit ? ! Pot să rămîn încă un ceas, două, o noapte întreagă. Unul ca mine, care a aşteptat atîţia ani, nu se mai grăbeşte..."

„Ei bine ! izbucneşte bătrînul cu o voce gîtuită. Cînd a venit taică-tu n-am putut Să-i arătăm scrisoarea şi testamentul. Maria i-a spus că el şi George n-au primit nimic de la Catinca. După aceea Andrei m-a reclamat..

„Nu chiar atunci. După cîţiva ani, după ce v-a rugat pe fiecare în parte să-i spuneţi adevărul. Numai după ce n-a dormit nopţi întregi şi nici atunci nu şi-a reclamat surorile, ci numai' pe dumneata care erai un străin. Să nu crezi că n-avea nevoie de bani, ar fi o minciună să-ţi spun asta. Vînduse aproape toate lucrurile din casă, venea deseori la Bucureşti, la Talcioc. La urmă am mai

avut un brici. S-a dus prin toate frizeriile din Cîmpeni, cei care îl cunoşteau îl întîmpinau : «Vă salut don' colonel !»El scotea din buzunar briciul, îl trăgea din cutie, îşi tăia în glumă un fir de părde pe mînă şi îl întreba : «îl cumperi ?» I-am văzut locul de pe mînă, parcă arfi fost ars. N-a izbutit să-1 vîndă ! Niciodată nu l-amvăzut atît de... Nu se poatespune supărat, ci prăbuşit. S-a dus în dormitor... eram evacuaţi, cu domiciliul obligatoriu, ne mutasem la Drina... A stat acolo singur toată după-amiaza. M-a trimis apoi la poştă cu o scrisoare către dumneata. După un timp s-a dus în baie. L-am lăsat cîteva minute, apoi am intrat după el, ca şi cum n-aş fi ştiut că e acolo. Stătea în faţa oglinzii, era palid, n-a auzit cînd am deschis uşa, avea briciul în mînă, ţinea braţul ridicat, parcă s-ar fi bărbierit cu lama pe gît. Cînd am pus mîna pe el a tresărit speriat. înţelegi, unchiule Trifon ? înţelegi ? Parcă s-ar fi întors din •drum şi m-a lovit peste faţă cu dosul mîinii, ca şi cum s-ar fi ferit de cineva şi cînd m-a văzut cu adevăfat m-a luat în braţe şi m-a sărutat, dar n-a plîns. După un timp a început să rîdă şi la urmă am rîs amîndoi şi am făcut pipi în cadă, aşa cum făceam cînd eram mic... Auzi, unchiule Trifon ! V-aţi bătut joc de el, nu i-aţi spus nimic, l-aţi îndepărtat ca pe un străin, iar în ziua aceea a înţeles că surorile lui nu s-au gîndit că n-are ce să ne dea să mîncăm. Nu izbutise să vîndă nici cel puţin nenorocitul ăla de brici ! Sînt convins că v-ar fi iertat dacă i-aţi fi spus ce s-a întîmplat. Te-a reclamat după cîţiva ani, pentru că trebuia să afle adevărul..."

„Şi chiar aşa s-a întîmplat cu tine ? A trebuit să pleci de unde lucrai ?“

„Nu chiar aşa. A fost un pretext pentru unii să nu mă avanseze şi o ocazie pentru mine să le spun în faţă tot ce gîndesc. Pînă la urmă am plecat... Poate nu veneam la dumneata dar tata n-a apucat să-mi povestească totul, nu bănuia că moartea va veni atît de repede, cu toate că după cîţiva ani de puşcărie... De aceea te-am vizitat atît de des în ultimul timp. Dar mai ai să-mi spui ceva !“

„Ce ? !“

„Unde-i caseta ?“

„...nu ştiu", răspunde bătrînul cu îndărătnicie.

„Nu-ţi cer nici un ban, unchiule Trifon ! Nu-ţi fie teamă ! Vreau decoraţiile lui. Te rog, unchiule Trifon ! De ce să rămîn în acest fotoliu încă o zi, o noapte, două. Nu mai pot da înapoi. Nu-i aşa ?“

Bătrînul stă nemişcat, se uită pe sub ochelari, îşi drege glasul şi tace. Ezită. Duce mîna la obraz, şi-o trece de cîteva ori peste bărbie, îşi aranjează părul şi amînă să vorbească. O pendulă bate de opt ori în camera învecinată. Amalia trece prin hol, amîndoi îi ascultă paşii. Nu a luat el caseta, i-a adus-o Elvira, înăuntru nu erau decît nişte fleacuri. «Auzi ! Decoraţii ! Ce naiv e băiatul ! Are nevoie de tinichele atîrnate de gît. Hm !»

„Apleacă-te ! E acolo... sub dulap/[1]

Se lasă în genunchi cu o mişcare înceată, întinde mîna, simte metalul rece al casetei, o apucă de mîner şi o trage afară. O deschide cu un gest precis, mîinile lui sînt parcă suprapuse cu mîinile tatălui care îi spune ce să facă. Cîteva plicuri cu acte, un portvizit din piele maro în care sînt fotografii, reţete şi o scrisoare trimisă de Alex. «Dragă tată, azi împlinesc douăzeci şi cinci de

ani...» împătureşte hîrtia, o aşază la loc şi închide port- vizitul. Bătrînul se saltă puţin în scaun, vrea să vadă ce mai găseşte. Iustin stă pe covor, cercetează cu atenţie fiecare obiect.

„Cartea asta o căutam, unchiule Trifon ! Pe prima pagină e scris cu peniţă : «Cînd aveai trei zile şi trei ore, tata». Auzi, unchiule Trifon ! Am avut trei zile... Uite cîteva monede de argint, conturul lor s-a imprimat în hîrtie, stau aici de treizeci de ani... O carte poştală : «Să-ţi trăiască copilul ! Azi împlinesc optzeci şi doi de ani, am auzit că l-ai botezat Iustin, tata moşu». O altă scrisoare : «Să ajungi general ! Să nu uiţi : cercetează şi vei afla, nimic fără Dumnezeu, bunica». Un carneţel în care este notat : «8 decembrie, 5,150 kg». Auzi, unchiule Trifon ! Zîmbeşti ? ! îmi pare bine că ne-am împăcat. Alte monede şi ultima filă... n-am bănuit că într-o carte se pot păstra atîtea obiecte ! Ştii de ce le-a pus aici ? Se uita mai uşor la ele, răsfoia cartea şi le vedea...“

Vorbeşte, vorbeşte mereu pentru a-şi ascunde emoţia. Bătrînul stă aplecat pe masă, se uită spre cel ghemuit pe covor, îl ascultă cu interes, parcă acum vede pentru prima oară fiecare obiect.

„Priveşte, unchiule Trifon ! în plicul ăsta sînt nişte bani... Opt sute de lei ! Poate sînt cei care ni i-a promis mătuşa Maria şi dumneata i-ai uitat aici...“

Păleşte. Se trage în scaun parcă să se apere de întrebarea ce va urma. Iustin pune banii pe covor, lîngă celelalte obiecte şi caută mai departe în casetă. Bătrînul îşi aude inima cum bate puternic în timpane, întinde mîna spre paharul cu apă, bea cîteva înghiţituri şi cu o mişcare furişată ia din

flacon o pastilă şi o înghite iute. Se simte mai bine, privirea i se limpezeşte

„Le-am găsit ! Uite decoraţiile ! exclamă Iustin fără să bănuiască ce s-a petrecut lîngă el. Unele s-au oxidat, o să le lustruiesc, cum faci dumneata. Nu-i aşa ?“

„...da, sigur, se pot curăţa...“

„Nici nu-ţi imaginezi cît de mult am dorit să le văd ! Cînd stăteam lungit în pat, cu lumina stinsă, mă gîn- deam uneori că va veni o zi în care voi îmbrăca o redingotă neagră, cu pantaloni reiaţi, voi agăţa decoraţiile de rever şi voi ieşi pe stradă... 11 vedeam atunci pe tata şi nu mai ştiam dacă eu sînt cel care le poartă sau el. Chiar şi acum, simt că e aici, de faţă cu noi... Cineva spunea că există o clipă în viaţă, după ce ai muncit foarte mult, cînd «formele» vin singure, «tablourile» vin de la sine, nici nu ai nevoie să te preocupi de ele. Cred că dacă ai aşteptat o vreme şi ai încercat să înţelegi mai mult decît că întunericul înseamnă noapte iar lumina zi..., dacă ai avut această răbdare, vine un timp în care simţi că nu eşti singur, ceva din alţii îţi aparţine şi prin ei îţi afli rostul. Toarnă vin în pahare, unchiule Trifon ! Azi vreau să beau cu dumneata ! Hai ! Vino lîngă mine. Aşa ! Stai aici pe canapea. «Se conferă Ordinul Coroana României cu spade în gradul de Cavaler, locotenentului Andrei Arghir din regimentul 9 Roşiori, pentru bravura şi avîntul cu care a condus unitatea la atacul din 31 iulie 1917, trecînd prin focul de baraje al artileriei, mitralierelor şi infanteriei inamice, a atacat poziţiile duşmane de pe dealul Stiborului şi Tarapanului în zilele acelea la Oituz». Uite aici alt brevet ! «Steaua României cu spade în gradul de Cavaler, pentru bravura şi destoinicia cu

care a condus recunoaşterea în timpul luptelor de la Robăneşti, la 9 noiembrie 1916, cînd a atacat călare o patrulă inamică, superioară în număr, cauzîndu-i pierderi». Mai umple paharul, unchiule Triton ! Bea şi dumneata !“

„Eu, dragă Iustine, nu mă simt bine cu inima.

„Te rog, să uiţi cîteva minute că eşti bolnav ! Aşa !
Sus paharul ! Să ne ridicăm în picioare !“

„Bine... dacă doreşti tu...“

„Vreau să bem pentru tata ! Pentru titlul de Cavaler ! Aşa ! Pînă la fund. El şi-a cîştigat acest titlu prin faptele lui. M-a înnobilat şi pe mine... Nu ! Eu nu sînt Cavaler. Toate prin cîte am trecut au lăsat asupra mea o singură urmă... am pierdut, nu ştiu cum să-ţi spun... n-aş putea să mă simt Cavaler. Chiar atunci cînd mă visam cu reverul acoperit de decoraţii, nu ştiam dacă eu sînt acela. Cînd eşti lovit de mai multe ori în ceafă, îţi este greu să ridici fruntea, chiar dacă nu ţi-ai pierdut demnitatea, îţi lipseşte ceva... înţelegi, unchiule Triton ? încrederea în tine este distrusă şi fără încredere nu faci nimic. Nu mai vorbesc de orgoliu. Un alt bărbat nu mai simte în tine un partener sau un adversar. Nimeni nu te mai remarcă şi nici tu nu vrei să fii remarcat. Nu te ascultă cînd le vorbeşti, nu-i convingi... Talerul tău e spart, nu mai produci nici un sunet distinct. De ce te uiţi aşa la mine ? !“

„Nu... te ascultam."

„Poţi să-mi spui, unchiule Trifon, de ce nu mai sînt cel care puteam fi ?“

Nu aşteaptă răspuns, strînge de pe covor plicurile, fotografiile, decoraţiile, brevetele, le

pune în casetă, o închide cu grijă, o apucă de mîner şi iese din cameră fără să se mai uite înapoi.

Bătrînul rămîne un timp nemişcat, apoi se duce la masă, pune paharul lîngă obiectele de argint, se aşază în fotoliu şi îşi sprijină spatele de rezemătoarea comodă. Nu se gîndeşte la nimic. îşi îndreaptă privirea spre covor, în locul unde a stat Iustin ; cîteva hîrtii şi printre ele plicul cu bani : cei opt sute de lei. Sare de pe scaun, ia plicul şi se îndreaptă spre uşă ; e prea tîrziu pentru a-1 ajunge din urmă. Se întoarce în fotoliu. Ama- lia trece prin hol, îi aude paşii tîrşîiţi în papucii de casă. Pendula din hol bate de zece ori. Ia rîşniţa de cafea şi începe să învîrtească minerul, ştie că nu mai are de mult timp boabe de cafea. Sunetele pendulei parcă intră în rîşniţă alături de celelalte zgomote din casă, trebuie să pună ceva înăuntru, să nu se mai învîrtească în gol, să nu mai fie singur, să prindă ceva în valţurile de metal care nu se mai mişcă în folosul lui.

ASUCEŞTE CHEIA ÎN BROASCĂ ŞI APASĂ PE clanţă, mişcarea e sigură. Trece de-a lungul culoarului, în stînga este odaia profesoarei de canto care creşte pisici, cîteva zeci de pisici. Abia atunci îşi dă seama că tremură.

Intră în cameră. Covorul galben, mult prea galben, stă întins pe toată suprafaţa încăperii ; o cutie de portocale răsturnată din neatenţie, sau o

imensă grămadă de polen provenită dintr-o beţie a naturii. Dana se ridică din pat şi se apropie de el. Poartă pantaloni, o bluză albă şi părul strîns în coc. Ştie că o va săruta pe frunte sau îşi va lipi obrazul de obrazul ei. Iustin rămîne cu privirea îndreptată spre scaunul de lîngă pat pe care sînt pregătite fiolele, sticla cu alcool şi cutia de metal a seringii. Atunci înţelege de ce e atît de încordat, de ce a început să tremure de cînd a deschis uşa de la intrare. Dana începe să-i povestească despre costumul pe care l-a desenat azi pentru *Don Carlos.* „Am dat telefon la teatru să trimită pe cineva să-1 ia. Sînt sigură că le va place !“ Iustin o ascultă cu atenţie, apoi îşi îndreaptă ochii spre pat : hîrtii, creioane, cartoane răvăşite printre perne ; o carte deschisă îşi roteşte singură filele, e singura mişcare calmă şi firească din cameră.

„Vrei să mănînci ceva ?“

„Nu. Am fost la cantină cu Aron. L-am întîlnit şi pe doctorul Petru. L-am întrebat dacă n-ar fi mai bine să te interneze în spital.“

„Ţi-am spus că nu vreau !“ sare ea cambrîndu-se. „Bine. Va fi aşa cum vrei tu ! Nimeni nu te poate obliga.[1]*

Iustin încearcă totuşi să-i demonstreze că tratamentul pe care îl face acasă e insuficient, ea îi argumentează că e «dispensarizată la domiciliu», aceasta echivalînd cu internarea în spital.

„Nu pot să stau acolo închisă !“ vine la sfîrşit adevărata explicaţie.

Nu vorbesc un timp, ea ghemuită în pat, printre hîrtii şi perne, el pe scaun, cu ochii mult deschişi, parcă ar vrea să afle ceva neştiut care se lasă mereu ascuns vederii. Pe culoar se aud paşii profesoarei, glasul ei răsună strident, cheamă

pisicile în bucătărie să le dea mîncare. înşiruirea numelor de feline — în număr mare devin agresive şi sugerează scene de coşmar — pare o melodie în care sînt amintite flori, constelaţii, bărbaţi, femei, păsări ; vocea ei capătă rezonanţa unei ursite în care sînt invocate forţele necunoscute ale destinului. Dana se ridică din pat şi spune cu glas tare vrînd să-l acopere pe cel de afară :

„Am pregătit totul... Vrei să-mi faci injecţia ?“

Iustin iese din odaie, se duce să se spele pe mîini. Ultimele pisici trec în goană pe lîngă el : albe, negre, siameze, Angora ; se lipeşte de zid, apoi intră repede în baie. Se întoarce în cameră, mirosul de medicamente şi alcool parcă se ridică din covorul galben. Simte pe degete ceva lipicios. Rămîne în picioare lîngă pat. N-o să înveţe niciodată să facă injecţii, nu e capabil, fiecare are neputinţa lui, aşa cum tatăl Andrei nu izbutea să bată un cui fără să nu se lovească în degete ; pe vremea aceea cumpărase un calapod şi placheuri, să nu-i mai plătească cizmarului, el motiva că-i place să se ocupe cu ceva, să-şi consume timpul. Dana îl ascultă cu răbdare dar nu renunţă la intenţia ei, îi explică din nou fiecare mişcare, îi demonstrează că totul e foarte simplu; cu cît vrea să fie mai clară, nervozitatea ei creşte. Iustin trăieşte un sentiment de nevolnicie, de boală, sentiment dus pînă la credinţa că e nătîng. De fiecare dată cînd ridică mîna în care ţine seringa, se opreşte paralizat.

«...e la fel cum aş vîrî un cuţit în cineva, sau o vîslă, da, o vîslă cu margine metalică pe care aş lăsa-o în creştetul cuiva, cumplită teroare, nu pot... ştiu, e un lucru prostesc dar nu pot !»

„Nu pot !“ strigă el disperat.

„Nu ţipa ! Te rog ! E foarte simplu, e la fel cum ai lăsa...“

„O vîslă...“

„Termină cu prostiile ! Uite cum îţi tremură mîinile. încearcă să te calmezi. Te rog, Iustine !“

Acul seringii străbate ţesuturile în convulsiile braţului neputincios în timp ce trupul Danei tresare cuprins de o durere stăpînită ; serul împins încet de degetele lui tremurînde lasă seringa goală.

■«...eram acasă numai eu şi Leana, femeia care ne-a crescut, voia să gătească o găină, am vrut să par grozav şi i-am spus c-o tai eu ; i-am aşezat labele sub picior, — aşa cum văzusem pe cineva — i-am prins capul cu mîna stingă, am luat cuţitul şi am început să tai ; totul a mers bine pînă cînd lama cuţitului a ajuns la oasele gîtului, atunci puterile m-au părăsit, sîngele ţîşnea pe mîini şi faţă, nu mai reuşeam să termin, m-am trezit în genunchi, i-am smuls aproape capul din cartilagiile care se lungeau la nesfîrşit... Ce repede poate intra un ac sau un cuţit ! trebuie doar să laşi mîna, nu din umăr, ci din încheietură, scurt, cum ai azvîrli o piatră...»

„De ce ai rămas aşa ?! De ce te uiţi la mine cu ochii ăştia ? ! Pune seringa aici şi aşază-te în fotoliu !“

Ţine mîinile departe de trup, mişcă încet degetele lipicioase, scîrboase, mai are încă în nări mirosul de medicament. Dana stă lungită pe pat, cu trupul descoperit la talie şi cu o mînă atîrnînd în jos, pe covorul galben. Din camera învecinată — despărţită printr-un glasvand, în dreptul căruia este aşezat un dulap — se aude vocea profesoarei de canto care s-a întors însoţită de pisici ; fredonează o melodie, din cînd în cînd se adresează

cuiva, vorbeşte cu Eduard, îi răspunde lui Alfons şi o ceartă pe Celesta...

Urma un curs seral de desen şi pictură la o şcoală de lîngă biserica Sfîntul Iosif. După terminarea orelor trecea pe la Maria, o prietenă cu care făcuse cîteva excursii. La ea era întotdeauna multă lume. Se aşeza într-un fotoliu, îi asculta pe rînd, se uita la cei care dansau, apoi pleca, uneori nici nu-şi lua rămas bun. Erau «ieşirile lui în lume», viaţa fiindu-i împărţită între serviciu şi orele petrecute în singurătatea unei camere cînd încerca să deseneze sau să citească o carte. Uneori se ducea la cîte un meci de fotbal, voia să se amestece printre cei care se grăbeau spre stadion. De multe ori, furat de gînduri, uita să mai urmărească fazele de pe teren, ceva îl despărţea de ceilalţi, fără o împotrivire voită, poate din cauza preocupărilor sau a drumului diferit pe care l-au parcurs ; se entuziasmase şi el cîndva pentru o fază de fotbal dar acum nu-1 mai emoţiona, dorea totuşi să-şi alunge neputinţa unei bucurii şi atunci sărea în picioare şi striga pînă răguşea antrenîn- du-i şi pe cei din jur.

In seara aceea Dana stătea într-un fotoliu apropiat de al lui. Era îmbrăcată cu o rochie de mohair, sugera o epidermă moale şi catifelată ; părea o invitaţie pentru o cunoaştere tactilă cînd întinzi mîna şi mîngîi obrazul unui copil, o haină de blană sau aripa unei păsări, fiind convins că dacă n-ai fi făcut acel gest n-ai fi ştiut ce înseamnă copil, haină sau pasăre.

îşi lasă palma pe braţul ei acoperit de rochia de mohair, nu ca o mîngîiere, ci o mişcare directă,

fără nimic insinuant. Ea tresare surprinsă şi poate totul s-ar fi terminat aici dacă Maria nu l-ar fi rugat s-o conducă acasă, ştiind că şi el locuieşte în apropiere de Grădina Icoanei.

De atunci n-a mai văzut-o. Pleca dimineaţa la lucru, după-amiaza stătea acasă, desena şi citea. îşi cumpărase o sumedenie de tuburi cu vopsele, cartoane, pînze şi chiar două rogojini pe care intenţiona să le picteze. La cursurile de desen nu se mai ducea, era în vacanţă. într-o zi, Maria l-a invitat la ea, îşi sărbătorea aniversarea. Cînd a intrat a văzut-o pe Dana dansînd, vorbea peste umărul partenerului. După un timp, a făcut o reverenţă şi l-a invitat la dans. Rîdea şi întindea mereu mînă spre paharul care se afla pe bufet. I-a căutat privirea, zîmbetul i-a dispărut de pe faţă, ochii ei mari, cu sprîncene trase mult spre tîmple, parcă voiau să-i spună o glumă. Deodată, a simţit cum se lipeşte cu tot trupul de el, de la obraz pînă la glezne, — ca răspuns la gestul lui, cînd i-a pus mîna pe braţ —, apoi a zîmbit, s-a desprins şi a plecat fără nici un cuvînt.

Dacă Iustin ar fi presimţit ce se va întîmpla, poate ar fi fugit, ar fi căutat să scape înainte de ar fi fost prea tîrziu, şi-ar fi şters de pe trup urma de nectar pe care femela a lăsat-o, semn că l-a ales şi din ziua aceea îi va aparţine. Iarna este însă bine ca cineva să-ţi deschidă uşa, să intre în casă cu genele acoperite cu zăpadă, să stea de vorbă cu tine în faţa focului, să-ţi privească desenele în timp ce tu îi vorbeşti despre tine. E foarte bine să crezi, chiar dacă nu crezi, că cineva se gîndeşte la tine şi ţi-a adus o carte sau o floare pe care să ţi-o lase pe masă. E foarte bine să priveşti un trup proporţionat care se dăruie cu acea iubire în care

bucuria e mai aproape de durere. Iustin ştia că de partea cealaltă, poate chiar la uşa lui, se adîncea un şanţ în care va cădea din nou ; ştia că orice bine trebuie plătit dar nu ştia cînd şi cît îl va costa. Avea încredere în puterea lui şi bănuia că se va putea despărţi oricînd. îşi imagina că Dana nu prezintă nici un pericol... da, pericol, n-ar fi trebuit să simtă o ameninţare şi nici să se apere dacă ar fi iubit-o, dar şanţul se adîncea la uşă şi el îl ocolea zîmbind în fiecare dimineaţă.

Nu i-a cerut nimic, nici chiar în ziua în care i-a spus că a -«obţinut o cameră în cameră», adică a împărţit-o în două — cu ajutorul unui dulap — odaia în care locuia cu soţul ei şi doarme acum pe un pat pliant cumpărat de la magazinul sportiv.

„Nu-ţi face griji... am prins pe spatele dulapului o sumedenie de fotografii din revista Cinema, parcă sînt din nou elevă cînd îl iubeam pe Gary Cooper.“

Era conştient că la mijloc s-a strecurat o iluzie ; ce are azi poate să piardă mîine, dar mai ştia ceva ce nu intra în socotelile nimănui, era secretul lui.

într-o seară, Dana i-a bătut în geam. Ţinea în braţe o floare uriaşă cu frunzele mari răsucite în jurul umerilor, păreau braţele unui animal care i-ar fi strîns trupul cu o mulţime de tentacule. Purta un pardesiu iar dedesubt doar cămaşa de noapte ; locuia în apropiere, plecase de acasă să-i aducă floarea. Stătea cu mîinile întinse spre el, încercînd să ridice ghiveciul. Iustin se uita la braţele ei subţiri, atunci şi-a dat seama ce mult a slăbit.

„Unde mănînci ?“

„La Expres. De cele mai multe ori uit. Beau o cafea şi foamea dispare.[1]*

„Maria ?“

„Uneori dorm la ea... Nu pot să stau acasă, între un dulap şi zid. Mă sufoc ! Mîine mă duc la tribunal, nu pot trece pe la tine.[1]*

„La tribunal ? !“

„E a treia înfăţişare.[1]*

„A divorţat ? !“

„... e un lucru care mă priveşte numai pe mine. N-am vrut să-ţi spun. Să nu te superi.**

Respiră greu, cu braţele moi pe lîngă trup, ochii ridicaţi spre el, parcă uitase pentru ce a venit.

„Nu sînt nicăieri. înţelegi ? Nu mai ştiu ce să fac ! Nu ţii la minte, mi-ai spus de atîtea ori. Te-nţeleg, crede-mă. Trebuie să ne oprim aici. Ajută-mă, te rog ! Ai terminat Dreptul, poate găseşti vreun coleg la tribunal care... Nu pot să trăiesc cu el, dar n-aş suporta să mă accepţi din milă.“

A ridicat mîna spre el şi pentru că nu ştia ce să facă a rupt o frunză din floarea ce rămăsese pe fereastră, apoi a plecat cu paşi rari, istoviţi.

A stat la geam, cu coatele sprijinite de pervaz, pînă noaptea tîrziu. A luat floarea şi a aşezat-o pe masă, nu era locul cel mai potrivit dar a lăsat-o acolo ; «braţele» ei subţiri s-au împrăştiat pe covor, prin toată camera. A stins lumina şi s-a lungit în pat. în locul plantei a văzut capul unei femei cu părul despletit care plîngea în tăcere privindu-1 cu ochi mari.

îi displăcea gîndul că va trebui să ceară o favoare unui coleg ; cînd va fi întrebat : „Unde lucrezi ?“ el va fi nevoit să mintă sau să-i spună că e administratorul unui bloc, în timp ce colegul îi va zîmbi superior, va scoate o carte de vizită pe care e scris, Preşedintele Tribunalului, şi va spune : „Cînd vrei, dă-mi un telefon. Bem bere şi mai stăm de vorbă*', fără să-1 întrebe dacă el are telefon sau

dacă vrea să-i mai vadă mutra. L-a în- tîlnit pe Pascare, cel cu braţul tăiat într-un accident. I-a explicat despre ce e vorba ; fără să-i promită nimic, l-a rugat să-1 aştepte pe culoar. S-a aşezat pe o bancă, se uita la cei care treceau aferaţi într-o parte şi alta. Şi-a amintit de zilele cînd lucrase ca avocat. După un timp a apărut Pascare.

„E destul de dificil... Sînt probe cu martori ! Poate numai un certificat medical ar mai putea respinge acţiunea. încearcă să-1 aduci mîine, pînă la douăsprezece, înainte de pronunţare."

Era o zi de vară. O aştepta în faţa bisericii Domniţa Bălaşa. Presimţea că se va petrece ceva important dar clopotele puternice ale bisericii îi spulberau orice sentiment. A văzut-o de departe, alerga spre el.

„L-am obţinut !“ şi cu mişcări febrile a scos certificatul din poşetă.

„Ar fi trebuit un diagnostic mai puţin grav, spune el ridicîndu-şi ochii. Ceva cu nervii. Dacă cineva ar verifica..."

„Nu-i nimic ! Am fost la spital ! Tot ce scrie aici e real. Nu-ţi face griji !“

„Vorbeşti serios ? ! Eşti chiar atît de bolnavă ?“

…da."

„Şi tu zîmbeşti ? ! îţi dai seama ?“

„Grăbeşte-te ! La ora asta trebuia să fii acolo !“

Se uită la ceas, e douăsprezece şi jumătate. Urcă treptele cu paşi iuţi, refuză să înţeleagă ceva ; trece de cîteva ori prin faţa uşii pe care o caută. Intră în birou şi întreabă de Pascare. Un bărbat gras, cu un neg pe nas, îi spune să aştepte. Nu-1 invită pe scaun. Iese pe culoar, îşi sprijină fruntea de geamul ferestrei. Priveşte curtea interioară ; mai mulţi deţinuţi, îmbrăcaţi în

uniformele lor vărgate, coboară dintr-o dubă.

„A scris deja condica."

Se răsuceşte în loc. Pascare stă în faţa lui, ridică din umeri. Refuză să înţeleagă ceva.

„Ce a scris ?“

„Hotărîrea. De ce ai întîrziat ? !“

„Nu s-a putut mai devreme. E grav bolnavă... am certificatul !“

„îmi pare rău... e prea tîrziu. Poate se mai face ceva la recurs. încearcă."

Tace o clipă, se uită în ochii lui.

„Ai vrut să mă ajuţi, sau să-ţi baţi joc de mine !“

E rîndul lui să tacă. Pare surprins că l-a intuit.

„N-ai avut curajul să mă refuzi ! Era mai bine dacă îmi spuneai de la început adevărul ! La revedere !“

îl aşteaptă rezemată de gardul de fier al bisericii. Stă cu faţa spre soare. îi pune mîna pe umăr, ea deschide ochii zîmbind. Vede certificatul, înţelege, îşi apleacă privirea. Nu plînge, rămîne încremenită, rigidă.

Pe stradă, se descarcă dintr-un camion pietre cubice ; sînt aruncate cu putere, cînd ajung în grămadă produc un zgomot scrîşnit. Dana pregăteşte ceva de mîncare, ezită, vrea să întîrzie, nu poate încă să-i spună. Stă cu spatele, taie cîteva felii de pîine. Iustin se apropie de ea. Pietrele continuă să cadă cu zgomot.

„S-a întîmplat ceva ?“

„Nu. Nimic... Procesul s-a terminat.[1]*

„Eşti liberă.[1]*

„Singură... libertatea nu mă înspăimîntă, singurătatea însă...*[1]

Trapa s-a deschis, Iustin simte cum cade, parcurge un drum prin vid. Seamănă cu ziua în care a fost bolnav, în comă, cu ziua în care l-au arestat pe tatăl Andrei, cu ziua în care i-au spus să plece din baroul de avocaţi, cu ziua în care a trebuit să părăsească şantierul, cu toate zilele în care a fost înfrînt... dar... «marea înfrîngere este să uiţi şi mai ales să-i uiţi pe cei care te-au făcut să crapi şi încă să crăpi fără să înţelegi cît de porci pot fi oamenii. Cînd vom fi pe marginea gropii va trebui să nu mai facem pe fanfaronii, dar nici să uităm, ci să povestim fără să schimbăm o iotă despre tot ce am văzut mai vicios, apoi să dăm ortul popii... unde am citit cuvintele astea ?»

Acum a căzut din nou şi pietrele de afară nu se mai opresc din rostogolirea lor, parcă alunecă peste el, îl acoperă de viu. Tot timpul nu a făcut altceva decît să se ridice dintr-un şanţ, mereu acelaşi, dar din ce în ce mai adînc. Cînd ajungea la margine se sălta cu un ultim efort, stătea acolo un timp cu picioarele atîrnînd şi se uită afară, apoi pleacă, nu astupă şanţul, ştia că e al lui, nu ştie însă *ziua* în care se va întoarce. Afară, bolovanii continuă să se rostogolească cu zgomot.

„Nu te culci ?“ îl întreabă ea cu glas stins.

Ar fi dorit să se ducă acasă, ar fi putut înşira mai multe motive care n-ar fi însemnat decît : «vreau să ră- mîn singur, să mă gîndesc puţin la mine, numai atunci cînd stau liniştit, cînd îmi aud respiraţia, cînd ridic mîna spre un pahar şi zic : iată, mîna mea ia acest pahar, numai atunci simt că sînt».

„Da. S-a făcut tîrziu“, parcă altul a vorbit în

locul lui.

„Dacă vrei să pleci, continuă ea ca şi cum i-ar fi intuit gîndul, te rog, să-mi aduci mîine...“

N-o mai aude.

Rămîne treaz pînă noaptea tîrziu, «... dacă taci, minţi, furi, loveşti pe la spate sau arunci un cuvînt greu cît o piatră, atunci o mai duci un timp, dar ţi se arată mereu şanţul unde eşti azvîrlit imediat ce îndrăzneşti să ai un gînd al tău şi numai al tău...» Se ridică din fotoliu, se duce la baie, se aşază pe jos şi doarme într-un colţ tremurînd de frig. Dimineaţa, îl găseşte ghemuit pe ciment, cu capul rezemat de faianţa albă, cu faţa de aceeaşi culoare. Privesc amîndoi razele de soare ce se strecoară prin geamul strimt, ca de închisoare.

OSCARA DE SERVICIU CU O BALUSTRADA de fier care pe alocuri se mişcă dîndu-ţi senzaţia că în orice moment poţi să cazi pe treptele înguste de ciment. Baţi de două ori în zid, apoi aştepţi. In acest timp poţi citi o carte de vizită : Elisabeta Spiliadis. Se aud paşi pe culoar, se ridică zăvorul şi înainte de a deschide uşa, spune de fiecare dată nemulţumită : „Mereu zgomotul ăsta prostesc !“

Mătuşa Liz, te primeşte zîmbind, simţi că se bucură de prezenţa ta. Merge înainte să-ţi arate

drumul, mereu acelaşi, se schimbă doar locul unde vei sta. Dintr-o fostă debara a amenajat o mică bucătărie care cu timpul s-a ridicat la rangul de sufragerie-salon. Pentru a ajunge în camera ei, trebuie să treci prin baie. Iustin o urmează bucuros că nu vor rămîne în sufragerie, este prea strimtă, se simte claustrat.

„în sfîrşit ! Ţi-ai adus aminte de mine ! spune ea sco- ţîndu-şi banderola de la frunte care îi întinde ridurile ; ton aparent de reproş care cuprinde şi plăcerea de a-1 vedea. Cînd luai lecţii de italiană veneai în fiecare zi, acum, ce-ai zis : «De ce să mă mai duc la bătrîna aia ursuză ?» Nu-1 lasă să răspundă, îşi îndreaptă privirea spre balcon unde o pasăre se aşază, planînd în zbor. Acum vreo cîteva zile, dragă Iustine, poate să fie chiar o săp- tămînă, a apărut o turturică ! I-am dat de mîncare. Seara a rămas pe etajera aceea. Am fost fericită ! Nu-mi plac păsările ţinute în colivie. După o vreme văd că vine cu una...“

„Cum adică ? !“

„Nevastă-sa ! Bineee ! zic eu. O primesc şi pe ea. Le puneam în fiecare zi mîncare, ceva mai multă. Vrăbiile se înfruptau din porţia lor. De două zile, buna lui soţie îl alungă pe Marcel... aşa l-am botezat. Să vezi cum face : se aşază lîngă pîine şi cum îl vede apropiindu-se începe să dea din aripi ca o apucată, piuie, îl loveşte cu ciocul, pînă ce bietul băiat e nevoit să plece. Uite-1 ! E acolo pe cornişă ! îl vezi ? Iustin se apropie de geam, zăreşte o turturică. Nu ştiu ce să fac ? Ar trebui s-o izgonesc pe intrusă ! Aceeaşi lege peste tot : el o primeşte, ea îl alungă ! Hm ! Dacă o accept înseamnă că sînt de acord cu o nedreptate... dar e

a naturii ! Şi atunci ? ! M-am luat cu vorba şi am uitat să te servesc cu ceva. Dulceaţă sau cafea ?“

„O dulceaţă de...“

„... cireşe amare. Ştiu că-ţi place !“ şi se îndreaptă cu paşi repezi spre bucătărie.

Rămîne singur. Se aşază pe un scaun cu picioare joase, cu o rezemătoare curbată ce îi primeşte comod spatele. Priveşte în jur. îi place această cameră, de fiecare dată descoperă ceva nou. Aici sînt adunate obiectele mai de preţ dintr-o casă întreagă. Pereţii sînt acoperiţi aproape în întregime de tablouri şi cărţi îmbrăcate în piele. Peste tot statuete şi vase de cea mai bună calitate. Camera nu este prea mare, obiectele respiră greu, par sufocate, doar autoritatea stăpînei reuşeşte să redea acestei odăi calmul şi pacea pe care o trăieşte de fiecare dată cînd vine aici.

«... de ce mi-a povestit mătuşa Liz despre cele două păsări ? Nu vrea să le ţină închise în colivie, ci într-o captivitate acceptată, depind de ea pentru că le dă hrană; libertate în captivitate, asasinat amînat, colivie uriaşă ; putem zbura dar să ne întoarcem în fiecare zi pe aceeaşi cornişă pentru a primi grăunţele, altfel vom fi alungaţi ! Este îngăduit să ne devorăm între noi, dar nu avem voie să ignorăm autoritatea stăpînului, a coliviei şi a grăunţelor !>►

Atenţia îi e atrasă de un tablou cu ramă groasă, aurie. Un bărbat în vîrstă : expresie severă, inteligentă, plină de încredere şi putere ; ochii celui care ştie să deosebească iluzia de adevăr.

Bătrîna intră în cameră, ţine în mînă o tavă de argint : borcanul cu dulceaţă, o farfurioară, şi un pahar cu apă.

„îmi place cum arată bunicul Orleanu !“

„Ştefan Orleanu-Fier !“ spune ea cu mîndrie, accen- tuînd ultimul cuvînt.

„Fier ? ! Hm ! Nu-i rău !“

„La început a făcut negustorie cu unelte agricole, apoi a ajuns proprietarul unei bănci. Unii îl mai ştiu de Bancherul din Cîmpeni. Ai terminat dulceaţa ? Mai vrei ?“

„Da... O linguriţă ; rămîne nemişcat, cu un aer absent... «libertatea condiţionată de o porţie de mîncare, grăuntele pe care pasărea îl primeşte în fiecare zi în schimbul.

Bătrîna îi întinde farfurioara cu dulceaţă.

„Vreau să-ţi spun ceva... mătuşă Liz ! Dumneata i-ai cunoscut pe toţi din familie, nu eşti rudă cu noi cu toate că îţi spunem mătuşă... Aş dori să-mi vorbeşti despre ei, de fiecare în parte, începînd cu bunicul Orleanu despre care ştiu foarte puţin.[1']

„De ce ?“ îl întreabă ea surprinsă.

„... mă interesează."

„Spune-mi adevărul ! Ştii că nu mă poţi minţi !“

Gustă absent din paharul cu apă, încearcă să amîne, nu-i plac destăinuirile.

„De curînd am înţeles... poate şi cu ajutorul lui Aron."

„Cine-i Aron ?“

„Un prieten. Eşecul meu..."

„Nu mai spune aşa, Iustine ! îl întrerupe bătrîna. Cuvintele sînt grave ! Dacă le rosteşti te vor asculta şi pînă la urmă se vor îndeplini."

„Ba da, mătuşă Liz... Cum să-ţi spun ?... Un eşec care este în fond un cîştig al meu... o victorie. Pentru cei din jur sînt însă un ratat. Mă înţelegi ?“

„încerc."

„Faptul că am ajuns aici este o probă că sînt liber, nu şi faţă de rudele mele, de acest puhoi de unchi, mătuşi, veri... Mi se par demodate pretenţiile celor care scriu cu- vîntul familie cu litere mari."

„îi urăşti ?“

„Nu."

„Dar nici nu îi iubeşti ?“

„Ei sînt în viaţa mea indiferent de sentimentele pe care le am. în condiţiile în care trăim sînt obligat să ţin cont de ei, să suport consecinţele faptelor lor. Sfînta autobiografie ! Vreau să răspund doar de acţiunile mele. Nu e firesc ?“

„Da. Ai dreptate... dar nu se poate ! Vei aparţine rudelor tale chiar dacă le vei renega... mai ales în ziua de azi."

Tace un timp, rămîne pe gînduri.

„Tata avea în 1916 douăzeci şi patru de ani. N-ar fi putut refuza să se ducă pe front, chiar dacă n-ar fi fost ofiţer de carieră."

„Deci, sîntem determinaţi : genetic, familie, societate... pînă la ultimul detaliu."

„Eu m-am născut, continuă el de parcă n-ar fi auzit-o... aveam opt ani cînd a început cel de-al doilea război mondial. Eram elev. Aparţineam unei familii de burghezi din trecut şi intram singur şi sărac într-o societate nouă. Mă aflam în acel loc... de fiecare dată îmi imaginez o căruţă, văd inima ce se sprijină pe osie, eu eram acolo, la mijloc, mă răsuceam cu scrîşnet, mă rupeam dintr-un loc şi încercam să mă alătur celorlalţi... care mă refuzau ! Nu uitau că sînt copilul unui «fost exploatator, a unei bestii moşiereşti*... chiar dacă tata fusese un simplu ofiţer. Pentru mine totul

părea jucat, cărţile erau împărţite. Istoria, pe care o invocăm mereu, mă condamnase dinainte. Aşa părea. In treacăt fie spus, cînd vorbeşti prea mult despre istorie şi viitor înseamnă că te adresezi unor viermi... numai prezentul contează ! Eu vreau să trăiesc azi, în vremurile de acum... fără să mă las manevrat, programat, aruncat în lada de gunoi a istoriei !“

Nimeni nu uită şi nu iartă ! Numai curajul e suspect, laşitatea nu !“

„Nu vreau să fiu iertat, mătuşă Liz ! Accept chiar să plătesc dar... să ştiu pentru ce, pentru cine şi pînă cînd ? In special pînă cînd !“

„Nu se poate !“

„Ba da !“

„Cum ?“

„Cunoscîndu-i ! Cînd ai luciditatea unui eveniment te detaşezi mai uşor. Am dreptul să-i cunosc ! Pentru ei ispăşesc această pedeapsă/[1]

„Ceilalţi au dreptul să te condamne pentru famili a „i i B;

„Nu-i întreabă nimeni ! Nu răspund în faţa nimănui ! Cineva spunea că nu e de acord să se construiască o lume pe lacrimi... Port în mine sîngele şi concepţiile lor dar... nu exişti decît atunci cînd te vrei altul şi altfel ! Accept..."

„De nevoie !“

„Sigur ! Am fost obligat să accept o probă de nouă ani, dar vreau să ştiu cine au fost, cum au trăit şi ce au gîndit ! *Eu cine sînt ? Încotro mă îndrept ? Ce reprezintă viaţa mea în această aventură umană numită Istorie ? Ce raţiune o*

mişcă din umbră ? Cit sînt de manevrat şi dacă mă pot elibera de sub apăsarea ei ? Cînd voi afla voi fi liber !“

„Nu cred. Sîngele apă nu se face !“

„E vorba de ceva mai puternic decît sîngele, mătuşă Liz ! Puterea înţelegerii ! Nici nu ştii ce poate sta într-o căpăţînă ca asta !“

„Dar pentru ei vei fi acelaşi... chiar dacă te vei detaşa prin cunoaştere şi luciditate."

„Sigur ! N-au de unde ştii... De fiecare dată cînd mă duceam la tovarăşul Constantin, şeful cadrelor, care îmi cerea o nouă autobiografie, mă simţeam vinovat de ceva neştiut..."

„Spaima bine dirijată îţi imprimă un sentiment de culpabilitate. Asta urmăreau !“

„Da. Ai dreptate... dar eu mă simţeam şi acasă vinovat, nu numai în faţa lor. O culpă ereditară de care trebuie să scap cu ajutorul dumitale şi al unchiului Trifon."

„Bărbatul Catincăi Arghir ?“

„Da. Vreau să nu-mi mai fie frică ! Să scot din mine toată laşitatea asta scîrboasă care mi-a intrat în oase. Uneori mă simt ca un şobolan. Lor să le fie teamă de mine ! Auzi, mătuşă Liz ! Dreptatea e de partea mea, eu ştiu ce vreau : să nu fiu îngropat de viu !“

„De ce faci mofturi, băiatule ? De ce nu te porţi ca şi cum viaţa ar continua plină de entuziasm ?“

„Tîrfa asta de entuziasm e cel mai greu de îndurat... Acest entuziasm mincinos !“

„Dar poate trecutul e pentru tine şi un mod de a te salva... de a te ascunde ? Hm ? Ce zici ?“

„Nu ştiu... nu cred că mă întorc în trecut din plăcerea de a retrăi clipele de atunci... ale mele

sau ale altora, nici pentru a reconstitui o lume care nu ştiu dacă a fost mai bună... ci pentru că prezentul mă refuză şi în acelaşi timp mă obligă să-mi reamintesc trecutul de cîte ori deschid un formular şi trebuie să completez rubricile care mă urmăresc pînă la obsesie : cine a fost tata ? mama ? unchii ? mătuşile ? verii ? ce politică au făcut ? au fost condamnaţi ? cînd ? pentru ce ? etc., etc... pînă la gradul trei de rudenie. Cînd ei au fost condamnaţi m-au condamnat şi pe mine ! La sfîrşit voi ajunge la ultimul descendent şi voi spune : «Acum vă cunosc. Sînt liber. Pot să-mi văd liniştit de treburile mele»“ şi apoi pentru el : •«întoarcerea în urmă pentru a mă vindeca».

„Pari un revoltat ?“

„Nu ştiu cum par... dar m-am săturat să tremur în faţa tovarăşului Constantin şi a celor de teapa lui ! E o umilinţă cumplită, mătuşă Liz, să te fereşti de oameni, să mergi pe lîngă ziduri, să te guduri la picioarele lor pentru a le cîştiga bunăvoinţa, să nu le spui în faţă : «Te bag în mă-ta ! De mine să nu te legi ! Nu sînt vinovat cu nimic !» Dacă cineva ţi-a luat încrederea, trebuie cucerită... s-o simţi în adîncuri ca o muzică pe care nimeni n-o poate tulbura."

„Hai, linişteşte-te ! De ce te-ai uitat tot timpul spre tabloul acela ?“

Q

K_7E AŞAZĂ PE PAT, ŢINE FARFURIA PE GE-nunchi şi începe să mănînce încet. Dana se uită la el, îi dă o felie de pîine, îi face semn să taie bucata de carne, apoi ia de pe fereastră un măr şi i-1 întinde zîm- bind, mulţumită.

,,La ce te gîndeşti ?“

„Cînd tata a fost internat la Spitalul Caritas, mă duceam în fiecare seară la el... îmi oprea mîncare,

de obicei macaroane cu brînză. Nu-1 refuzam, nu voiam să creadă că mi-e teamă să mănînc acolo... cu el."

„Ce boală avea ?“

„Ceva la plămîni. S-a dus într-o iarnă la Ţintea, la sora lui, Ana. A răcit. Ce-ţi spuneam ?“

„Mîncai la spital."

„Da. Tot ce-mi dădea. După ce plecam intram în closet şi vomam... Asta în fiecare seară. Acum mănînc aici dar nu mai vomez ! Hm ! Am evoluat. Chiar îmi place !“

„Nu mai rîde aşa ! Te rog !“

„Cum să nu rîd ? Bine. Mai încet, e adevărat. La prînz mănînc cu Aron la cantină, seara iau cina la spital. La azil ! Cred că Aron s-ar amuza teribil", şi Iustin continuă să rîdă în tăcere, se aude doar un scîncet adînc.

Se deschide uşa, o tînără o cheamă pe Dana la televizor : „A început filmul !“ Iustin parcă n-a auzit-o.

„Mă aştepta pe o bancă, citea o carte. Intr-o zi... ştii ce mi-a spus ? «Nu mai pot citi, nici cărţile nu mă mai ajută. Am crezut toată viaţa în ele şi acum... Nu mai izbutesc să uit de mine». Principalul e să uiţi o clipă de tine, şi el nu mai reuşea... în salon era un tînăr, Ionică. Spunea băiatu’ ăsta fel de fel de poveşti şi tata se prăpădea de rîs. După un timp mi-a şoptit : «Sînt cam naive istoriile lui Ionică, dar ce să fac, mă distrez şi eu». înţelegi ? Găsise un mijloc prin care se salva, fără să se mintă, înota spre mal, poate era şi

el singur..."

„Ce vrei să spui ? !“

„Nimic. Hai să vedem filmul."

Televizorul este montat pe un dulap în sala de mese, o încăpere mică în care bolnavii stau înghesuiţi. E cald, întuneric, aerul compact, miroase a mîncare şi medicamente. Privirile ridicate spre ecran, poziţie incomodă, unii respiră mai greu, alţii sînt cuprinşi de cîte o criză de tuse urmată de sîsîitul celorlalţi care încearcă să re-stabilească liniştea.

„Nu te mai gîndi la nimic, fii atent la film“, îi şopteşte Dana.

îşi îndreaptă ochii spre televizor. Un bolnav cere cu glas disperat : „Deschideţi măcar uşa ! Mor aici sufocat." Un bărbat înalt, slab, cu un fes pe cap, apasă pe clanţă. Aerul pare împrospătat. Din spatele lui aude o şoaptă :

„Nu-l desface !“

„Nu mai pot respira ! Mă strînge de gît. Trebuie să stau cu bărbia ridicată..."

„Uite ce-ai făcut ! Ţi-am spus să nu-l desfaci !“ spune cealaltă voce care pare a unui bătrîn.

Vrea să întoarcă privirea, Dana îi face semn să fie atent la film. Simte ceva cald pe ceafă şi gît. Şoaptele din spate devin din ce în ce mai alarmante. Pe ecran un avion decolează de pe un aerodrom. Duce mîna la gît, o lasă pe furiş în jos şi se uită la ea : sînge amestecat cu un lichid galben, purulent. Rămîne nemişcat.

„Chemaţi doctorul ! Nu vedeţi că abia mai respiră !“ se aude vocea din spate.

Bărbatul cu fes aprinde lumina. Toţi

protestează. Becul se închide. Din nou întuneric.

„Cine l-a pus să umble la pansament !“ comentează cineva.

„Nu mai putea respira ! îl apără bătrînul. Au cocoţat televizorul pe dulap ! Băga-i-aş în mă-sa ! Stăm toţi ca nişte cocoşi spînzuraţi cu gîturile întinse !“

Mirosul de mîncare şi transpiraţie se amestecă cu cel de sînge şi puroi. Dana întoarce privirea spre Iustin, îi vede faţa crispată şi palma murdară de sînge. Se ridică şi îl trage după ea. O urmează absent, ar fi putut rămîne acolo ore întregi, să privească ecranul alb pe care pluteau cîteva picături roşii. Se întorc în cameră. 11 duce la chiuvetă, îl spală pe gît şi mînă. Ţine degetele sub robinet, nu are putere să se mişte. După ce termină îl şterge cu prosopul. Se supune docil, ca şi cum n-ar şti ce se petrece cu el. Abia cînd ajung la ieşire parcă o vede, începe să trăiască. îşi apropie obrazul de el, rămîne nemişcată cîteva clipe, apoi îşi iau rămas bun. Deschide uşa, coboară treptele şi înaintează pe alee.

Cad primii fulgi de zăpadă din această iarnă. Trăieşte brusc un sentiment nemotivat de bucurie. Se uită în jur. Fulgii mari se topesc imediat ce ating asfaltul.

Petru stă lungit în pat, cu o carte în mînă. Ridică privirea să vadă cine a sosit, apoi continuă să citească. Iustin îl salută, pune în funcţiune magnetofonul, se aşază într-un fotoliu şi întinde comod picioarele pe un scaun. Se uită la Petru : sprîncenele groase, rebele, părul răvăşit, nasul acvilin, obrajii supţi, expresie inteligentă, tip

nervos, stăpînit, aparenţă de nonşalanţă şi indiferenţă.

L-a cunoscut la întreprindere. Iustin, nou angajat, i-a cerut o reţetă. Petru, în calitate de medic, după ce l-a consultat, şi-a dat seama că îşi cunoaşte destul de bine boala. O antipatie reciprocă i-a despărţit pentru o vreme. Iustin a fost internat în spital, Petru l-a vizitat de cîteva ori. S-au cunoscut mai bine, s-au împrietenit. Orgoliul lui Iustin i s-a părut mai puţin supărător. După ce şi-a reluat lucrul, Iustin se ducea în fiecare pauză la cabinetul medical. Răsfoia cîte un *Paris-Match,* sau *L' Express.* Petru îi vorbea despre politică şi literatură — era la curent cu ultimele apariţii. Intr-o zi i-a spus : „Tu, Iustine, ai mîndria celui care nu se vrea murdărit, un fel de ascetism modern care nu-mi place, crede-mă. Tentaţia suferinţei ! Hm ? ! Orice exagerare ascunde o ipocrizie !“ Nu i-a răspuns, a doua zi a venit din nou, ca şi cum ar fi uitat ce au discutat. Era avocat, dar lua salariul ca economist în probleme de transporturi, cunoştea destul de bine cîteva şcoli în pictură şi în special... nu se lăsa provocat. Petru nu reuşea să-l cunoască.

L-a auzit vorbind într-o şedinţă, l-a acuzat pe un gestionar care s-a culcat cu o fată într-o magazie, apoi a re- clamat-o la sindicat motivînd că nu munceşte. Aflase nevastă-sa şi voia să scape de ea. Altă dată l-a criticat pe directorul Meteş pentru lipsă de activitate şi interes. „Cînd îl rogi să te ajute cu ceva, în calitatea pe care o are, te întreabă : La Trust ai fost ? Dar la Centrală ? Pînă la urmă te laşi păgubaş şi te zbaţi singur.“ Tonul intransigent l-a determinat să-1 convingă de

necesitatea unei oarecare prudenţe. Iustin i-a răspuns : „Ştii care sînt cele trei C-uri : Compromis. Complicitate. Culpabilitate. Primul compromis este acela al tăcerii vinovate.[11] „Prudenţa nu înseamnă compromis ! i-a replicat Petru. Parcă ai avea de plătit nişte poliţe şi cînd se iveşte ocazia scoţi cuţitul. Ai trecut prin multe, nu te potoleşti ? ! Eroism ieftin, dragul meu ! De ce te iroseşti în fleacuri ? !“

Iustin l-a invitat acasă, a cunoscut-o pe Dana. A stat cu ei o duminică întreagă. Petru, spirit iscoditor, lucid pînă la cinism, a discutat mult timp cu Dana. A simţit că îi cultivă, poate inconştient, înclinaţia către suferinţă şi sacrificiu, nu ca formă de ispăşire creştinească şi nici ca un demon nestăpînit care îi roade orice speranţă, ci ca mijloc de cunoaştere şi afirmare ; asumarea unor răspunderi care să-i dea dreptul de a sta nemişcat în faţa celorlalţi, să-i privească liniştit în ochi. Iustin l-a condus pînă la uşă, Petru i-a spus : „Nu te-nţeleg ? Ai atîta forţă dar accepţi o dominaţie... chiar foarte subtilă, tot dominaţie este. Poate e vorba de o libertate ascunsă, libertatea actului gratuit spre binele aproapelui în loc să fie spre binele tău ? Asta se întîlneşte cu forma ideală a puterii care mi se pare desuetă... Eşti tare bătrîn, dragul meu !“ S-au certat din nou, nu s-au văzut un timp. Intr-o pauză, Petru i-a adus un *Paris-Match.* Au discutat despre Putere. „Azi toţi vorbesc despre Putere, a zis Petru. Ne îmbătăm cu vorbe ! în fond... puterea este dorinţa fiecăruia de a obţine un post cît mai bun pentru a stoarce cît mai mult ! Micul sau marele «puternic» tot asta urmăreşti ! Nimic abstract. Orgoliul puterii a coborît în portofel !“ După terminarea programului s-au dus

la un restaurant şi au recitat din Bacovia şi Blaga. La urmă Petru i-a spus : „Unii se luptă cu ei înşişi pînă la epuizare, alţii cu cei din jur. Tu vrei să le faci pe amîndouă. Crezi că vei reuşi ? Ştii de ce sînt doar un simplu medic de întreprindere, în loc să fiu la un spital... după treizeci de ani de muncă ? Pentru că n-am vrut să accept nici un compromis. încerc să te conving că eşti un prost ! Auzi, Iustine ? ! Trebuie să plăteşti un preţ, să te murdăreşti puţin pe vîrful degetelor, apoi treaba merge strună." „Alt drum ?...“ „Nu există ! Nu sînt mijloace, numai scopuri. Orice joc are o mizã, dacă n-ai bani nu te aşezi la masă. Nimic nu e gratuit. Tu ai un scop al tău, te simt, chiar dacă nu-mi spui. îţi lipsesc uneltele, sau poate nu-mi dau eu seama cine eşti... Uneori pari puternic, alteori dezarmat, nepregătit pentru viaţă."

Petru aşază cartea pe marginea studioului şi îşi îndreaptă privirea spre el. „Să ştii că Dana e destul de grav bolnavă." Iustin se uită la jucăriile aliniate pe o etajeră : urşi din pîslă, material plastic, mari, mici, coloraţi, cu tobe, fără tobe, în picioare sau culcaţi. „Din punct de vedere medical şi tu eşti un infirm. Dacă te vei îmbolnăvi, nu vei suporta o medicamentaţie intensă. Te previn !“ şi îşi mototoleşte furios perna sub cot.

„De ce ţipi ?“

„Nepăsarea ta mă enervează ! E adevărat ! Cînd vrei să convingi pe cineva trebuie să fii detaşat şi chiar plictisit de ideile pe care le afirmi... dar mi-e indiferent dacă te voi convinge

sau nu. îţi iubeşti tristeţea şi indiferenţa faţă de pericol... sau poate n-ai reprezentarea riscului pe care ţi-1 asumi ! Dana îţi stîrneşte orgoliul, poţi să-ţi demonstrezi cît eşti de superior. Patetism ieftin, dragul meu băiat !“

„încetează !“

„De ce ai venit ?“

„Să vorbeşti cu doctorul Petrescu... dacă Dana va fi operată."

„Bine... Te ajut. în timpul operaţiei se pot întîmpla multe."

Se deschide uşa. E Magdalena. Schimb banal de cuvinte. Simte că le-a întrerupt conversaţia. Nu-i întreabă nimic. Se duce la frigider şi îşi ia ceva de băut. Iustin o urmăreşte cu privirea : înaltă, talie suplă, coapse pline, mers elegant, siguranţa femeii care ştie că e frumoasă.

„Ai ceva cu Ray Charles ?“. întreabă ea.

„Da. Vezi acolo..."

Iustin se ridică din fotoliu, vrea să plece. Petru regretă că tînăra i-a deranjat ; apoi zîmbeşte, parcă ar fi găsit o soluţie.

„Magda ? Nu vrei să faci un duş ?“

„Chiar voiam să te rog."

„Poţi lua magnetofonul cu tine !“

„O.K. !“

Rămîn singuri. Din camera de baie răsună o muzică ritmată. Uşa a rămas deschisă, lumina e astfel proiectată incit umbra tinerei — care se dezbracă — apare desenată pe covor.

„Cînd a venit, şi Iustin arată spre silueta în mişcare, ai spus că vei vorbi cu doctorul Petrescu pentru că «în timpul operaţiei se pot întîmpla multe», apoi ai zîmbit. Parcă ai fi vrut să mă scapi de ea !“

Petru îl priveşte îndelung, face un efort să-1 înţeleagă, nu izbuteşte, întinde mîna şi îşi aprinde o ţigară. Umbra a dispărut, un glas cu timbru plăcut fredonează o melodie. Indiferenţa fetei accentuează starea lor.

„Eşti nebun, Iustine ? ! Cum ţi-a trecut prin minte ? ! Parcă ai fi vrut să spui : «Nu sînt de acord cu un accident intenţionat... cu o crimă».“

„N-am spus aşa ceva !“

„Bine-bine ! Fie cum vrei tu ! Acum nu mai e nici un dubiu !“

„Deci... a fost totuşi un dubiu ?“

„Hai, lasă-mă ! Cu tine nu termin niciodată !“

Veselia tinerei din camera învecinată — amplificată de muzică şi zgomotul apei — le dă senzaţia unei ironii dure. Parcă le-ar spune : «Proştilor ! N-o să înţelegeţi nimic 1 N-o să aflaţi nimic ! Mai bine trăiţi şi bucuraţi-vă cît mai aveţi timp !»

„Nu ştiu de ce ne certăm de fiecare dată... Cînd ai venit am fost bucuros că te văd. N-au trecut nici două ore şi ne-am luat la harţă. La fel şi... arată cu mîna spre camera de baie. După o oră n-o mai suport. Dacă stă mai mult o urăsc ! Mă înţelegi, Iustine ? Cînd pleacă respir uşurat. A doua zi o aştept din nou. Pe tine te aleg femeile pentru că eşti uşor de stăpînit. Ele au un acut simţ al eşecului. Miros epava de la o sută de metri ! După aceea, îşi dau seama că slăbiciunea ta e numai o aparenţă, se lovesc de rezistenţa ta. Poate şi cei din jur cred că eşti o pradă uşor de obţinut... tu însă le dai planurile peste cap. Eu caut oamenii şi fug de ei, pe tine te caută, te îmbrăţişează, apoi te abandonează... Asta îmi aduce aminte de o anecdotă : Un tip se duce la un medic, îi spune că

fratele lui e nebun. Se crede găină. Pretinde că face în fiecare zi un ou. De ce nu-1 trimiţi la spital ? îl întreabă medicul. Păi de unde mai fac eu rost de ouă ? răspunde el.“

„Sînt gata !“

Magdalena apare în cadrul uşii înfăşurată într-un prosop de baie care îi lasă picioarele descoperite mai sus de genunchi ; părul strîns în coc, pe faţă picături de apă, un aer refrişat, uşor senzual, expresia unei victorii inconştiente, parcă le-ar spune : «Voi, caraghioşilor, tot n-aţi terminat de vorbit ?» îi priveşte pe rînd zîmbind indulgent.

Iustin îşi ia rămas bun. Petru îl -conduce pînă la scară, aprinde lumina şi îi ascultă paşii.

Străzile sînt acoperite cu zăpadă. Liniştea moartă a unui oraş părăsit. Se opreşte în faţa unei vitrine. O cofetărie. îi e foame. Aude un tramvai. Aleargă pînă la staţie. Se opreşte gîfîind. Tramvaiul nu opreşte. Rămîne cu braţul ridicat, parcă ar fi chemat pe cineva şi acela nu s-ar fi oprit, nu l-ar fi recunoscut. Zîmbeşte şi pleacă mai departe.

Se îndreaptă spre casă pe străzi ocolite, vrea să se bucure de această noapte de iarnă. Urcă treptele cu paşi obosiţi. Deschide uşa. Telefonul sună în hol. Ridică receptorul. E Dana.

„Nu te-ai culcat pînă la ora asta ?“ o întreabă el. „Nu.’Te-am căutat de cîteva ori. Nu pot să dorm.“

„Cum ai ajuns la telefon ? E tocmai pe celălalt culoar !“

CC

n…

„De ce nu răspunzi ?“

„A.m mers încet... m-am sprijinit de zid.“

E rîndul lui să tacă.

„Te rog, du-te la culcare. Am venit, acum ştii de mine.“

„Bine. Noapte bună.“

Intră în cameră. Se dezbracă. îşi aşază hainele pe un scaun. Stinge lumina şi se lungeşte în pat.

«să dorm, să mă visez dormind, să-mi visez visul... nimic nu se leagă, totul rămîne fără rezultat, ceva se interpune, sînt dirijat, manevrat, o cauză obscură le conduce spre alt final decît cel logic... poate sînt ei, tocmai pentru că au aparţinut altei vieţi ; nu vor să fac nimic din ceea ce ar putea să mă integreze... cineva doarme în spatele acestui zid, îl aud sforăind, îl invidiez, nimic, mai disperant decît insomniile, toţi ceilalţi se odihnesc iar tu stai şi-ţi încolăceşti gândurile în jurul gîtului pînă te sufoci... aş vrea să gîndesc în gol, în alb, ca o maşină pe care o scoţi din priză... să dorm, să mă visez dormind, să-mi visez visul...»

Străinul, «dirijorul», e dincolo de zid, rămîne ascuns şi răsuflarea lui pare o pîndă ameninţătoare pentru cel care nu-şi găseşte odihna.

9

ŞTEFAN ORLEANU SE DUCEA ÎN FIECARE DIMINEAŢĂ la prăvălie, dădea cîteva indicaţii, se urca pe o scară îngustă în biroul de la etaj — acolo nu era decît o casă de bani şi o masă — se aşeza pe scaunul rotativ, cu rezemătoare înaltă şi începea să se uite pe fereastră la clădirea de peste drum : o casă mare, cu scări largi de marmură, cu doi lei din piatră. Casa cu lei, cum îi spuneau toţi

din oraş. Stătea un timp, poate fumînd, poate odihnindu-se pînă cînd zărea ieşind pe poartă docarul lui Andrei Arghir, locotenentul de cavalerie, fiul Colonelului Ion Arghir. Atunci, scotea din buzunarul de sus al jiletcii ceasul de aur cu două capace, gravate cu numele lui, strîngea pleoapele să vadă mai bine, întindea puţin braţul, privea atent cele două limbi în formă de săgeată, îşi mai întorcea o dată ochii spre docarul elegant, apoi închidea pe rînd capacele care produceau un sunet sec şi aşeza ceasul la locul lui lăsînd afară doar lanţul gros de aur, ce atîrna sub reverul hainei...

nu... n-am început bine...

Ştefan Orleanu s-a ocupat la început cu negoţul de cai. Nu era un simplu geambaş, tatăl lui avea o crescătorie prin Dobrogea. Ştefan, în fiecare toamnă, pleca să vîndă caii. Ajunsese şi pe la Ţintea, acolo l-a cunoscut pe Colonelul Ion Arghir. S-au certat destul de serios, nu cunosc prea multe amănunte. în ziua în care a intrat în oraş, nu s-a îndreptat pe Calea Oilor, care ducea la Obor, a mers cu căruţele pe strada Cîmpinii. Pe vremea aceea vindea produse din fier, renunţase la comerţul cu cai, pierduse într-o iarnă cîţiva zeci de armăsari, poate mîn- caţi de lupi sau decimaţi de molimă, dealtfel murise şi tatăl lui care se ocupa cu crescătoria. «Fierul n-are moarte şi pînă îl prinde rugina, îl vinzi», spunea el. Avea căruţe mari cu coviltire, umbla pe la pieţe şi tîrguri, vindea pluguri, sape, lopeţi, topoare. Toamna, cînd începeau ploile şi drumurile erau pline de noroi, împingea roţile, sau trăgea alături de cai. Uneori deschidea cîte o dugheană, primăvara pleca în alt oraş.

In ziua aceea mergea pe strada principală, Cîmpinii, după un timp a ajuns în dreptul Casei cu lei. S-a uitat lung la ea, apoi a oprit carele, s-a dat jos, a trecut drumul şi a intrat pe poarta deschisă pentru trăsurile de acolo. Stătea cu biciul în mînă şi se uita la cei doi lei de piatră din faţa scării, la evantaiul de sticlă colorată ce acoperea intrarea, la ferestrele încadrate în ghirlande de flori din ştuc. Un om din curte l-a întrebat ce vrea, pe cine caută. El a răspuns că doreşte să vorbească cu stăpînul. După un timp, a apărut în uşă Ion Arghir care tocmai se ducea spre sera de flori din spatele grădinii.

„Dumneata ai întrebat de mine ?“

„Da, eu“, răspunse Orleanu privindu-1 mereu în ochi, amintindu-şi că-1 mai întîlnise undeva.

„Şi ce doreşti ?“

„Vreau să ştiu dacă vindeţi casa asta."

„Ce-ţi veni ? ! Eşti băut ?“ şi începu să rîdă măsu- Tîndu-1 cu privirea, apoi scoase din buzunarul hainei o ţigară de foi, îi muşcă vîrful şi-l scuipă aproape de biciul pe care Orleanu îl ţinea pe vîrful bocancului.

Dacă Ion Arghir ar fi ştiut ce se va întîmpla peste cîţiva ani, dacă i-ar fi şoptit cineva la ureche ce soartă va avea, poate nu ar fi făcut gestul acela.

„Dar ia spune-mi, continuă el, nu eşti cumva cel care vindea armăsari la Ţintea ?“

„Da. Eu sînt. Să ştiţi că armăsarul pe care l-aţi cumpărat atunci nu mîncase ţaic şi rău aţi făcut că mi-aţi spus că sînt şarlatan."

Ochii lui mari se aprinseră de furie şi îşi răsuci mustaţa cu un gest nervos.

„Acum cu ce te ocupi ?" îl întrebă Arghir de parcă n-ar fi auzit cele spuse de el.

„Negoţ:cu fier."

„Şi ai atîţi bani să cumperi casa mea ?“

„N-am... Vroiam să ştiu numai dacă o vindeţi... aşa..."

„Ţi-a plăcut atît de mult ?“

„Da... e frumoasă ca o muiere !“

„Află că eu nu-mi vînd muierea ! Altă dată să nu te mai văd p-aici ! De la drum, din spatele ulucilor, te poţi uita la ea cit vrei !“ şi Colonelul plecă cu paşi măsuraţi tuşind nemulţumit, îndreptîndu-se spre sera cu flori.

Orleanu a ridicat biciul de pe bocanc, a împins cu codirişca restul de tutun, l-a privit îndelung, apoi a trecut drumul şi s-a apropiat de căruţe. Vizitiii erau strînşi în grup, răsuceau cîte o ţigară, umezeau bucata de ziar cu limba, parcă se strîmbau unul la altul de plictiseală ; aşteptau o vorbă din partea lui, să pornească din nou la drum, spre Obor. Orleanu, nu s-a oprit lîngă ei, a mai făcut cîţiva paşi şi s-a îndreptat spre un loc viran din apropiere, fusese o clădire care nu de mult luase foc. A măsurat terenul cu privirea, şi-a dat seama că de acolo se vedeau cei doi lei de piatră din faţa casei de peste drum, apoi le-a făcut semn vizitiilor şi le-a poruncit să deshame caii pentru că vor înnopta.

A doua zi, s-a dus la proprietarul terenului — se mutase la nişte neamuri —, l-a cumpărat, a luat de la primărie o «zapiscă pentru negoţ stabil cu impozitul aferent», a construit o dugheană din scînduri şi a început să-şi vîndă mai întîi căruţele, apoi marfa : pluguri, sape, lopeţi, coase şi topoare. După un timp a ridicat o prăvălie din cărămidă, cu

etaj, acolo avea biroul, iar în spate două camere de locuit, pentru nevastă şi primul lor copil, un băiat, Bogdan. Cînd Colonelul Arghir a întrebat : «Cine e cetăţeanul care construieşte peste drum ?», i s-a răspuns : «E unu', Orleanu, Ştefan Orleanu, negustor de fier». Colonelul a ridicat din umeri, a împins în jos buzele lui subţiri şi a rostit încet ca pentru el : «Se ridică... se ridică negustorimea, iar noi, cei cu pămînt, foştii militari, trebuie să-i suportăm ca pe nişte ghimpi».

Au mai trecut cîţiva ani, cei doi vecini parcă uitaseră unul de altul. Orleanu devenise Ştefan Orleanu-Fier. îşi construise o casă mare la stradă pe care o închiriase unei societăţi petrolifere ; în spatele grădinii ridicase o casă pentru familie, pe vremea aceea se născuse Emilia, Ve- rona şi Irina... da, chiar şi Irina, ultima lor fată.

Dacă într-o zi de primăvară cineva ar fi trecut pe stradă, pe la ora prînzului, ar fi văzut doi oameni aşezînd o firmă, pentru ca toţi cei care vor avea drum pe acolo — centrul negustoresc era pe Lipscani, nu aici, pe Cîmpinii, în rîhd cu casele boiereşti — să poată citi : «Magazin Universal», iar dedesubt, «Ştefan Orleanu-Fier».

Ion Arghir s-a întors acasă spre seară. A zărit totuşi firma, întunericul nu-1 împiedicase s-o citească. «Da... nu mai e prăvălie, acum s-a transformat în Magazin Universal», şi-a zis el intrînd cu trăsura în curte. Dacă ar fi ştiut că Orleanu devenise proprietarul a două tăbă- cării, al unei mori cu valţuri, al unei fabrici de cherestea şi înfiinţase Banca Centrală din Cîmpeni, poate s-ar fi îngrijorat, sau cel puţin s-ar fi mirat, pentru că e greu să vezi cum creşte averea unui fost vînzător de cai, iar tu să te ocupi numai de sera de

flori din grădină, de viaţa indienilor din America, iar de treburile tale să se îngrijească un arendaş care stătea la ţară, la conacul de 1^ Ţintea. Dacă ar fi aflat toate acestea poate n-ar fi zis nimic, poate nici nu l-ar fi interesat, dar sînt sigur că şi-ar fi aprins totuşi o ţigară de foi, i-ar fi muşcat vîrful, l-ar fi scuipat şi înainte de a scăpăra chibritul ar fi privit îndelung bucăţica de tutun căzută pe pămînt, ce semăna cu aceea pe care o azvîrlise cîndva lîngă bocancul unui om ce ţinea pe vîrf codirişca unui bici...

în ziua aceea de primăvară, Ştefan Orleanu... parcă-1 văd, uite, o să-ţi desenez aici drumul lui... mergea pe Franceză, strada cu magazine de o parte şi alta. Se oprea de fiecare dată cînd vedea o uşă cu sigiliu, rostea încet : «Faliment», apoi ducea mîna la mustaţă şi îşi aşeza un fir rebel. Era îmbrăcat cu un costum de culoare deschisă, — haina îi ajungea pînă în dreptul genunchilor — încheiată cu doi nasturi ; la vestă se vedea lanţul gros al ceasului de aur cu două capace ; cravata avea un ac cu piatră preţioasă, iar pe cap purta o pălărie cu boruri tari şi cu panglică lată ; doar pantofii erau cam uzaţi ; dacă te uitai mai atent la ei îţi dădeai seama că e singurul semn că cel care mergea cu spatele drept, cu paşi rari, cu un aer de demnitate, chiar de cutezanţă, este acelaşi care vînduse cîndva cai sau unelte de fier, obişnuit să străbată drumuri proaste, pline cu noroi, ştiind cît de repede se rupe o pereche de bocanci, cunoscînd perfect de bine cît trebuie să reziste încălţările lui, schimbîndu-le numai atunci cînd au parcurs tot atîtea drumuri cît ar fi trebuit să facă în urma căruţei încărcate cu sape, lo- peţi sau topoare.

în ziua aceea de primăvară a trecut prin faţa

Catedralei Sfîntul Ioan, a traversat Franceza, a ajuns la Tribunal — uite, vezi, n-am desenat bine, trebuie să trag Tribunalul mai la dreapta, iar casa lui Arghir mai la stînga —, a mers prin dreptul băncilor, ştiind că aproape toate au fost închise ca falimentare, a salutat cîţiva cu- noscuţi care stăteau la mesele scoase afară, în dreptul Restaurantului Berbec şi a urcat treptele care duceau spre Administraţia Financiară.

Cînd a intrat în birou, un funcţionar a făcut un semn discret şefului care s-a ridicat imediat şi a venit lingă ghişeu. După ce a aflat ce doreşte, s-a adresat funcţionarului cu manşete negre pînă la cot.

„Prezintă-i domnului bancher Orleanu condica înregistrărilor. “

Funcţionarul s-a îndreptat cu paşi repezi spre un dulap, a scos dintr-un sertar un registru cartonat, cu colţuri de metal, şi-a udat degetele de buza lui groasă şi răsfrîntă şi s-a apropiat de Orleanu care îşi ştergea ochelarii cu o batistă mare cu monogram, apoi s-a aplecat fără să se îndoaie prea mult din mijloc. Funcţionarul rămăsese în picioare, lîngă el, crezînd că mai doreşte ceva. Orleanu şi-a îndreptat privirea spre el şi a dat din cap, semn de mulţumire, fără să scoată nici un cuvînt, apoi a început să citească.

■«Foaie : Numărul 3578... Cereri de concordat, nu mă interesează. Foaie, Numărul 3579... Cereri de faliment azi 26 mai 1934... da, asta mă interesează, nu, mai bine să mă uit în urmă, acum cîteva luni, în ultimul timp afacerile s-au mai redresat, vom ieşi curînd din criză... deci... Foaie : Numărul 2987... Cereri de faliment, azi 18 Martie 1934, da, ia să văd cum au stat lucrurile...

deci, total 363 cereri de faliment pentru industrie şi bănci, cuantumul activelor falimentare, lichidate prin vînzare, în lei: 1 656 858... cuantumul pasivelor lichidate prin vînzare : 4 494 172... da, e clar...».

„Bună ziua, domnule Constantinescu", se adresă el şefului de birou.

„Să trăiţi, domnule Orleanu ! Nu mulţi rămîn liniştiţi ca dumneavoastră după ce răsfoiesc aceste foi“, şi începu să rîdă săltîndu-şi burta revărsată peste cureaua pantalonilor.

Ştefan Orleanu şi-a ridicat pălăria în semn de salut şi fără să-i răspundă, cu un zîmbet în colţul gurii, s-a îndreptat spre uşă.

A mers prin Lipscani, s-a uitat la vitrine, a făcut cîţiva paşi prin piaţă să vadă cum mai stau preţurile, a trecut apoi prin faţa Restaurantului Mercur şi, înainte **de** a intra să bea o bere — ca în fiecare zi — şi-a scos ceasul, dar, dîndu-şi seama că ar fi întîrziat de la masă, **a** renunţat şi s-a îndreptat spre casă. Cîţiva cunoscuţi l-au salutat cu mult respect scoţîndu-şi pălăriile de pai, la fel au făcut şi vreo doi tîrgoveţi. O ţigancă s-a apropiat şi i-a întins un buchet de flori, el a scos de la vestă un ban şi după ce l-a privit atent, i l-a dat luînd florile pe care le-a mirosit cu plăcere. O birjă s-a oprit în dreptul lui, era prefectul cu directorul Camerei de Comerţ, au schimbat cîteva cuvinte, apoi au plecat ridi- cîndu-şi pălăriile, rămînînd aşa şi după ce roţile s-au pus în mişcare ; dacă cineva ar fi întors capul în clipa aceea, ar fi văzut o trăsură cu două pălării deasupra.

Masa se servea la ora două precis, toţi trebuiam să coborîm în sufragerie. Cînd pendula din hol bătea de două ori conversaţia dintre noi

înceta, toţi aşteptam de fiecare dată, cu aceeaşi curiozitate, să auzim cele două lovituri în uşa de la intrare. Era un belciug din alamă pe care îl izbeai într-un «dinte» din acelaşi metal ; belciugul ţinea loc de sonerie şi cînd cele două lovituri se auzeau în uşă, aproape coincideau cu cele două sunete ale pendulei din hol.

Irina se ridica de la masă şi se ducea să-1 ajute să se descalţe, era cea mai mică şi lui Orleanu nu-i plăcea să fie primit de prea mulţi dintre noi... Cînd mă gîndesc... văd fotoliul pe care se aşeza bătrînul în vestiar, în timp ce Irina îi desfăcea şireturile. Pe o uşă laterală apărea o fată din casă cu papucii în mînă, îi lăsa nu departe de tus — aşa spuneam noi scăunelului pe care puneai piciorul cînd te dădeai jos din pat, sau cînd te descălţai. în fiecare zi puteai să auzi aceeaşi conversaţie :

„Tată... nu te supăra, ar trebui să-ţi comanzi la Sturzu alţi pantofi, ăştia sînt cam uzaţi."

„Nu, sînt încă buni. Mai merg cîteva luni."

Stînd aşa, cu privirea în jos, iar Irina în genunchi, cu umerii aplecaţi, bătrînul a zărit prin decolteul bluzei sînii plini, cămoşi, care se zbăteau la fiecare respiraţie ca două animale mici prinse la pieptul ei.

„Ţi-a venit timpul să te măriţi... Irină tată ! Te-ai făcut domnişoară mare !" şi bătrînul a zîmbit pe sub mustaţa lui groasă, cu colţurile răsucite.

Irina a ridicat privirea şi a început să rîdă. Şi din nou a văzut bătrînul cît era de frumoasă, ce ochi negri şi mari avea şi ce buze aprinse şi încă o dată a trăit bucuria părintelui care îşi priveşte fiica şi mîna lui s-a îndreptat spre părul ei negru, trecîndu-şi degetele prin el, atît numai cît să-1 atingă.

Au intrat în hol şi de acolo în sufragerie... imagi- neză-ţi, priveşte prin timp pe cei strînşi în jurul mesei... soarele se filtra prin perdeaua fină de dantelă, vocile lor se stingeau treptat, o fată din casă ieşea pe o uşă lă- sînd să se vadă doar colţul de jos al şorţului alb... acolo, sub ochii tăi, se află familia fostului vînzător de cai, acum bancherul Ştefan Orleanu-Fier, bunicul tău, care şi-a aruncat privirea să vadă cine sînt oaspeţii la masă — cu toate că erau mereu aceiaşi —, i-a salutat aplecînd puţin fruntea, a lăsat buchetul de flori lîngă braţul Olimpiei, care a întors capul şi i-a zîmbit în semn de mulţumire, apoi s-a dus spre capul mesei, a desfăcut şervetul mare de olandă — prins într-un inel de argint — l-a aşezat la gît şi în clipa aceea toţi ştiau că masa va fi servită, că pot continua conversaţia, fără să ridice glasul sau să rîdă prea tare.

în stînga bătrînului era Emilia, prima lui fată, alături soţul ei, Nicolae Hălmăgeanu, inginerul care fusese trimis de Orleanu la Viena să-şi dea doctoratul, apoi Verona, a doua fiică, alături de Matei Rucăreanu, profesorul, cel care a fost prizonier în Rusia, apoi Irina şi ultimul scaun, neocupat, al lui Bogdan, cel care întîrzia întotdeauna. în dreapta lui Orleanu era Leon Steiner — misit, afacerist, specialist în operaţiuni bancare, bursă şi comerţ. Urma Moruzov, care le dădea fetelor lecţii de canto, vioară şi pian şi care inventa anecdote ce se răs- pîndiseră chiar şi prin oraş, apoi doctorul Brezis, cel care moşise toţi copiii şi care avea prin buzunare bomboane de mentă şi piramidoane, Fina Cocoşel, peţitoarea —

ea ştia tot ce se petrecea în oraş — şi la urmă eu, Liz. în celălalt cap al mesei stătea Olimpia, soţia lui, femeie frumoasă şi înţeleaptă care dădea în şoaptă indicaţii fetei cum să servească mîncarea.

Da... Olimpia, fiica unui boier scăpătat, a adus în casă toate obiceiurile şi manierele care i-au făcut să nu mai semene cu cei proveniţi din familia unui fost vîn- zător de unelte agricole, chiar şi inelul de argint în care bătrînul Orleanu îşi ţinea şervetul, tot de la părinţii Olimpiei era luat, la fel şi belciugul de alamă prins pe uşă, fusese poate primul obiect primit de la fostul lor conac, pentru că de la uşă, de la primul pas, trebuia ca oaspetele să ştie că intră într-o casă de «burghezi civilizaţi» ; acesta fusese idealul Olimpiei, pentru el luptase întreaga viaţă şi acum era mulţumită că toate fetele — nu se gîndea la Bogdan — au intrat în «rîndul oamenilor», ceea ce însemna pentru ea o căsătorie cu un bărbat care să nu-i mai amintească niciodată de începutul soţului ei care vînduse cai şi topoare, şi nu numai atît, copiii ei învăţaseră să citească o carte şi să cînte la pian sau la vioară.

Nicolae povestea despre Viena, se întorsese de curînd. Emilia îl urmărea cu ochii femeii care se mîndrea cu bărbatul ei, din cînd în cînd îşi îndrepta privirea spre bătrînul Orleanu, parcă n-ar fi vrut să uite că datorită lui, Nicolae fusese la studii. Emilia a dovedit că are un bun spirit comercial, îl moştenise pe taică-său, ea a condus afacerile şi a gospodărit averea după dispariţia lui Orleanu... dar asta a fost mult mai tîrziu. Conversaţia a sărit la un alt subiect. luatei le spunea despre cele petrecute între o elevă şi un elev care fuseseră găsiţi în podul şcolii... aici

interveni Moruzov care, cu o glumă, îi făcu să rîdă pe toţi. în clipa aceea s-a deschis uşa şi a intrat Bogdan. Şi-a aruncat pălăria pe bufet şi s-a aşezat pe scaun, fără să salute, sesizînd însă că Leon Steiner era acolo — avea faţă de el o antipatie totală. Spunea gîfîind că distanţa de la aeroport şi pînă acasă a parcurs-o cu automobilul doar în optsprezece minute ; îşi ştergea mîinile murdare de ulei pe un şervet alb de olandă, gest care a făcut-o pe Olimpia să încerce să-l oprească. Cei de la masă nu i-au răspuns, poate mai puţin impresionaţi de minutele necesare acestui drum, înţele- gînd că nu era vorba de o scuză pentru întîrziere, ci de un record. A continuat să le istorisească despre ultimele probe ale avionului primit de curînd de la Berlin. S-a discutat apoi despre pregătirile militare din Germania. Bogdan susţinea politica «noului conducător al poporului german». Leon Steiner i-a amintit de asasinarea lui Duca, petrecută în iarnă, crimă de care legionarii nu erau străini. Bogdan a început să-i explice despre «realităţile germane şi locul pe care îl va ocupa această ţară în Europa», dar imediat Steiner i-a replicat că ar fi mai bine să se preocupe de «locul nostru şi de cele întîmplate cu un an în urmă la Griviţa, de camioanele care i-au transportat pe cei împuşcaţi». în clipa aceea Bogdan, enervat, a împins farfuria cu mîncare din faţa lui, a răsturnat din neatenţie un pahar cu vin care spre stupoarea noastră s-a întins pe toată faţa de masă albă de dantelă — ştiam că o va supăra nespus pe Olimpia —, şi a zis răspicat :

„De cînd cei fără patrie au atîta grijă de ţara noastră ? ! A început să vă fie teamă ! Trăiţi o spaimă îngrozitoare, chiar dacă afacerile vă merg

mai bine...“

Orleanu şi-a scos şervetul «de la gît, l-a aruncat pe masă, a ridicat ochii spre Bogdan şi toţi au înţeles că maşa s-a terminat şi odată cu ea şi acea discuţie care începuse să-i displacă ; şi-a înmuiat buzele în paharul lui — din care bea de vreo zece ani, mereu acelaşi, credea că-i aduce noroc — şi s-a ridicat de pe scaun.

Femeile s-au retras în salonul de zi, acolo urma să se servească dulceaţa şi cafeaua, în timp ce Fina Cocoşel le va povesti ultimele cancanuri din oraş, Moruzov le va spune o anecdotă, îi va fura ochelarii doctorului Brezis care va alerga după el, lovind şi dărîmînd scaunele, pro- vocînd rîsul fetelor, sau tot el, Moruzov, va invita una din tinerele doamne să facă -«patru mîini la pian».

Bărbaţii s-au dus în birou. Bătrînul mi-a făcut semn să-i urmez. Orleanu s-a aşezat la locul lui, în spatele mesei, ceilalţi în jur. Eu şi Matei, ne-am tras cîte un scaun spre terasă ; priveam grădina şi trandafirii.

,,Mi-a spus Costin că te-a văzut pe la Administraţia Financiară[11], zise Bogdan, aprinzîndu-şi o ţigară, încercînd să afle ce a făcut acolo bătrînul, avînd un aer provocator şi impulsiv, căutînd mereu o dispută.

„Da... am fost“, îi răspunse Orleanu fără să-l privească şi fără să-i dea amănunte.

Tăcură o vreme. Toţi fumau.

„Au început vînzările !“ zise după un timp Leon, care îşi recăpătase calmul ; purta ochelari cu ramă groasă, neagră, avea o voce subţire care uneori căpăta inflexiuni stranii, îi simţeai însă abilitatea şi surprinzătoarea lui inteligenţă ; era singurul om în

care Orleanu avea încredere, el l-a sfătuit să înfiinţeze o bancă şi tot el i-a dat primele indicaţii în materie de finanţe.

„Se vînd ieftin tăbăcăriile, continuă Leon. Terenurile petrolifere, fabricile de textile... gata, ieşim din criză 1“

„Spune-mi, tată, interveni Bogdan, cine te-a îndemnat pe dumneata în ’28, acum şase ani, să scoţi la mezat toată averea, iar în ’30 să lichidezi onorabil şi banca ? Cine a mirosit că va sosi prăpădul ? Leon Steiner ? Tu eşti cel care a simţit, sînt sigur ! Numai tu ai nasul ăsta ! Zău. Cîteodată îmi eşti simpatic ! şi Bogdan se apropie de el şi-1 prinse de umeri. Nu-i aşa ? ! Tu l-ai făcut pe tata cel mai bogat om din oraşul Cîmpeni, cu casa de bani plină cu aur, nu bani devalorizaţi, iar eu stau sub maşină trei ore şi repar hodoroaga aia şi fac optsprezece minute pînă în oraş, în timp ce Costin face doar zece. Spune-mi, Leon ? ! Am dreptate ?“

„N-am fost eu cel care...[14]

„Nu cred ! Cine ?“

„Domnul Ştefan Orleanu... dînsu’“, şi arătă cu privirea spre bătrînul care fuma în linişte, ţinînd braţele sprijinite de scaunul comod, cu spetează înaltă, uitîn- du-se lai ei cu ochii puţin închişi, poate obosit după o masă copioasă.

„Te rog să te aşezi, zise bătrînul cu glas domol. Nu te mai mişca de colo pînă colo, apoi făcu o pauză, îşi învîrti cu două degete mustaţa şi îşi îndreptă privirea spre Bogdan. Nu crezi în mine ! Tu nu crezi că eu am avut această idee. Niciodată nu m-ai ascultat şi nu mi-ai urmat sfaturile. Va veni o vreme cînd vei regreta. Mă rog lui Dumnezeu să nu fie prea tîrziu.“

Ultimele cuvinte le spuse cu un glas mai ridicat, aple- cîndu-se puţin peste birou.

„Bine... să zicem că ai dreptate, dar acum ce vei cumpăra ? Ai destui bani, poţi să obţii ce vrei, toţi au ajuns la pămînt, preţurile sînt mici. Ce cumperi ?“

„Nimic...“

„Cum nimic ? ! Am ieşit din criză ! Ce-ţi spune mersul evenimentelor ? !“

„Nimic.“

„Bine... Dar de ce nu mai ai încredere în Leon, singurul care... El nu te-ar sfătui dacă...“

Aici se opri, văzu că bătrînul nu-1 mai urmăreşte, îşi aprinse nervos o ţigară.

„Tată ! spuse Nicolae care tăcuse pînă atunci, vădit frămîntat de un gînd. Ai cheltuit cu mine să mă ţii la Viena, să ies doctor chimist, specialist în petrol, aş vrea să mă pot achita de această datorie."

„Datorie ?“ zise Orleanu.

„Oricum, dumneata ai făcut..."

„Pentru Emilia, în primul rînd pentru Emilia şi apoi pentru tine."

„Vroiam să-ţi spun... n-ar fi rău să mă ocup de o mică rafinărie. Xenia lichidează, am putea cumpăra majoritatea acţiunilor, cu timpul aş deveni director, dumneata ai avea de la început procentul care să-ţi convină."

Orleanu întoarse privirea spre Leon.

„Da. Xenia lichidează", răspunse Leon înţelegîndu-1 doar din ochi.

„Atunci de ce mai stai pe gînduri, tată ? !“

întrebă Bogdan.

„Poate n-ar fi rău..." interveni Leon cu glasul lui subţire.

„N-am hotărît nimic !“ spuse răspicat bătrînul, pri- vindu-i pe rînd cu ochii lui mari, severi.

Tăcură un timp.

„Nu cumpărăm acţiunile Xeniei ! spuse bătrînul cu vocea lui groasă, profundă, lăsîndu-se în speteaza scaunului. Tu, Nicolae, ai laboratorul de chimie şi fabrica de carton asfaltat, aşa că...“

„Bine... dar eu sînt inginer petrolist, nu de carton asfaltat !“

„Ce terenuri petrolifere se vînd ?“ îl întrebă bătrînul pe Leon fără să-i mai răspundă lui Nicolae."

„La Lipăneşti, Ţintea, Gura Ocniţii..."

„La Ţintea ? Ale cui ?“

„Ale lui Ion Arghir."

„Cum ? ! Arghir ? ! şi bătrînul atinse biroul cu un deget, cu un singur deget, fără să-1 izbească, gest din care ceilalţi înţeleseră că primise o veste plăcută ; se ridică de pe scaun — parcă şi-ar fi amintit ceva — deschise uşa şi spuse unei fete, care strîngea masa în sufragerie, că poate aduce cafelele şi coniacul. Din salon se auzeau acorduri de pian şi rîsul fetelor. Orleanu închise uşa şi cu mîna stingă la spate se îndreptă spre terasă, se opri lîngă Matei şi îi aşează palma pe umăr, parcă i-ar fi spus : «Tu nu-mi ceri niciodată nimic». Şi ce terenuri vinde Ion Arghir ?“ întrebă bătrînul ridicînd de pe masă un trandafir roşu pe care îl admirase pînă atunci Matei.

„Terenurile de lîngă Pădurea Albă", răspunse

Leon.

„De lîngă Pădurea Albă ? !“ şi mirosi trandafirul, apoi mi-1 întinse şi îmi zîmbi.

„Da."

„Pădurea de salcîmi n-o vinde ?“

„Nu ştiu... să mă interesez."

„Dar casa... Casa cu lei ?“ întrebă Orleanu îndreptîn- du-se spre birou.

„Nu."

„De unde ştii ?"

„Schapira, misitul, mi-a spus doar de terenurile petrolifere de lîngă Pădurea Albă."

Bătrînul parcă nu-1 auzise, îşi aplecă fruntea în palmă, apoi îşi trecu degetele peste mustaţa lui mare şi se răsuci în fotoliu, spre Leon, cu o mişcare rapidă.

,,Te-am întrebat de casă ! strigă el. Casa cu lei ! N-o vinde ?“

„Am spus că n-o vinde", răspunse el puţin speriat, privindu-1 nedumerit, ridicînd din umeri şi împingîndu-şi buzele în jos.

Tăcură un timp. Bătrînul părea frămîntat de un gînd, după o vreme, pe. faţa lui apăru un zîmbet, ochii îi străluciră de bucurie, toţi îşi dădură seama că îşi recîştigase calmul, fără ca vreunul să ştie ce-1 preocupase pînă atunci.

„Mîine să cumperi terenurile petrolifere de la Ţintea", zise el, luă apoi ceaşca cu cafea, trecu aburii pe sub nări şi gustă puţin, savurînd-o. ‘

„Doar atît ?“ îndrăzni să întrebe Leon.

„Da, atît... Acela e coniacul dumitale. Azi a făcut o cafea bună. Să nu uit, trimite-i lui Matei un plic cu cinci sute de lei."

„Şi nouă ? Lui Nicolae şi mie ? ! De ce taci, tată ? ! strigă Bogdan înfuriat de încăpăţînarea

bătrînului. Acum poţi să cumperi chiar şi rafinăria Vega. Tu stai însă şi bei cafea ! De ce nu recunoşti că nu mai vrei să faci afaceri ? Poate te-ai săturat, poate vrei să te retragi, pentru că..."

„«Ai îmbătrînit», aşa ai vrut să spui. E adevărat ?“

„Da. Aşa am vrut să spun şi dacă dumneata ai rostit aceste cuvinte înseamnă că te-ai gîndit la acelaşi lucru. Eu aş putea să deschid o agenţie de importat automobile din Germania, sau un atelier de reparat avioane, nu sînt mulţi care să se priceapă în motoare ca mine, aici, în oraşul ăsta, şi nici la Bucureşti. De ce nu ne laşi pe noi... pe mine şi pe Nicolae ? !“

„Nu ridica tonul... o să ţi se răcească cafeaua. Nu te-ai obişnuit cu gîndul că pînă voi muri, nimeni n-o să-mi poruncească ce să fac cu banii mei ? ! Ţi-am dat tot atît cît am avut eu cînd am plecat d-acasă, bani cu care ai fi putut cumpăra şaizeci de cai. Lui Nicolae i-am dat la fel, din fabrica de carton asfaltat şi-a cumpărat laboratorul de chimie...“

„Pe el l-ai trimis la Viena !“

„Te duci şi tu dacă vrei ! Cu o singură condiţie, să te specializezi în motoare... de care vrei ; maşină, avion, submarin..."

„Mîine plec !“ strigă Bogdan ridicîndu-se în picioare, apoi se apropie de birou şi îl privi direct în ochi.

„Ii cumperi bilet de tren, se adresă bătrînul lui Leon. După ce îl conducem la gară, să-i dai zece mii de lei. Acum lăsaţi-mă singur cu Liz.“

Am stat pe terasă, în jurul unei măsuţe din trestie împletită ; razele soarelui băteau pe

manşeta lui albă, butonul de aur strălucea aruncînd cîteva lumini pe mîna slabă, cu vene proeminente ; spatele drept, privirea îndreptată undeva în grădina cu flori ; fruntea înaltă, brăzdată de riduri, ochii ageri, părul alb frumos pieptănat, mustaţa mare cu colţurile ridicate. M-a rugat — fără să întoarcă privirea — să-i aduc de pe birou o ţigară. Nu fuma decît rareori, în ultimul timp, de cînd fusese bolnav, nu mai suporta fumul. Simţeam că se petrecuse ceva important.

După ce i-am aprins ţigara, şi-a întors ochii spre mine.

„Ce faci, Liz ?“

Am ridicat din umeri aşteptînd să continue, ştiam că nu-i place să vorbeşti prea mult. A tăcut un timp, urmărea trandafirii care se urcaseră pe un suport de lemn ce traversa terasa.

„Poate au dreptate", a zis el şi iar a tăcut o vreme.

Eu mă uitam hipnotizată la butonul de aur care strălucea în soare, parcă în el se concentrase toată puterea bătrînului şi de acolo urma să apară o explicaţie, sau trebuia să-şi schimbe poziţia mîinii şi atunci parcă totul ar fi intrat în normal şi eu aş fi reuşit să aud ce vroia să-mi spună.

„Poate au dreptate, repetă el cu glas şoptit, fără să se uite la mine. Am îmbătrînit şi cît am îmi este destul. Trebuie să ştii să te opreşti, aşa cum trebuie să ştii cînd şi cum să începi. Nu poţi să dai două lovituri în viaţă. Eu am dat una singură : atunci cînd am vîndut totul în ’28 şi am transformat averea în aur. Acum vreau... vreau altceva — a dus mîna la gură, şi-a aranjat mustaţa. Vreau să... uite de ce te-am chemat, şi-a pus palma

pe umărul meu, singurul gest prin care ştiâi dacă îi eşti sau nu drag. Aş vrea ca mîine de dimineaţă la ora opt..."

„La ora opt ? !“

„Da. S-o iei pe Irina, s-o îmbraci cu ce are mai frumos... are rochii frumoase ?“

„Da... Ştiu că are cîteva."

„Bine... Apoi să veniţi la prăvălie şi să urcaţi în biroul meu. Dacă Irina te întreabă ceva, să-i spui că vrei să mergi prin oraş sau la biserică, dealtfel, acolo să vă duceţi după ce veţi pleca de la mine. La ora opt ! Nu mai tîrziu !“

A luat mîna de pe umărul meu, m-a mîngîiat pe obraz şi eu am înţeles că trebuie să mă ridic. înainte de a închide uşa, m-am uitat încă o dată în urmă. Corbu, cîinele lui preferat, sărise peste gardul grădinii cu flori şi se urcase pe terasă. Bătrînul se juca cu el.

A doua zi, m-am trezit foarte devreme, muream de curiozitate să aflu ce urmăreşte bătrînul. M-am dus în camera Irinei şi am rugat-o să meargă cu mine în oraş. Irina s-a îmbrăcat cu o rochie de muselină bleu, cu o fundă mare la spate şi sandale albe. în mînă ţinea o umbrelă imprimată cu flori... Era o copilă, avea optsprezece ^jii, fiecare ieşire în oraş era pentru ea o aventură... Mă sărută mereu şi rîdea fericită. Clopotele de la Catedrala Sfîntul Ioan băteau ca în fiecare dimineaţă. Cînd am coborît în curte am rupt un trandafir şi i l-am dat, ea l-a purtat toată ziua... mi l-a arătat mult timp după aceea, îl pusese într-o carte.

Am intrat în prăvălie, am trecut pe lîngă cei care erau acolo — cumpărători şi vînzători — şi am urcat scara strimtă de metal care ducea spre biroul de la etaj. Orleanu ne aştepta în fotoliu, se

uita pe stradă, ca de obicei. Cînd ne-a auzit, s-a întors spre noi cu o mişcare uşoară a scaunului rotativ. L-am văzut rîzînd, mi se părea fără motiv, eram surprinsă ; rîdea şi se uita la noi, era cuprins de o bucurie adîncă. Noi îl priveam şi nu înţelegeam nimic. Ne-am dus pe rînd la el şi ne-a sărutat pe obraz. Apoi ne-a făcut semn să ne aşezăm pe scaunele puse acolo special pentru noi, unul lîngă altul. Stăteam toţi trei şi ne uitam pe stradă, fără să scoatem o vorbă. Nu mă lămuream de ce ne-a spus să venim. Nici Irina nu înţelegea ce urmăreşte bătrînul, ne aruncam ocheade una alteia dar nu îndrăzneam să-1 întrebăm. După un timp, şi-a scos de la vestă ceasul de aur cu două capace, l-a privit îndelung, şi-a îndreptat din nou privirea spre stradă, şi ne-a spus :

„Acum puteţi pleca... Duceţi-vă la biserică[1]*, şi ne-a pus în palmă cîte un bănuţ de aur.

Am ieşit din birou. Pe scară am început să rîdem, era gata să cădem pe treptele mici de metal. Am trecut iarăşi prin prăvălie, toţi se uitau în tăcere la noi ; unul ne-a pîsîit dar cînd am întors privirea spre el, s-a ascuns. Am ajuns în stradă, soarele ne-a orbit, în încăperile acelea fusese mai întuneric. Cînd am deschis ochii, peste drum, din curtea vecină, am văzut ieşind un docar elegant tras de doi cai negri, cu gîturile încordate, călcînd elegant. Era fiul lui Ion Arghir, Andrei, locotenent^ de cavalerie care se ducea spre cazarmă. Aflasem de la Fina Cocoşel că au fost aduse din străinătate doar trei docare : unul fusese luat de cineva din familia regală, preţuia tot atît cît maşina luii Bogdan. Nu ştiu dacă era adevărat, docarul era însă extrem de suplu, cu roţi înalte şi spiţe subţiri. în clipa aceea, pe treptele Casei cu

lei, a apărut Colonelul Arghir, se ducea, spre grajdurile din curte. Andrei ne-a salutat scoţîndu-şi chipiul, ţinînd hăţurile cu o singură mînă ; noi i-am răspuns, cu toate că nu-1 cunoşteam, dar, ca vecine, puteam să primim salutul lui. Ne-am îndreptat spre biserică. Tremuram amîndouă de emoţie. Am făcut doar cîţiva paşi şi am auzit docarul oprindu-se lîngă noi. Andrei se uita la Irina fără să spună nimic, avea braţele întinse pe hăţurile cu care ţinea caii în loc ; animalele acelea splendide băteau din picioare pe caldarîm, sforăiau din nări, neînţelegînd de ce au fost opriţi atît de repede, poate presimţind că în clipa tirmătoare se hotărăşte soarta cuiva, dorind să fugă, să înlăture destinul, să rupă firele ce se ţeseau de ochii celor doi.

Eu rămăsesem în urmă cu un pas. Andrei şi Irina se uitau unul la altul. în curte, Arghir, urmărea atent această scenă. Am zărit cum îşi scoate dintr-o tabacheră o ţigară de foi şi o aprinde cu mişcări grăbite, nervoase, apoi l-am auzit strigînd unui om din curte să închidă poarta, sperînd că vocea lui va ajunge pînă la cei doi care continuau să se privească în tăcere, în timp ce caii negri tremurau poate ca şi sufletele lor. Bănuiam că în prăvălie, bătrînul Orleanu stă pe scaunul rotativ, cu ceasul de aur în mînă, închizînd şi deschizînd cele două capace care făceau de fiecare dată un zgomot sec. El poate se uitase la ceas de zeci de ori pentru a şti la ce ore iese Andrei din curte, la ce oră coboară Arghir treptele de marmură şi se duce spre grajduri trecînd pe lîngă

cei doi lei de piatră... trebuia să fie şi Colonelul Arghir acolo, să-şi vadă fiul cum o priveşte pe Irina şi rămîne înmărmurit de frumuseţea ei, trebuiau să fie acolo toţi patru : Irina, Andrei, Orleanu, — în spatele geamului de la prăvălie —, iar bătrînul Arghir pe treptele Casei cu lei...

Priveşte această scenă. Cel cu ceasul în mînă, cu su- rîsul omului care a obţinut tot ce a vrut, acel bătrîn care a început să vîndă cai, apoi a ajuns cel mai bogat om din oraş, Ştefan Orleanu, e bunicul tău. Cel care stă pe treptele casei, cu ţigara de foi în gură, care se îneacă acum şi tuşeşte de cîteva ori, care ar fi vrut să lovească cu biciul în cai, sau să împingă cu mîna docarul ce se oprise în drum, e celălalt bunic al tău : Ion Arghir. Cei doi tineri care se privesc înmărmuriţi... cea cu umbreluţa în mînă şi un trandafir roşu, e mama ta, Irina... iar bărbatul îmbrăcat în uniformă de ofiţer, cu braţele întinse pe hăţuri, e tatăl tău, Andrei. în această clipă, părinţii tăi care nu-ţi erau încă părinţi, s-au văzut pentru prima oară... şi cei patru s-au mişcat doar, cînd Andrei, neştiind ce să facă, ce să spună, a ridicat chipiul şi a salutat-o încă o dată. Irina i-a răspuns, neînţelegînd ce minune s-a petrecut în sufletul ei. Ne-am îndreptat spre biserică, privind docarul şi cqji negri care se pierdeau de-a lungul străzii.

Stăteam în genunchi în faţa icoanei, mă gîndeam la cei patru ; atunci am înţeles ce l-a determinat pe Orleanu... nu vreau să fiu rea, nu vreau să-1 bănuiesc... cred că dorea fericirea Irinei alături de Andrei care era un bărbat frumos, poate prea frumos în ţinuta lui de ofiţer de cavalerie, ofiţer de roşiori, dar... parcă cineva îmi şoptea că

nu se va sfîrşi cu bine, pentru că mai era şi un alt adevăr ce se numea : CAŞ A CU LEI... pe care bătrînul o dorea la fel de mult cît dorea bucuria fiicei lui, nu ştiu, poate chiar mai mult, dar nu vreau să mă duc cu mintea pînă acolo, cert este un singur lucru : în toate zilele şi orele de răbdare şi meditaţie, el a calculat cu ceasul de aur în mînă, realizarea unui vis, a unei obsesii care s-a înfipt în sufletul lui în ziua în care a venit în oraş, în ziua în care în loc să intre pe Calea Oilor, a mers cu căruţele pe Cîmpinii şi a văzut Casa cu lei la scară, şi a intrat în curte, şi a întrebat dacă e de vînzare, poate aşa, din glumă, din nebunie, şi doar cînd a zărit restul de ţigară scuipat la piciorul lui, lîngă bocancul pe care sprijinea biciul, doar atunci gluma a pierit, nebunia lui a devenit dorinţă şi nu l-a mai părăsit toată viaţa... mă rugam pentru Irina şi Andrei, pentru tatăl şi mama ta ; ei nu ştiau ce se ascunde în spatele bucuriei lor...“

RCÂ ÎNCET SCARA. AJUNGE LA ETAJUL PA-tru, răsuceşte cheia în broască. Ştie că în aceeaşi clipă se va deschide uşa apartamentului alăturat şi va apărea doamna Grigorescu. Mai întîi îi aude glasul subţire şi afectat. Se întoarce spre ea. E îmbrăcată cu un capot lung, înflorat, pe cap bigudiuri.

„Te-a căutat cineva de la lumină, domnule

Arghir ! sare ea cu tonul celui pus mereu pe ceartă. Spunea că n-ai plătit ! Mi se pare că ţi-au închis-o. Noapte bună !“ şi trînteşte uşa în urma ei de parcă ar fi spus : «De data asta ţi-am făcut-o !»

Trece prin hol. Din camera doamnei Rovenţa se aud voci. Recunoaşte glasul puternic al fostului ei soţ. Intră în cameră. Răsuceşte comutatorul, becul nu se aprinde, îşi aminteşte de cele spuse de doamna Grigorescu... Lasă uşa deschisă, lumina din hol se lungeşte pe parchet. îşi dezbracă paltonul şi se duce la baie. Face un duş. Se întoarce. Aude din nou vocile stridente din carpera învecinată. închide uşa şi se lungeşte în pat. Nu se descalţă, nu-şi îmbracă pijamaua, e prea obosit. întunericul din cameră îl face să amîne orice acţiune.

«...îmi pare bine că becul nu arde, întotdeauna mi-a plăcut să stau în încăperile cu puţină lumină, odaia e mai intimă, zidurile mai apropiate, gîndurile se strîng în jurul meu, totul se comprimă ; într-o cameră spaţioasă fiinţa se împrăştie, gîndurile fug ; ăsta e „şanţul meu“... i-am trezit din somn, au început să se mişte, sînt toţi în preajma mea ; cele două familii şi eu la mijloc, ultimul descendent... parcurg încă o dată acest drum, exact de la capăt... îi fac să vorbească, să iubească, să urască, fiinţe vii care fumează ţigări de foi sau privesc un ceasornic cu două capace de aur ; superbi sînt aceşti bătrîni cu privirea vicleană, inteligentă şi curajoasă... voi călca cu tălpile goale, curate, prin iarba înaltă a cîmpiilor voastre în care v-aţi ascuns, ştiu, există un loc unde trebuie să mă opresc, să nu mă apropii prea mult de voi, să nu vă chem prea des, altfel vă pierd, pe voi şi pe mine...»

alb şi negru, această noapte albă şi negrul nopţilor din trecut...

să alerge ca nişte animale eliberate, hrănite cu liniştea şi pacea pe care le-o dăruieşte, să galopeze prin tîmplele şi braţele care se străduiesc să înainteze fără nimic în palmă, fără vîsle...»

„Am intrat încet în dormitor. Doctorul Brezis se ocupa de Irina. Voia s-o salveze cel puţin pe ea. Te-am zărit, erai negru, nu respirai... am început să-ţi mişc mîinile. S-a apropiat sora, n-am avut curajul s-o întreb dacă vei trăi. Continuam să-ţi fac respiraţie artificială. Dacă am văzut că nu te mişti, am început să te zgîlţîi disperată. Ţi-am dat cu apă pe cap. Atunci ai dgschis gura şi ai ţipat. A fost primul tău strigăt de viaţă şi prima gură de aer. Brezis a venit lîngă mine, mi-a făcut semn să-1 las singur. M-am uitat la Irina. Am înţeles că era salvată. Am ieşit din cameră şi am coborît în salon, acolo era adunată toată familia. Le-am spus că sînteţi bine amîndoi. S-a servit şampanie şi s-a petrecut pînă în zori. Brezis mi-a spus că te-ai născut răsucit, nu ca toţi copiii, nu cu capul înainte aşa cum e dat, ci cu fundul la lume..."

•«chiar aşa a spus, eu, care am atîta nevoie de cei din jur, poate n-ar fi trebuit să intre în clipa aceea în dormitor, poate a răsturnat un drum, m-a întors din cale... datorez viaţă bunicii Olimpia ; n-am fost la înmormîn- tarea ei, poate aşa trebuia să se întîmple ca gestul ei să rănjînă deplin gratuit, poate aşa trebuie să fie întotdeauna : cel care îţi dă viaţă să nu primească în schimb nici cel puţin o luminare.»

„Nu mai ţipa ! Nu te aude nimeni ! Sîntem

singuri ! Mai bine spune-mi...“

«...locuiam în Casa cu lei, Alex plecase la tata... dormeam în camera mea ; lumina lăsată de crucea de la Sfîntul Ion străbătea prin fereastră şi lăsa o potecă luminoasă ce se urca pe covor, pe obiecte, pînă la mine în pat... crucea părea suspendată în întuneric, iar eu stăteam singur în faţa ei... ridicam mîna, degetele lăsau umbre lungi, le mişcăm într-o parte şi alta, nu izbuteam să fac un iepure aşa cum ne arăta Moruzov ; încercam să mă joc, să scap de teama ce mă înconjura, apoi băgăm mîna sub plapumă, acolo nu mi se putea întîmpla nimic, stăteam înfofolit pînă la gît, plapuma mă ferea de orice rău dar nu scăpăm de frica de a fi singur în faţa lui Dumnezeu care se contura în raza de lumină... o noapte, o fereastră, o cruce imensă, luminată, o cruce albă sub turl^ întunecată a unei biserici şi degetele mele care se ascundeau sub plapumă... prima imagine pe care mi-o amintesc, pînă atunci, în urma mea, e doar o poveste...» „Ţi-am spus să nu mai strigi ! De ce nu vrei să încetezi !“

Un glas răstit. Duşmănos. Un glas bărbătesc nestăpî- nit în mînia lui dementă şi vocea unei femei care cerea ajutor.

„Să nu mă loveşti ! Te implor ! Nu mai da în mine ! Să-l chemăm. E mai bine pentru amîndoi. L-am auzit cînd a intrat."

Nu înţelege nimic. Nu face nici o mişcare. Nu ştie dacă e treaz sau trăieşte un coşmar. Ţipătul cuiva izbit cu furie de un pumn nemilos. Ţipăt fără putere. îşi adună minţile. înţelege că e glasul doamnei Rovenţa. Sare din pat şi deschide uşa. Intră în hol. O vede pe doamna Rovenţa în genunchi, cu mîinile încleştate de clanţă ; soţul ei

o trage de umeri vrînd s-o aducă în cameră. Se îndreaptă spre ei. în odaie e totul răsturnat : masa azvîr- lită peste un fotoliu, pe covor cioburi de farfurii, patul tras de la perete, doar oglinda a rezistat ca prin minune. Doamna Rovenţa se uită la el, ochii ei disperaţi îi cer ajutor ; obrazul schimonosit de lovituri, buzele sîngerînd, părul răvăşit, rochia de casă ruptă. N-a mai rămas nimic din vechea ei mîndrie şi distincţie, pare o tîrfă lovită de un bădăran. Iustin începe să vorbească, bîlbîie cuvinte fără rost. Se adresează acelui bărbat robust — cu hainele în dezordine, nasturii de la cămaşă rupţi, murdar pe umăr de var — care caută ceva pe covor. Nu găseşte, furia îi sporeşte.

Se lasă în genunchi, caută şi el fără să ştie ce. Merge în genunchi alături de el. Vorbeşte mereu, încontinuu, încearcă să-l liniştească, să aşeze între ei cuvinte, să oprească mînia prin cuvinte. Continuă să caute ceva de negăsit. O mînă se ridică. O izbeşte în faţă, îi clatină capul, îi răvăşeşte părul. Şi din nou ochii mari, deschişi mult în orbite, îi cer tăcuţi ajutor. Nu-şi şterge faţa în- sîngerată, îşi trece doar degetele tremurînde peste buzele strivite, apoi se lasă uşor lîngă pat, îşi ghemuieşte trupul simţind că o va apăra.

După un timp, nu ştie cît a trecut, reuşeşte să-1 scoată din cameră şi să-1 ducă în odaia lui. Răsuceşte comutatorul. îşi aminteşte că n-are lumină. Stau cîteva clipe pe întuneric, clipe lungi, pline de teroare. îl conduce în bucătărie. Se îndreaptă spre chiuvetă, deschide robinetul, apoi îl închide fără rost. Se întoarce spre el. Are ochii congestionaţi, cearcăne adînci ; o încordare trecută peste limită. Stă în prag, nemişcat, rigid ; o expresie mai puţin fioroasă decît îşi imagina,

aproape tristă, într-un fel vinovată. Parcă aşteaptă să-i spună ceva. Iustin nu poate rosti nici un cuvînt. îi face semn să se aşeze. îşi aminteşte că mai are puţină cafea. Flacăra albastră a aragazului are darul de a-1 linişti. îşi trage un scaun lîngă masă.

„Am uitat-o acolo !“ zice Rovenţa încă febril ; îşi caută cravata la gît, vrea să se ridice.

„Nu ! Nu vă mai duceţi ! intervine Iustin. O să vă enervaţi din nou. V-o dau pe-a mea !“

„Păi... cum să-ţi ţpu cravata ?“ spune el nedumerit.

„împrumut. Pînă mîine... Trec eu pe la dum-neavoastră. “

„Bine... Să nu uiţi.“

Nu vorbesc un timp. Cafeaua fierbe în ibric.

„L-am pus cu mîna pe scaun, spune Rovenţa, parcă şi-ar fi continuat un gînd nerostit ; apoi îşi trece mîna prin părul bogat, îşi apasă ochii, încearcă să-şi adune gîn- durile. Cred că l-a ascuns într-un moment de neatenţie... Ai căutat şi dumneata ? Nu l-ai găsit ? Nu-i aşa ?“

„Da... Adică eu, cum să vă spun... nu ştiam ce caut.“

„Cum nu ştiai ? !“ întreabă el surprins.

„Voiam să vă liniştesc şi de aceea..."

„Te-ai tîrît în patru labe pe covor fără să ştii ce cauţi ? !“

„N-are importanţă. Bine că s-a terminat. Acum să bem cafeaua..."

Rovenţa se uită la el, parcă acum îl vede prima oară ; uimire împletită cu o bănuială ascunsă, ca şi cum Iustin n-ar fi putut face un asemenea gest fără nici un interes, în cele din urmă nevoia unei încrederi învinge şi faţa lui pare mai destinsă,

ochii pierd din fixitatea lor pătrunzătoare.

„Vezi să nu dea în foc ! încet ! Uite aici ceaşca. De ce îţi tremură mîna ? Auzi întrebare la mine ?! Să te ajut ?“

„Dacă vreţi."

„Te-am trezit din somn ?“

„Nu. Stăteam lungit în pat..."

„îmbrăcat ?“

„... mă pregăteam de culcare."

„Nici nu sînt beat ! spune Rovenţa preocupat de gîn- durile lui. Nu pot să mă scuz nici în felul ăsta faţă de dumneata. îmi pare rău că te-am speriat. E firesc. Intri noaptea în casa unui om şi... Nu mai pot să mă stăpînesc. înţelegi ? De ce nu răspunzi ?“

„Da. Vă înţeleg. Dacă nu eşti stăpîn pe tine... nu eşti stăpîn pe nimeni."

„De unde ştii asta ?“

„Am citit într-o carte."

„Bine zis. Nu-mi vine să cred că am ajuns aici. Paisprezece ani n-a avut pentru mine nimic, pricepi dumneata ? «Nici cît ai iubi un cîine», aşa scria în caietul ăla pe care-1 căutam pe jos ! Erau şi nişte scrisori. Hm ! Pun eu mîna pe ele !“ şi furia îi apare din nou, parcă iese prin fiecare por al pielii şi-1 face să transpire pe faţă şi frunte.

Iustin spală ibricul, urmăreşte zaţul cum alunecă în chiuvetă odată cu şuvoiul de apă. Ar vrea să plece, nu poate să-1 lase singur, ar fi în stare să se întoarcă din nou la doamna Rovenţa şi să continue scandalul.

„Unde am ajuns, Doamne ! Dacă o lăsam acolo scăpăm de ea ! Sau să mă fi închis şi pe mine. Vino ! Stai aici pe scaun. Eşti tînăr, n-ai trecut prin toate suferinţele mele. N-ai de unde şti... Te

preocupă ceva ?“

„Nu. Vă ascult."

„Nu e bine să te gîndeşti prea mult la un lucru. Uite! De pildă... ceaşca asta. Dacă te uiţi prea mult timp la ea o schimbi, o faci ori prea mare, ori prea mică şi pînă la urmă iese o porcărie şi d-asta mă tem, să nu fac o porcărie pentru că nu mai sînt stăpîn pe mine ; rămîne o clipă pe gînduri, apoi continuă. Era doctoriţă, eu contabil, lucram la penitenciar. Am rugat-o să-mi ia tensiunea, m-am aşezat pe scaun, se uita în jos, puteam s-o privesc în voie. Dumnezeule ! Cum am putut să îndur atît ? ! După cîteva luni au arestat-o. S-a culcat cu un deţinut internat la infirmerie. Un tînăr ca dumneata. Te-a plăcut ? Spune-mi sincer. Nu-ţi fie teamă 1“

„Nu."

„A stat închisă în acelaşi penitenciar. O pîndeau de mult, ajuta deţinuţi, le ducea scrisori în oraş... Uneori se poartă neaşteptat de frumos. îi trimeteam pachete cu alimente. Ea nu ştia de la cine sînt. Cînd i-am spus, n-a putut crede că eu, un simplu contabil, am fost capabil de un asemenea gest. Ne-am căsătorit. N-ai să crezi, o iubeam mai mult ca înainte, condamnarea mi-o făcuse mai dragă. De cele mai multe ori mă comport anapoda... Am trăit cîţiva ani împreună... Nu pot s-o uit. în fiecare zi, în fiecare minut, mă gîndesc la ea... adică nu mă gîndesc, există în mine, nu fac nici un efort. Şi ea n-a avut pentru mine nimic ! «Nici cît ai iubit un cline.» A trebuit să-mi găsesc alt post, mai mic, apoi altul cu un salar şi mai mic... Să-ţi spun ceva. Vino mai aproape ! Nu mai pot să muncesc, parcă nu mai am putere să mă trezesc dimineaţa cînd aud ceasul sunînd. Aş

dormi mereu, să uit de mine... de ea. Nu-mi spui nimic ? Te gîndeşti în altă parte !“

„Nu... V-am ascultat. V-aţi întrebat cumva... dacă aţi fi fost în locul ei şi n-aţi fi iubit-o, atunci..."

„Da, e posibil..."

„Credeţi ?“

„Sigur ? Te afli cumva în situaţia asta... adică inversă decît a mea ? !“

„Nu, am spus doar aşa..."

„Mila nu trebuie să te facă să minţi, după un timp neadevărul creşte în tine, nu-1 mai poţi suporta, te gîtuie. Totul e să nu aluneci prima dată. Micul fals ! Minciuna măruntă... Eşti un om cu carte, aşa pari. Unde lucrezi ?“

„...la o întreprindere, acum însă..."

„Inginer ?“

„Nu... funcţionar."

„Eu sînt contabil. N-am facultate, ea nu uita să-mi spună mereu că e doctoriţă. A vrut să aibă un nume, să se căsătorească cu cineva după ce a ieşit din închisoare. M-a găsit pe mine contabilul, victima sigură, după aia divorţul şi piciorul în cur. M-a minţit ! De aici pornesc toate ticăloşiile. O singură explicaţie. O ştii ?

„Nu."

„De ce minţim noi atît ? Spune-mi ? Ce stă în spatele neadevărului ?“

„Sînt mai multe răspunsuri... nu ştiu care...“

„Unul singur ! Nimic mai mult ! Să te gîndeşti mai tîrziu... să-ţi aminteşti de întrebarea pusă de un contabil. Mai e cafea în ibric ?“

„L-am spălat, dar... Eu n-am băut-o. Nu obişnuiesc seara... Şi aşa nu pot să dorm.“

„Adevărat ? ! Nu dormi ?“

„Uneori. Luaţi ! Vă rog !“

„Dacă nu dormi înseamnă că ai şi tu «o ceaşcă» pentru care îţi fierbi creierii şi nervii. Mai tîrziu să nu vezi anapoda, să nu faci vreo porcărie. Ţi-o spun eu ! Culcă-te cu o femeie, bea o votcă sau trage la rindea. E mai bine... Mulţumesc. E gustoasă dar s-a cam răcit. Atît mi-a rămas : cafeaua şi ţigările... deşi am ulcer. Asta sînt, domnule prieten ! Un contabil bolnav de ulcer... Ştii vreun banc ?“

„Nu."

„Nici tu nu ştii să rîzi. Am ghicit ?“

„Oarecum..."

Nu mai vorbesc un timp. Casa e scufundată din nou în linişte. Rovenţa îşi aprinde o ţigară, gesturile lui par calme, intrate într-un firesc aparent.

„... dacă aş putea să scap, să plec undeva şi să uit. Merg pe stradă... deodată mă trezesc urcînd scara asta şi sunînd la uşă. Cînd o văd îmi dau seama că tot timpul m-am gîndit la ea şi n-am făcut altceva decît să ajung aici, cu toate că mi-am propus să mă duc în altă parte. Dacă aş putea să dispar, sau eu, sau ea, unul din doi... Nu se poate termina decît aşa, sîntem prinşi în această... cum să zic... Mă înţelegi ?... Şi capul m-a lăsat. Mi-e teamă de ce se va întîmpla. Hai să mergem ! Să ieşim d-aici !“

Pare dezorientat şi neajutorat, toată furia lui de la început s-a transformat într-o suferinţă adîncă. I-a spus : „Hai să mergem“, ca şi cum n-ar fi putut pleca singur, parcă au venit împreună şi acum ar încerca să găsească un loc de odihnă. Iustin nu se opune, nu-1 întreabă unde să plece la această oră tîrzie, ca şi cum ar avea o soartă comună. Poate nu

dormea pentru că îl aştepta fără să ştie că-1 aşteaptă şi acum vor pleca împreună, aşa cum au plănuit dinainte fără să ştie că au plănuit ceva.

în camera învecinată e lumină. Iustin îl ajută pe Rovenţa să-şi îmbrace paltonul. Coboară amîndoi treptele în tăcere. în holul blocului, Rovenţa se opreşte. îl prinde cu putere de umeri cu amîndouă mîinile. Iustin tresare. Se uită în ochii lui.

„Nu pot să plec ! Du-te sus ! Cere-i caietul şi scrisorile ! Spune-i că nu ies d-aici pînă nu le am ! De ce stai ?“

„Da... mă duc“, spune Iustin surprins de glasul lui autoritar şi în acelaşi timp apropiat, ca şi cum l-ar considera un vechi prieten faţă de care uneori îţi îngădui să-i porunceşti ; îşi dă seama că hotărîrea lui nu poate fi schimbată.

„Dacă mi le dă, nu mai calc în casa ei. Uite ! Jur în faţa ta, îmi eşti ca un frate... Dacă ai stat cu mine toată noaptea şi ai ascultat ce am spus, îmi eşti ca un frate. Nu vreau să te mint... nu pot să jur, cel puţin pe tine să nu te mint... O să-ncerc să nu mai vin. Iţi promit. Hai ! Du-te !“

Urcă treptele, înjură liftul defect, respiră greu, obosit. Intră în hol cu paşi apăsaţi, vrea să se facă auzit de doamna Rovenţa. Bate în uşă. Ea întreabă îngrijorată cine e, apoi îi deschide.

în cameră e încă dezordine. Iustin îi spune de ce a venit.

„Parcă e un copil ! Hm ! Vrea scrisorile şi caietul ? ! Am avut eu grijă să rup ce trebuia ! N-o să mai găsească nimic. Are nevoie de scrisori, ca un adolescent !“ şi rîde strident.

O ajută să aranjeze lucrurile : aşază masa la

mijloc, împinge patul la perete, strînge de pe jos cioburile de farfurii.

La urmă se uită atent la ea, încearcă să afle cine e mai dur : el, care a lovit-o, sau ea care rîde cu atît cinism de copilăriile lui ? Cine e mai pervertit ? Ea, care i-a propus şi lui... sau el ?...

„De ce mă priveşti aşa ? Mă condamni ? E o brută ! Un primitiv ! Uite ce mi-a făcut ! M-a desfigurat ! De ce ai rămas aşa ? Nu i le duci ? !“

„Da... am plecat. Mă aşteaptă jos.“

Pe culoar, cînd să închidă uşa, doamna Grigorescu apare în prag. Capotul înflorat. Bigudiurile obişnuite şi ochii cîrpiţi de somn.

„Am auzit zgomot ! Nu ştiam ce s-a întîmplat ! Pleci la ora asta ? !“

Iustin încearcă să scoată cheia înţepenită în broască. Mîinile îi tremură. Trage puternic şi cheia iese brusc. Doamna Grigorescu e nevoită să facă un pas înapoi, puţin speriată.

„Ce-ai dom’e ? ! Eşti beat sau vrei să mă loveşti ? !“ „Da ! Sînt beat şi o să te lovesc ! urlă cu furie Iustin. Vrei să ştii totul ! Să afli cine a venit şi cine a plecat ! Sînt obligat să-ţi văd de fiecare dată : mutra, bigudiu- rile şi capotul ! îmi spionezi fiecare mişcare ! Dacă o singură dată mai îndrăzneşti... Iţi strivesc obrajii cu un pumn ! Ai auzit ? !“

„Domnule Arghir ! încearcă ea să protesteze revenin- du-şi cu greutate. Dumneata ai mai avut faţă de mine o necuviinţă... Mi-ai rupt creionul dermatograf şi chiar doamna Rovenţa mi-a spus... Te voi reclama mîine la miliţie ! Tulburi liniştea locatarilor în plină noapte ! Voi propune comitetului să nu mai fii administratorul

blocului !...“

O apucă de umeri, o răsuceşte în loc şi o împinge înăuntru trîntind uşa în urma ei. Coboară iute treptele. O aude vociferînd. La un etaj superior se deschide o uşă. Strigătele ei au trezit pe cineva din somn. Ajunge în hol.

„Ce s-a întîmplat ? N-a vrut să ţi le dea ?“

„Nu... o vecină... Uite caietul şi scrisorile !“

Rovenţa le ia cu mîini înfrigurate, le numără atent. Rămîne o clipă pe gînduri. Ies în stradă. Iustin respiră aerul rece. Trotuarele sînt acoperite cu zăpadă. Merge în tăcere alături de un necunoscut fără să ştie încotro se îndreaptă. Pomii albi par înfloriţi într-o miraculoasă primăvară. Iarnă şi flori. Totul capătă un aer fantastic. Nimic nu-i mai pare surprinzător, nici faptul că se află lîngă un bărbat care îl conduce spre o ţintă necunoscută. L-a aşteptat, ştia că va veni şi iată-1 acum lîngă el, tăcut, cu mîinile vîrîte adînc în buzunarele paltonului. Nu se teme. îl cunoaşte de copil, de cînd avea chipul unui tî- năr, apoi al unui bărbat care uneori se transforma în pasăre, alteori în floare. Ajung la marginea oraşului. O casă cu ferestre joase, ascunsă sub zăpadă. Deschide poarta. Rămîne în prag. Nu vrea să intre cu toate că-i face semn să se apropie. îl ia de mînă şi îi conduce paşii, îşi apleacă puţin capul. E în faţa lui... Priveşte atent. Nu se teme. Ştie unde se află...

10

Î ÎMBRĂCAT CU UN TRENING UZAT, BLUZA fără guler, la mijloc strînsă cu un elastic şi pantalonii legaţi la glezne cu sfoară. Mănîncă cu poftă sălbatecă, zîmbeşte fericit pentru bucata de carne găsită în miezul de pline ; plescăie, transpiră de plăcere, din cînd în cînd îşi trece dosul palmei peste buze, la urmă îşi trage mai jos pantalonii descoperindu-şi burta proeminentă şi păroasă. Are obraji rotunzi, gîtul gros, ars de soare, braţe pline,

mai mult grase, piept de fecioară ce se profilează pe sub tricou, o expresie ce oscilează între uimire tîmpă, răbdare şi bunătate fără margini. La ureche poartă întotdeauna o floare. Azi are un trandafir roşu.

„Şi iarna ?“ îl întreabă Aron.

„Şi.“

„Păi... iarna de unde ai flori ? !“

„De hîrtie.“

întinde mîna, caută frunza din care cîntase înainte, o aşază pe picior şi o netezeşte. Rămîne nemişcat, cu privirea pierdută, mulţumit după o masă bună.

Aron se uită la el. Treningul are în faţă un petic de culoare roşie cusut grosolan cu aţă neagră. Privirea îi aleargă spre trandafirul roşu de la ureche, cu petale transparente ce se conturează pe gîtul năduşit ce străluceşte în soare. în liniştea cîmpului aude un ‘strigăt, nu al unei păsări care s-ar fi putut ridica din pădurea apropiată, un ţipăt scurt, ca o ţîşnire metalică ce nu seamănă cu nimic. Peticul roşu şi floarea de la ureche, cele două imagini se întîlnesc la marginea înţelegerii, se lovesc între ele, anunţă ivirea unui gînd care a luat întruchiparea unui sunet.

Locuieşte într-o colibă la marginea oraşului, munceşte pe unde apucă, doarme cînd îi e somn, mănîncă atunci cînd găseşte, se bucură de flori, iarbă, aer şi se culcă cu cîte o femeie... Florică e un simbol, este cel care a găsit soluţia : surîzător, instinctiv, cu o permanentă plăcere de a devora. Parcă ar spune : «Nu cereţi mai mult ! Un trening cu un petic în faţă şi o floare roşie la ureche. Atîta tot ! Nu vă trebuie altceva !»

„Tu arăţi celorlalţi ce te preocupă, fără să te

fereşti. Două flori roşii, să le vadă toată lumea !“ şi Aron îl bate pe umăr cu admiraţie.

„De ce să mă feresc ? şi Florică tresare parcă din somn ; se uită la el cu ochi mari, nedumeriţi. Hai să facem ceva !“

„Ce să facem ?“

„Şă ne jucăm de-a caii.“

„Bine. Cine-i calu’, cine-i călăreţu’ ! ?“

„Eu sînt călăreţu’.“

„Eram sigur.“

Aron se aşază în genunchi, saltă capul şi nechează scurt. Florică se ridică în picioare, rîde mulţumit dez- velindu-şi dinţii albi şi puternici. Fără să mai stea pe gînduri, se aruncă pe spinarea lui Aron. Greutatea trupului îi îndoaie braţele ; îl trage mai în spate, apoi începe să înainteze în patru labe. Merge cu fruntea ridicată, după cîţiva metri e nevoit să-şi lase privirea în jos. îşi eftună puterile. Vede cu coada ochiului pantoful scîlciat al lui Florică, pregătit să-i dea un pinten. îl aude rîzînd. E fericit.

-«„.sînt animalul lui de povară... mă umileşte rîzînd, nu se poate abţine să nu-şi bată joc de mine, eu însă ştiu şi îl las, poate rîd în felul meu, important e că ştiu, restul nu mai contează, el însă nu ştie că la o simplă mişcare pot să-1 dobor, să-1 arunc cu capul în jos...»

Florică priveşte în depărtare, ar vrea să-1 vadă cineva de la Bufet — lucrează uneori acolo la căratul lăzilor cu bere —, să se mîndrească, e în spinarea unui tînăr cal Aron care a urmat pe la facultăţi şi a jucat chiar şi la teatru. Loveşte cu palma şezutul calului. Deodată, picioarele îi ating pămîntul. Aron cade cu faţa în iarbă.

„Ce faci ? !“

«...fulgi mari, leneşi... am ieşit din casă, mă încălzeam, credeam că mă pot încălzi strîngînd în braţe lemnul porţii şi mă uitam pe stradă, strada aceea îngustă din mahala... am zărit lumea adunată în faţa băcăniei, mama a strigat de la geam să mă duc să văd «ce se dă»... am închis poarta şi am plecat ; m-am strecurat printre oameni ; un gardian stătea cu arma la picior... jos, în zăpadă, un bărbat lungit cu faţa la pămînt : o mînă strînsă sub piept, cealaltă întinsă mult într-o parte, ca o aripă ce plutea... îmbrăcat cu un veston de ostaş, în picioare bocanci, vîrfurile înfipte în zăpadă, parcă ar fi încercat să se tîrască... în jurul capului şi al pieptului o pată imensă de sînge, o pată roşie pe zăpada albă... sîngele cald săpase adînc, pînă la asfalt ; «l-au împuşcat azi-noapte», spuneau cei din jur ; nu-i zăream faţa, avea însă păr negru, şi acum îl văd, un păr bogat ce se aşternuse pe zăpadă, aranjat parcă de o mînă nevăzută, dar faţa nu i-o zăream... nimeni nu ştia cine este necunoscutul ucis... să ai un gînd care să merite să ajungi cu gura în zăpadă, să crezi într-o idee încît să nu regreţi dacă eşti împuşcat în stradă ; aş vrea să fiu în locul acelui bărbat ucis într-o noapte în care **a** nins cu fulgi atît de mari încît au acoperit chiar şi zgomotul de armă... poate asta se numeşte fericire, adică să mori pentru o idee care să merite să ajungi acolo... m-am născut la mahala, nu sînt nici din oraş şi nici din sat; în mine totul s-a răsucit şi a luat o cale ocolită aşa cum simţi în nopţile de coşmar că ţi se întoarce limba în gură... n-am ajuns acolo, să mor cu ochii înfipţi în zăpadă, să mor pentru ceva, pentru cineva... îl văd mereu pe necunoscutul acela şi îl urăsc pentru că a ştiut să moară aşa...»

„Ce ai ? De ce nu te ridici ?“ strigă Florică enervat că jocul nu continuă.

„Nimic."

Coboară din spatele lui, încearcă să afle ce s-a în- tîmplat cu Aron care îşi saltă fruntea din iarbă şi se răsuceşte cu greutate spre el.

„Acum e rîndul tău.“

„...care rînd ?“

„Tu eşti cal iar eu...“ îi pune mîna pe gît şi încearcă să-1 aplece, zăreşte însă în ochii lui o împotrivire neaşteptată.

«...am vrut să mă joc, să rîd, acum înţeleg că el a rîs de mine, şi-a bătut joc şi eu n-am curajul să-1 înfrunt, să ţip, să-1 lovesc, aşa cum ar face Iustin ; am acceptat să fiu mîrţoaga lui, de ce nu mă revolt ? de ce nu-i strivesc cu un pumn mutra ? Florică e doar un simbol !»

La marginea cîmpului, în dreptul hangarelor, se aude motorul unui avion. Rămîne întins în iarbă. A uitat de Florică. Avionul începe să se mişte. îşi lipeşte urechea de pămînt, îi ascultă apropierea. îl vede cum aleargă printre firele de iarbă. Imens, invincibil, aproape duşmănos ; stîrneşte praful, trece pe lîngă ei în goană şi se înalţă. Aude în palme zgomotul asurzitor. Se răsuceşte cu faţa spre cer şi îl urmăreşte atent cum se ridică.

«nu trebuie să mai cred că pot zbura, de aceea vin aici, să înţeleg că rămîn la pămînt, lîngă Florică ; privirea poate să plutească spre cer... mă uit de acolo la mine, sînt mai lung şi mai subţire decît credeam, un carton ce imită silueta unui om, o ţintă pentru ostaşi doborîtă de gloanţe sau uitată acolo şi trîntită de vînt ; pe piept cîteva cercuri concentrice iar la mijloc un punct negru şi cifra 10... dacă ai lovit acolo ai cîştigat, eu însă mă

feresc şi ei nu zăresc decît 9 şi 8 şi 7... sau le ascunzi, sau mergi drept ca toţi să le poată privi ; atunci se vor teme de curajul tău, se vor da în lături din drumul tău, dar te vor lovi pe la spate... Iustin umblă prin lume cu pieptul deschis şi toţi văd cifra 10, el primeşte loviturile în plin... Iustin trăieşte sau moare, eu supravieţuiesc, cum e mai bine ? toţi se vor eroi, dar nimeni nu renunţă nici cel puţin la un deget ; cînd ai început să te întrebi nui mai faci nimic, eşti plămădit aşa sau nu, aici nu există tîrguială...»

„Hai să mergem, zice Florică urmărind şi el avionul care dispăruse în zare. Mi-e sete.“

întoarce privirea spre el, îl măsoară îndelung.

«şi el are pieptul descoperit, îi văd cifra 10 dar el nu ştie, în aceasta constă diferenţa dintre noi : la un capăt Florică, nărodul curajos, la celălalt, Iustin, iar la mijloc eu, bufonul, cel tras cu sfori putrede, cel care scoate adevărurile la tarabă dar nu-şi opreşte nici unul pentru el, cel care rîde de toţi şi fuge cînd alţii rîd de el sau îi spun cuvinte de ocară...»

„...şi fuge“, rosteşte Aron cu voce tare.

„Cum să fugim ? ! Pe căldura asta ?“

„Spune-mi, Florică, ţi-e frică ?“

„Cînd ?“

„Cînd te înjură cineva sau te loveşte. Atunci ţi-e teamă ?“

„Mă doare.“

„Dar nu ţi-e teamă ? Te doare carnea strivită ?“

„Da... uite aici, urechea... M-a lovit nea Ilie cu pumnul. Zicea că în mine poate să dea ca într-un sac. De atunci nu m-am mai dus să-i car butoaiele cu bere ! Să vedem ce-o să facă singur ? ! Ha-ha !“

„Florică ! Mă laşi să-ţi dau un pumn în faţă ?“

„Hm ! Păi dacă îmi spui, mă feresc. Auzi ce vorbă !“

Izbucneşte în rîs. Aron rîde şi el, la început mai încet, apoi din ce în ce mai tare ; lasă capul pe spate cuprins de o bucurie forţată, crispată, apoi se opreşte brusc. Faţa rigidă, culoarea pămîntului. 11 loveşte scurt cu palma. Florică nu realizează imediat, continuă să rîdă prosteşte, apoi îşi duce mîna la gură.

„De ce ? !“

„...pentru că m-ai înşelat atunci cînd a fost rîndul meu... Acum sîntem chit.“

„Bine... sîntem aşa cum ai zis tu. Altă dată să nu mai dai !“

Merg amîndoi pe cîmp, se îndreaptă spre liziera pădurii. Un avion aterizează pe aerodrom, îl urmăresc cu privirea. Ajung în dreptul unui lac. Sălciile mari, ciufulite, lasă pete de umbră în apă. Nu departe, pe o colină, se văd cîteva case. Aron se opreşte, se aşază la umbra unui copac. Florică îl imită.

„Acum cîţiva ani am venit aici cu o fată. Acolo, pe mal, era o nuntă. Se auzeau strigăte de veselie şi muzică. Am luat autobuzul şi am ajuns aici... asta ţi-am mai spus, văd că ocolesc... E greu, e foarte greu să scotoceşti prin tine cu glas tare, să te dezvălui fără ruşine...[1]*

Florică se uită atent la el, îi simte nervozitatea, se cunosc de mult timp, s-a obişnuit cu firea lui, azi însă se petrece ceva deosebit ; face efort să se concentreze, să-1 înţeleagă.

„...ne-am aşezat pe iarbă. O ţineam strîns lîngă mine, o sărutam preocupat de un gînd ascuns. îi simţeam mijlocul, coapsele, sînii... Eram neliniştit, tremuram, **am** ridicat mîna şi am trecut-o peste

faţă, da, aşa am făcut, chiar aşa. Muzica de la nuntă încetase, liniştea din mine şi din jur lua proporţii uriaşe. Malul lacului era pustiu. M-am lungit în iarbă. După un timp a venit lîngă mine. Nu vorbeam, nu mai aveam grai. Am simţit-o caldă prin rochia subţire. îi vedeam prin întuneric ochii care mă urmăreau atenţi. Aştepta. Ne apropiam amîndoi de acel loc, îl ştiam cu toate că... Pămîntul ne ascundea la pieptul lui ca într-o scorbură vie : în jur iarbă înaltă, deasupra crengile de salcie. A rămas fără nimic pe trup. Şi-a acoperit sinii cu braţele, tremura de teamă şi aşteptare. «Nu trebuie să iubeşti pe pămînt şi nici să porţi la tine lut ridicat de pe mormîntul părinţilor, spunea tata. Pămîntul trage în pămînt.» La marginea gropii noastre, la marginea corăbiei noastre, au apărut doi indivizi... Le vedeam de jos picioarele ameninţătoare, trupurile de giganţi şi feţele care rîdeau hidos. M-am ridicat aşa cum eram. Unul din ei m-a împins la o parte, celălalt, văzînd-o dezbrăcată, s-a îndreptat spre ea cu acea poftă de carne pe care o au numai animalele flămînde. Am început să-1 lovesc cum nimeream, nu-mi controlam mişcările, dădeam cu picioarele şi cu mîinile. La urmă am strigat... M-a prins de gură. M-am tras spre apă şi am alunecat intenţionat în lac. Mă uitam la ei, erau îmbrăcaţi în costume negre. Am urlat pînă au ieşit nuntaşii. Cei doi s-aui speriat şi au fugit."

Florică l-a ascultat cu atenţie. îşi trece mîna pe faţă şi ceafă, se şterge de sudoare, apoi îşi potriveşte floarea la ureche cu un gest revoltat.

„Ai fost bun ! Trebuia să le tragi mai multe la mutră ! şi cu pumnul strîns fulgeră prin aer o lovitură adresată acelor necunoscuţi. Adică ce

dom'le ! N-are omu' voie să facă ce vrea la marginea unui lac care e proprietatea statului ? şi se ridică în picioare. Mergi ?"

„Da. Vii cu mine la cantină să mîncăm de prînz ? Ne întîlnim cu Iustin. Luăm autobuzul şi coborîm la Filantropia."

„Nu. Azi am mîncat, mi-e destul. Te duc pînă la staţie."

Merg amîndoi pe marginea şoselei. Un tractor trage ultimele brazde, zgomotul motorului e întrerupt de vîn- tul care s-a stîrnit din spatele pădurii. Un cîrd de gîşte se îndreaptă spre lac. Ajung în staţie. Aşteaptă autobuzul, se aşază pe iarba de pe creasta şanţului. Aron scoate un pachet de ţigări, îi întinde şi lui Florică. Nu vorbesc. Fumează în tăcere. Maşinile trec în goană prin faţa lor. Aron aruncă ţigara neterminată şi o striveşte cu vîrful pantofului. Se lasă pe spate în iarbă, apoi se ridică cu o mişcare iute ; Florică se uită la el surprins.

„Nut-i adevărat !" zice Aron.

„Nu... nu se vede."

„Nu de autobuz vorbesc."

„Atunci... Ce nu-i adevărat ?"

„Ce ţi-am spus."

„Cum adică ? !"

„...nu tot, numai ultima parte... după ce au venit ăia." Rupe un fir de iarbă, îl roteşte în jurul unui deget. „Tot în coliba aia dormi ?"

„Da. Spune odată ! Nu mai amîna 1"

„Cînd i-am văzut... cînd i-am văzut cum rîdeau, am luat poşeta din iarbă şi am început să alerg pe malul lacului. Nu strigam. Nu ceream ajutor.

Fugeam pe lîngă sălcii, mă uitam în urmă şi fugeam mai departe cu toate că cei doi nu mă urmăreau. Am gonit aşa nebuneşte pînă cînd mi-am dat seama că ridicam picioarele dar rămîneam pe loc. Eram epuizat. M-am rostogolit pe malul apei, prin iarbă, pînă în dreptul unei staţii de pompare. Uşa era închisă. Geamurile sparte. M-am căţărat pe zid, m-am agăţat de fereastra înaltă şi mi-am dat drumul înăuntru. Era întuneric. Strîngeam în pumn poşeta. De ce o luasem ? Ce voiam să fac cu ea ? Nici cel puţin n-o deschideam. îmi era frig. M-am tîrît pe lîngă zid pînă am simţit că ajung în colţ. Mi-am tras picioarele la piept şi mi-am rezemat fruntea de genunchi. Răsuflarea mă încălzea, făcea atîta zgomot încît m-am temut să nu mă descopere acolo. Căutam să respir mai încet. Am aţipit. Se lumina de ziuă. Am ieşit. Am mers pe jos pînă la capătul tramvaiului. Pantalonii erau rupţi şi murdari de var. Trecătorii se uitau curioşi la mine. Cînd am ajuns la internat am zărit-o rezemată de gardul de fier. Mă aştepta. Nici atunci n-am înţeles ce s-a petrecut cu mine. M-am apropiat. îşi strîngea înfrigurată rochia la gît. I-am luat mîinile. Rochia era sfîşiată pînă mai jos de sîni. Am simţit groaza în ochii ei. Şi-au bătut joc de ea, amîndoi, acolo pe iarbă, în acelaşi loc unde... A întins mîna spre poşetă. A deschis-o, s-a uitat în ea fără să vadă nimic, s-a răsucit în loc şi a plecat. înţelegi ? înţelegi, Florică ? A plecat fără să-mi spună nici un cuvînt !“

Tace. Aproape că nu mai respiră, e singurul răspuns care l-ar fi putut da.

„De cîte ori îmi aduc aminte vreau să înţeleg... Vezi tu... Atunci mi-am dat seama cît de jos pot să

cobor, cît de laş pot fi. N-am reacţionat nici cel puţin ca un animal care îşi apără femela, cel puţin atunci cînd se împerechează ! Laşitatea mea n-a fost învinsă nici de raţiune... în clipa aceea s-au întîlnit două instincte : frica şi sexul. Frica a fost mai puternică decît nevoia de posesiune singulară, forma de apărare a învins instinctul care defineşte un bărbat. De ce ? Cum pot să fiu atît de rău alcătuit ? ! Poate numai aşa am suportat toate prin cîte am trecut ? Poate cei de la mahala au împrumutat înţelepciunea ţăranilor care au ştiut să reziste în pofida tuturor împotrivirilor, chiar şi a celor ilogice... Totuşi, un bărbat cînd are de ales între apărare şi femeie, alege femeia, aşa cum tu ai ales floarea de la ureche şi peticul roşu din faţă... Sau poate totul e dat peste cap şi teama e mai puternică decît orice alt îndemn ? !“

„Da. Am găsit un petic roşu şi l-am pus acolo. Mi-a plăcut. Ce dacă !“

„Foarte bine, Florică. Foarte bine ! înseamnă că tot ai priceput ceva !“

Q

kJ'TA IN FOTOLIU ŞI CITEŞTE ZIARUL, AMALIA i-a pus un pled pe picioare, în ultimul timp nu s-a simţit prea bine. Lemnele trosnesc în foc, îi dau o senzaţie de linişte şi mulţumire. Amalia intră în cameră pentru diverse treburi, de fiecare dată o roagă ceva : «Să uzi tu florile ! Să-mi aduci un pahar cu apă şi doctoria de pe noptieră». Bătrîna

se îndreaptă cu paşi repezi într-acolo, îi place să-1 servească, să fie mereu în preajma

lui, dacă n-ar fi obligată să se ducă în bucătărie, poate ar sta acolo şi s-ar uita la el cum citeşte ziarul.

„Ştii cine a murit ■?“

Amalia nu-i răspunde, desface sticluţa cu doctorie.

„Protopopescu ! Negustorul de făină ! Alaaa ! Nu-1 ştii ? ! Locuia lîngă noi la Cîmpeni, încearcă el să-i reamintească. Avea o moară, îi zicea Mociorniţa !“

„Parcă" îi răspunde nepăsătoare Amalia.

„Parcă ce ? Nu crezi că a murit ? !“

„Nu."

„Cum nu ? ! Scrie la rubrica decese !"

„Nu. Ziceam că... parcă avea o moară, dar nu se numea Mociorniţa. Ar trebui să-ţi schimbi şi tu ochelarii ! Uite ce urmă ţi-au lăsat pe nas !“ şi bătrîna îi arată cu degetul o dungă roşie.

„Da. Ai dreptate... Amîn mereu. O să-mi stric de tot vederea", şi îşi pipăie locul cu degetul.

„P-ăla cu Mociorniţa îl chema Mociorniţa, că d-aia îi zicea moara Mociorniţa, continuă Amalia spre surprinderea lui Trifon ; scoate din buzunarul capotului o batistă albă cu dantelă pe margini, care miroase a levăn- ţică, şterge ochelarii şi îi întinde cu un gest ferm.

„N-ai dreptate ! îi ripostează Trifon cu aplomb. Doar moara se numea Mociorniţa ! Asta era firma. înţelegi ? Pe proprietar îl chema Protopopescu ! îţi spun precis ' ia ochelarii lustruiţi, îi aşază pe nas. îi trage apoi puţin mai jos, să nu-i mai lase urmă şi o priveşte cu aerul celui care nu se înşală.

„Atunci şi moara s-ar fi numit Protopopescu, nu Mociorniţa" răspunde flegmatic bătrîna.

„Cum să se numească o moară Pro-to-po-pe-

scu ? ! Adormi pînă termini !“

„Nu-i adevărat, Trifon ! Ai uitat ! Moara Mociorniţa avea proprietar pe Protopopescu !“

„Aşa ziceam şi eu ! Ha-ha !“

„M-ai încurcat. De ce mă înnebuneşti cu morile astea, Trifone ! Zău ! Parcă am dat amîndoi în mintea copiilor ! Nu mai ştim ce vorbim. Auzi ! Sună cineva !“

Iustin intră în cameră. Trifon mai are pe faţă zîm- betul bunei dispoziţii.

„A ! Tu erai ! Rîndul trecut ţi-ai uitat banii ! Sînt pe masă !“

„Cu alte cuvinte... ia banii şi pleacă !“

„Nu^ Iustine, dragă. Vreau să nu-i uiţi şi de data asta...“

„Ţi-am adus o sticlă de vin !“ spune el vrînd să schimbe subiectul.

„Aaa ! Eşti foarte amabil ! Nu trebuia să cheltuieşti ! şi bătrînul îşi dă la o parte pledul de pe picioare, lasă ziarul să cadă pe covor şi se apropie de el strîngîndu-i mîna. Fetească albă ! Excelentă băutură ! Cîte chefuri am făcut ! Amalia ! Uite ce ne-a adus Iustin ! Vrei să ne dai două pahare !“

„Azi nu te-ai simţit bine, Trifone 1 S-o bem de săr- bători“, spune din prag Amalia.

„Da, e adevărat", acceptă resemnat bătrînul şi se aşază în fotoliu.

Amalia trage un scaun pentru Iustin în apropiere de Trifon şi iese din cameră cu paşi înceţi, mulţumită că a fost ascultată.

«...două pahare, n-a zis trei... soţia lui Simion n-a mîncat la masă cu noi dar cîtă diferenţă : acolo iubirea plină de respect şi admiraţie, mereu lîngă el şi el preocupat de ea, aici dragostea umilită de acest bătrîn care a stăpînit-o pînă la anulare ; o

viaţă inutilă, o femeie care a trăit pentru fratele ei, atîta tot, acum orbită, aflîndu-se pe drumul dintre bucătărie şi fotoliul bătrî- nului... nu-1 judec, nu-1 condamn, familia mea, buni sau răi...»

„Ai zis ceva ?“

„Nu."

„Dacă mi-e frig la picioare trebuie să mă duc mereu afară, şi bătrînul îşi acoperă genunchii cu pledul uzat şi cu ciucuri rupţi, pe alocuri ars de o maşină de călcat. Tocmai vorbeam cu Amalia despre unu’ Protopopescu, avea o moară...“

„Cred că o cunoşti şi pe Elisabeta Spiliadis ?“

„Pe Liz ? Cum să nu ! sare bătrînul parcă revoltat de întrebare. O femeie teribil de frumoasă şi deşteaptă. N-a avut noroc cu bărbată-su...“

„Mi-a spus că l-ai cunoscut pe Ion Arghir."

„Mă duceam mereu în casa lor. Am fost coleg de liceu cu George, fiul lui. După ce am terminat Dreptul, ca secretar al lui Socolescu care era avocatul lui Arghir, m-am apropiat mai mult de el."

„Ofiţer de carieră şi mare proprietar !“

„Da“, şi Trifon duce mîna la gură, strînge buzele, se uită o clipă pe geam, încearcă să spună ceva, se îneacă, tuşeşte, apoi strigă cu voce puternică :

„Amalia ! Te rog să ne faci două cafele ! Mie mai amară !“

„Bine, Trifone, dar doctorul ţi-a interzis să mai bei cafea !“ încearcă să protesteze bătrîna apărută imediat în cameră.

„Da. Ştiu", spune el scurt.

„Atunci ? !“

„Am renunţat la vin... cel puţin să beau o cafea ! Mie mai amară ! şi ridică mîna, semn că nu admite să fie contrazis. Da, ofiţer de carieră, spune el

încercînd să reia discuţia. Şi-a făcut studiile la Paris. Cînd a început războiul din ’77 s-a întors în ţară şi s-a înscris voluntar. Taică-su la început n-a vrut să-i dea voie, fiind ţi el ofiţer l-a luat în campanie.**

„Trei generaţii de militari : străbunicul, bunicul .şi tata.“

„Da... Puştiul a dovedit că are stofă de erou. A fost decorat de împăratul Alexandru pl Rusiei cu ordinul Sfîntul Gheorghe clasa a IV-a şi ridicat la rangul de locotenent pentru faptele de vitejie de care a dat dovadă în bătălia de la Plevna. După război, a mai stat în armată vreo cincisprezece ani, pînă a murit bătrînul, apoi a demisionat şi s-a retras la conac... Nu. Atunci şi-a cumpărat casa din Cîmpeni.**

„Casa cu lei ?“

„Da... Stătea însă o bună parte din timp la Ţintea. Nici Catinca nu ştia ce l-a determinat să renunţe la cariera de militar. Cu Andrei, tatăl tău, s-a întîmplat la fel. A luptat în primul război mondial, a fost decorat, apoi a demisionat. La început eroismul... apoi deziluziile.**

„Deziluzii ? !“

„Nu ştiu ce să zic... Este o poveste mai complicată. Voiam să-ţi spun... Vara mă duceam la George, părinţii mei erau mai puţin înstăriţi, petreceam vacanţele la Ţintea. Casa cea mare, Curtea, cum i se zicea, era aşezată la o răspîntie, pe un mic deal. Se putea zări de departe. Era un han, peste drum o brutărie, în celălalt colţ un depozit de lemne şi un loc viran pentru dejugat, folosit de cei care trăgeau la han. Uneori se instala pe acest loc cîte un circ sau se ţinea iarmaroc.

Toate cele patru colţuri aparţineau lui Ion Arghir, i se spune : «Răspîntia Colonelului», sau «Răspîntia lui Arghir». Sub acoperişul întins al cîrciumii, care depăşea cu mult o streaşină obişnuită — ca uţn fel de prispă —, erau aşezate mese şi scaune. Acolo găseai mereu aceiaşi bărbaţi stînd în faţa unui ţoi de ţuică, cu căciulile sau pălăriile date pe spate, fumînd cîte un capăt de ţigară. Vorbeau despre tot ce se petrecea în sat : cine a murit, cine s-a însurat, cine pleacă în armată, dacă porumbul va fi mai bogat ca anul trecut, dacă cei cu sondele vor veni şi la ei în ogradă, sau dacă vremea e bună pentru secerat. Ciţiva dintre ei nu făceau nimic altceva decît să stea acolo şi să rîdă de cei care treceau pe drum. Uneori luau cîte o pîine caldă de la brutăria din celălalt colţ şi spuneau : «Mîncăm pîine cu răbdări priite şi bem ţuică». Ne dădeau şi nouă cîte o felie cu coaja rumenită. Nu pot să-l uit pe Tănase... Nu. Tănase era în curtea lui Arghir. 11 chema Maftei, noi îi spuneam Mafteiuţă. Ne făcea fel de fel de scamatorii, arunca cu cocoloaşe de pîine în cei care treceau pe drum, sau le azvîrlea în ziduri, să demonstreze ce rezistente erau şi că la război ar fi bine să se întrebuinţeze obstacole în forma «spinilor de pîine». Tot el ne-a povestit de ce oamenii îi spuneau bunicului tău Colonelul Arghir.“

„Era gradul cu care ieşise din armată !“

„Da... Aici însă i se spunea Colonelul nu datorită gradului... Era un fel de titlu, poate ar fi trebuit să i se spună Judecătorul, sau... cam aşa ceva.“

„De ce ?“

„Ai răbdare. Maftei ne-a povestit..."

„De ce Maftei ? De ce nu l-aţi întrebat pe el, sau pe cineva din familie ?“

„Pentru că n-am întrebat... Pentru că în faţa cîrciu- mii, acolo, lîngă oamenii aceia care miroseau a tutun şi sudoare, care scuipau şi înjurau, care beau ţuică şi purtau pălăriile pe ceafă... acolo, era altceva decît salonul sau biroul în care ar fi trebuit să ascultăm această poveste, dacă s-ar fi găsit cineva să ne-o spună... şi, pentru că nimeni nu istorisea ca Maftei, ţăranul acela cu obrajii supţi şi ochii albaştri. Acum ai înţeles ?“

„Da.“

„Deci... Maftei ne povestea că la Ţintea erau două familii de ţărani care se tot războiau între ele, gîlceava pornise de la o bucată de pămînt. într-o noapte, unul din ei a fost găsit omorît. Femeia lui, de teamă să nu cadă şi ea victimă ucigaşilor, l-a rugat pe Arghir s-o primească pentru o vreme la el în curte. A venit cu tot ce avea : o căruţă plină şi deasupra doi copii. Acum, ăia de săvîrşiseră crima, au prins pică pe Arghir şi într-o noapte au sărit gardul, au aruncat carne otrăvită clinilor şi s-au apropiat de casă. Era vară. Ferestrele deschise. Se vedea umbra lui Arghir care mergea prin cameră. Cînd au ajuns în dreptul geamului, au ochit şi au tras două focuri. Arghir, obişnuit ca în armată, dacă primul foc nui l-a lovit, a sărit într-o parte şi a scăpat. S-a tîrît pe sub fereastră, a ieşit pe o altă uşă şi a tras cu arma în cel care se urcase pe gard. A fost chemat la Tribunalul din Cîmpeni... A făcut multe drumuri pentru că n-a avut martori care să confirme cele întîmplate. Ceilalţi erau pe la bucătărie, toţi au auzit dar nici unul n-a văzut şi în justiţie nu pe «auzite» se iau hotărîri, mai ales că cel ucis a fost găsit lîngă uluci, în afara curţii, fără nici o armă la el. Avocaţii celui mort, puşi de fraţii lui, susţineau că nici n-a intrat în ogradă. Ştii ce l-a

scăpat ? Cîinii otrăviţi. S-a tras concluzia că au vrut să comită o fărădelege şi cele două focuri de armă auzite au fost considerate ca un atac, deci Arghir fusese în legitimă apărare atunci cînd l-a ucis. După ce l-au achitat, a ieşit din tribunal, s-a urcat în sanie şi a plecat spre conacul din Ţintea. în Pădurea Alba l-au aşteptat fraţii celui dispărut. Voiau să-i răzbune moartea. Arghir era doar cu Baciu, vizitiul, într-o sanie trasă de doi cai puternici, ceilalţi erau patru într-o sanie trasă de nişte cai mai slabi. Baciu s-a culcat pe burtă, să nu-l lovească vreun glonte. Arghir a luat hăţurile. Ii lăsa să se apropie cît să nu intre în bătaia puştilor, apoi lovea caii care alergau pînă se distanţau **o** bucată bună de drum şi iarăşi îi lăsa mai moale. Ştii de ce ?“

„Nu."

„Un cal nu poate să galopeze mai mult de patru sau cinci kilometri. Cînd se apropiau tîlharii, biciuiau caii şi sania zbura înainte pe zăpadă. A făcut aşa pînă cînd au intrat în sat, la răspîntia de care ţi-am vorbit. Acolo, s-a dat jos şi s-a apropiat de caii acoperiţi de spumă. Toţi din circiumă au ieşit în drum să vadă ce s-a întîm- plat. Arghir a tras caii de urechi să le pună sîngele în mişcare, în aceeaşi clipă a văzut cum se topesc pe picioare şi cad amîndoi la pămînt. Urmăritorii s-au temut să intre în sat... Unii spuneau că au venit pînă la răspîntie, că Arghir n-ar mai fi vrut să-i ucidă, au sărit cei din circiumă şi i-ar fi legat. Maftei însă — se ducea de fiecare dată în praful uliţei şi ne arăta locul unde au căzut caii — susţinea că tîlharii nu intraseră în sat... Cert este un singur lucru, de atunci toţi i-au spus Colonelul Arghir şi mulţi se duceau la el să le facă dreptate, să le dea sfaturi

sau să-i păzească de răufăcători.*'

Amalia intră în cameră cu o tavă şi două ceşti cu cafea.

„Aaaa 1 Uite că ne-a adus cafeaua !... Da. E bună ! Nu e prea dulce. Să ştii că trebuie s-o prăjesc puţin mai mult, are un gust..."

„Lasă că e foarte bună, îi răspunde Amalia. Apă vrei ?“

„Nu."

„Arghir a avut vreun conflict cu Orleanu ?“ întreabă Iustin după ce Amalia iese din odaie.

„Orleanu vindea pe vremea aceea cai, cai buni, trăpaşi, sau pentru călărie. într-o vară, a sosit la Ţintea. S-a aşezat pe locul viran. După ce a băut şi a mîncat la circiumă... Vezi tu, la circiuma asta n-ar fi venit atîţia oameni dacă n-ar fi plutit tot timpul pe deasupra ei mirosul de pîine caldă ce se ridica de la brutăria de peste drum... Chiar aşa a fost ! Cînd s-a închis brutăria a dispărut şi circiuma, apoi a venit rîndul depozitului de cherestea. Tănase, mucalitul, se aşeza pe banca din faţa porţii, deschidea un ziar pe care îl ţinea invers, cu literele răsturnate şi se făcea că citeşte : «Pe drum trecea o căruţă...» Dar asta-i o altă poveste, era pe vremea cînd murise Scriban, primul soţ al Catincăi şi după ce m-am însurat cu ea, pe vremea cînd sondele creşteau acolo ca ciupercile... Ultima a rămas Ana, fiica cea mare a lui Arghir şi Voica, femeia aceea care o îngrijea... Te rog, să mă scuzi un minut. Mă duc pînă afară. Ştii ! Prostata nu mă lasă deloc liniştit.*[4]

Iustin rămîne singur, gustă din cafea, urmăreşte aburii care ies din ceaşcă...

«m-am urcat în autobuz, am întrebat pînă unde

trebuie să merg pentru a ajunge...» «coborîţi la Răspîntia lui Arghir», mi-a răspuns taxatoarea ; nu mi-a venit să cred că a pronunţat numele meu ; am făcut cîţiva paşi, am auzit că mă strigă să iau restul şi biletul... bunicul şi-a dovedit curajul şi bărbăţia... dar eu, Iustin Arghir ? mă simţeam stingherit, poate pentru că se întîlnea cu o credinţă mai veche : un loc poartă numele unui om numai dacă acela, cu mîinile lui, cu mintea lui, a săvîrşit o faptă de seamă, pe cînd eu, Iustin, mă duceam la casa bătrînească să văd ce a mai rămas după ce surorile tatii luaseră tot, imediat după moartea Anei, mai bine zis în timp ce agoniza, ea, Ana, Domnişoara Ana...»

„Am rămas la întîlnirea dintre Orleanu şi Arghir, zice Trifon intrînd în cameră cu paşi repezi, bine dispus, cu verva celor care au găsit pe cineva să-i asculte, a celor care au posibilitatea să retrăiască clipele pe care le credeau de mult înmormîntate. Deci, după ce Orleanu şi oamenii lui au mîncat, s-a dat drumul la vînzare. Caii erau încercaţi, puşi la diverse probe, şi cred... eu n-am văzut, tot de la Maftei ştiu — povestea cu ţoiul în mînă în timp ce noi ne legănam picioarele pe gărduleţul cîr- ciumii — că, în ziua aceea s-a adunat tot satul, unii să cumpere, alţii numai să vadă armăsarii cum se rotesc. Colonelul Arghir ştia că Orleanu are cai buni, de prin părţile Dobrogei. A ales un cal, s-a uitat la dinţi — se pricepea, fusese ofiţer de cavalerie, ca şi tatăl tău —, i-a pipăit picioarele, l-a pus să alerge în coardă şi să treacă în goană peste o masă adusă în grabă de cineva de la circiumă. A făcut tot ce a ştiut să afle dacă e un cal zdravăn. S-

a tocmit cam vreo oră, apoi a plătit şi a plecat. După ce l-a dus în grajd, s-a mai uitat o dată la cal, apoi l-a scos iar la lumină. I se părea că are burta cam mare, bănuia că i s-a dat să mănînce ţaic, să arate mai plin şi mai voinic. S-a întors cu el la Orleanu şi i-a spus că nu mai vrea să-1 cumpere. Orleanu băgase banii în buzunar, considerase tîrgul încheiat. Arghir susţinea că s-a răzgîndit, şi apoi, spunea el : «Calul tot cal a rămas, chiar dacă l-am dus acasă. Nu vrei să-1 primeşti pentru că i-ai dat ţaic ? !» Cînd a auzit Orleanu toate astea, atît i-a trebuit. A început să ţipe şi să lovească cui cizma în masa adusă de la circiumă. Colonelul Arghir n-a mai avut ce să facă, dăduse banii, dar nu l-a uitat toată viaţa..."

„L-a făcut pe Orleanu şarlatan ?"

„Nu ştiu... Nu-mi amintesc... parcă Maftei nu ne-a spus."

„De ce ai zis că Arghir nu l-a uitat toată viaţa ?"

„Da. Aşa a fost. Pînă la urmă tot Orleanu s-a dovedit mai tare. Eram acolo... Ce aş bea un pahar cu vin !"

„Lasă vinul, unchiule Trifon ! Ai promis că nu bei... Spuneai că erai acolo..."

„Da... Eram acolo cînd a venit Orleanu să vorbească cu Arghir despre căsătoria Irinei cu Andrei. Terminasem facultatea. Socolescu mă angajase ca secretar, el era avocatul lui Arghir. Ne oprise şi pe noi pentru această întrevedere, ştia cît de abil este Orleanu, dar mai ales pentru că era vorba de dotă, Andrei fiind militar. Eu şi Socolescu am venit mai devreme. Am discutat cîte ceva cu Arghir, apoi am rămas singur în birou să aranjez actele... După un timp am ieşit pe terasă... era o

terasă cu flori aduse din seră, le ţinea acolo numai vara; florile erau pasiunea bătrînului Arghir... M-am aşezat pe un scaun, din locul acela puteam vedea poarta, adică momentul în care vor apărea Orlenii. In grădină erau doar Ana şi Maria. Se îmbrăcaseră de sărbătoare, dar nu voiau să lase impresia că aşteaptă sosirea oaspeţilor. Maria fusese colegă de liceu cu Irina, frumuseţea ei o indispunea, în plus, Irina dovedise a fi o fată inteligentă. Maria îşi luase şevaletul şi picta, era într-adevăr talentată, dar n-a perseverat, poate ar fi trebuit să urmeze belle-arte. Nu i-a plăcut să înveţe. Ana se lungise în iarbă, răsfoia o revistă cu artişti de cinema, se uita la ei şi rîdea, apoi şi-a pus mîinile sub cap şi a început să privească cerul... A iubit o singură dată. Da. O singură dată, dar despre asta o să-ţi povestesc mai tîrziu. Deodată, am auzit paşi... n-a trebuit să întorc privirea, ştiam că e Catinca."

„Ce faci aici ?“

„Am ieşit să fumez o ţigară."

„Nu te duci la George ?“

„Am fost cînd am venit. Are ceva de lucru. L-am lăsat singur."

A plecat, cu toate că aş fi vrut să mai stea, în fond pentru ea rămăsesem acolo să strîng actele, pentru ea ieşisem pe terasă, ştiam că va observa lipsa mea şi mă va căuta. O iubeam, de ce să nu recunosc... Ea însă s-a căsătorit cu Scriban, cu inginerul petrolist. Era un om abil, inteligent şi cu spirit de afacerist. Numai după moartea lui, numai după aceea m-am însurat cu ea... Cineva m-a fluierat. Era George. Ne auzise glasurile şi ieşise la fereastră. Locuia singur la mansardă, nu se

înţelegea cu Arghir, terminase filozofia, scria la un ziar. Mi-a aruncat de sus un exemplar şi mi-a făcut semn să citesc un articol, apoi să-l ascund, să nu-l vadă bătrînul. Gesturile lui m-au amuzat. Am început să rîdem amîn- doi. Ana şi Maria şi-au îndreptat privirile spre noi. Le-am salutat pe rînd, apoi şi-au văzut mai departe de treabă. Am luat de jos ziarul şi l-am deschis. Era «Lupta Socialistă». Sub titlu scria cu litere mai mici «Apare joi şi duminică». Am căutat articolul scris de George «1 Mai, Sărbătoarea Muncii». L-am parcurs în întregime. Am avut răgazul să mai citesc cîteva titluri : «Un nou Întîi Mai», «Amintirea tovarăşilor răpuşi», apoi am auzit o trăsură oprindu-se la poartă. Erau Orlenii. Am împăturit ziarul şi l-am pus în buzunarul de la piept.

Ce crezi că a făcut Orleanu ? ! Deoarece casa lui era peste drum, ar fi trebuit doar să traverseze strada... Auzi ce i-a trecut prin cap ! A chemat o trăsură, s-a dus în centru, a luat daruri pentru fiecare fată, flori pentru gazdă, numai pentru a se întoarce cu trăsura, să intre pe poarta cea mare, să nu sosească ca un milog pe jos, cum ar fi fost nevoit dacă ar fi venit de acasă.

Andrei a ieşit primul în întîmpinarea lor. Era îmbrăcat în uniforma de ofiţer de cavalerie : tunică roşie, brandenburguri negre, cizme înalte de lac iar sub genunchi o rozetă strălucitoare. Irina a coborît încet, a privit în jos şi a pus piciorul pe treapta trăsurii. Cu o mînă îşi ţinea pălăria cu boruri largi, cealaltă a întins-o spre Andrei. Atunci, cînd a ridicat ochii, am observat că era tristă şi frumoasă... Mama ta, Irina, n-a vrut să se căsătorească cu Andrei. Cînd l-a văzut prima dată i-

a plăcut, dar nu cu intenţia să se mărite cu el, poate nici ea nu ştia cum să-şi explice, hotărîrea însă fusese luată de bătrînul Orleanu şi ea n-a mai avut timp să scape... Da. Să scape. Pentru că ea presimţise ce se va întîmpla. dar acum cobora încet din trăsură şi încerca să zîmbească, aşa cum s-a străduit tot timpul, toată viaţa, să surîdă, chiar dacă... Ana şi Maria s-au ridicat cu gesturi leneşe şi s-au îndreptat plictisite spre ei, cu aerul unor domniţe deranjate. A coborît apoi din trăsură Olimpia, iar la urmă bătrînul Orleanu. Călcau încet pe scara de marmură. Orleanu a aruncat o privire spre cei doi lei. Nu ştiu dacă a zîmbit,. poate doar atunci cînd le-a salutat pe Ana şi Maria, bucuros că le vede. Am avut totuşi impresia că întinde mîna spre unul din cei doi lei, ca o mîngîiere, sau poate mi s-a părut...

Arghir îi aştepta în salon, fuma o ţigară de foi. nu era în apele lui, se străduia să-şi învingă nervozitatea. Nu fusese de acord cu acest mariaj. Insistase foarte mult preotul Vasilescu de la catedrala Sfîntul Ioan, rugat şi sfătuit de Fina Cocoşel, peţitoarea, prietena doamnei Olimpia. N-ar fi cedat dacă n-ar fi fost dorinţa lui Andrei. Cînd au intrat în salon, Colonelul s-a ridicat în picioare şi a dat mîna cu toţi. Doamna Olimpia împărţea daruri fetelor, apăruseră Catinca şi Elvira.

Ne-am aşezat pe scaune. Tăcere penibilă de început. Eu stăteam lîngă Socolescu. Catinca, fata cea mare, într-un fel doamna casei, ocupa locul din dreapta lui Arghir. Mama lor, Teodora, murise cu cîţiva ani înainte. In clipa aceea a apărut George. S-a apropiat de Irina şi a dat mîna cu ea, pe ceilalţi i-a salutat aplecînd puţin capul, apoi s-a aşezat pe

unul din scaunele puse în cerc. Ca întotdeauna, ţinuta lui George nu era pusă la punct, surorile lui îl numeau : «intelectualul neglijent al familiei». George era omul cel mai interesant din casa aceea, dar asta-i o altă poveste...

Orleanu a fost primul care a deschis discuţia. Ştia că Arghir are două pasiuni : sera de flori şi indienii din America. A scos dintr-un pachet, pe care îl ţinea sub braţ, o carte : *Viaţa incaşilor* şi i-a întins-o zîmbind, aranjîndu-şi apoi mustaţa mare cu vîrfurile ridicate. Arghir a fost sincer impresionat de gestul lui. în clipa aceea am ştiut că Orleanu va cîştiga, dealtfel nu pierduse niciodată. După un timp, am aflat că îi spusese lui Leon Steiner să facă rost de «o carte cu indienii ăia» şi, într-adevăr, Leon a scos-o «din pămînt, din iarbă verde». După ce Arghir a răsfoit-o puţin, timp în care noi ne uitam unii la alţii şi toţi la Irina şi Andrei, am fost trataţi cu diverse zaharicale, dulceţuri, cafele şi îngheţate.

Preotul Vasilescu a intrat în salon trăgîndu-şi sutana neagră, urmat la un pas de Fina Cocoşel care purta o pălărie cu voaletă. Preotul a început să vorbească tare, să ceară ceva de băut, să spună cîteva vorbe de duh şi să mai încălzească puţin atmosfera. Apoi Arghir i-a invitat în birou pe Orleanu, Socolescu şi pe mine. Ceilalţi au rămas mai departe în salon, lîngă «cei doi tineri», să asculte poveştile părintelui Vasilescu. în birou — noi îi mai spuneam şi Camera de arme — erau atîrnate pe pereţi diverse puşti, pistoale turceşti, iatagane, scuturi, hărţi din vremea războiului de independenţă şi la loc de onoare, într-o mică vitrină, decoraţia primită de la împăratul Alexandru al Rusiei.

Ne-am aşezat în jurul unei măsuţe. Arghir nu şi-a ocupat locul din spatele biroului, semn de politeţe şi de egalitate în discuţia ce va urma. Şi-a aprins o ţigară de foi. Orleanu şi-a aranjat de cîteva ori colţurile mustăţii. Eu am scos dosarele şi cele necesare scrisului. Socolescu a anunţat în cîteva cuvinte care va fi averea ce i-o dă «Colonelul Ion Arghir, fiului său mai mare, primului copil, locotenentului Andrei Arghir». A repetat «locotenentul Andrei Arghir» deoarece, fiind militar, Orleanu era obligat să-i asigure fiicei o dotă lunară. Socolescu a încercat să mai spună ceva, Orleanu a ridicat puţin mîna şi l-a oprit.

„Domnule Colonel Ion Arghir..."

Socolescu mi-a făcut semn să caut în servietă un dosar, i l-am întins cît mai discret.

„Domnule Colonel Ion Arghir, a repetat Orleanu. Fiica mea Irina, dacă se va căsători cu locotenentul Andrei Arghir, fiul dumneavoastră, va primi din partea mea o dotă anuală de o sută douăzeci de mii, bani pe care îi voi depune pe numele lor la bancă."

Socolescu a îndoit dosarul şi a început să se joace cu el. Arghir, auzind suma, s-a ridicat în picioare şi neavînd cum să motiveze gestul, s-a dus la birou, şi-a luat o altă ţigară de foi, a stins-o pe cea pe care o avea în mînă, ca şi cum ar fi fost tutunul prost, şi s-a aşezat din nou în fotoliu. Nimeni nu bănuia ce urmărea Orleanu. Sesizasem cît de bine ştiuse să se oprească exact după ce a anunţat suma, cuvintele lui să-şi facă efectul dorit. Nici eu nu mă aşteptasem Ia o sumă atît de mare, o dotă pentru gradul de locotenent era pe vremea aceea, cam şaizeci sau şaptezeci de mii. Nu intuiam de ce fusese aşa de darnic, eram derutat.

„Mai înţeleg s-o înzestrez pe fiica mea cea mică, Irina Orleanu, cu treizeci la sută din venitul Magazinului Universal, şi arătă cu capul spre clădirea de peste drum. De asemenea, noi bătrînii ei părinţi, Olimpia şi cu mine vom face nunta, trusoul şi voiajul... cu tot ce se cuvine.“

Socolescu a mai spus doar cîteva cuvinte. Andrei primea din partea lui Arghir mai puţin decît oferise Orleanu, dar, dădea : «numele de Arghir, nume cunoscut şi stimat în Cîmpeni». Orleanu parcă nu-1 auzise. In clipa aceea, părintele Vasilescu a deschis uşa cu putere, a făcut o cruce cu mîna întinsă, şi, înţelegînd după figurile noastre că totul s-a aranjat, a strigat:

„Copii ! Fiţi binecuvîntaţi !“

S-a servit şampanie. Olimpia a început să plîngă. George nu părea impresionat de această scenă, a zîmbit ironic şi a stat mai departe sprijinit de consola sobei, privindu-i atent pe fiecare în parte.

In birou, au rămas doar cei doi bătrîni — după ce toţi au trecut să ciocnească cu ei cupele cu şampanie. Eu strîngeam dosarele, stupidele şi inutilele dosare, îmi făceam de lucru, eram prea tînăr ca cei doi să se simtă stînjeniţi de prezenţa mea. Eram curios să ascult ce vorbesc părinţii după ce au hotărît căsătoria copiilor lor. Intuiam că Orleanu mai urmăreşte ceva, nu ştiam ce, parcă îmi spunea din priviri să stau acolo, ca şi cum ar fi avut mai tîrziu nevoie de mine, nu de Socolescu, ci de un avocat tînăr care nu are prea multe idei. Lovitura ! Da. Asta urmărea Orleanu. Făcuse în aşa fel să rămînă singur cu Arghir... Deodată, l-am auzit pe Orleanu vorbind. Mi-am zis : «primul atac».

„La mine... e strimt. Copiii n-ar putea locui...

Casa e cam mică, şi îl privi în ochi pe Arghir, apoi repetă : Casa mea e cam mică...“

„Aaaa ! Nu-ţi face griji, domnule Orleanu. Vor locui aici ! Avem destule camere şi Irina poate veni oricînd la dumneata, trece doar drumul."

„Poate v-ar incomoda..."

„Nici vorbă."

Tăcură un timp, apoi din nou l-am auzit pe Orleanu în timp ce aranjam dosarele în servietă.

„De la o vîrstă, pentru noi, oraşul devine obositor, e bine să ai un colţ liniştit la ţară."

„Da, e foarte adevărat... Aer curat, din cînd în cînd o vînătoare... mişcare, reconfortare..."

„Aveţi conacul de la Ţintea, aşa că... şi Orleanu bău puţină şampanie din cupă, apoi îşi scoase ceasul dar fără să-i deschidă capacele, ca şi cum s-ar fi jucat. Eu, în locul dumneavoastră, aş locui acolo."

„Da... şi eu m-am gîndit să mă retrag la conac. Nu ştiu ce să mă fac cu sera de flori de aici, am atîtea specii rare..."

„în cîteva căruţe cu pămînt le-aţi transporta foarte uşor... Ginerele meu, Matei Rucăreanu, care este profesor de botanică, ar putea să vă dea o mînă de ajutor..."

„Ştii de ce evit să mă duc la ţară ? îmi face rău cînd trec pe lîngă Pădurea Alba. Peste puţin timp nu va mai fi a mea. Salcîmii înfloriţi! Adio !“

„De ce nu va mai fi a dumneavoastră ?“

„A fost ipotecată, trebuia să plătesc... Ce să-ţi mai spun, îmi vine sîngele în cap, domnule Orleanu. Peste cîteva săptămîni va fi scoasă la vînzare."

„De ce nu achitaţi ipoteca ?“

„Cum ? Spune-mi cum ?“

„Dacă vă retrageţi la Ţintea... puteţi vinde aici...

dar n-a spus că prin «aici» înţelegea Casa cu lei.“

„Cine să cumpere hărăbaia asta ?“

„S-ar găsi cineva..."

„Ar fi o idee... Dar cu copiii ce să fac ? Nu vor să plece la ţară, la noroiul de acolo... aşa spun. Nu cunosc frumuseţea satului, a pămîntului, a pădurii !“

„Ar putea rămîne."

„Unde ?“

„...eu ştiu... la etaj..."

„Cum aşa ?“

„Puteţi găsi pe cineva care să cumpere cu clauză. Plăteşte banii pentru toată casa, dar cu condiţia ca etajul să rămînă în folosinţa dumneavoastră pînă la o dată anume."

Orleanu îl privi intens, încetă să se mai joace cu ceasul, ochii lui scînteiară, simţise că Arghir va lua o hotărîre. Arghir nu se aşteptase la «chestia cu etajul». Voiam să plec, îmi făcusem destul de lucru în jurul lor şi devenisem... Deodată, am văzut mîna lui Orleanu ridicîndu-se puţin spre mine, am înţeles că vrea să rămîn ; el ştia mai bine decît noi ce va urma, ce va zice Arghir, eu însă tot nu înţelegeam de ce va avea nevoie de mine.

„Şi cine ar fi cumpărătorul care să nu beneficieze de toată casa pe care a dat banii ? !“

Orleanu duse mîna la gură, îşi apăsă puternic mustaţa. Credeam că va sări şi îi va oferi... A mai avut însă resurse să-şi păstreze calmul, să nu se pripească, să nu greşească tocmai cînd ajunsese la capăt, cînd într-un fel cîştigase.

„Poate se va găsi cineva, domnule Arghir. Dacă Irina, fiica mea, va locui aici, atunci... De ce n-aş cumpăra-o eu ? Ar fi în folosul tuturor,

dumneavoastră v-aţi recîş- tiga Pădurea Alba, iar ei, copiii noştri...“

„Cum ? ! Dumneata vrei s-o cumperi în aceste condiţii ? !“

„Da.“

„Să-1 chem şi pe Socolescu !“

„Mai întîi să vă spun cît vă ofer... Poate nu va mai fi nevoie de domnul avocat Socolescu, îl avem aici pe tînărul Trifon care ne va ajuta. Nu-i aşa ?“

„Da. Sigur că da“, am răspuns eu repede, înţelegînd abia atunci ce urmărise Orleanu.

„Vă ofer... vă ofer un milion două sute de mii. Plata imediat !“ şi îşi puse ceasul la loc, în buzunarul de la vestă.

„Cum ? !“

„Da ! Aşa cum aţi auzit ! Inclusiv clauza. Sînteţi de acord ?“

„La suma asta...“

„Domnule avocat ! mi se adresă el. Redactează chiar acum actul de vînzare-cumpărare cu clauza privitoare la folosinţa etajului de către familia domnului Arghir !“

Am văzut mîinile lor cum se strîng, mîini bătrîne, cu vene proeminente : ale Colonelului Arghir, cu piele albă, degete lungi, subţiri, puţin tremurătoare, ale lui Orleanu late, groase, sigure. Arghir era uimit, nu se lămurise dacă a făcut o afacere bună sau a pierdut. Nu ştiu care din ei a rostit : «Pădurea Alba şi salcîmii înfloriţi.»- îmi amintesc însă precis zîmbetul lui Orleanu şi mîna lui care aşeza în buzunarul de la vestă un ceas invizibil, un ceas care calculase totul precis. Visul era îndeplinit : Casa cu lei era a lui... Casa cu lei de piatră...

Trifon se opreşte şi respiră adînc, puţin obosit,

apoi întoarce privirea spre Iustin.

„Te rog să mă scuzi, trebuie să mă duc iarăşi pînă afară. Dar ce-i cu tine ? ! Nu te simţi bine ?“

„Nu... n-am nimic. Mi-e foarte bine.“

Rămîne singur. Se înnoptase. Lampa de argint, cu abajur de mătase, aruncă în jur o lumină de culoarea ruginei. Umerii drepţi, crispaţi, fără să se sprijine de spetează ; pe faţă o fulguire străină ce pare un surîs abia schiţat, o bucurie tăcută, ascunsă cu grijă, ferită de orice zgomot care ar fi putut s-o tulbure.

«...un negustor în locul unui moşier, un bancher în locul unui colonel care a redobîndit o pădure cu salcîmi, tot ce poate fi mai inutil, dar nimic mai frumos decît florile de salcîmi... unul cîştigă o casă cu doi lei de piatră, celălalt o pădure, totul părea echitabil ; Casa cu lei era prima sumă de bani care nu-i aducea lui Orleanu nici un venit, îşi contrazicea un principiu pe care îl respectase pînă atunci cu stricteţe : „Orice ban dat, trebuie să se întoarcă dublu în buzunar" ; pentru prima oară era exclus profitul pentru o plăcere, o mare obsesie care poate se întîlnea cu frumosul... bancherul Orleanu-Fier, cel mai bogat om din oraşul Cîmpeni, nu se mai ocupa de afaceri, nu-l mai asculta pe Leon Steiner, s-a oprit pe culme, şi-a cumpărat o Casă cu lei şi parc, poate a presimţit înaintea tuturor că nu peste mult timp va trebui să cedeze la rîndul lui, aşa cum cedase Arghir... sau poate încerca să iasă din drumul istoriei, să rămînă cel puţin cu o casă pe care o îndrăgise nespus de mult... mîinile lor, în clipa în care s-au strîns, au declanşat o lege, Casa cu lei era pentru Orleanu-Fier începutul sfîrşitului... atunci însă a fost fericit, cu adevărat fericit, dobîndise „o casă frumoasă ca o

muiere"...»

Aude un sunet puternic, parcă s-ar fi spart un vas de cristal, apoi, foarte greu, sunetul a căpătat timbrul unei voci. întoarce privirea, Trifon intrase în cameră şi îi spunea ceva. L-a mai ascultat un timp fără să-l audă, apoi s-a ridicat din fotoliu.

„Trebuie să plec, unchiule Trifon.'*

„De ce atît de repede ? Stai să-ţi spun despre..."

„...e tîrziu."

„Să nu uiţi banii !“

„Nu-i iau !“

„De ce ?“

„Vreau să am un motiv să mai vin la dumneata..." şi Iustin zîmbeşte.

„Nu fi prost ! E plăcerea mea. Nici nu ştii cît mă bucur retrăind acele zile. Hai ! Sînt acolo pe bufet !“

„Iartă-mă, unchiule Trifon. Nu vreau aceşti bani ! înţelegi ! Nu vreau aceşti bani !“

„Bine-bine ! Stai cam prost cu nervii. Lasă-i dracului de bani ! Fie cum vrei tu ! Cînd mai vii ! Am atîtea să-ţi povestesc. Mi-am găsit o treabă, mă gîndesc la ei, să nu-ţi istorisesc întîmplări fără importanţă, să fiu pregătit cînd soseşti..."

„Bine, unchiule Trifon. îţi mulţumesc. Noapte bună !“ şi se îndreaptă spre uşă.

„Şi rîndul trecut *a* făcut la fel, a plecat fără să închidă uşa în urma lui", zice supărată Amalia, apoi răsuceşte cheia în broască.

„Ştii doar că uşa are clanţa stricată ! sare bătrînul luîndu-i apărarea. Lasă-1 în pace că e băiat bun."

„înainte nu voiai să-1 primeşti... acum e băiat bun. Hm ! E singurul nepot care îţi mai calcă pragul !“

,,Da, e adevărat. Dar de ce n-o fi vrut să ia banii ? ! Parcă îi era silă de ei !“ deschide dulapul, pune plicul într-un sertar, se aşază la masă şi ridică ochii spre Amalia care ştia dinainte ce va spune.

„Da. Mîncăm... îţi aduc imediat !“

„Ce avem ?“

„Parizer, unt, pîine prăjită, ceai..."

„Brînză ?“

„Da."

„De care ?“

„De şaişpe."

„D-aia proastă. Hm !“

„N-am găsit de douăşunu !“

„Stai !“

„Ce mai vrei ?“

„îmi pare rău că nu l-am oprit pe Iustin să bea un ceai cu noi..."

7

J AREŞTE ÎN DREPTUL CASEI O MAŞINA DE LA Salvare şi în spatele ei un automobil albastru al miliţiei. Intră în hol. Cîţiva locatari, strînşi în grupuri, discută cu glas şoptit. Doamna Grigorescu — îmbrăcată cu un palton de culoare închisă şi pe cap cu o pălărie înaltă, caraghioasă — se apropie de el cu paşi repezi.

„Unde ai fost pînă acum, domnule Arghir ? !“ îl întreabă ea cu acelaşi aer aferat, respirînd precipitat,

parcă pînă atunci ar fi alergat şi s-ar fi oprit doar pentru o clipă în dreptul lui, apoi îşi va continua goana.

„Ce s-a întîmplat ? !“

„A întrebat şi de dumneata !“

„Cine ? !“

„Stai ! Nu urca pînă nu-ţi...“

„De ce să nu urc ?“

„A murit doamna Rovenţa ! Vai-vai ! Se pare că a fost omorîtă... M-a rugat ieri să-i iau un kilogram de lapte. Am sunat de cîteva ori. N-a răspuns ! Am deschis uşa cu cheia pe care o aveam de la ea... uneori îi făceam ordine prin cameră. Ştii, ca între prietene. Era acolo... lungită în pat...“

Se uită la ea bănuitor, pălăria ţuguiată pare un turn de ciocolată.

„Ai plecat la miezul nopţii făcînd scandal ! Te-a auzit şi Buhoci de la etajul cinci cînd ai ţipat la mine...“

N-o mai ascultă. Urcă treptele. De sus se aud voci. Totul i se pare o farsă, îşi aminteşte însă de cele două maşini pe care le-a văzut la intrare şi grupurile de locatari din hol. Peste aceste imagini se suprapune conturul unei pălării pe care se odihnesc straturi groase de ciocolată. Ajunge în dreptul apartamentului. Uşa dată de perete. Intră în hol.

Mai multe persoane : civili şi ofiţeri de miliţie.

„Dumneata pe cine cauţi ?“ îl întreabă unul din ei.

„...locuiesc aici !“, duce mîna la obraz, îşi dă seama că e nebărbierit, abia acum înţelege de ce îl priveşte atît de insistent.

Un bărbat — scund, robust, faţă lată, părul cărunt — se apropie de el.

„Iustin Arghir ?“

„Da. Eu sînt.“

„Căpitanul Voican, se prezintă el dar nu-i întinde mîna. Sînteţi vecin de apartament cu tovarăşa Rovenţa?"

„Da."

„Vă rog să mă aşteptaţi în camera dumneavoastră. Vreau să stăm puţin de vorbă..."

Azi au fost în vizită colegele de la teatru, i-au adus flori şi au rugat-o să deseneze schiţele de costume pentru *Hedda Gabler.* E fericită că n-au uitat-o şi au aceeaşi încredere în talentul ei. Ultimele analize au fost mai bune, boala regresează, ar vrea să iasă din spital, să-şi reia munca. Iustin o ascultă atent, apoi gîndurile îi fug în altă parte. Vede privirea cinic-fericită a doamnei Gri- gorescu, insinuare perversă a unei posibile vinovăţii, bucuria răzbunării pentru -«lipsa lui de consideraţie», aerul ei grav ştiindu-se martorul principal, în sfîrşit un rol important pe care îl aşteaptă de atîta timp. Aude din nou întrebările căpitanului Voican : cînd aţi venit ? ce aţi auzit ? cu cine aţi vorbit ? cînd aţi plecat ? de ce v-aţi întors acum ? unde aţi petrecut noaptea ? Cu fiecare întrebare suspiciunea creşte, pînă la urmă tu însuţi te consideri vinovat fără să ştii ce faptă ai comis. La început n-a vrut să spună ce s-a întîmplat noaptea trecută, avea senzaţia că devine un simplu delator, un sentiment de discreţie şi orgoliu l-a făcut să tacă. Şi-a dat însă seama că nu va putea ascunde prezenţa lui Rovenţa. Căpitanul Voican l-a întrebat cine l-a văzut pe Rovenţa intrînd în casă, n-a ştiut ce să spună. Nu avea nici un martor. Dacă

doamna Grigorescu l-ar fi zărit, ar fi declarat imediat, sau poate intenţionat ascunde acest amănunt pentru a rămîne singurul acuzat. Deja acuzat ? Sinceritatea nu se dovedeşte nici de data aceasta folositoare. Peste tot au fost găsite numai amprentele lui : pe ceştile de cafea, în dormitor, pe mobilă, parchet... Cînd a ajutat-o să aranjeze lucrurile, poate a şters amprentele lui Rovenţa şi au rămas numai ale lui. Stă singur în faţa cuvintelor rostite de căpitanul Voican, cuvinte parcă scrise pe zidul alb din faţă : «Accident sau crimă !►> Se vede implicat într-o anchetă în care doi martori, doamna Grigorescu şi Buhoci, îl acuză fără nici un echivoc. Zîm- beşte. Totul i se pare absurd. Teama îşi face din nou apariţia, la început o alungă cu uşurinţă, apoi revine ca un sunet obsedant, teama pentru orice situaţie ambiguă în care cineva trebuie găsit vinovat. Nu crede că va fi chemat la miliţie, interogat, citat la tribunal. Exclude din gîndurile lui această posibilitate. Dacă a fost crimă se va constata la autopsie. In cazul ăsta ?... Hm ! Ce interes aş fi avut ? Cu o zi înainte doamna Grigorescu a simţit că între mine şi ea a fost un dezacord, i-am rupt creionul dermatograf, exemplu evident de criză nervoasă. Amănunt hilar dar semnificativ. Am ieşit agitat din casă la miezul nopţii. Am ţipat. M-a auzit chiar Buhoci de la etajul cinci. Bine, dacă eu aş fi comis crima, n-aş fi făcut scandal ? Nu-i aşa ! Aaa ! Teoretic, sigur, ai dreptate. Aşa ar fi făcut altul în locul tău, dar atunci cînd săvîrşeşti o faptă ca asta nu mai ai luciditate. Care faptă ? Ce-am săvîrşit ? Cum ? ! Nu ştii ? Ne întrebi pe noi ? Hm ? ! Atunci fă bine şi spune din ce trăieşti de cînd n-ai serviciu ? Acum taci ? Bine-bine ! Ai lucrat la întreprinderea de electricitate ?

Dar de atunci ? Cum ? Nu ţi-ai găsit de lucru ? Ai fost în audienţă la minister pentru a fi încadrat ca jurist ? ! Lasă-ne, domnule, cu poveştile astea ! Hm ! Auzi ! El şi jurist ! Ha-ha ! Ascultă tinere ! Nu ne lua pe noi cu d-astea că nu merge. Nu ţine ! Auzi ! Sertarul în care ţinea banii era desfăcut, s-au găsit doar carnetele de cec. Dar sutele ? Unde sînt sutele ? Hai-hai ! Nu face pe prostu' ! Te duceai la ea în fiecare seară, beai un ceai, vorbeaţi despre una, despre alta, vă uitaţi la televizor... Hm ? Ce spui ? Vreau să mă port frumos cu tine, băieţaş ! Dacă nu mămţelegi, să ştii **că** schimb calimera... Iar mă iei cu articole din coduri ? Puişor ! Aici eu sînt legea şi tot eu o aplic ! înţelegi ! Nu mă impresionează rafturile tale pline cu cărţi !

Se deschide uşa. O soră o cheamă pe Dana la cabinetul doctorului Procopiu. Rămîne singur în cameră. Fiecare pat poartă urma unui trup bolnav, o alveolă în- tr-o suprafaţă moale în care s-a imprimat cu uşurinţă desenul toracelor, braţelor şi al capului. Linişte de trapă ridicată deasupra unei pivniţe. Trupurile invizibile din paturile albe stau cuminţi şi se uită la el : inofensive, apatice, muribunde. Cineva îi spune să se lungească şi **el,** să-şi ocupe locul rezervat. O bătrînă intră în cameră, îşi dezbracă halatul, rămîne într-o pijama subţire, parcă **nu** mai are nimic pe trupul scheletic, respingător. Se culcă în patul ei, intră în alveola de ceară albă şi dispare acoperită de cearşaf.

Iese cu paşi înceţi, temători. închide uşa şi se îndreaptă spre fereastră.

«...după ce Morţun, Chiaburul, cum i se spune în familie, a ieşit pentru a doua oară din puşcărie, de cîte ori vedea un ofiţer de miliţie traversa drumul. Zîmbea, voia să crezi că glumeşte. Cînd şi-

a schimbat buletinul care expirase, n-a mai putut să-i evite. A luat actele necesare, fotografiile şi a aşteptat la rînd pînă a primit noua legitimaţie. Cînd a ajuns acasă a început să vomeze şi să rîdă. Rezistase cîteva ore, era totuşi o performanţă.

...noaptea în care l-au arestat pe tatăl lui Andrei, zi**lele** cînd Irina se ascundea pe la surori, fugise de la Văleni pentru că nu avea de unde să predea cotele agri**cole...** e suficient ca cineva să rupă coaja, în scorbura lui **va năvăli, spaima...**

dacă a fost bine intenţionată atunci cînd a vrut să-mi împrumute banii ? Nu cumva am acuzat-o pe nedrept ? Moartea are darul de a îndepărta părţile întunecate de pe chipul unui om. Am trăit ani de zile convins că mama Irina este vinovată pentru că s-a despărţit de Andrei. într-o zi am găsit o fotografie pe care tata scrisese : „Azi, între orele 15,30 şi 16 am hotărît să mă despart de tine. E lucrul cel mai important din viaţa mea. Sînt vinovat de multe. Să-ţi dea Dumnezeu mai mult noroc decît ai avut pînă acum“. Un amănunt, un gest, o fotografie, poate răsturna credinţa formată în ani de zile. L-am văzut pe Rovenţa lovind-o peste faţă. L-am acuzat. L-am auzit vorbindu-mi despre ea. L-am iertat. Am luat caietul : „Are nevoie de scrisori, ca un adolescent !“ Am acuzat-o. Acum o iert din nou. Unde se află adevăratul chip al celor doi ? Va recunoaşte Rovenţa că a fost ieri noaptea aici ? Sau îmi va da un picior în fund: „Descurcă-te singur băiete ! N-am nici un amestec»'[1].

„... mi se pare nefirească îngrijorarea ta, Iustine !“

„Nimic nefiresc. Teama părinţilor mei a ajuns pînă la mine. E nefiresc doar curajul de a spune cu glas tare ce gîndeşti. înot mereu în jurul unei bărci.

De ce nu mă urc în barcă ? De ce nu iau vîslele în mîini, să lovesc în dreapta şi stînga ? ! Totul are o limită ! într-o zi voi striga în gura mare : «Nu se mai poate ! Aşa nu se mai poate !»“

„Iustine ! Te rog, linişteşte-te ! Hai să ieşim în curte, aici e aer închis..."

Se plimbă în tăcere pe aleile din parc. Iustin se joacă cu un bulgăre de zăpadă.

„...poate şi eu te împing spre acea limită de care vorbeai ?“

„Te rog, Dana. Să nu mai vorbim."

„Noi putem deveni ce au fost ei... părinţii tăi ? Nu-i aşa ?“

Se opreşte în loc, se uită la ea, nu credea că va rosti acest gînd care nici lui nu-i era străin.

Stau amîndoi faţă în faţă, se privesc în ochi, nu rostesc nici un cuvînt.

„Hai ! Nu te mai gîndi la nimic, spune ea zîmbind şi luîndu-1 de braţ. Va fi bine ! Ai să vezi... Ce faci mîine ?“

„Sînt chemat la miliţie, apoi... vreau să trec pe la unchiul Trifon şi pe la Aron. Mi-a propus să lucrez..."

„Unde ?“

„La o cooperativă... la nasturi."

„Nasturi ? !“

„Da. Constructor de nasturi lucitori ! Constructor al noii vieţi ! Sună bine ?“

„Nu-i rău. Să nu vii mîine seară. Vreau să fug d-aici! O să te trezeşti cu mine acasă !“

într-un pavilion apropiat, cineva ţipă disperat, apoi parcul e cuprins de linişte, doar plopii tulbură noaptea cu foşnetul lor.

Se îndreaptă spre poartă. Dana rămîne în

mijlocul aleii cu privirea aţintită spre umbra ce dispare în spatele copacilor. E frig. îşi strînge haina la gît. Stă mai departe acolo cu toate că poarta s-a închis demult. Urmăreşte linia fiecărui pom. Nu aşteaptă nimic, nu mai aşteaptă pe nimeni.

13

Q

E DA JOS DIN PAT, ÎŞI CAUTA PAPUCII, MAI cască o dată, se apropie de fereastră şi începe să mişte braţele într-o parte şi alta în timp ce se uită

pe stradă la trecători. Se aud voci în hol. Iustin apare în cameră. Amalia rămîne lîngă uşă.

„Bună dimineaţa, Iustine ! Hai să facem împreună gimnastică ! Ce-i cu tine la ora asta ? !“

„Am avut treabă prin apropiere... am trecut să te văd.“

„Aaaa ! Ce elegant eşti ! Cămaşă albă, cravată ! Ai înnoptat prin vecini ! Ha-ha ! Sînt sigur că eşti îndrăgostit. Amalia! Adu-ne, te rog, ceaiul şi o felie de cozonac."

Bătrîna iese din cameră, Trifon se apropie de el, strînge genele şi zîmbeşte strengăreşte.

„Vii direct de la nuntă ? Nu-i aşa ?“

„De la miliţie."

Se dă un pas înapoi vrînd parcă să vadă dacă nu glumeşte.

„Ce cauţi acolo ?“

„A murit o vecină de apartament... Se fac cercetări."

„Şi ce amestec ai tu ? !“

„Anchetă de rutină... nimic special."

Stă pe gînduri, pare nemulţumit, pufăie pe nas de cîteva ori, îşi îmbracă haina de casă şi se răsuceşte iute spre el de parcă şi-ar fi amintit ceva important.

„Aş vrea să-ţi spun... îmi promiţi că nu te superi ?“

„îţi promit."

„Vino mai aproape. Amalia a luat aseară o sută de lei din cele opt să plătească chiria. Marţi primesc pensia şi o pun la loc. Ai cuvîntul meu !“

„Unchiule Trifon ! Te rog ceva ! Să nu mai vorbim niciodată despre aceşti bani ! Promiţi ?“

Tace. Lasă bărbia în piept, ridurile de pe faţă se

adîncesc, părul rebel îi cade pe frunte.

„A sosit ceaiul !“ strigă Amalia cu voce subţire.

Bătrînul începe să mănînce preocupat. Iustin gustă din ceai, urmăreşte cu privirea florile încrustate pe tava de argint : liniile elegante se răsucesc în bucle, apoi o iau de la capăt, toate pornesc de la tulpina florii aplecată într-o parte, tristă, fără nume, dornică parcă să se desprindă de acolo. Ridică ceaşca, pare o urare sau o chemare pentru floarea de argint. Ceaiul cald îi face bine, îi alungă încordarea în care a stat pînă acum în biroul de la miliţie.

„Amalia ! Rîşniţa !“

Tresare. Glasul bătrînului capătă un ton poruncitor şi aspru cînd pronunţă aceste cuvinte, parcă ar porni la atac sau ar rosti o sentinţă. Amalia apare imediat în cameră, îi întinde supusă rîşniţa, apoi iese cu paşi mici, abia auziţi.

„Ştii, spune Trifon, rotind mînerul strălucitor al rîş- niţei care produce un zgomot închis, un tors blînd de pisică. Ştii — repetă el fără grabă aşa cum ar fi început o călătorie, cu expresia schimbată, cuprins de o bucurie neaşteptată — m-am gîndit la anii petrecuţi alături de George şi Arghir... Casa cu lei nu mai era a lor, aveau doar etajul, aşa cum s-a înţeles cu Orleanu. Irina, mama ta, s-a căsătorit cu Andrei. Nunta a avut loc la Catedrala Sfîntul Ioan. A slujit părintele Vasilescu împreună cu alţi trei preoţi. Au fost invitate notabilităţile oraşului şi mulţi ofiţeri, colegi cu Andrei. în biserică, pentru a ajunge la altar, trebuia să cobori cîteva trepte flancate de coloane masive ce sprijineau arcade înalte. Am rămas pe prima treaptă, de acolo îi vedeam pe toţi. Cînd preoţii şi corul au început să cînte în biserica aceea imensă, am înţeles... cum

să-ţi spun, am înţeles că Irina e prea frumoasă pentru a aduce fericire şi linişte unui bărbat. Andrei era îmbrăcat în ţinută de gală ; tunică albastră de roşiori. îl simţeam emoţionat. La ieşirea din biserică aştepta un lanţ întreg de trăsuri. Andrei, nebun de bucurie, a luat-o pe Irina de mînă şi au început să alerge pe scară. Trena albă sălta pe trepte. S-au urcat în docar. Caii au pornit în galop. Toată lumea se uita la ei. Au dispărut de-a lungul bulevardului. Parcă au vrut să fugă din calea destinului. Ne-am dus la Cercul Militar. Masa era aşezată în saloanele cu oglinzi. Eu, George şi Catinca îi bîrfeam pe cei din jur. Comandantul Regimentului 9 Roşiori a ţinut un toast. După ce s-a servit masa — nu-ţi mai spun ce bunătăţi, vinuri şi şampanie — a început dansul. Orchestra regimentului cînta într-un balcon lateral.

Andrei a invitat-o pe Irina. Toţi stăteau pe margine, cei mai în vîrstă pe scaune, se făcuse linişte, îi priveau cu ochi avizi, unii cu admiraţie, alţii cu invidie. Irina ţinea trena cu mîna întinsă, trupul puţin arcuit, capul aplecat într-o parte îi descoperea gîtul alb. li căutam defecte, spre regretul Catincăi nu-i găseam. Colegii lui Andrei s-au înscris pentru dansurile următoare. M-am apropiat împreună cu George de Andrei care rămăsese singur. Am trecut toţi trei în alt salon, ne-am aşezat în faţa unui pahar cu şampanie. Atunci mi-am dat seama de intensitatea sentimentelor pe care le trăia Andrei. Tu îi semeni şi n-o să-ţi fie bine ! Ascultă-mă ce-ţi spun ! Era capabil de gesturi care pentru alţii păreau necugetate, de multe ori nervii îl trădau...“

„Unchiule Trifon 1... Vorbeşte-mi despre bunicii mei... Lasă-1 pe tata..."

Trifon se uită atent la el, îi simte emoţia. Continuă cu glas încet, ca şi cum s-ar fi îndepărtat de cineva, de un loc care n-ar fi trebuit tulburat.

„...Arghir vă lua de mînă şi vă ducea în parcul Casei cu lei. Tu şi Alex vă jucaţi prin iarbă. Eram în mansarda lui George şi mă uitam pe fereastră la voi. Bătrînul s-a aşezat pe banca lui preferată, se odihnea la soarele care se strecura printre crengile brazilor. Din cînd în cînd deschidea pleoapele grele...

Am coborît scara şi m-am apropiat.

„Ce face George ?“ m-a întrebat el.

„Lucrează."

„...pierd, învăţ să pierd, Trifoane ! Mai întîi casa asta apoi pe George. El e primul care s-a desprins de familie."

N-am ştiut ce să-i spun, m-am aşezat pe bancă.

„Nu mai gîndeşte ca noi. Ştiu că nu mă urăşte, pe mine, tatăl lui, dar pe proprietarul de pămînt, da ! îi eşti prieten şi coleg, poate îi împărtăşeşti părerile. E foarte greu să-1 iubeşti pe cel pe care îl deteşti politic. Şi mai e ceva ! Nevoia tinereţii de a contrazice părinţii, de a arunca la gunoi trecutul. E firesc... Uneori tinerii au dreptate, alteori distrug tocmai ce este mai bun... Mi-e teamă pentru George... Uite ce fac dracii ăia acolo!"

Voi călăreaţi leii de piatră de la intrare, îi loveaţi cu o nuia şi ţipaţi. Alex a vrut să facă «schimb de lei». Tu n-ai admis. V-aţi luat la bătaie. Ne-am ridicat amîn- doi de pe bancă, abia am reuşit să vă despărţim.

„Eu plec la piaţă !“ spune Amalia din uşă.

„Bine. Dacă găseşti carne, ia vreo trei

kilograme... să avem cîteva zile."

„Cafeaua ţi-o faci singur ?“

„Da. Mă duc chiar acum" şi Trifon se ridică din fotoliu, îşi încheie haina de casă — uzată pe la mîneci şi gît — şi se îndreaptă spre bucătărie.

Rămîne singur. îşi lasă privirea spre ceaşca de ceai cu margine aurie.

«...sala cu arme, canapeaua din piele cu spetează rotundă şi ţinte aurii... ne povestea despre război, ne arăta un desen şi drumiul pe care l-a parcurs pe jos, nu înţelegeam prea mult dar îl ascultam atenţi, simţeam că e o „istorie" adevărată. Scotea apoi decoraţia din cutia neagră cu pluş roşu, citea mai întîi în ruseşte, apoi traducea şi ne arăta profilul ţarului. Noi îi ceream cele două fotografii : una reprezenta casa în care a locuit Principele Nicolae al Rusiei, iar în cealaltă era el, îmbrăcat militar, voluntar, cu o puşcă înaltă la picior, cu pieptul scos şi bărbia ridicată. Erau două fotografii groase, de carton, culoarea sepia, jos cu o iscălitură mare şi lăbărţată pe care noi o imitam fluturînd degetul prin aer. Punea decoraţia şi fotografiile la loc şi ne arăta armele : puşti, pistoale, săbii, baionete. Apoi sărea la celălalt capăt al lumii, ne vorbea despre locuitorii din America... iubea florile şi era preocupat de indieni !...

ne închidea pe fiecare într-o cameră şi ne spunea să ne gîndim la ceva, apoi să-i povestim ce ne-a trecut prin cap ; ne ţinea acolo pînă se înnopta... la început am bătut în uşă, îmi era frică, Alex nu spunea nimic, îl auzeam în camera

învecinată, după un timp am renunţat să mai ţip ; m-am gîndit la o poveste pe care ne-o spusese tot el, încercam să fac alta nouă, mă jucam cu ce găseam prin cameră sau adormeam şi visam... mă trezeam cînd apărea mama îngrijorată de absenţa noastră şi enervată de nebuniile bunicului ; ne duceam din nou în sala cu arme, încercam să-i spunem „povestea cu visul" ; vorbeam amîndoi atît de repede încît nu înţelegea nimic, nu ne întrerupea, nici nu căuta să afle ceva, rîdea fericit ; voia să învăţăm să nu ne fie frică de întuneric, să ne obişnuim cu singurătatea, să gîndim sau să povestim un vis...

Alex trebuia să ducă baioneta pînă la grajd, s-o aşeze pe un butoi, să se întoarcă prin grădină — pe lîngă seră, printre florile din parc pe unde zburau liliecii — şi să ajungă în casă ; cînd intra în salon era alb de frică; mama se opunea acestui joc stupid, tata şi bunicul n-o ascultau ; eu trebuia să parcurg acelaşi drum, să iau baioneta şi să mă întorc cu ea... prima dată a fost îngrozitor, era atît de întuneric încît fiecare copac reprezenta un om de care mă speriam ; îmi tremurau picioarele, respiram cu greutate, credeam că am rătăcit drumul dar nu abandonam ; brazii foşneau în parc, auzeam voci, strigăte, chemări ; în apropierea grajdului mi-am revenit ; am căutat butoiul, mîna îmi tremura atît de tare încît n-am găsit baioneta, credeam că Alex a minţit ; în sfîrşit am dat peste ea, am apucat-o de mîner, l-am strîns cu putere şi m-am întors pe acelaşi drum ; toată familia mă aştepta în salon, coborîse chiar şi George din mansarda lui; eram mîndru dar nu puteam să vorbesc, Alex striga : „Vedeţi că am dus-o pînă la butoi !“ Bunicul a venit spre mine şi s-a uitat atent

la mîna în care ţineam baioneta, apoi a zis : „I-a fost frică de moarte. Uitaţi ce tare strînge minerul baionetei ! I s-au albit degetele ! Ar fi lovit dacă ar fi fost atacat. Vă asigur ! Ai învăţat să te aperi, puiule !“... Ceilalţi m-au sărutat. Alex continua să ţipe, eu nu mă gîndeam decît la cuvintele lui şi mă întrebam: De ce să mă apăr? De cine?...

„Să zbori ! Să pluteşti cel puţin o palmă de la pă- mînt ! aşa spune bunicul. Şi să renunţi la jucăria cea mai dragă". Am dăruit un elefant şi alte cîteva jucării copiilor de pe stradă, la început am plînS, apoi mi-a plăcut. Dar nu reuşeam să zbor, să mă înalţ de la pă- mînt... Fusesem bolnav, ieşisem după cîteva săptămîni din casă, eram îmbrăcat cu o haină albă de blană, roteam cu degetele un nasture mare ; m-am dus la gard să mă uit pe stradă, îl aşteptam pe Alex care trebuia să vină de la şcoală, timpul trecea greu fără el, apoi m-am îndreptat spre sera cu flori, îl auzeam pe bunicul lucrînd printre straturi, fredona o melodie, am plecat mai departe ; am ocolit grajdurile şi am ajuns în grădină ; pomii erau înfloriţi, m-am apropiat de tulpina unui măr, voiam să iau cîteva flori... în clipa aceea s-a stîmit vîntul, porumbeii de pe grajd şi-au luat zborul şi au început să se rotească în jurul meu, bănuiau că le-am adus grăunţe... se formase un vîrtej care aduna petalele căzute din pomi, porumbeii mă ameţeau cu strigătele şi aripile lor care se loveau cu zgomot pe lîngă mine ; aerul încă rece al primăverii îmi lipea nările, poate eram slăbit din cauza bolii ; vîrtej ul se apropia, îl vedeam, stîrnea praf, semăna cu o pîlnie cu vîrful înfipt în cer ; nu ştiam ce să fac ; m-am apucat cu mîi- nile de o creangă mai joasă a mărului şi cînd vîrtejul a a'juns la mine am simţit că mă înalţ de la

pământ şi încep să zbor ; florile mărului şi aripile albe ale porumbeilor rămăseseră undeva, jos, sub mine, mă uitam de acolo la ele, pluteam... bunicul m-a luat în braţe, i-am spus că am zburat, nu mă asculta, ţipam şi loveam cu pumnii în pieptul lui mare... m-a dus în casă şi m-a aşezat în pat ; a venit mama, i-am povestit şi ei ce mi se întîmplase ; m-a rugat să stau liniştit, făcusem iarăşi febră ; bunicul ştia că am zburat, era convins dar tăcea, m-a mîngîiat de cîteva ori pe frunte şi a plecat trist, parcă n-ar fi trebuit să încerc... Bobo, bunicul meu, el ne-a învăţat să visăm, să rămînem singuri, să ne apărăm, să dăruim şi să ne detaşăm pînă la anulare, el, care n-a ştiut să se apere de duşmanul de peste drum, el, care n-a renunţat la Pădurea Alba, el ne-a învăţat totuşi pe noi...»

„Am adus cafeaua, spune Trifon intrînd în cameră, îi simţi parfumul ?“ bătrînul ridică ceaşca spre nări şi închide ochii, se aşază apoi în fotoliul de lîngă fereastră şi rămîne un timp nemişcat, cu privirea îndreptată undeva, pare un ritual pe care l-ar oficia înainte de a sorbi prima gură din lichidul brun.

„Rece nu e bună !“

„Cafeaua ?“

„Da. Strînge pleoapele şi plescăie nemulţumit. Nu trebuia să mă reclame !“

„Cine te-a reclamat ?“

„Tatăl tău, Andrei. De ce n-ai vrut adineauri să vorbesc despre el ? !“

„Nu ştiu... L-am simţit aproape... L-ai cunoscut cinci era tînăr ?“

„Da. Era cu cîţiva ani mai mare ca mine şi

George. A urmat liceul militar şi şcoala superioară, apoi a dat cîteva examene şi a luat diploma de profesor de istorie, îl întîlneam uneori la facultate. Andrei era altfel decît noi.“

„De ce ?“

„Trăia la altă «cotă»... într-o vară ne-am dus la regiment. La poartă, un gornist i-a anunţat sosirea. Mi-a plăcut sunetul acela de goarnă, nici azi nu-l uit, şi bătrînul închide puţin ochii, parcă ascultă un ecou. Ne-a arătat caii şi ne-a dus la manej. A încălecat. Se numea Lubin ! Era un cal negru, înalt, cu glezne subţiri, un pursînge. Călărea în jurul nostru, trecea în goană pe lîngă noi şi ne speria. Stătea drept în şa, simţeam că se bucură. Ne-a arătat apoi premiile cîştigate la concursurile de călărie. Andrei era un tip tare, îi plăcea pericolul, trăia mereu pe muchie de cuţit, avea mult curaj... poate prea mult.“

Se opreşte, îşi aprinde o ţigară, soarbe din cafea şi rămîne pe gînduri.

„L-am întîlnit la o petrecere. Era cu Irina. Un ofiţer, coleg cu el, Radu Nistor, a invitat-o la dans. După ce a terminat valsul, i-a oferit o cupă cu şampanie. Era într-adevăr cald. Andrei, văzînd că întîrzie, a început s-o caute prin casă. A găsit-o pe terasă, cei doi vorbeau şi rîdeau. Irina era tare veselă în seara aceea. Andrei l-a provocat pe Radu la duel. Am crezut că glumeşte. M-a rugat să-i fiu martor. Ca avocat şi prieten n-am putut să-l refuz. Ne-am dus în pădurea Păuleşti. Radu a venit la ora stabilită. Era un bun trăgător, fusese pe front.“

„Cum ? ! Tata l-a provocat la duel ?“

„Da... aşa cum ţi-am spus.“

„Parcă îmi povesteşti întîmplări de pe timpul lui Puşkin ! în ce an era ?“

„Prin ’30.“

„Duelul era pedepsit de lege ?“

„Aşteaptă ! Nu te grăbi ! Am încercat o ultimă conciliere, amîndoi au refuzat. Au ales două pistoale dintr-o cutie adusă de martorul lui Nistor. S-a hotărît ca fiecare să tragă un singur foc de la douăzeci de paşi. S-au aşezat spate în spate şi s-a început numărătoarea. Andrei s-a deschis la gît, avea o tunică roşie, ţinea arma în jos... Mi se părea că visez. Aş fi vrut să strig, să-i opresc... Cînd au ajuns la douăzeci de paşi, s-au răsucit în loc şi au rămas faţă în faţă. Nistor a tras primul. Nu l-a lovit... sau n-a vrut să-1 lovească ? Nu ştiu ? ! Era rîndul lui Andrei. Întîrzia. Nu mai înţelegeam nimic. El l-a provocat la duel şi tot el... Ţinea pistolul ridicat. Nu trăgea. Era atîta linişte încît auzeam caii mîncînd iarbă prin crîng. N-a tras nici cel puţin în aer ; a aruncat pistolul şi mi-a făcut semn să mă urc în docar. Am plecat. Nici azi nu înţeleg ce s-a petrecut în sufletul lui, parcă nu l-a mai interesat nimic din clipa în care adversarul şi-a greşit ţinta.“

„Cei de la regiment au aflat ? L-au pedepsit ?“

„Da. A fost unul din motivele, nu singurul, care l-a determinat să părăsească armata."

„Cînd a demisionat ?“

„Prin ’38, înainte de război. A fost concentrat dar nu s-a dus pe front."

Nu vorbesc o vreme.

„Primul care a plecat din Casa cu lei a fost George, reia istorisirea bătrînul. Intrase într-un grup de socialişti care organizau mişcările petroliştilor pe Valea Prahovei. Venea uneori la Cîmpeni, îşi oprise mansarda în Casa cu lei. Arghir redobîndise Pădurea Alba, sondele produceau din ce în ce mai mult, pe terenurile lui se deschideau noi puţuri. A plecat la Ţintea împreună cu fetele : Ana, Catinca, Maria şi Elvira. Pentru ei începea o nouă perioadă. Orleanu-Fier s-a mutat cu familia în Casa cu lei. Sperau că vor evita despărţirea Irinei de Andrei. Credeau că voi, copiii, veţi salva acest mariaj. Andrei şi-a cumpărat o casă în Tăbăcari şi s-a mutat acolo. A urmat divorţul. Avocat..."

„Ai fost dumneata."

„Da. Au făcut o convenţie ; tu, să rămîi la Irina, iar Alex să plece la Andrei. Trăiaţi despărţiţi, vă vedeaţi numai duminica. Eraţi fericiţi cînd vă întîlneaţi, ţipaţi şi alergaţi ca nişte nebuni prin parc. într-o seară, cînd a venit Andrei, Orleanu l-a condus pînă la poartă. Au stat de vorbă. Noi ne uitam pe fereastră, mai speram într-o împăcare pe care numai bătrînul o mai putea obţine. Irina era bolnavă, a cerut s-o lăsăm singură. Bătrînul Orleanu s-a întors în salon, a deschis ceasul cu capace de aur, l-a măsurat îndelung şi l-a închis cu un gest încet şi trist. Dacă pe cadranul lui calculase întîl- nirea şi căsătoria lor, acum, acelaşi ceas, se dovedise neputincios. Timpul nu mai mergea în folosul lui..."

„Să ştii că n-am găsit carne !" spune Amalia revoltată intrînd in cameră cu sacoşa în mînă.

„Bine-bine, Amalia ! Nu înţeleg de ce smuceşti

uşa atît de tare ? ! şi Trifon îşi scoate ochelarii cu o mişcare nemulţumit şi îşi masează cu două degete locul roşu de pe nas. Pleci ?“

„Da. Vreau să mă duc la un prieten...“

„Te aştept mîine, şi bătrînul zîmbeşte mulţumit şi îl conduce pînă la uşă. Te aştept negreşit !“ îi aminteşte el din prag.

Nu mai ninge. Zăpada de pe străzi pare rumeguş. Merge cu umerii strînşi, cu bărbia în piept. Uneori se opreşte, apoi, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva important, pleacă mai departe cu paşi mari şi repezi, ca din nou să meargă încet, absent, privind aiurea, parcă ar fi uitat unde trebuie să ajungă. Intră la Expresul Lido. Mănîncă ceva, se încălzeşte puţin şi pleacă. Ocoleşte Ateneul şi coboară Calea Victoriei. Pe derdeluşul de lîngă biserica Creţulescu, mai mulţi copii se joacă cu sania. Se uită la ei. Un băieţel de vreo opt ani, se apropie de el. îl priveşte atent, parcă l-ar cunoaşte.

«...aş putea să-i ascult zile şi nopţi în şir, după aceea să rămîn cu trecutul în faţă, aşa cum aş pune un pahar pe masă şi m-aş uita la el şi aş vrea să aflu dacă am reuşit să mă eliberez... nu vrei să-i cunoşti pentru a afla ce te-a determinat să ajungi aici, din contra, te afunzi şi mai mult în trecut, în poveşti şi legende, îţi place să joci rolul de ratat „din motive familiale", rolul de victimă a noii societăţi, să arborezi un aer dezorientat ! îţi este mai uşor să-ţi justifici lipsa de încredere şi curaj... cînd toţi luptă cu pistolul pe masă, tu te aperi prin „nevoia de trecut"... hm ! dacă nu ştii să mori de foame pentru o idee, n-o să ajungi niciodată, amice, să-ţi iei partea ce-ţi aparţine ! ai uitat ? ! puterea ! da ! este o idee ! crima ! arivismul ! minciuna ! sînt nişte idei ! dar libertatea faţă de trecut mi se pare

idilică, nu mai interesează pe nimeni în ziua de azi ! nu mai înşeli pe nimeni !... noi toţi am avut bunici bravi şi frumoşi care au luptat în război şi au iubit femei superbe în rochii cu trenă ; noi toţi, dragul meu ! am avut părinţi care s-au bătut în dueluri şi au călărit cai pursînge, dar, zău, amice ! eşti prea romantic şi demodat ! nu mai poţi atrage atenţia prin acest *flash-back,* care poate fi un pretext artistic, dar nu este un mijloc prin care să-ţi ascunzi laşitatea şi neputinţa ! nu-i aşa... acum te vei duce la Aron sau acasă, dar n-ai plătit lumina, vei sta pe întuneric, ţie însă îţi place întunericul ! nu-i aşa ? îţi place să dormi, plonjezi în somn ca într-o apă bine- cuvîntată, scapi mai uşor de gîndurile care te sufocă, aşa ai procedat mereu, cînd erai încolţit spuneai : „aş vrea să dorm o zi, două, să mă trezesc cînd totul va fi rezolvat[11] ei ! vezi ! nu mai merge să-ţi pui plapuma pe cap şi să te joci cu lanterna în bezna dintre cearşafuri, aşa cum făceai cînd erai copil ! acum trebuie să-i apuci de guler ! să te simtă puternic ! să se sperie de tine ! altfel te împing în apă şi trec pe lîngă tine, căcăciosule!... şi încă ceva, stai ! n-am terminat ! ascultă-mă încă puţin ! accept trecutul nu ca refugiu, ci ca protest împotriva unui prezent care te refuză ! trecutul nu scorbură, ci afirmare! da ! asta da ! ar putea fi o idee pentru care ar merita să rabzi de foame cîţiva ani, cu o singură condiţie : să spui tot adevărul acelui trecut şi al acestui prezent ! tu însă îl ocoleşti din neputinţă, laşitate şi teamă... în tine zace o mare spaimă de care nu vei scăpa uşor...»

Se uită în ochii copilului ca într-un ochean întors, îl mîngîie pe creştet şi pleacă mai departe.

14

A

1ARON LOCUIEŞTE PE CALEA RAHOVEI, ÎNTR-O fostă prăvălie : o uşă la stradă şi un geam care a ţinut cîndva loc de vitrină, acum acoperit cu o draperie decolorată de soare.

Cîteva fete şi băieţi, un magnetofon care cîntă în surdină, iar într-un colţ un brad împodobit care ajungea pînă la tavanul pătat de umezeală. Doar atunci îşi aminteşte că e Ajunul Crăciunului. O

tînără îi întinde o mînă slabă, cu degete subţiri, obrazul prelung şi zîm- betul straniu. îi sînt prezentaţi şi ceilalţi, printre ei Florică, fericit că-l vede. Se strîng în jurul unei mese, improvizată dintr-o planşetă de desen aşezată pe două scaune. Lumină puţină, atmosferă de boemă studenţească. Aron începe să povestească despre Amanci, un prieten care a plecat în America, le arată fotografii şi două scrisori din care citeşte cîteva paragrafe. Fetele pregătesc cina. Se ridică paharele. Cineva propune să cînte colinde. «O brad frumos», apoi «Steaua sus răsare», răsună în încăperea dominată de bradul uriaş. Iustin îi priveşte pe rînd ; chipuri tinere irizate de luminările din brad ; nu le mai aude cîntecul, rămîne departe de ei... «Crăciunul, Dana la spital, o creangă de brad şi cîteva bomboane poleite : o vîslă cu care să-mi fac loc printre ceilalţi, o brad frumos ! o brad frumos ! şi eu voi intra în calculele voastre ! ţineţi cont de mine ! steaua sus răsare ca o taină mare, steaua luminează...»

„De ce n-aţi cîntat cu noi !“ i se adresează tînăra cu mîini frumoase.

N-are timp să-i explice, Aron o invită la dans. înaltă, şolduri mici, picioare proporţionate, se mişcă în linii unduioase fără nimic lasciv sau insinuant ; se răsuceşte în jurul braţelor puţin ridicate ce par lumini tremurătoare care i se aştern în jurul gîtului şi al pieptului ; din cînd în cînd izbucneşte în rîs, bucuria se stinge brusc, furată de ritmul drăcesc. îl priveşte tot timpul, parcă ar dansa pentru el.

„Să-ţi povestesc ce mi s-a întîmplat noaptea trecută, spune Aron după ce s-a terminat melodia. Dormeam buştean ! Aud pe unu’ cum ’se izbeşte în

vitrină. O bucată de geam sare jos, se face ţîndări, prin spărtură zăresc mutra unuia. Se zgîia la mine în pat. Sar din aşternut, deschid uşa şi-1 văd cum aleargă pe stradă. Se speriase mai rău decît mine ! Vino să-ţi arăt !“ şi amîn- doi se apropie de geamul spart, înlocuit cu o hîrtie albastră.

„Vrei să-mi spui ceva ?“ îl întreabă Aron cu un aer conspirativ.

„De unde ştii ?“

„Am simţit. Altfel n-ai fi venit la mine.“

„Am fost şi altă dată, şi Iustin roteşte privirea în jur. Ai făcut din prăvălia asta o adevărată «scenă» !“

„Cu cortina trasă ! Ha-ha !“

„Ştii să rîzi, ai un brad de Crăciun şi o fată frumoasă ! Ce vrei mai mult, bătrîne ? Eşti mai liber decît oricare altul dintre noi !“

„Hai-hai ! Ştiu cîte parale fac, bărbate ! Spune ce te doare !“

„Vreau să merg cu tine..."

„La nasturi ?“

„Da.“

„S-a făcut ! De mîine sîntem sculptori în mase plastice ! Priveşte ! ia de jos o statuetă din reziduuri sudate — care căpătase forma unui animal alergînd cu capul dat pe spate — şi i-o arată cu un aer ironic-important. Aşteaptă-mă mîine la ora opt la Sfîntu Gheorghe."

Florică se apropie de ei.

„Sînt greier, dorm prin străini ! şi-l arată cu capul pe Aron. La vară să veniţi la mine, vă odihniţi pe o pătură întinsă la umbră !“

Iustin le strînge mîna, vrea să plece neobservat de ceilalţi. Aron îl conduce pînă în stradă, îi arată din nou pe unde a fugit nenorocitul care i-a spart

cu capu' vitrina. Comentează cu glas tare. Din prăvălia alăturată, Frizeria lui Jak, ies doi bărbaţi care aruncă o privire în direcţia arătată de Aron.

„Cine a fugit ? !" întreabă unul dintre ei aranjîndu-şi părul sub căciulă.

„Cum ? Nu l-aţi văzut ? A luat un portofel de aici şi... Nu era cumva al dumneavoastră ?"

„Ba da ! Al meu era ! spune glasul de sub căciulă. Se vede treaba că... l-am pierdut cînd am intrat în frizerie !"

„Fugiţi după el ! A luat-o după colţ ! Hai ! Ce mai staţi !"

Cei doi dispar cu paşi grăbiţi. Aron şi Iustin izbucnesc în rîs.

O casă mică de la marginea oraşului, cu verandă şi perdele albe la ferestre ; curtea pietruită cu bolovani de rîu, la mijloc cişmeaua înfăşurată cu paie să nu îngheţe.

„Aici stă şefu', zice Aron. Atelierul e în dreapta. "

Acoperiş din ţiglă, cîteva geamuri scunde şi între ele o firmă de lemn : «Atelier», mai jos un cuvînt şters de ploaie : «Cooper» iar sub el : «Secţia Nasturi». Intră. La o masă, un bătrîn cu ochelari : faţa rotundă, bine bărbierită, piele catifelată, un aer de distincţie ; îmbrăcat cu o pufoaică şi cămaşă cu dunguliţe negre închisă cu un nasture la gît. Aron îl prezintă pe Iustin. Bătrînul, fost judecător la înalta Curte de Casaţie, ascultă povestea lui Aron care pare să nu se mai sfîrşească, la urmă spune scurt, cu un surîs complice :

„De ce te străduieşti atît ? Poate să rămînă.

Arată-i cum se fac nasturii !“

Se duc în vestiar. Aron deschide un dulap, scoate hainele de lucru. Iustin îşi dezbracă paltonul. Intră în atelier. O încăpere nu prea spaţioasă, cu patru prese manuale. La cele din fund, doi tineri îşi întorc privirea şi răspund la salutul lor.

„Vino lîngă mine, spune Aron scoţînd din buzunar nişte mănuşi uzate, apropiindu-se de o presă. Aici, a munci înseamnă a trage. Totul se rezumă la felul cum tragi roata asta. Iei din sac polistiren şi îl torni în pîlnie pînă ajunge la rezistenţa electrică. Nu trebuie s-o încălzeşti prea tare şi nici să se răcească... cu timpul o să înveţi şmecheria. Polistirenul topit intră în matriţă şi în momentul în care ai tras roata, matriţa s-a închis şi ai produs zece nasturi. Răsuceşti invers roata, scoţi cu penseta nasturii de pe fagure... Atenţie ! Sînt fierbinţi ! îi laşi puţin, apoi îi arunci în cutia de carton. Ridici din nou braţele, tragi roata... nu roata istorică şi nici cea a destinului ! Ha-ha ! Te apleci cu tot trupul pe ea, apoi învîrţi în sens invers, să nu ameţească şi ai gata altă producţie de zece nasturi. Ai înţeles ?“

„Nu e prea complicat", răspunde Iustin privind admirativ mişcările lui Aron care se succed cu rapiditate.

„Două lucruri sînt esenţiale : rezistenţa să fie mereu caldă şi să-ţi dozezi forţa. Roata e parşivă ! O ştii doar Imediat te trînteşte la pămînt ! Pune şi tu mîna !“

Apucă roata şi zîmbeşte neîncrezător.

„Atenţie ! sare Aron, temător să nu greşească de la început. Cînd ai terminat cursa mai strîngi puţin, matriţa trebuie să se închidă perfect, altfel

nasturii ies cu franjuri. Aşa ! Acum în sens invers. Penseta ! Şi iată primul rezultat al roţii simbolice !“

„Ia mănuşile astea !“ i se adresează tînărul care îl urmărise tot timpul.

„El e Şerban, zis Luptătoru. Face lupte greco-romane, îl prezintă Aron. Priveşte cum trage el roata ! Mişcă doar braţele, picioarele nu se dezlipesc de la pămînt. Aşa Anteu ! încă o dată !“

„De unde ai mai scos-o şi p-asta ? se adresează celălalt, Florian, care se apropie de ei.

„Nu ştii cine a fost Anteu ? Incultule !“

„Mai bine dă-mi o ţigară !“ — înalt, voinic, îmbrăcat doar într-un maiou. Vrea să lucreze la noi ?“

„Da“, şi Aron scoate pachetul cu ţigări şi îl serveşte.

Iustin le strînge mîna, mai întîi lui Şerban, apoi lui Florian care îl măsoară atent : privire curioasă, severă, ţigara în colţul gurii, un ochi strîns din cauza fumului.

„Cu ce te ocupi ? îl întreabă Florian.

„Eu ? întreabă surprins Iustin de parcă în aceeaşi clipă ar fi aflat totul despre el.

„Arăţi ca un om cu carte. Nu ţi-e locul aici !“

„...am lucrat şofer pe basculantă, la un şantier ...am plecat", spune el revenindu-şi.

„Te-ai săturat de noroiul de la ţară ! Las’ că ştiu io ! Nu trebuie să-mi explici ! sare Luptătoru, ca şi cum i-ar fi înţeles -«secretul»-; toţi cei care lucrează aici au secretul lor. La noi se cîştigă o pîine frumoasă."

„Cam arsă !, i-o retează Florian. Sînt sudor, lucrez în schimb, orele libere le petrec aici, vreau să-mi cumpăr casă. N-ai făcut cumva pîrnaie ? !“

„Ascultă, mă, Floriane ! Ce te iei de el !“ sare

Aron.

„Am întrebat şi eu. Fără supărare ! Nimeni nu vine de plăcere în putoarea şi căldura asta !“ încearcă el să explice.

„Hai, Iustine, să ne vedem de treabă !“ şi Aron îl trage de mînă vrînd să încheie discuţia.

Luptătoru începe să fluiere. Florian bea puţină apă şi continuă lucrul. E din nou linişte, se aude doar zgomotul roţilor care se învîrtesc scrîşnind de fiecare dată.

„Spune-mi, Iustine... tu chiar vrei să munceşti aici ?“ îl întreabă Aron în şoaptă.

„De ce crezi că am venit ?“

„Să vezi cum e... Cînd sînt puse în funcţiune toate cele patru maşini, nu se poate respira ! E un infern ! Crezi că vei rezista ?“

„încerc. Ce vrei să mai ştii ? Spune fără ocolişuri !“

„De ce nu te-ai dus la Simion ? Ţi-a promis un post de economist. Poate ai fost şi...“

„Nu. N-am fost.“

„Ai o ţigară ?“ îl întreabă Luptătoru pe Aron.

îi întinde pachetul nemulţumit că a fost întrerupt.

„Dacă o să fumăm atît... n-o să ne mai tragem su- fletu’ !“ zice Florian cu vocea lui bine timbrată, autoritară.

„Tu ai fumat adineaori. Eu n-am dreptul ?“

„Ai, dar nu vrei să deschidem geamurile. Zici că-ţi răcesc muşchii şi nu mai poţi să te duci la antrenament. Asta-i ! Stăm aici ca nişte cloşti, în mirosul ăsta de paie clocite !“

„După ce termin ţigara deschidem ferestrele", mormăie Luptătoru.

„...ziceai că nu te-ai dus la Simion", reia discuţia

Aron, trăgînd cu furie de roată.

„Dacă nu pot să fiu ceea ce sînt, prefer să nu fiu nimic..."

„Te-aş înţelege dacă au fi vorba de cîteva luni, dar examenul ăla se va ţine peste doi ani ! Ce faci pînă atunci ? ! La Simion aveai o situaţie... Nu cumva ai cedat ?“

„Poate..."

„Cine îţi garantează că peste doi ani vei intra în magistratură ? Mai crezi în promisiuni ? ! Rămîi toată viaţa pe cracă... Acolo ai fi fost economist, erai totuşi cineva, aici... Am impresia că ai abandonat lupta, nu te mai interesează nimic. în loc să încerci să te salvezi, cazi şi mai jos, Iustine. De ce taci ?“

„Ştii ce-nseamnă să faci opt ore o muncă de care ţi-e silă ? Şi a doua zi la fel... la nesfîrşit. Nu mai suport ! Mă sufoc, Aroane 1 Mă sufoc !“

„Dar aici ? în mirosul ăsta ?“

„Aici nu trebuie să gîndesc... să scriu adrese şi dări de seamă în care uneori trebuie să mint ! Batjocura creierului e mai greu de suportat decît a braţelor ! Aici trag la roată, mintea îmi rămîne liberă... pot să fug unde vreau, în urmă cu treizeci de ani...“

„Şi cît timp crezi că vei rezista în atelierul ăsta ? ’ Priveşte-i ! Sînt obişnuiţi, nu muncesc de azi sau ieri... Eu la fel."

„Nu ştiu... cînd voi obosi, va fi cel mai bine. Un om-maşină ! Idealul, bătrîne ! Dar nu mi-am prostituat mintea !“

„Hai ! Lasă glumele !“

•Nu mai vorbesc un timp. Trag pe rînd la roată. Aron îi arată prin semne ce să facă, cînd să intervină. După fiecare zece nasturi scoşi din

presă, Iustin zîm- beşte şi îi face cu ochiul, parcă ar vrea să-i spună : «Vezi ce meşter bun sînt !».

„Şi în fond care-i greşeala ta ?" mormăie Aron vrînd să-1 înţeleagă mai bine.

„Sînt mai multe..."

„Spune-mi !“

„Nu ştiu.“

„Cum nu ştii ? !“

„Cineva trebuie să plătească. Fii atent ! Rezistenţa e prea încălzită ! Vezi c-am prins mişcarea, bătrîne !“

„Ce să plătească ?“

„...sînt fiul lui, era tatăl meu, familia mea...“

„Şi el ce-a făcut ?“

„Nimic. A murit înainte de a-şi ispăşi pedeapsa."

„Avea vreo pedeapsă... adică..."

„Nu ştiu. încerc să aflu. Poate caut ceva fără sens. «Asta a fost atunci, acum nu ne mai interesează !», vor zice unii. Oricum, cineva trebuie să achite nota în contul lor. De ce n-aş fi eu ?“

„De ce tu ? Nu eşti vinovat cu nimic !“

„Nici tu nu eşti vinovat că beţivul ţi-a spart geamul. Şi totuşi... trebuie să scoţi banii din buzunar şi să pui geamul la loc pentru că trăieşti acolo.“

„Da. E adevărat, trăiesc acolo...“

Aron trage puternic de roată, scoate nasturii calzi, îi aşază pe o placă de metal să se răcească, apoi îi aruncă în cutia de carton cu atîta furie încît se desprind imediat din firele ce-i leagă unul de altul. Iustin se îndreaptă spre uşă.

„Pleci ?“

„Nu. Vreau să respir puţin aer curat.“

Trece pe lingă bătrînul care nu-şi ridică privirea din registrele lui, deschide uşa şi iese afară. Se

sprijină de zid, trage aer în piept şi ridică ochii spre cer. Abia acum simte ce miros greu e înăuntru. Se teme la gîndul că nu va rezista. Inima îi bate cu putere în tîmple. Inspiră de cîteva ori, se îneacă, tuşeşte mult pînă la epuizare. Se linişteşte treptat. Deodată, din casa învecinată se aud cîteva acorduri de vioară. Parcă ar fi aflat fără voia lui un secret. Cei din atelier nu aud din cauza zgomotului preselor. E singurul care se bucură de cîntec. îşi imaginează o siluetă ce s-ar desena în spatele geamului, vede mişcările braţului, chipul necunoscut, părul care se leagănă în ritmul melodiei. Notele se frîng brusc. Vioara nu se mai aude. Are impresia-că totul a fost o născocire a minţii rătăcite din cauza oboselii. Se întoarce în atelier, se apropie de Aron.

„Cine-i fata ? Am auzit-o cîntînd la vioară."

„De unde ştii că e o fată ? Ai văzut-o ?"

„Nu. Am zis şi eu..."

„Să n-audă ! şi Aron face un semn cu capul spre bătrînul din camera învecinată. E fiică-sa, studentă la conservator... Toţi o iubim !"

„Doctoru nu mai vine azi ! zice Florian după un timp. Şefule ! De ce să stea de pomană maşina patru, mai bine să lucreze cineva ! Uite ! A prins mişcarea !" şi arată spre Iustin.

Bătrînul aruncă o privire spre ceas şi se apleacă spre programul afişat pe zid.

„Da. A întîrziat aproape două ore... Dacă vrei să te apuci de lucru, te pontez de azi. La noi se plăteşte la normă."

„Scoate-ţi haina şi dă-i bătaie", zice Aron, la început mulţumit, apoi puţin îngrijorat, parcă ar fi început prea repede o muncă atît de grea.

Munceşte cu efort calculat, ştie că trebuie să păstreze o clipă de odihnă după fiecare mişcare ;

nu încordează prea mult braţele, se ajută cu tot trupul, a învăţat cînd era şofer, acolo -«a tras» la volan, la început se oprea uneori, pretexta că verifică ceva la motor cu toate că habar n-avea de mecanică, cu vremea şi-a obişnuit muşchii şi nervii, cîştiga la fel ca cei care lucrau acolo de cîţiva ani.

«...apasă încă o dată, aşa, matriţa să imprime definitiv forma... fii atent şi relaxat ! ascultă vioara... dacă n-ar fi atît de cald şi n-ar mirosi atît de greu, ar fi de suportat... urmăreşte cît faci cursa, cît ridici braţele ! dacă schimbi poziţia mîinilor trebuie să imprimi roţii o altă forţă... să nu obosesc, să nu mă fac de rîs în faţa lor... poate şi ei o aud pe „fata cu vioara[1]', ea ştie că noi ne gîndim la ea, ea ştie înaintea a patru bărbaţi şi de aceea cîntă pentru noi; dacă pot s-o ascult înseamnă că am deprins mişcările, că pot să mă gîndesc şi la altceva şi n-am uitat de mine... un pendul se ridică la punctul maxim, dacă mai întîi a ajuns la limita inferioară, şi eu poate n-am îndurat destul, numai cînd voi fi la limita de jos voi încerca să mă ridic, dacă nu va fi prea tîrziu, e totuşi o lege a mişcării... sau poate e numai un joc în care sîntem prinşi, ne legănăm voioşi pînă în clipa în care sîntem azvîrliţi cu capul în jos şi altul ne ia locul... cineva totuşi se amuză de strădania pe care o depunem toţi pentru a ne urca în leagăn ; esenţial este dacă accepţi „jocul pendulului" şi dacă acest balans, care nu duce nicăieri, merită să fie acceptat ; întotdeauna apare însă o floare sau o vioară ce te face să crezi că nu e atît de greu şi suporţi orice, de la oricine ; pendulul se va mişca după voinţa lui, roata se va învîrti cum va dori, eşti determinat, manevrat...»

Uşa de la intrare e pocnită cu zgomot. Sunetele viorii dispar. îşi face apariţia un bărbat mărunt, robust, cu nas acvilin şi cu un sac de sport pe umăr. Se uită încruntat spre Iustin care lucrează la maşina lui.

„P-ăsta cine mă-sa l-a adus aici ? !“ se adresează el furios şefului.

„Ai întîrziat două ore !“ zice bătrînul cu glas răstit.

„Eu te-am întrebat de ce lucrează ăsta pă maşina mea ? ! Cine răspunde dacă arde rezistenţa ? Dacă strică matriţa ? Scade-mi din bani cît am întîrziat, dar nu pune pă altu’ în locul meu !“

-«...cum să mă apăr în faţa brutei ? să nu simtă că mi-e frică, dacă va pune mîna pe mine să-i prind privirea, acolo văd dacă vrea să mă izbească şi eu să fiu primul... nu pot, nu pot să lovesc în cineva chiar dacă...»

„Aici nu e piaţă să vii cînd vrei ! spune răspicat bătrînul. Ai o normă pe care trebuie s-o îndeplineşti ! Azi nu mai lucrezi !“

„Pe mine să nu mă iei cu lozinci d-astea, şefule ! Cît am făcut luna trecută ? De ce taci ? Am depăşit norma cu patru mii de grosuri ! Mai bine spune-mi cine l-a adus p-ăsta aici ?“

„Eu“, răspunde sec Aron.

„Şi eu i-am aprobat începerea lucrului[1]“, continuă bătrînul cu aceeaşi fermitate.

„Nu trebuie să daţi atîtea explicaţii, rosteşte Iustin cu voce calmă. Las imediat maşina. Vreau totuşi să ştiu de cînd sînt «ăsta» cu dumneata ? !“ şi face un pas spre el.

„Lasă chestiile astea ! Ce te-nghesui aşa ? !“ şi-

1 împinge cu mîna stingă, iar cu dreapta îşi ia sacul de sport de pe umăr cu un gest smucit, amenințător.

„Să nu mai îndrăznești să mă împingi vreodată ! zice printre dinți Iustin şi cu furia disperată a timidului îl apucă de guler şi îl trage spre el ; feţele lor sînt numai la o palmă : una surprinsă, cealaltă albă, capabilă de orice. Mă numesc Arghir şi de azi aşa să-mi spui !“

Florian a stat tot timpul rezemat de presă. S-a uitat la ei, parcă îi făcea plăcere să-i vadă încăierîndu-se ; se apropie cu paşi legănaţi, cu un aer flegmatic.

„Voiam de mult timp să-ţi spun, Doctoraşule, că m-am săturat să-ţi văd mutra şi să-ţi ascult laudele ! Ai dat buzna aici şi l-ai luat la mişto, fără să întrebi nimic. Te crezi ca nimeni altul, Doctoraşule ! Ar fi- bine să te cari ! Mîine o să mai vedem noi cum stau treburile ! Ai auzit ?“

„Tu eşti şef aici ? Aha ! înţeleg ! Aţi făcut gaşcă împotriva mea ! Cîştig mai bine decît voi ! Aşa e întotdeauna, cînd unu’ e mai destoinic, ceilalţi îl trag la pămînt !“

„Ascultă, puişor ! Nu pune problema aşa ! Prima la mînă : am aflat că nu eşti doctor. Eşti felcer ! Ai făcut pîrnaie pentru că ai umblat pe la părţile dulci ale femeii ! A doua la mîna : nu e vorba de banii cîştigaţi sau. de vrednicia ta, ci de faptul că eşti mincinos şi turnător. Nu poţi să trăieşti dacă nu te uiţi în dreapta şi stînga. Tot timpul : «Tovarăşu Radu în sus ! Tovarăşu Radu în jos». Intervenţii, sforării, aranjamente ! Acum ai înţeles ? ! Sacul e al dumneavoastră ?“

„Şefule ! Ce ai de zis ? ! Cine răspunde de

unitatea asta ? ! Crezi că tovarăşu' Radu va fi de acord ? !"

,,«E vremea pilelor !» Aşa strigai p-aci !" i-o retează Florian cu acelaşi calm.

„Trebuie şi aprobarea lui ! continuă el agitat. Poţi să arunci un om numai aşa... numai că vor „dumnealor»?!"

„Întîrzii mereu. Nu eşti cinstit ! Oameni se găsesc !" şi bătrînul arată cu capul spre Iustin.

„Ahhaa ! Iată motivul ! A apărut domnul cu maniere elegante ! Un proletar care nu suportă cuvîntul «ăsta». Cred că eşti un pui de burghez dat afară din facultate ! Te ascunzi aici ! Ia arată-mi palmele. Priviţi ! N-a muncit niciodată ! Primeai banii de la babacu ! Proprietarul unei fabrici sau vreun ticălos de magistrat ! Vezi mîinile mele ! Cînd o să le ai şi tu la fel de bătătorite, o să-mi iei locul ! Pînă atunci du-te în p... mă-ti !"

Faţa congestionată, părul răvăşit, sufocat de furie ; se apleacă, ia de jos sacul de sport, se ridică şi în aceeaşi clipă îl izbeşte cu capul în gură.

Se sprijină de zid, totul se învîrteşte, duce mîna la gură, ceva cald şi sărat îşi face loc printre dinţi. Cineva îl duce spre chiuvetă, nu poate ajunge, e prea departe. Se clatină. El însuşi un pendul. Mişcare ameţitoare în jos, alunecare în adîncuri. Sub ochi faianţa albă a chiuvetei. Pete roşii. Multe pete roşii. Robinetul. Şuvoiul de apă. Cînd petele roşii ajung pe suprafaţa albă, iau o formă alungită, se subţiază treptat, apoi sînt furate de apă. Ridică mîna, se spală pe faţă. Vîră capul sub robinet şi balansul se opreşte ca un scrînciob frînat brusc, cînd sîngele ţi se urcă în cap şi stomacul se opreşte sub limbă, apoi totul coboară în tine, se aşază la loc. Se sprijină cu ambele mîini de chiuvetă şi se

ridică. Nu vede decît peretele alb şi un ciob de oglindă. Se răsuceşte.

Doi bărbaţi îl bat pe al treilea care stă ghemuit, cu capul între genunchi. 11 izbesc cu pumnii, cu picioarele. Ar vrea să-i oprească. Nu-l ascultă nimeni. Nu-l aud. Şi-a apărat bucata de pîine, cum a ştiut, ca un ticălos, dar nu trebuie bătut ! Cei doi îl aruncă afară din atelier aşa cum azvîrli un balot. Pe scîndurile murdare rămîne doar sacul de sport, balon dezumflat, inutil, murdar. 11 priveşte îndelung. I se face scîrbă.

„Ţi-a spart gura ! zice Florian apropiindu-se de el. E lovitura cea mai tîmpită ! Se bate ca pe maidan ! Cine l-o fi învăţat să lovească cu capul !“

„M-a muşcat, porcu’ !“ mîrîie Luptătoru uitîndu-se la mîna stingă.

„O roată de făcut nasturi se cîştigă greu !“ şi Aron zîmbeşte, parcă vinovat de tot ce s-a întîmplat.

Se mai comentează un timp, apoi se îndreaptă fiecare spre maşina lui. E linişte. Nu se aud decît roţile care scrîşnesc surd. Deodată, cîteva voci răsună afară. Bătrînul explică cuiva cele întîmplate. Apare o femeie plină la trup, urmată de un bărbat bine îmbrăcat.

„Tovarăşa directoare Puica şi contabilul şef Radu“ îi şopteşte Aron.

Bătrînul continuă să povestească, vocea îi tremură de enervare, dă noi amănunte, arată cu mîna spre Iustin şi explică cum „a fost lovit cu capul în gură“.

„Să vină mîine la centrală să-şi facă formele", spune femeia cu tonul celor care ştiu să ia hotărîri,

apoi ies amîndoi.

Din nou tăcere. Fiecare lucrează preocupat de gîn- durile lui. Florian se duce la geam, se apleacă să vadă ceva prin fereastra joasă şi strimtă.

„Pleacă la şcoală !“ şopteşte el.

Toţi vin lîngă el. Iustin îi imită, vrea să facă o pauză, să se odihnească puţin : îi vîjîie capul, îl dor braţele. O tînără trece cu paşi elastici prin curte. Ţine în mînă o vioară. Nu-i zăreşte chipul, atenţia îi este atrasă de mişcarea braţului. închide poarta, nu se uită înapoi, dispare de-a lungul străzii. Se întorc pe rînd la maşinile lor ; feţele sînt acum luminate de o bucurie ce pare un rînjet. Roţile se învîrtesc din nou. E cald. Miroase a copită arsă. Aerul e din ce în ce mai rar. Se deschide geamul. Frigul de afară năpusteşte înăuntru, aburii se precipită pe ziduri. Picături mari cad pe obrajii lor crispaţi de efort. Fereastra se închide. încăperea devine un cuptor încins în care patru oameni muncesc mai departe în tăcere.

«...ajută-te cu tot trupul ! cît mai puţin efort al braţelor... te mişti ca un robot ! să nu cazi în genunchi şi fii atent la rezistenţă ! să nu se încălzească !... ai făcut doar cîteva sute de nasturi !... legăna braţul în care ţinea vioara, „eternul balans", poate se află în aceeaşi zodie ; gîndeşte-te la ea, încearcă să uiţi ce faci, să uiţi că eşti atît de sleit, să uiţi unde eşti şi cine eşti ; un exerciţiu care trece prin realitate şi ajunge într-o ficţiune care se numeşte : viaţa ta... trebuie să rezişti încă puţin, pînă se va opri unul dintre ei... şi buzele astea mă sufocă, două clătite umflate sub nas, dar de ce sâ nu-i spui lui Aron că eşti sfîrşit, că vrei să te odihneşti ?... sînt sigur că va înţelege că nu poţi mai mult... încă o dată ! învîrte roata încă o

dată ! fii atent să nu cazi în genunchi, şi nu mai gîfîi ! strînge dinţii ! aruncă aerul ! hai ! nu ţi-au ieşit ochii din cap ! n-a crăpat nimic în tine ! doar atunci să spui că te opreşti ! mişcă-te mai departe ! ridică braţele ! aşa ! încă o dată ! respiră pe gură, trage puternic aerul chiar dacă e scîrbos ca un rahat... roata trebuie învîrtită mereu ! hei ! ce faci ? nu vezi ? ! roata nu mai e roată, «nimic nu vine, nimic nu pleacă, nimic nu se schimbă», doar nasturi, atît, nasturi albi şi negri şi fiecare fibră a muşchilor mei care se strîng pe roată pentru a crede că se învîrte, ea însăşi un pendul care nu duce nicăieri şi încă o dată braţele sus, apoi jos, chiar dacă ajungi cu genunchii pe podea, te ridici repede ca ceilalţi să nu observe... hai ! hai ! nu sta pe loc ! dacă mai faci un pas atunci cînd crezi că eşti la capătul puterilor, îţi vei cîştiga dreptul de a avea o roată, de a sta singur în scrînciob, vei înceta să-ţi fie mai frică de cineva şi în special de puterea din tine care se vrea distrusă...»

„Cum te simţi, Iustine ?“ îl întreabă Aron ştergîn- du-şi sudoarea de pe faţă.

„Bine, bine...“

„Cred că n-ai obosit ? Te văd în formă !“

„Nu, n-am,..“

„Mai tragem puţin şi ne oprim ! Să cîştigăm trei sutare ! Ce dracu !“

„Bine. Mai tragem... mai tragem..."

„Bea o gură de apă ! Ce-i cu tine ? !“

15

Q

1 DE OCTAV CE MAI ŞTII ?“ ÎNTREABĂ

9

Iustin.

Nu-i răspunde. E în bucătărie, găteşte ceva la aragaz. Iustin o priveşte prin uşa deschisă a sufrageriei-salon amenajată în fosta debara. Pe pereţi, farfurii din Maramureş. Pe masă o fructieră într-un suport din argint care imită un coşuleţ de nuiele. Trece vîrfurile degetelor de-a lungul lor,

simte firele subţiri şi delicate de argint care îi provoacă un sentiment de linişte şi odihnă ; ar putea să aştepte ore întregi răspunsul care pluteşte ca un ecou între ei.

„îl văd destul de rar, spune mătuşa Liz într-un tîr- ziu. De ce mă întrebi ?“

„Mi-a procurat un medicament... aş avea nevoie..."

„De ce a fost nevoie de introducere ? Crezi că nu te-am simţit ? ! şi glasul ei capătă un ton autoritar. Pentru Dana ?“

„Da."

„Bine. Lasă-mi reţeta. Cum se mai simte ? Tot în spital ?“

„Da."

„Ce gînduri ai cu ea ?“

„Nu ştiu... Aştept să se rezolve într-un fel."

„Cine să rezolve ?“

„Timpul."

„Nu e bine să laşi totul pe seama timpului ! Poate ar fi bine să intervii !“

„Nu pot..."

„Te înţeleg. Nu te speria ! N-o să-ţi dau sfaturi ! zîmbeşte şi îşi îndreaptă spre el o privire binevoitoare. Gustă puţin caşcaval, friptura e gata imediat... De ce n-ai mai venit pe la mine ?“

„Am avut de lucru..."

„Ţi-ai reluat serviciul ?“

„Da."

„Cum merge ? Eşti mulţumit ?“

„Da. Foarte mulţumit!“

„La Baroul de avocaţi sau la întreprinderea de electricitate ?“

„Nu... în altă parte."

„Dă-mi, te rog, din sertar, o lingură de lemn !

Cîş- tigi bine ?“

„La normă ! Cît faci atît cîştigi !“

„Cum la normă ?, ia lingura şi îl priveşte cu ochi pătrunzători. Unde ?“

„La nasturi."

„Ce fel de nasturi ? ! îi faci tu, cu mîna ta ?“

„Da. Lucrez la o presă care produce nasturi albi şi negri pentru cămăşi şi salopete. O meserie onorabilă obţinută după ce am primit o lovitură în gură şi am văzut apoi o fată cu o vioară !“

„Lasă glumele 1 Baţi cîmpii ! Friptura e gata !“

Se aşază la masă, bătrîna taie carnea în felii subţiri, cu multă dexteritate. Aduce o sticlă cu vin şi toarnă în pahare. începe să-i povestească despre vecini şi procesele pe care le are cu ei.

„Nu pot să-mi pun mîinile în şolduri şi să ţip ! spunea ea contrariată. Mă retrag în chiliile astea. încui uşa şi tac ! Ce să fac ? Sînt proprietăreasă, n-am niciodată dreptate !... Cafeaua o bem în casă."

Trec prin baie şi intră în camera de dormit. Iustin îşi îndreaptă ochii spre fotografia lui Ştefan Orleanu- Fier, îl priveşte îndelung ; se aşază într-un fotoliu orientat cu faţa spre el. Bătrîna se lungeşte pe canapea, ia ceaşca de cafea, gustă puţin, o savurează cu pleoapele închise. Pendula bate de două ori : sunete pline, rotunde, moi.

„O aveam şi în Casa cu lei, şi Liz ridică ochii spre pendula cu cifre arabe ; la mijloc un desen : un bufon îmbrăcat într-un costum pestriţ, parcă ar vrea să oprească indicatoarele cu mîna înălţată spre ele, să facă o festă timpului. După ce familia Arghir a plecat la conacul de la Ţintea, spune Liz, ne-am mutat cu toţii în Casa cu lei. Orleanu şi-a aranjat biroul la parter, în vechea sală de arme a lui Arghir. O masă, globul terestru, scaunul rotativ

şi casa cu bani, nimic mai mult. Olimpia, la fel de frumoasă şi tăcută, avea grijă de noi cu acea ştiinţă de a nu uita pe nimeni, de a nu-şi pierde prestigiul şi poziţia unei adevărate doamne care avea de înfruntat dominaţia" bătrînului Orleanu. Emilia şi Nicolae Hălmăgianu locuiau la parter, în camerele din faţă. Nicolae cîştiga bine — pămînturile cumpărate de Orleanu de la Arghir s-au dovedit bogate în petrol —, era directorul rafinăriei Columbia şi deţinea majoritatea acţiunilor. Ehei ! Bani frumoşi ! Verona şi Matşi Rucăreanu ocupau odăile de la etaj. El era intelectualul familiei. Ca profesor de botanică se străduia să refacă sera cu flori a lui Arghir care lăsase acolo multe plante. Moruzov ne dădea lecţii de pian şi vioară, ne spunea glume şi intenţiona să scrie o carte cu anecdote. Orleanu se retrăsese din afaceri, el însă îl dirija pe Nicolae şi în special pe Emilia. In ea simţea «vigoarea Orlenilor» care va continua după moartea lui să se ocupe de afaceri, să administreze banii. Leon Steiner slăbise mult, se văita de reumatism şi era îngrijorat de «mişcarea din Germania». Fina Cocoşel murise, rolul ei de peţitoare încetase, toate fetele lui Orleanu erau măritate... de la Bogdan nu avea ce să aştepte. El a fost primul bărbat pe care l-am iubit. Dar... mai întîi trebuie să-ţi povestesc despre George Arghir... Vezi tu, Iustine ! Atunci amîndoi existau în viaţa mea...

George şi-a păstrat mansarda în Casa cu lei. Venea din cînd în cînd şi dormea acolo. Avea o viaţă dezordonată. Ştiam că face politică, intrase în anumite cercuri cu scopuri precise. Tu, Iustine, eşti pentru mine un copil, nu vreau să te mint spunîndu-ţi că George mi-a fost indiferent. Mi-a

plăcut ! Mi-a dat să înţeleg că mă iubeşte şi venirea lui în mansardă e doar un pretext să mă vadă, să stăm de vorbă. George şra opusul lui Bogdan. Instruit, rafinat, îmi plăcea să-1 ascult... Ochelarii cu multe dioptrii îi dădeau o aparenţă de incertitudine, mereu palid, vorbea cu glas încet, nu folosea idei şi cuvinte din cărţi cu toate că citise mult. Judeca cu asprime familia. îl preţuia pe Arghir pentru virtuţile lui militare dar nu uita că e mare proprietar. Pe Orleanu îl considera mai periculos : abil şi greu de învins. Prevedea cu atîta claritate sfîrşitul familiei noastre, încît mă îngrozeam. Dacă n-aş fi trăit anii care au urmat, n-aş fi putut înţelege puterea lui de a intui oamenii şi evenimentele. într-o zi m-a rugat să-1 ajut la ceva... mi-a spus deschis despre ce este vorba. Vezi tu... George era fiul unui om bogat, ceea ce mă surprindea nu era felul lui de a gîndi, au mai fost cazuri de socialişti şi chiar comunişti proveniţi din rîndul celor înstăriţi, ci faptul că era un intelectual şi în acelaşi timp un om de acţiune. îmi era greu să cred că cineva cu ochelari, foarte miop, mereu palid, poate avea în buzunar un pistol ! Dealtfel, sincer să-ţi spun, nu aveam o părere prea bună despre cei care făceau politică. Sînt arivişti, oportunişti, şireţi, slab pregătiţi dar cu un imens tupeu. Nici eu, care eram o novice în materie, nu mai puteam crede că politica înseamnă «responsabilitatea pe care ţi-o asumi în numele celorlalţi în vederea realizării unui ideal comun». Vorbe ! Gogoşi ! Pentru prima oară cunoşteam pe cineva consacrat politicii cu tot sufletul, cu deplină sinceritate, fără să urmărească un scop egoist. George era un romantic... poate dintre ultimii... dar şi un fanatic. Nu şi-a schimbat felul de a fi nici

după ce a ajuns cineva. Nu s-a îmburghezit!“

„Spune-mi, mătuşă Liz, cînd tata a fost arestat, George l-a ajutat ?“

„Nu... Mi se pare că Drina s-a dus la el, dar a refuzat s-o primească."

„Crezi că a procedat bine ? Era doar fratele lui ! Cum de nu i-a întins o mînă ! Se afla într-un post de răspundere, printre cei mari !“

„Nu ştiu ce să-ţi spun... Poate a făcut ceva dar n-am aflat noi."

„Crezi că tata a fost vinovat ?“

„Nu."

„Atunci ? De ce n-a sărit în ajutorul lui ? Prilejuri a avut destule. Cînd am fost evacuaţi din casă şi ni s-a stabilit domiciliu obligatoriu... cînd a fost arestat ? ! Ştia doar că e o nedreptate ! Un abuz !“

„Vrei să-mi afli părerea... sau nu ştii ce să crezi ?“

„Vreau să-mi verific părerea ! Oricum, George e un tip tare dacă a putut să-şi lase fratele în puşcărie. Mai puţin romantic, mai mult fanatic. O să mă duc să vorbesc cu el. Am auzit că s-a retras la Ţintea... la vechiul conac."

„Dă."

„N-a fost la înmormîntarea tatii. Aş vrea să aflu ce a declanşat această ură ?... Sau teamă ? O să mă duc negreşit la Ţintea ! Spuneai că atunci... în Casa cu lei, te-a rugat ceva ?“

„Da. într-o seară m-a chemat la el. Cînd am intrat am văzut un aparat mic, vechi şi frumos. Ce stranie poate fi memoria ! îmi amintesc perfect ce scria pe tăbliţa de metal : *Roto-Werke Fabriken fur Buromaschi- nen Kdnigslutter-Braunschweig.“*

„Să nu-mi spui că era un aparat de multiplicat manifeste !“

„De ce ?“

„A devenit pretext literar."

„Nu era vorba despre manifeste şi nici despre arme, uniforme militare sau documente secrete ! Mi-a spus că vrea să plece clandestin în Rusia şi m-a rugat să-i împrumut nişte bani.“

„Prin ce an era ?“

„în ’40. Nu începuse războiul."

„Mi se pare curios, mătuşă Liz ! De ce a avut George atîta încredere în dumneata ? Putea să-ţi ceară bani şi să plece liniştit. Chiar dacă te-ar fi iubit, erai totuşi din tabăra adversă, erai..."

„Spune ! Nu ocoli !“

„Fiica unui mare negustor din Cîmpeni ! Bancherul Ştefan Orleanu-Fier."

„Şi unde vezi minciuna ?“

„N-am spus că ai minţit, dar de ce ţi-a făcut George Arghir această confidenţă inutilă şi mult prea riscantă în vremea aceea. Simt că-mi ascunzi ceva !“

Bătrîna tace. Se uită în ceaşcă să vadă dacă mai e cafea, apoi îşi aranjează pernele din spate. Aruncă o privire spre fereastră şi rămîne nemişcată o vreme.

„Nu eşti prost deloc, băiatule ! spunea ea întorcînd ochii spre el, parcă ar fi vrut să-1 vadă mai bine. îţi explic imediat... Dacă am început o treabă s-o duc pînă la capăt. Bogdan Orleanu era cunoscut în Cîmpeni ca legionar. Fusese la Berlin. Nimeni n-ar fi bănuit că George se ascunde în casa noastră... cred că în perioada aceea era urmărit.

Poate George a mers şi mai departe. Dacă Bogdan sau altcineva ar fi aflat ceva despre intenţiile lui, m-ar fi folosit ca ostatic moral."

„Idee grozavă ! Cam cinică pentru un romantic... dar grozavă !“

„Acum totul este clar ?“

„Da."

„Uneori, seara, stăteam în holul de la etaj şi discutam în jurul unui şemineu. Ei beau din sticlele cu vin pe care eu le furam din cămara Olimpiei. Hm ! Bogdan venise din Germania, George voia să plece în Rusia, iar eu... eram între ei. Bogdan ne povestea despre maşinile şi avioanele pe care le văzuse la Berlin. îşi adusese de acolo un Mercedes tip sport cu care ne plimbam la pădurea Păuleşti şi prin împrejurimi. Vorbea cu glas puternic, radia multă energie şi forţă. în acelaşi timp... văzuse cu ochii lui o realitate. îşi pierduse iluziile ! George, calm, prudent pînă la reţinere, îl asculta în tăcere, apoi îi răspundea cu glas domol. îşi demonstra ideile cu atîta răbdare şi minuţie încît aveam senzaţia că demontează un ceasornic. La urmă nu-ţi impunea punctul de vedere, te lăsa să crezi ce vrei. Doi oameni, două extreme..."

„Sînt de acord cu unele din ideile lor... dar nu suport uniforma şi dogma ! spunea Bogdan. Fiecare individ a •devenit o mică rotiţă dintr-un angrenaj, rotiţă lipsită total de personalitate şi opinie. O dictatură fără drept de replică ! Mă înspăimîntă lipsa lor de îndoială. Mă uitam la ei pe stradă. Parcă le-ar fi căzut adevărul în braţe şi acum nu aveau altceva de făcut'decît să-l poarte în palme şi să-1 arate lumii întregi."

„Cred că ezitarea ta..."

„Nu ezit ! Te înşeli, George !“

„Ba da ! Şi să-ţi spun de ce. Nu crezi suficient în ideile lor !“

„Nu-i adevărat ! încrederea într-o idee nu presupune să ţi-o asumi fără discernămînt ! Eu vreau să domin maşina, nu să mă las dominat de ea, chiar dacă are nişte principii excelente de funcţionare !“

„Eşti încă un idealist, Bogdan ! Dacă între tine şi scopurile lor ar exista o fuziune perfectă, n-ar mai fi loc..."

,,Nu-i adevărat ! a strigat Bogdan ridicîndu-se în picioare. O ţară care vrea să trăiască pentru ea într-o Europă liberă !...“

„Subjugată ! Cu gura la pămînt ! Stai. Linişteşte-te ! Vinul ăsta e foarte bun, Liz. Ai avut mînă bună cînd l-ai furat din cămară.[1']

„Era întuneric. Am luat ce-am găsit."

„Vezi tu... Bogdane, orice sistem politic îşi propune anumite scopuri pentru a mobiliza şi înflăcăra masele. Este cîrligul în care îşi prind unii braţul, după aceea eşti al lor şi nu mai poţi să abandonezi cursa. Mai mult, chiar te obligă să-i recrutezi pe cei care au rămas pe margine. «Dacă nu eşti cu noi, eşti împotriva noastră !» Nu-i aşa ? Unul după altul şi toţi sînt prinşi în «uriaşul cîrlig» ! Tu simţi pericolul, dar îţi lipseşte luciditatea. Ai acceptat să intri, dar ţi-e teamă că nu vei mai scăpa."

„Nu-ţi dai seama, George, că tu, socialist sau ce eşti... ţi-ai prins mîna într-un cîrlig asemănător ? ! Şi voi aveţi idei-firme care să cîştige pe naivi !“

„încet ! Nu striga şi stai jos. Eu mi-am dat liber braţul, Bogdane. Eu cred fără rezerve ! Pentru prima dată ideile noastre vor servi tuturor, aceasta e deosebirea esenţială dintre tine şi mine !“

„Cuvinte frumoase ! atît tot ! Liz 1 Mai poţi să ne aduci nişte vin ? La conducere se va afla un grup re- strîns, ceilalţi vor fi uneltele docile, mijloacele, masa de manevrat cu ajutorul cărora vor pune mîna pe putere. Apoi... uşile se vor închide şi vor rămîne numai ei cu o aparentă democraţie care nu va face nici doi bani ! E adevărat. Recunosc. Naţionalismul pentru mine este cîr- ligul în care mi-am prins braţul, cîrlig care la voi se numeşte «fericirea tuturor celor care muncesc». îmi lipseşte însă orbirea necesară...“

„Şi nu ştii încotro să te îndrepţi. Urăşti uniforma, dar cred că ai pielea verde ! Deteşti dogma, dar accepţi ideile lor ! Te afli în plină dilemă, Bogdane ! Călătoria la Berlin nu te-a ajutat cu nimic. Din contra ! Ai închis un ochi, celălalt a rămas deschis !“

„Am avantajul chiorului, George ! Nu-i aşa ? Tu eşti legat definitiv la ochi, nu mai vezi crimele !“

„Voi veţi ucide în numele unei idei !“ şi George a ridicat glasul pentru prima dată.

„îmi pare bine că ai zis «voi». Eu n-o să ucid pe nimeni ! Tu, poate..

„Bogdane ! Politica e o iubire în care trebuie să crezi fără rezerve, altfel nu cîştigi. Tu nu ştii ce- nseamnă această iubire !“

„Poate ! Nu te contrazic ! Marea voastră iubire este Puterea ! Plăcerea de a porunci, de a fi zeificat, de a avea totul : bani, glorie, supunere ! Mai e vin în sticla aia ?“

„Da. Ne ajunge la amîndoi.“

„Mi se pare curios, George. Nu încerci să mă convingi să trec de partea voastră. Parcă ai spune : «parcurge tot drumul, pînă la capăt, cucereşte-ţi iubita». Intr-un fel... sîntem duşmani şi totuşi... Nici cel puţin nu te fereşti. De ce ? Dacă te reclam ?“

„N-o vei face ! Nu eşti un delator de rînd !“

„Tu eşti însă foarte abil, George ! Foarte abil ! Eşti ca un Mercedes scos de curînd pe poarta uzinei, cu comenzile puse bine la punct. Nu ştiu ce urmăreşti ? !“

„Nimic. Şi nu sînt atît de abil pe cît mă crezi. Poate am stat mai mult timp singur şi m-am gîndit la toate astea.“

„De unde dracu ai răsărit tu în familia Arghirilor ? !“ şi Bogdan a ridicat paharul şi a început să rîdă.

După puţin timp, George a plecat să se culce. Noi am rămas în hol. Bogdan înteţea focul în şemineu, mai mult se juca cu lopăţica în tăciunii stinşi. Aflase despre lungile mele convorbiri cu George, a vrut să ştie «ce a fost între noi». I-am spus că George îmi este prieten, că în timp ce a fost plecat am stat mai des de vorbă şi... chiar l-am plăcut. Nimic mai mult. Bogdan era mult prea mîndru să pară gelos. Olimpia, auzind voci la acea oră, a urcat scara pînă la noi. Era în capot, cu o scufie albă pe cap. Bogdan, cînd a văzut-o, a început să rîdă. Ea ne-a sărutat pe rînd, a zîmbit şi a coborit treptele fără să ne spună nici un cuvînt. Parcă avea lacrimi în ochi, în noaptea aceea am hotărît să ne căsătorim.

«am stins veioza... stăteam în pat şi mă gîndeam la Bogdan... aşteptam zorile ; am înţeles că George a fost «mai abil» decît credeam, lui îi convenea ca

Bogdan să fie «un verde», cum spunea el, nimeni n-ar fi bănuit că se ascunde în casa noastră... abia atunci am priceput ; m-am speriat de el... l-am iertat totuşi cu gîndul că peste cîteva ore eu, fata adoptivă a lui Orleanu, eu, singura nemăritată, eu, care îi iubeam atît de mult pe cei doi bătrîni care mi-au dat numele lor, casa lor, bunătatea lor, eu deveneam nevasta lui Bogdan Orleanu ; o vedeam pe Olimpia cu lacrimi în ochi, încercam să mă conving că mi s-a părut, poate se sculase din somn şi ochii ei bătrîni... am dormit o oră ce mi s-a părut o noapte...»

Orleanu şi Olimpia ne aşteptau în birou. Am intrat. Cînd i-am văzut, am simţit cum mîna îmi tremură pe clanţă. M-am aşezat repede pe scaun lîngă Bogdan. încăperea mi se părea rece şi ostilă. Olimpia era în dreptul geamului, soarele bătea dintr-o parte, obrazul îi rămăsese în umbră ; o frumuseţe stranie ; spatele drept, talia încordată. Avea o rochie din mătase de culoare mov, mînecile şi decolteul din dantelă, iar un şirag lung de mărgele negre îi ajungea pînă la brîu ; îl ţinea cu degetele ei lungi şi subţiri ca pe nişte mătănii. Ochii mari, mult deschişi, îi trădau încordarea. Orleanu purta haine negre, plastron, manşete şi guler tare care îi ţinea gîtul drept, marcîndu-i şi mai mult aerul mîndru şi ferm. îm- bătrînise. în ultimul timp fusese bolnav. Mustaţa mare, cu colţuri înalte, bine răsucite la vîrfuri şi părul bogat, alb, îi evidenţia şi mai mult fruntea înaltă, sprîncenele groase şi ochii ageri, cu cearcăne adînci.

Bogdan, din cauza emoţiei, se mişca mereu pe

scaun.

„Ori îl rupi, ori o să cazi de pe el !“ a zis bătrînul ; noi am izbucnit în rîs, dar am simţit că nu e în apele lui.

„Ştiu ! a zis Bogdan aşezîndu-se picior peste picior, încercînd să se liniştească. Vei obiecta, sau mai bine zis ne vei aminti, că sîntem fraţi... Liz îţi poartă numele. Cred că legea nu se opune unei căsătorii între un fiu bun şi o fiică adoptivă. Aşa că ! Vă rog... Aceasta este explicaţia prezenţei noastre. Dar ce naiba o lungesc atît ! Tată şi mamă ! Vreau să mă însor cu Liz. Asta-i tot !“ şi Bogdan s-a ridicat de pe scaun vrînd să se îndrepte spre bătrîn.

Mîna lui Orleanu s-a înălţat puţin de pe masă şi l-a oprit. A scos ceasul cu capace de aur din buzunar şi **a** rămas cu el în mînă. Am auzit vocea lui gravă.

„E şi Olimpia aici ; a întors privirea spre ea, parcă ar fi vrut să ne-o arate. Nu vreau să credeţi că am ceva ■de ascuns. Ea ştie totul !“

„Tată ! Nu te supăra !“ a zis Bogdan grăbit.

„Nu mă întrerupe ! Spuneam... că am chemat-o şi pe Olimpia, mama ta ; a tăcut din nou, a respirat adînc şi amîndoi am simţit că e tulburat. Liz n-a avut părinţi, am adoptat-o noi. Aşa ştiţi... aşa ştiu toţi din Cîmpeni. Tu eşti fiul meu cel mare în care mi-am pus toată **nă**dejdea, toată speranţa... credeam că mă vei urma în treburile mele bancare şi comerciale. Am, fost nevoit **să** apelez la Leon Steiner şi să-mi agăţ încrederea de Emilia..."

„Dar, tată ! Vreau să mă însor !“

„Te-am rugat să mă asculţi ! şi glasul lui a

căpătat din nou tonul autoritar de mai înainte. îţi plac maşinile şi avioanele ! Politica şi viteza ! Nu bursa şi nici magazinul. Nu vrei să-mi duci numele mai departe. Ea ştie totul despre mine. I-am spus la timpul cuvenit. Aşa-i, Olimpio ?“

„Da. Ştiu. Am înţeles şi te-am iertat."

„în drumurile mele... cînd aveam vreo douăzeci şi patru de ani, am cunoscut..."

„Tată ! Iartă-mă ! Nu înţeleg ce rost are toată povestea asta !“ a sărit Bogdan neizbutind să se mai stăpî- nească, să asculte «istorisirea* pe care o ştia, sau credea că o ştie.

„Dacă o singură dată mai îndrăzneşti să mă întrerupi, mă scol şi plec !“ şi mîna bătrânului s-a ridicat amenințătoare.

I-am făcut semn lui Bogdan şi l-am rugat din priviri să aibă răbdare.

„Cum vă spuneam... Atunci am cunoscut o fată pe care am luat-o cu mine în căruţă. Am colindat cu ea prin cîteva zeci de sate, iarmaroace şi tîrguri... Apoi te-ai născut tu, Liz...“

N-am putut să rostesc nici un cuvînt. Eram fericită că sînt fiica lui şi în acelaşi timp parcă îl rugam să nege tot ce a spus. Mîna îi tremura, lanţul gros al ceasului era înfăşurat pe degetul arătător care se înnegrise şi încerca să scape din strînsoare. Nu ştiu cînd am ajuns lîngă el, am văzut doar cealaltă mînă îndreptîndu-se spre mine. Am tras lanţul de pe degetul vînăt şi bătrînul parcă s-a speriat şi i-am văzut ochii cum mă privesc uimiţi.

„De ce nu ne-aţi spus pînă acum ?“ a reuşit Bogdan să-1 întrebe cu glas stins.

„Am vrut să vă povestesc... cu mult timp înainte. Olimpia mă tot sfătuia. Nu-mi era uşor... nu

e deloc uşor. Apoi ai plecat la Berlin. Am sperat c-o vei uita, iar Liz îl va place pe George care venea p-aici. Te credeam preocupat de motoarele tale şi cînd te vei întoarce... Intenţionam să vă spun. Iată ! Mi-aţi luat-o înainte. Eu ştiu singur să mă pedepsesc pentru greşelile mele !“ şi bătrînul Orleanu-Fier s-a ridicat de la masă, şi-a aşezat ceasul de aur în buzunarul de la vestă, s-a sprijinit cu mîna de perete şi a ieşit din birou cu paşi rari şi nesiguri.

M-am dus în curte. Simţeam nevoia să respir puţin aer curat. Orleanu era pe o bancă. M-am apropiat, i-am văzut ochii roşii. Mi-a făcut semn să mă aşez lîngă el. Tăceam amîndoi. Soarele pătrundea prin crengile brazilor. Era cald. Amiază. Şi-a desfăcut gulerul tare al cămăşii şi s-a şters cu o batistă albă pe frunte.

„Toţi ar vrea să plece din casa asta, a zis el într-un tîrziu. Nicolae are nevoie de mine, mai ales de cînd a devenit director la rafinăria Columbia. Emilia ar pleca şi ea, dar ţine la banii mei. Trebuia să fie băiat. Matei... îl simt, doreşte să stea singur, să nu mai vadă atîta lume, singur cu cărţile şi florile lui. Aici îi place doar sera, pentru ea nu pleacă. Verona nu mă iubeşte, dar e mai miloasă şi mai bună decît Emilia. Toţi, Liz ! Toţi ar pleca de lîngă mine ! Le-am dat fiecăruia atît cît să înceapă fără să uite să muncească. Nu mai mult, nu mai puţin ! Sînt însă învrăjbiţi şi dacă n-am mînca la prînz împreună cred că nici nu şi-ar vorbi. De ce ? Ce-l face pe om să-şi urască fratele mai ales cînd au avut părţi egale ? De unde se naşte nevoia de a lua de la celălalt ? Sîntem născuţi bolnavi ? Mi-e teamă, Liz, draga mea fată ! Mi-e teamă şi poate de aceea nu v-am spus... Presimt că voi veţi fi primii

care veţi pleca de lîngă mine. Am amînat mereu, îmi era frică să nu vă pierd, întîi pe voi, apoi pe ceilalţi... Lanţul ăsta, familia mea... să nu dispară ! Adică eu ! Da. Eu nu mor dacă ei trăiesc ' Am îmbătrînit, nu mai pot să vă ţin lîngă mine, să mă bucur de voi... Liz, dragă, înţelege-mă ! Tu eşti cea mai nedreptăţită şi nevinovată ! Ţie îţi cer să nu pleci, pentru că Bogdan nu va pleca cît timp vei sta aici... de aceea mă adresez ţie ! Să nu mă părăseşti pentru că atunci toţi, absolut toţi, se vor împrăştia şi nu de asta mă tem şi nici că voi muri fără ei, dar vor începe să se certe, să se mănînce. Da ! Se vor mînca precum nişte cîini înfometaţi. De ce ? Trăiesc în aceeaşi casă ? Oare ! Asta să fie ! Pentru că nu sînt liberi ? Sau pentru că aşa îi e dat omului să muşte din cel de lîngă el ? Nu ştiu ! îţi cer să mă ierţi şi să-mi promiţi...“

A tăcut. Nu mai putea să vorbească. Mîinile erau strînse ca într-o rugă, ochii lui bătrîni îmi cereau să nu plec din familia lui, familia mea, Casa cu lei... dar mai era ceva, simţeam pentru prima oară că îmi este tată, dar parcă toată istoria cu femeia care mă născuse fusese născocită pentru că mă iubea altfel decît pe fiica lui...

„îţi promit că n-am să plec, i-am spus eu, şi el m-a **luat** de mînă şi m-a privit şi m-a iubit. îţi promit, am repetat eu, că nu voi pleca de lîngă tine...“

Spatele drept, gulerul de la cămaşă desfăcut, bărbia tremurînd uşor... Mi-a ridicat mîna şi am simţit buzele atingîndu-mi degetele, o şuviţă din părul lui mare, alb, **a** alunecat pe frunte şi în clipa aceea din trunchiul său **slab** am auzit un strigăt frînt înăuntru.

Ne-am ridicat de pe bancă. Am mers prin iarbă fără **să** ştim, nici eu, nici el, că în acel loc... printre

firele înalte şi verzi da, chiar acolo, va fi sfîrşitul familiei mele. Dar asta s-a petrecut mai tîrziu şi n-aş vrea să mă gîndesc la noaptea aceea..."

16

A

Z1U TRECUT PATRU ORE ŞI UN SFERT. DOUA sute cincizeci şi cinci de minute. Nelinişte, îngrijorare, teamă, spaimă, un milion de întrebări fără răspuns, nevoia de a urla, de a bate cu pumnii în pereţi, apoi nimic. Nu mai aşteaptă pe nimeni. Se află aici şi atîta tot : o masă, două scaune, o uşă, şi un geam vopsit-în loc **de** fereastră ; un obiect printre celelalte închis între patru pereţi. îngropat

de viu. Priveşte din nou fiecare zid. **Se** ridică. Zgîrie cu unghia vopseaua de pe geam : zăreşte o curte interioară, pustie, cîteva hîrtii bătute de vînt şi prin colţuri mucuri de ţigări. Stă la fereastră aproape o oră. Apoi din nou cele două scaune, uşa... Apasă pe clanţă şi iese pe culoar. La poartă un ofiţer. „Aveţi bonul semnat ?“ ,,Nu.“ Se întoarce supus în aceeaşi cameră.

„De ce aţi plecat la miezul nopţii ţipînd ? Cine a spart farfuriile şi a stricat mobila ? De ce sînt amprentele dumneavoastră peste tot ? Vecinul de la etajul cinci, Buhoci, v-a auzit vociferînd, aşa că nu mai puteţi spune că... Nu ! Martora Grigorescu n-a văzut pe nimeni intrînd în seara aceea ! Daţi zor cu caietul ăla ! Zău ! Lăsaţi copilăriile ! Ce dracu ? ! E o treabă mult prea gravă, nu vă daţi seama ? ! Cine a luat banii din dulap ? Cum nu ştiţi ? ! Veneaţi mereu la...“ „Vreţi să recunosc că am ucis-o ?“ „Noi sîntem obligaţi să facem cercetările de rigoare. Medicul legist a stabilit că moartea nu a fost naturală !“ „De ce nu-1 întrebaţi pe soţul ei ? O să vă confirme tot ce am spus ! Pot dovedi cu un martor !“ „Asta e treaba noastră ! Noi discutăm cu dumneavoastră, nu cu soţul... şi sînteţi obligat să răspundeţi la toate întrebările pe care vi le punem." „Bine. Sînt de acord. In declaraţia pe care am dat-o rîndul trecut am scris tot ce am ştiut. Acum mă chemaţi din nou. O altă declaraţie şi aceleaşi întrebări. De ce ? !“ „Sînt amănunte care n-au fost elucidate." „Aş vrea să vă întreb ceva, tovarăşe căpitan Voican, cu experienţa pe care o aveţi, eu, ca individ, sînt suspect ? De ce ?“ „Vă răspund... n-aţi avut serviciu cîteva luni. Acum

munciţi la o cooperativă ca simplu lucrător... cu toate că aveţi studii superioare. Aveţi prieteni dubioşi : Aron şi Florică, doi indivizi certaţi cu morala. Nu vi se pare suspect ? ! Hm ? Ce ziceţi ? Nu cumva ascundeţi ceva ? In plus ! Nu-mi plac oamenii slabi şi nervoşi ! Cei graşi sînt mulţumiţi, dorm bine noaptea şi n-au aerul de revoltat pe care îl ai dumneata. Ehei ! E mare lucru să dormi imediat după ce ai pus capul pe pernă. Sînt convins, tovarăşe Arghir, că te apucă de multe ori dimineaţa fără să închizi ochii. Ai prea mult venin în suflet. Urăşti ! Urăşti, tovarăşe Arghir ! Eu fac pe prostu... nu ştiu pe cine. Cîteodată cred că îţi vine să înhaţi pe cîte unul de gît şi să-1 izbeşti cu capul de trotuar. Ei ! Ce zici ? Te-am ghicit ? Spune drept dacă nu eşti aşa ? Nooo ! Nu spun nimic despre taică-tu care a fost arestat... ştim noi pentru ce. Nooo ! Asta e altă muscă în altă ciorbă, sau cum e vorba aia, altă traistă... Bine-bine ! scrie mai departe..."

Stă nemişcat, cu coatele sprijinite de masă, capul între pumni şi privirea în jos : pe lemnul mesei trei cercuri desenate cu creionul. «Primul cerc e trecutul meu, al doilea Dana, al treilea doamna Rovenţa şi eu la mijloc. Cînd voi ieşi din ele ?... Adun necazurile ! Orgoliu nefiresc, îmi lipseşte adevăratul orgoliu care înseamnă afirmare în exterior, în viaţă. Mîndria ascunsă a celui care crede că nu «s-a pătat» şi scormoneşte cu pasiune în el pentru că nu ştie ce înseamnă adevărata virtute. Suferinţa care purifică şi te împinge spre semnificaţie şi sens ! Prostii ! Eşti timid, laş şi fricos ! Asta este ! Stai de patru ore în camera asta şi nu ţipi, nu baţi, nu loveşti cu pumnii în pereţi ! Tîrîtură speriată ! Nici cel puţin nu încerci să fugi.

Cineva ţi-a spus să intri în ţarcul ăsta şi tu stai cuminte, chiar dacă ăla poate a uitat de tine.»

Căpitanul Voican intră în cameră. Figură imobilă, de nepătruns, ochi obosiţi, preocupat de altceva decît de cel care îl aşteaptă. Se aşază pe scaun. Tace. îşi scoate batista şi se şterge pe faţă. Cald. Aer închis. Se sprijină cu cotul de masă şi vîră batista mototolită în buzunar. Ridică ochii spre el.

„O altă declaraţie ?“ întreabă calm Iustin.

„Nu.“

îşi aprinde o ţigară, caută scrumiera, nu găseşte, pune chibritul ars în cutie ; grijă pedantă pentru curăţenie.

„V-am chemat să vă spun — voce înceată, gravă, puţin răguşită — că ancheta asupra morţii doamnei Rovenţa nu s-a terminat şi dacă plecaţi undeva... sau vă schimbaţi domiciliul, să mă anunţaţi pentru a putea ţine legătura...[11]

Nu crede. Aşteaptă o coală de hîrtie. Nu este acesta motivul real pentru care a fost chemat. Nu poate fi acesta ! Se uită spre geamul vopsit. Nu se grăbeşte. Se aud paşi pe culoar, trec prin faţa uşii, apoi dispar treptat.

„Aş vrea să vă întreb ceva, tovarăşe căpitan Voican, şi Iustin aruncă o privire spre ceasul de la mînă. Acum o săptămînă am fost chemat, pentru a doua oară, să dau o declaraţie privitoare la accidentul petrecut în casa în care locuiesc. Azi am fost invitat — accentuează cuvîn- tul invitat — pentru ora nouă. Am sosit punctual ! Acum este două fără un sfert ! Aştept de cinci ore ca dumnea-

voastră să-mi spuneţi o singură frază ! Vi se pare normal ? ?“

Faţa mare, cărnoasă, umedă, începe să se schimbe treptat, se lăţeşte, se măreşte, un zîmbet vag apare în colţurile gurii care îi descoperă dinţii albi, puternici.

„Da. Aveţi dreptate... Ce să fac ? Slujba la împărăţie ! Ha-ha ! N-am ştiut că voi fi chemat la şefu’ ! şi ridică din umeri arborînd un aer novice. O problemă urgentă ! Ştiţi cum e la noi ! Mai dihai ca la pompieri. Ha-ha ! Altfel de ce v-aş fi ţinut aici ? ! Hm ! Nu m-ar fi costat nimic să vă spun ! Noo ! Nimic altceva. Să nu vă treacă prin minte că intenţionat... sau mai ştiu ce alt motiv. Nooo ! Nici vorbă !“

Iustin se ridică de pe scaun, îl priveşte îndelung şi iese din cameră.

1?

FI TREBUIT SA SOSEASCĂ. ÎŞI SPRIJINĂ fruntea de fereastră, răsuflarea fierbinte abureşte geamul ; îl şterge încet, crede de fiecare dată că îl va zări la capătul aleii. Degetele i se mişcă mai rar. Rămîne cu privirea aţintită dincolo de ghereta portarului.

«Grădina Botanică, bătrîna cu cele două cutii din carton sub braţ... o diferenţă de şaisprezece

sutimi nu mi-a
dat acest drept, mi s-a părut stupid, idiot, a fost prima înfrîngere, n-am încercat a doua oară sau a treia oară aşa cum au făcut colegele mele care au intrat la facultate ; şcoala de artă, secţia costume, viitor asigurat; nu m-am străduit să fiu acceptată în familia lor de armeni ; au vrut să mă vadă, să nu fiu cumva şchioapă sau chioară, bunica lui mi-a plăcut ; a povestit cum i-au fost omorîţi cei şase copii : „îi apuca de un picior şi sabia cădea printre picioarele pruncului oprindu-se în cap“ ; rostea numele copiilor morţi şi de fiecare dată ridica mîna şi o lăsa brusc în jos şi iarăşi rostea numele unui copil ; „bărbaţi demenţi în răzbunarea lor“ ; au rugat-o să înceteze, tatăl a privit-o cu ochi răi, nasul acvilin îi acoperise buzele subţiri, la urmă a luat-o de braţ şi a condus-o în camera ei, cred că i-au dat un calmant pentru că nu i-am mai auzit glasul... am plecat, am înţeles că nu m-au plăcut, după un an am găsit o casă şi ne-am mutat împreună, ne-am căsătorit iar după un timp părinţii lui m-au chemat din nou şi mi-au spus că pot merge cu ei. la biserică...

l-am cunoscut pe Iustin ; am împărţit camera în două cu ajutorul unui dulap ; nopţi de nesomn cînd vorbeam pînă-n zori, dimineaţa din nou la lucru, eu la teatru, el la fabrică, obosiţi, epuizaţi... mîncam pe unde apucam, de cele mai multe ori la Expresul din Piaţa Palatului ; nu-mi era foame, într-o zi l-am întîlnit pe stradă, era palid şi tăcut, nici cel puţin trist ; nu înţelegea de ce îl părăsesc, ne-am despărţit ca doi prieteni.

poate de aceea n-am cerut nimic pînă acum, să am acest drept, să pot pretinde ceva fără să fiu refuzată ; aş fi în stare să fac orice numai... cred că

e prea tîrziu, am pierdut acest drept şi nu există nici o explicaţie ; contrariul, reacţie inversă, totul este clar, dar de ce nu renunţ ? de ce nu-i spun : o să plec, vei rămîne singur aşa cum vrei şi el să-mi răspundă, bine procedează cum crezi şi eu să plec fără să mai sper că mă va chema, să închid uşa şi să ies în stradă... nu accept nici chiar ideea ! niciodată cu atîta ardoare, să renunţ, acest sentiment se va naşte, îl va trăi cu adevărat, cuvînt tîmpit, speranţă fără minte, foarte puţin, numai să fiu, să ştiu că este acolo, undeva, penitenţă şi milă fără margini, parfum de crini şi trandafiri, orice obstacol trebuie trecut pe deasupra sau pe dedesubt, eu însă mă afund în adîncuri, nu ies la suprafaţă, nimeni nu poate să accepte nimeni nu poate...»

Răsuflarea fierbinte acoperă din nou geamul.

«cînd priveşti printr-o fereastră aburită toată lumea pare că iese din ceaţă, buimacă, scoasă din minţi.»

E cald. Lucrează în tăcere. De cînd a plecat Aron vorbesc mai puţin. Din casa învecinată se aud exerciţiile la vioară ale tinerei studente. Dacă unul dintre ei spune cîte o vorbă, rămîne suspendată în aerul fierbinte, greu, mirosind a piele arsă, pluteşte o vreme pînă cînd ajunge la altul care se uită la ea nedumerit şi o lasă în aer, parcă ar fi un balon de săpun şi cuvîntul moare sufocat în zăpuşeala de acolo.

Nasturii cad în cutia de carton cu sunet de sticlă spartă. Florian se şterge de sudoare, îşi aprinde o ţigară şi rămîne pe gînduri, cu privirea îndreptată

spre fereastră.

„Greu trece timpu' de cînd a plecat Aron" constată el. „Asta-i drept", îl aprobă Luptătoru.

„Ştia ăla, domne, să spună tot felul de bancuri, să te facă să rîzi. Avea şi cîteva epigrame..."

„El le scria ?"

„Da. Era băiat deştept şi cu haz !"

„Ce i-o fi venit să place la mare ?"

„Zicea că pe litoral se cîştigă mai bine. Cred că avea o pilă, altfel nu s-ar fi dus..."

„Da... pile", zice după o vreme Luptătoru.

„Mă ! Tu vorbeşti cu pauză ! Spui un cuvînt şi taci... Poate vorbeşti singur, atunci lasă-mă, domne, în pace ! Eu cred că faci conversaţia şi cînd colo îţi pui dopu' şi-ţi astupi înghiţitoarea !"

„Ziceam că fără pile nu eşti nimeni ! De ce n-o merge şi aşa... pe bune ? !"

„Aron, n-are" intervine Iustin.

„De unde ştii ?"

„Mi-a scris."

Se îndreaptă spre chiuvetă, bea puţină apă, se aşază pe banca de lîngă zid şi scoate din buzunar un plic.

„Şefule ! strigă Florian. A scris Aron !" şi bătrînul apare imediat în prag răsuflînd cu greu din cauza căldurii.

„«Băi cooperatiştilor !»" începe să citească Iustin.

„Ce-i asta ?" întreabă Luptătoru.

„Titlu !"

„Al dracului ! S-a ajuns şi ăsta ! Ne ia peste picior !"

„Taci ! Lasă-1 să citească !“ sare Florian.

„Aici toţi s-au schimbat... la faţă ! Noul ştab mi-a spus că n-are post pentru mine. Ce dacă am lucrat anu' trecut ? Auzi vorbă ! Eu ?! Cu vechime pe litoral ! Pentru el nu conta, nu ştia deviza : O fi mare Eminescu dar e bun şi Aron-escu ! Hm ! Am înţeles ! Voia cîteva foi. Să rabde ! De la mine nu capătă ! Sînt om cinstit, nu-mi place şperţul ! Am plecat să fac o baie şi să-mi schimb dispoziţia sufletească ! Căutam o muză...“

„Ce muză ?“ întreabă Luptătoru cu aerul lui nevinovat.

„O fată ! Bă ! Minte cu pauză !“

„Terminaţi odată ! strigă şeful. N-am venit să vă ascult pe voi !“

„«Cînd am ieşit din apă, mă aştepta... Aici s-a terminat pasta din pix, continui cu pastă de dinţi amestecată cu cerneală ! Muza mea se numea : Responsabila Complexului Comercial ! îi fac repede o poezie şi o rog s-o citească. Ea, cade cu mustăţile pe mîna mea. A doua zi mă cheamă ştabul. Am auzit că eşti poet ! zice el. Nu putem lăsa un artist fără loc de muncă ! şi zîmbeşte cu gură de clanţă.»"

„Ce-i aia ?“ mormăie Luptătoru.

„Da. Ce-i aia ?“ întreabă nedumerit şeful.

„Cu dinţi de metal", le explică îngăduitor Florian.

„«în aceeaşi zi mi-am luat postu’ în primire.»"

„Ăsta se laudă ! protestează Luptătoru cu mai multă încredere în el. Cum să-i dea un post pentru că a făcut o poezie ? ! Auzi colea ! Ştiu că face epigrame... dar poezii ?“

„Aron nu minte ! spune bătrînul. îl cunosc. Dacă zice aşa, aşa e !“

„«Am primit o maşină...»"

„Maşină ? !“ sare de data asta surprins Florian.

,,«O maşină de făcut îngheţată. Aceeaşi de anul trecut... plus defecţiunile. Cîştig bine. Reclama merge ! Lumea rîde şi înfulecă ! Seara joc popice şi pocher mecanic. Am un cort cu intrare separată cum n-a avut nici Ştefan cel Mare. Veniţi şi voi aici, băi, cooperatiştilor ! Mai fac o poezie şi vă găsesc de lucru ! Salutări lui Flo- rian. Pe Luptătoru îl trîntesc la pămînt şi-1 fac tuş ! Acum sînt mai tare ca el ! Pe şef îl pup. Sosesc peste două luni ! Vă trimit ultima producţie literară. Am trecut de la poezie la proză ! Am scris-o cu creionul chimic înmuiat în apa mării»."

„Citeşte-o !“ zice bătrînul.

Iustin scoate din plic alte hîrtii, le bate cu palma, le netezeşte bine şi începe să desluşească cu greutate cuvintele scrise cu tot felul de creioane, pixuri şi stilouri.

„«Tata şi Ichim. Schiţă. Sînt unii oameni care, ori de cîte ori au prilejul, povestesc o întîmplare trăită de ei. Aşa se întîmplă cu...»“

„Dă-te mai încolo, să stau şi eu pe bancă“, zice Luptătoru.

„Şşşştttt !“ sar cu toţii.

„«...soldatul lăsat la vatră care îşi aduce aminte de prima zi de carceră, sau marinarul care a fost prins de o furtună ce era să răstoarne corabia în noaptea în care se afla de cart. La fel se întîmplă şi cu tata cînd era vorba de Ichim, cîrciumarul de la noi din mahala. Tata, de cînd îmbătrînise şi sărăcise, rareori îşi mai desfăcea punga pe masa lui Ichim. Picioarele îi slăbiseră atît de mult încît

mai puteau să-1 ducă doar pînă la banca de la poartă. Se aşeza acolo, ridica privirea şi fixa orizontul oprindu-se în dreptul lui Ichim. După un timp se interesa la primul trecător care de obicei era un cunoscut. — N-ai văzut cine era în prăvălia lui Ichim ? Omul îi răspundea şi tata afla cine e acolo. Apoi, trecea pe drum vreun vecin care îl întreba : — Nea Dumitre ! Nu l-ai zărit pe nepotămiu îndreptîndu-se spre centru ? Răspunsul lui tata se făcea imediat auzit : — Nu l-am văzut, dar să ştii că nu e nici la Ichim. Dacă vedea vreun străin, tata se adresa astfel : — Căutaţi pe cineva ? Străinul îi răspundea : — Nu, şi îşi vedea de drum. Atunci tata sărea de pe bancă, se sprijinea în baston şi îi spunea cu glas tare : — Credeam că-1 căutaţi pe Ichim. în ziua aceea a trecut pe lîngă el femeia lui Coceanu. — Dumitre ! Nu l-ai văzut pe ăl bătrin ? încotro o fi luat-o ? — A trecut spre primărie, a răspuns tata şi femeia a dat să plece, dar s-a întors şi a zis : — De mult ? — Păi dacă n-a trecut pe la Ichim, acum ar fi acolo.

Cînd tata spunea Ichim, făcea o pauză, cum ar fi băut un pahar de vin. Şi aşa, stînd pe banca lui, putea spune cîfi oameni sînt în prăvălia lui Ichim, cine a plecat, cine a sosit şi cît timp a chefuit. Uneori, se aşeza lîngă el un vecin. — Dumitre, spune-mi cum a fost cu chestia aia, dar să-1 laşi pe Ichim deoparte. Tata stătea un timp pe gînduri, apoi zicea : — Fără Ichim... n-am ce să spun.

înainte să moară s-a uitat în ochii mei, parcă ar fi vrut să mă roage să trecem pe la Ichim, şi eu l-am înţeles, apoi a respirat adînc, aşa cum ar fi băut o gură de vin, ultima lui gură de vin...*"

Iustin strînge hîrtia şi o vîră în buzunar. Toţi rămîn tăcuţi la locul lor.

„...tristă“, spune după un timp Luptătoru, apoi se ridică de pe bancă şi se îndreaptă spre presă.

„Acum, la lucru, băieţi !“ îi îndemnă şeful.

Muncesc în tăcere. în camera învecinată bătrînul tuşeşte, are iar o criză, tuşeşte atît de mult încît se congestionează la faţă iar ochii parcă îi ies din orbite.

„Aşa o să moară", zice încet Luptătoru.

„Adică... Ce a vrut să spună Aron cu povestirea lui ? întrebă Florian. Ce părere ai, Iustine ?“

„E tristă", repetă Luptătoru.

„Lasă asta ! Ai mai spus... Altceva e la mijloc. Care-i tîlcul ?“

«...să nu mai scoată nimeni nici o vorbă ! vor zbura şi nu le vom vedea ! spunea Şerban ; atunci se făcea linişte şi auzeam vîntul şuierind pe lîngă sfoara clopotelor ; stăm toţi cu privirea în sus, spre bîrnele groase de lemn pînă cînd unul din noi spunea : uite-o colo în dreapta ! şi noi întrebam în şoaptă : unde-o vezi ? Marta zicea : eu am zărit-o prima ! iar Şerban zicea : aşa eşti tu deşteaptă şi vezi ce nu vedem noi şi atunci o vedeam şi noi pentru că ne uitam la degetul ei şi era acolo, doar una ; are ochi de om ! am zis eu, pe dracu ! m-a contrazis Şerban, zău, şi toţi ne uitam la capul rotund al bufniţei, pînă cînd unul din noi zicea : uite colo alta ! pe scîndura aia ! şi apoi le număram şi Marta zicea : sînt toate, dar Şerban ştia înaintea noastră că sînt şase, apoi ne certam, ne certam dar nu ştiu pentru ce pînă cînd eu ziceam ; aş trage de sfoara clopotului, să nu tragi, mă avertiza Şerban, se vor speria şi vor veni la tine în casă şi vor cînta să-ţi meargă rău... şi eu nu trăgeam de sfoară, mă

uitam din clopotniţă şi vedeam casa în care stătea Marta, Şerban şi casa mea... aici e cel mai frumos din viaţa mea ! ziceam eu, şşşttt, nu mai ţipa, se sperie, dar eu spuneam : într-o zi tot trag de sfoara clopotului. Şerban se uita la mine, adică trag de sfoara clopotului, am repetat eu, chiar dacă vor zbura toate bufniţele şi nu le vom mai vedea niciodată şi vor veni în casa mea şi noaptea vor bate la fereastră şi vor intra în dormitor... nu mă sperie pe mine nici cîinele ăla de a urlat toată noaptea ! tu ai sticleţi în cap ! a zis Şerban, ce ? cînd e slujbă, duminica, nu se trag clopotele ? ! l-am contrazis eu, bufniţele însă nu se sperie şi nu fug ! toţi au rămas pe gînduri ; adică da, duminica de ce nu fug bufniţele ? ! a întrebat Marta... au coborît scările ; eu am rămas la urmă, călcau încet pe treptele de lemn, vorbeau în şoaptă să nu le sperie ; sfoara groasă a clopotului se legăna prin faţa mea, atunci am zis : gata ! am pus mîna şi am tras ; clopotul nu s-a mişcat, nici păsările n-au zburat, am crezut că n-am auzit eu atît îmi era de frică, am tras din nou, adică m-am agăţat cu amîndouă mîi- nile de sfoară şi m-am lăsat în jos, picioarele nu mai atingeau podeaua şi atunci am auzit clopotul sunînd o singură dată şi toate şase au zburat, toate bufniţele au ieşit din întuneric şi au venit spre mine, stînd la fereastră... le văd ciocurile şi ghearele ! le aud ţipetele...»

„Ce faci ?“

„Te aşteptam... Mă jucam aburind geamul..."

„Cum te simţi ?“

„Mai bine. Doctorul mi-a spus că peste o

săptămînă pot pleca din spital dar... va trebui să mă duc într-un sanatoriu."

„Şi ?“

„M-am săturat, Iustine ! Vreau să lucrez, am făcut cîteva schiţe de costume pentru *Hedda Gabler.“*

„Eşti încă foarte slăbită, Dana. Sanatoriul este altceva decît un spital !“

„Poate ai dreptate. Ar fi bine să stăm o perioadă singuri. încearcă să mă ajuţi, Iustin ! Ştiu cît faci pentru mine, dar e absurd..."

„Lasă ! Linişteşte-te ! O să ieşi din spitalul ăsta scîr- bos... vom vedea noi !“

„De ce amîni mereu ?! De ce nu vrei să mă ajuţi ? ! Visez mereu păsări negre... le văd peste tot, cînd întorc privirea spre geam sau într-un colţ al camerei ! Păsări negre, mari, cu ochi de om care nu-mi vor nici un rău. Au început să mă ocrotească..."

T

3) ± E CAUTĂ UN DOMN MAI ÎN VÎRSTĂ, I SE adresează Florian. Te aşteaptă afară."

Iese din atelier. E unchiul Trifon. Se îndreaptă spre el bucuros că-1 vede. Bătrînul îi întinde mîna, pare fră- mîntat, puţin speriat, schiţează totuşi un

zîmbet.

„Iartă-mă că te deranjez..., vorbeşte în şoaptă, priveşte mereu în jur, temător, să nu fie auzit de cineva.< A venit un tovarăş de la miliţie şi s-a interesat de tine.“

„Căpitanul Voican ?“

„Da. Aşa parcă... Mi-a luat o declaraţie. Voiam să te anunţ. Te-am căutat acasă. O vecină m-a informat că te pot găsi aci."

„Doamna Grigorescu ?“

„Nu mi-a spus numele..."

„Cînd ai apăsat pe sonerie s-a deschis uşa apartamentului din dreapta ?“

„Exact ! Chiar aşa a fost !“

„Aşteaptă-mă. Număr gros-urile şi plecăm împreună. Stai aici, la umbră", şi îi arată un scaun sub viţa-de- vie din curte.

Intră în atelier, ia cutia cu nasturi şi începe să numere.

„Tatăl tău ?“ întreabă Florian.

„Nu. Un unchi..."

„Se vede că a fost cineva. E un burghez. Nu te supăra... Am vrut să spun..."

„Nu mă supăr, Floriane. Şi eu sînt la fel" zice Iustin, ridicînd privirea spre el.

„Nu. Tu eşti altfel chiar dacă ai un unchi... Tu eşti un tip tare, băi, Iustine ! O să reuşeşti ! Ascultă ce-ţi spune mandea ! Eu mă pricep la oameni. O să mai aştepţi un timp, la urmă o să ajungi acolo unde vrei."

„Altul s-ar feri să spună că e burghez" intervine

Luptătoru încercînd să zîmbească cu faţa lui imobilă.

„Altul da. Nu unu' care lucrează aici ! Joacă tare, Iustin al nostru ! Spui aşa cînd ştii că nu eşti... altfel nu ţi-ar da mîna. Ce părere ai ?"

„La revedere băieţi ! Patru mii am, şefule !"

Merg amîndoi pe stradă. Trifon face paşii mai mici, Iustin e nevoit să intre în ritmul lui. Bătrînul ţine mîi- nile la spate, să-şi îndrepte spinarea puţin adusă. E îmbrăcat cu un costum de culoare deschisă, pălărie de pai să-1 apere de soare, papion, cămaşă albă şi ghetre peste pantofii bine lustruiţi. Iustin are pantalonii necălcaţi, scurta decolorată şi pantofii prăfuiţi.

„îmi place cum arăţi, unchiule Trifon ! Tot un domn ai rămas, chiar dacă ai vîndut lucruri la Talcioc."

„Astea-s haine făcute la Covaliu, acum treizeci de ani. Ieri le-am călcat cu mîna mea", spune el cu mîndrie.

„Dar ghetrele ?"

„Mi-e frig la picioare. E o primăvară răcoroasă şi cu prostata mea... Rîzi de mine, ştrengarule !"

„Nu ! Nici vorbă. Un coleg de la atelier mi-a spus că arăţi ca un burghez. Cred că la ghetre s-a uitat."

„De ! Părerea lui..."

„Eşti încă tînăr, unchiule Trifon ! Numai aşa ai rezistat."

„Asta-i drept, Amalia însă nu crede. Voia să-mi dea un baston. Am unul cu măciulie de argint, eşti prea ramolit cînd te sprijini în băţ. Să-1 ai de fudulie, e altceva ! înainte purtam la butonieră o floare, de obicei o garoafă. Să ştii de la mine ! Un

bărbat cu o floare la butonieră nu poate fi trist. Cîţi ai văzut acum ? Dar iă spune-mi, cu hainele cum stai ? Astea-s de lucru ?“

„Da."

„De ce n-ai mai venit pe la mine ? Poate îţi găseam un costum !“ şi Trifon se opreşte în loc, aşa cum fac bătrinii : se odihnesc o clipă, respiră, privesc în jur, sau îşi amintesc un gînd pe care l-au uitat.

Iustin îi priveşte obrazul bine bărbierit, pielea catifelată, ridurile care îi brăzdează faţa dîndu-i un aer distins, rafinat ; simte în nări o undă de lavandă, îi place acest bătrîn care arată atît de bine şi chiar se bucură la gîndul că se plimbă împreună pe stradă, el, care are pantalonii necălcaţi, pantofii prăfuiţi iar mîinile miros a copită arsă.

„Te-am căutat de cîteva ori, unchiule Trifon. Amalia mi-a spus că ai plecat la Cîmpeni şi nu ştie cînd te întorci."

„Da. Am fost la Cîmpeni, la un prieten, Ghilezan, e rudă cu Răşcanu, bărbatul Elvirei, ţinea o nepoată care avea... dar să nu te încurc."

„Mai bine."

„M-am plictisit la Ghilezan. Nu-mi vorbea decît des- < pre boala lui, suferă de rinichi. Cînd m-am întors am întrebat-o pe Amalia de tine. «N-a mai fost băiatul ăla p-aici ?» şi bătrînul se opreşte iarăşi, îl priveşte în ochi. Mi-ai lipsit, Iustine ! Aşa cum eşti tu, cam trăsnit şi împotriva rudelor..."

„Nu sînt împotriva lor : Cred că ţi-au lipsit poveştile noastre."

„Da... poveştile noastre. La început nu-mi plăceai, nu voiam să te primesc. Să nu crezi că pentru banii aceia. Ai o nelinişte pe care mi-o transmiţi. Dacă stau la masă cu un om nervos,

imediat simt cum încep să fierb. Acum eu te caut pe tine, eu vreau să-ţi vorbesc despre noi. Retrăiesc vremurile cînd purtam o garoafă la butonieră. Hai să traversăm. Sîntem aproape de Parcul Ioanid. Să stăm puţin pe o bancă şi să ne bucurăm de primăvara asta. Era să uit, m-am luat cu vorba. Cel de la miliţie, mi-ai spus cum îl cheamă... Am uitat..."

„Căpitanul Voican."

„Da. A vrut să afle dacă astă-iarnă ai venit la mine într-o dimineaţă... pe la şapte."

„Altceva ?“

„La început m-a luat pe mine : -«Ce fac ? Ce pensie am ?» şi cîte altele. Eu i-am spus : «Ce vrei să ştii, domnule ? !» El a schimbat foaia, că ar fi murit o femeie care locuia în apartament cu tine şi trebuie să găsească autorul. Auzi ! «Autorul»! I-am spus că nu ştiu prea multe despre tine. Nu ştiu cu ce te ocupi şi cum îţi petreci timpul. El atunci a zis : «Dar ce vorbeaţi cînd venea aici ?» Uite banca aceea, e la umbră şi de acolo vedem tot parcul. «Ce să vorbim, domnule !» nu-i ziceam tovarăşe. «îi povesteam despre cei morţi». «Hai ! Nu mă lua pe mine cu d-astea», zice el. «Păi dacă îţi spun ! Ce ? Am vreun interes să te mint», zic eu. «De ce îl interesau morţii ?» mă întreabă el, privindu-mă fix în ochi. Dacă a văzut că nu află mare lucru de la mine, a plecat. Eşti îngrijorat ?“

„Nu.“

„Să caute «autorul» ! Hai ! Lasă-le dracului de necazuri ! Uită-te la chioşcul din stînga, cel construit din beton. Vara, orchestrele cîntau acolo valsuri vieneze, polci şi mazurci. Odată am ascultat şi o fanfară. îmi place muzica de fanfară, are ceva trist şi maiestuos. Seara, toţi din casele învecinate

ieşeau la geamuri şi ascultau muzică. Era ca la teatru. Treceau cu paşi uşori doamne cu rochii lungi, cu lomion în mînă, căutînd o' bancă liberă, erau urmate de domni care mergeau cu pas ţeapăn. Priveşte ce case frumoase, adevărate palate şi toate au cîte o terasă ce coboară spre parc. Aceea de acolo era a lui Trestioreanu ! Uite ! Are şi seră pentru flori. Dimineaţa, veneam cu maşina pînă la Grădina Icoanei, spuneam şoferului să mă aştepte. Mergeam pe jos prin acest parc pînă la Societatea de petrol Columbia, reprezentanţa era pe bulevardul Dacia. Pe bănci vedeam elevii care chiuliseră de la Şcoala Centrală şi îndrăgostiţii. Acum e la fel. Nu s-a schimbat nimic. De ce taci ? Pari în- gîndurat.[11]

„Te ascult, unchiule Trifon ! Spune mai departe.[11]

„Uită-te la tinerii de acolo ! Se sărută în draci. Fusta 1 s-a ridicat pînă. la chiloţi. Parcă sînt singuri pe lumea asta. Odată am trecut p-aici... era şi Catinca. Eram de curînd căsătoriţi. Ne sărutam la fel... Nu s-a schimbat nimic.[11]

„Fetele regretau că bătrînul vînduse Casa cu lei. Cînd au aflat că pe terenurile din rîpă, cumpărate de Orleanu, s-a găsit petrol, furia lor a crescut. Colonelul îşi scosese de sub ipotecă pădurea de salcîmi. Erau încă destul de înstăriţi : cîteva terenuri petrolifere de la care primeau redevenţe şi răscrucea din sat cu depozitul de lemne, brutăria şi circiuma.

Sub streaşină lungă a cîrciumii, la mesele de lemn, puteai găsi aceiaşi oameni care «citeau

ziarul», adică povesteau ce s-a petrecut în sat, ce s-a mai auzit la radio, cine a mai avut vreo gîlceavă, ce se mai spune despre «ăla» care trecea pe drum, şi, în special, ţineau rînduiala celor ce intrau sau ieşeau din curtea Colonelului Arghir a cărui poartă se afla numai la cîţiva paşi. Erau aceiaşi bărbaţi care — cu pălăriile pe ceafă — mîncau pîine caldă luată pe datorie de la brutăria de peste drum, beau ţuică în ţoiuri cu gîtul lung şi scuipau peste gărduleţul ce împrejmuia «streaşină» drept în praful de pe drum. Tu şi Alex săreaţi uneori peste gărduleţ, vă aşezaţi la mesele lor şi le ascultaţi poveştile. Tănase — omul din curtea Colonelului — era pe banca din faţa porţii. Nu se ducea sub «streaşină», cei de acolo făceau glume pe seama lui sau îi dădeau un ziar şi îi spuneau să citească cu glas tare. Tănase, cu cocoaşa rezemată de ulucile înalte, întindea mîna peste gărduleţ şi lua ziarul.

«Intr-o bună zi, lăsată de Dumnezeu pentru toate vieţuitoarele şi proştii lui — rostea el cu glas bolborosit —, a trecut pe la răscrucea Colonelului Arghir (ac- dpntua ultimele cuvinte ridicînd vocea, proptindu-şi bărbia în piept ca sunetele să iasă mai clare), o căruţă cu doi cai ce alergau ca nişte zmei. Iaca un duh rău, face ca roibul să se sperie. Sare în lături şi-1 calcă pe prostu' de Maftei care taman ieşea de la streaşină. îl striveşte cu căruţa, îl taie cu roţile, şi-i sparge ţeasta de hlăpăug, drept pedeapsă că mi-a dat ziarul ăsta să citesc, cu toate că ştie că nu desluşesc abecedarul».

Cei de la mese începeau să rîdă.

„Ţi-a zis-o, băi, Maftei !“ strigă unul.

„E bun de-o ţuică !“ completă altul.

„Să-i dau un ţoi plin !“ zise primul şi i-1 întinse

peste gărduleţ.

„Ia tăceţi ! Le făcu semn Maftei şi îşi scoase pălăria de pe cap şi se şterse de năduşeală. Vine domn' inginer Scriban. Se duce la curte. Uite-i trăsura ! Să'i Tănase şi deschide-i poarta !"

Tănase răsturnă ţuica pe gît, se ridică de pe bancă şi începu să salte de poarta ce se cam lăsase într-o parte de la ploile din toamna trecută. Trăsura trecu încet prin faţa cîrciumii, toţi de acolo îl urmăriră atenţi cu privirea, unii din ei îşi scoaseră pălăriile şi-1 salutară cu voce tare, alţii se scărpinară pe gît, iar Maftei se înecă într-o tuse rea, scuipă în praful lăsat de roţile trăsurii băşicînd cu venin colbul. Copitele cailor răsunară pe podişca de scîndură, apoi se auziră meliţînd pe bolovanii de rîu din curte.

Inginerul Scriban era un bărbat nu prea înalt, plin la trup fără să fie gras, elegant îmbrăcat, cu o faţă prelungă, ochi ageri, inteligenţi şi o batistă albă cu monogram pe care o ţinea sub maxilar unde avea o eczemă. Dacă n-ar fi avut-o, cei care îl cunoşteau ar fi crezut că îi lipseşte ceva. Batista albă devenise un simbol.

Tănase, cu pălăria în mînă, urmări un timp trăsura care se oprise în dreptul grădinii cu flori, apoi începu să tragă la loc poarta.

„Vine pentru fata cea mare a Colonelului, zise unul din cei de sub streaşină. Ăsta are toate sondele de pe aici şi de la Copăceni. E cel mai tare şi e priceput în meseria lui !"

„Ei lasă, mă ! Nu poate să le aibă el pe toate, că n-o fi drac, spuse Maftei. Sînt doar mii de sonde, sînt şi alte societăţi şi alţi administratori delegaţi cum e Scri- ban. Mi-a spus mie Sandu Chirobnicu. O să mă duc şi eu cu el. Mă bag la sonde, acum

numa' noi am rămas la plug.**

„Şi la circiumă !" completă altul care lovi un cîine — ce căuta de mîncare pe sub mese — de-1 făcu să schelălăie şi să fugă cu coada între picioare.

„Da ! Aşa-i. Ne bem amarul.. Du-te, mă, la Tudor şi spune-i să ne dea nişte pîine pe datorie că ajungem să chiţăim de foame ca ăla", zise Maftei arătînd spre cîine.

„Păi plugar eşti tu, măi, Maftei ? ! Ceri pîine de la Tudor pe datorie ?"

„Nu ţi-am spus ! Mă bag la sonde ! Acolo am salar şi pînă la urmă ajung chirobnic ca Sandu.

„O să ajungi tu chirobnic cînd o să-ţi vezi noada ! Bine ţi-a zis Tănase, te-a călcat căruţa pe ţeastă.**

„Băi, Cîmule ! Tu nu vezi cum merg lucrurile ! Cum vine de se leagă între ele ? Maşina bate sapa ! O să rămîi prost toată viaţa şi eu o să trec cu bicicleta p-aici ş-o să-ţi dau cu tifla !"

„O să dai pe mă-ta, cu biciclu tău cu tot", zise supărat Cîrnu, scuipînd peste gărduleţ.

„Voi nu vă daţi seama ? ! Şi neamţu' tot pe maşini se bazează acu' cînd se pregăteşte de război..."

„Ce război ? ! Tu eşti capiu ! După cîţiva ani de la ăla din '16, tu vorbeşti de un alt război ? !"

„Vă spun eu ! Va fi război, nu glumă !"

„Ia mai tăceţi, bă ! strigă unul dintre ei. Tănase a ajuns la curte, se îndreaptă spre beci. Va scoate ţuică pentru oaspete. Are prilejul să mai sugă din trăgaică."

„Lasă-1 să bea ! Să fie şi el fericit, nu numai Scriban care bate drumul pînă aici pentru fata

Colonelului[11], zise Maftei.

Ana era fiica cea mare a lui Arghir, ea trebuia să se mărite prima, aşa statornicea obiceiul. Era dealtfel cea mai frumoasă, avea privirea celor care ştiu să observe şi ce se află în spatele lucrurilor ; zîmbetul ei îţi dădea impresia că atunci te vede pentru prima dată, mereu cu o bucurie proaspătă, nedisimulată. Nu era preocupată de bani, aşa cum era Catinca, nu picta, aşa cum făcea Maria, nu cînta, aşa cum o auzeai uneori pe Elvira, lua o carte, se ducea în grădină, sub viţa-de-vie care creştea suspendată pe o boltă de lemn, şi se întindea pe un pled în iarbă.

Cînd Arghir trecea pe acolo o întreba :

„Ce citeşti ?“

„Nimic.“

„Cum ?“

„Uneori nu mai pot să citesc... plec în călătorii pe care nu le-am făcut niciodată."

Bătrînul luă o floare de caprifoi care creştea înfăşurată pe stîlpul de lemn al bolţii şi o lăsă încet între filele cărţii, semn de înţelegere şi iubire. Plecă apoi mai departe, poate îşi aminti de clipa cînd se urcase în tren îndreptîndu-se spre Paris, sau revăzu dimineaţa cînd mersese spre gară, îmbrăcat în uniforma de voluntar în război.

în ziua aceea erau în casă, auziră trăsura pe pietrele din curte, bătrînul o luă pe Ana de braţ şi ieşiră în cerdac să-1 întîmpine pe Scriban care se apropia pe poteca din curtea cu flori. Ana era îmbrăcată cu o rochie subţire, vaporoasă, cu volane mari la gît. îi întinse mîna lui Scriban şi îl privi în ochi, apoi îi zîmbi în felul ei. Bătrînul o rugă să pregătească o gustare pentru oaspete, iar Tănase să scoată din beci nişte ţuică rece.

îl conduse în sala de arme, amenajată acum într-o încăpere mai mică decît cea pe care o avusese în Casa cu lei. Curînd au apărut Catinca şi El vira frumos îmbrăcate, aveau pălării cu boruri largi prinse cu o panglică sub bărbie. Catinca se aşeză într-un fotoliu lîngă Scriban şi începu să se intereseze de mersul bursei, îi ceru sfaturi şi chiar îi aduse o mapă cu hîrtii arătîndu-i cîteva dintre ele. Bătrînul era fericit văzîndu-se înconjurat de fetele lui. Stătea rezemat în scaunul cu spetează înaltă şi le privea pe rînd, apoi îşi scoase o ţigară de foi şi îi ceru Elvirei să-i aducă un chibrit. In clipa aceea intră în casă Maria urmată de un cîine frumos, un Do- berman cu urechile tăiate, care, surprins de atîta lume, se oprise în prag şi începu să-i privească pe rînd. Toţi izbucniră în rîs. Maria se trînti într-un fotoliu şi respiră obosită, întinse apoi braţele şi cîinele o urmă supus lun- gindu-se sub o canapea, ostenit şi el de atîta joacă.

Poate că bătrînul nu-1 uitase nici pe George, care plecase singur de acasă «umblînd cu politica lui», şi nici pe Andrei care vă creştea pe voi, copiii. în vacanţe, ve- neaţi acolo, vă jucaţi în cerdac şi făceaţi «mîncare pentru soldaţi» din zarzăre galbene. Toamna, pe prispa care înconjura casa, se strîngeau gutuile şi merele domneşti. Uneori, bătrînul vă lua pe amîndoi de mînă şi vă plimba prin grădină, pe sub viţa-de-vie. Voi îi cereaţi cîte un ciorchine, apoi alergaţi la dudul din curtea păsărilor şi mîncaţi pînă vă înnegreaţi de la ochi pînă la glezne. Vă găseam cîteodată la Tănase, în camera aceea mică de lîngă magazie, îi ascultaţi poveştile rostite cu icnelile lui de om gîngav, pus mereu pe şotii.

într-o dimineaţă, v-am auzit ţipînd prin magazie,

eraţi «într-un război declarat», săreaţi peste butoaie, printre uneltele de cîmp, sau conduceaţi — cu strigăte şi bice pocnite din gură — sania cu pluş roşu. Veneam acolo foarte des, devenisem avocat titular, bietul Socolescu murise, eu îi preluasem clientela. Dar, mai era şi Catinca, nu încetasem s-o iubesc.

Şi cum îţi spuneam... în ziua în care sosise inginerul Scriban, întreaga familie era adunată în camera de arme care ţinea loc şi de salon. Toţi rîdeam, vorbeam, iar Catinca... se apropiase mult de braţul lui Scriban şi îi arăta ceva pe o coală de hîrtie : o şuviţă de păr îi atinsese obrazul.

în clipa aceea... în clipa aceea a apărut în prag Ana, pregătise o gustare pentru oaspete. Era urmată de o ju- pînească care ţinea o tavă imensă' de argint cu tot felul de bunătăţi. Ana s-a oprit şi i-a făcut loc fetei. Tănase aducea o sticlă cu ţuică de culoarea Untdelemnului. Ana se uita din prag la cei doi. I-a privit îndelung şi cu atîta intensitate încît Catinca a ridicat ochii spre ea şi a rămas înlemnită, apoi şi-a retras încet umărul, a închis mapa cu acte şi a început să o ajute la servitul gustării.

Nu se stabilise nimic oficial, toţi ştiam că în iarnă Ana se va căsători cu Scriban şi va fi nuntă mare, aşa cum se obişnuieşte cînd prima fată pleacă din casă. în toamnă însă... Da... Era pe la sfîrşitul lui octombrie, Ana s-a îmbolnăvit. într-o seară a făcut febră mare. Deodată. am auzit maşina lui Scriban intrînd în curte. îşi cumpărase un Ford roşu decapotabil. Ana se simţea din ce în ce mai rău. Maria stătea lîngă pat şi îi schimba mereu compresele de pe frunte cu oţet de trandafiri. Scriban (a propus să aducă de la Cîmpeni un doctor. Ca- tinca, auzind că vrea să plece, s-a oferit imediat

să meargă cu el ; pretindea că-1 cunoaşte bine pe medicul primar al spitalului.

Casa avea o prispă lată ce înconjura zidurile în trei părţi, fusese de curînd reparată cu scînduri albe, nevopsite. Pe marginea prispei erau poliţe cu flori de muşcate, de toate culorile. La mijloc se găsea cerdacul de care ţi-am povestit. în interior era un culoar lung în care se deschideau toate uşile camerelor : prima în dreapta era dormitorul bătrînului, apoi sala de arme, urma dormitorul Anei, celelalte camere ale fetelor, iar la urmă sufrageria, bucătăria şi acareturile. îţi spun toate astea aşa, alandala, pentru că nu pot să-mi adun gîn- durile, vreau să înţelegi, sau mai bine zis să-ţi imaginezi, chiar să asculţi glasul Anei care — atunci cînd a auzit că Scriban se duce cu Catinca la Cîmpeni — a spus : «Nu vreau să pleci de lîngă mine !» Şi cînd a văzut că face cîţiva paşi şi iese din cameră pentru a-şi lua paltonul din cuierul care era pe culoar, iar Catinca se strecoară afară, a spus din nou, ridicîndu-se puţin din pat, în timp ce Maria a sprijinit-o cu o mînă : «Nu vreau să pleci la Cîmpeni în seara aceasta !►>, aşa a spus Ana, dar mai mult s-a adresat Colonelului Arghir care ar fi avut mai multă autoritate să-i oprească. Şi cînd Ana a auzit paşii lor pe culoar a strigat, dar nu prea tare, atît doar s-o audă Scriban : «Nu pleca tocmai acum !» Nu s-a oprit, se însera şi voia să se întoarcă cît mai curînd. Şi atunci, cînd Ana a auzit motorul maşinii, a sărit din pat. Maria şi Elvira n-au putut-o opri să se ducă la fereastră, să se uite în curte. Şi ei toţi, care erau pe lîngă ea, n-au izbutit s-o oprească nici cînd a ieşit pe cerdac numai în cămaşa de noapte. S-a smuls din braţele lor şi a strigat cu atîta putere încît n-au crezut că ţipătul

acela a ţîşnit dintr-un piept omenesc : «Nu pleca tocmai acum !» De aceea ţi-am descris casa... vreau să-ţi imaginezi cum au răsunat pereţii tuturor camerelor, cum a alergat glasul ei prin fiecare odaie şi s-a lovit de lucrurile de acolo, de lucrurile Teodorei, mama ei, moartă cu mult timp în urmă... strigătul ei ne-a înlemnit ; era în cămaşa de noapte albă, sprijinită cu mîinile de scîn- durile nevopsite ale prispei, cu fruntea printre florile roşii de muşcate, cu pieptul încă tremurînd, obosit de sunetul acela care îi cutremurase întreaga fiinţă...

Se spune că ţipătul ei a ajuns pînă la răscruce, la cei de la cîrciumă, şi Maftei ar fi ridicat o mînă şi ar fi spus : «Ia tăceţi, bă ! Parcă strigă cineva», iar altul ar fi zis : «Şi eu am auzit. Era aşa, cum ar fi cerut ajutor», şi toţi de la mese au rămas un timp tăcuţi, nemişcaţi, şi dacă acel glas nu s-a mai repetat, fiecare şi-a văzut mai departe de ţuica lui.

Catinca şi Scriban s-au întors la miezul nopţii împreună cu doctorul Struţeanu. Ana era în pat, liniştită, cu febră mare, îmbujorată, cu braţele întinse pe plapuma galbenă, împăcată cu gîndul ei, cu acel gînd împotriva căruia luptase pînă la disperare, pe care nimeni nu l-a bănuit şi nu l-a aflat decît mai tîrziu, adică în iarna ce a urmat, cînd Scriban n-a mai spus nimic privitor la nuntă şi n-a mai venit în casa lor, dînd să se înţeleagă că nu se mai căsătoreşte cu Ana. După un an, a anunţat că se însoară cu Catinca. Atunci, doar atunci au înţeles toţi de ce a strigat Ana în seara aceea, de ce a ieşit în cerdac doar în cămaşă de noapte, de ce pieptul ei a tremurat printre florile de muşcate, doar atunci i-am înţeles presimţirea.

La nunta Catincăi cu Scriban au fost surorile Maria şi Elvira. A venit şi Andrei, tatăl tău. A lipsit George. Colonelul Arghir s-a dus doar la biserică, apoi a plecat la Ţintea. Nu se simţea prea bine, în ultimul timp fusese mereu bolnav. Ana a rămas la Ţintea doar cu Tănase, toţi slujitorii fuseseră luaţi la Cîmpeni. Cînd bătrînul s-a întors şi a urcat gîfîind cele patru trepte de lemn, a gă- sit-o în cerdac. Citea o carte. S-a apropiat de ea. Ana a ridicat privirea şi a spus doar atît : «Ai venit aşa de repede ?» «Da. Vreau să-mi pregăteşti patul. Nu mi-e bine. Spune-i lui Tănase să facă focul şi să pună apă caldă într-o sticlă, pentru picioare.»

Din seara aceea bătrînul nu s-a mai însănătoşit, chiar dacă uneori s-a mai dat jos din pat. Catinca şi Scriban s-au mutat la Bucureşti. Maria şi Elvira locuiau la ei. Aveau o casă mare la Şosea, pe Bulevardul Jianu. Ana a rămas cu bătrînul ei tată. Catinca administra averea şi banii, le trimitea lunar o sumă fixă, de multe ori le dădea şi Andrei, din leafa lui, ceea ce mă face să cred că cei doi nu o duceau prea strălucit din ce primeau de la Catinca. Vara, vă duceaţi şi voi la ţară. După un timp, Maria s-a căsătorit cu doctorul Albert, iar Elvira cu Răşcanu. I-am cunoscut în casa lui Scriban care devenise un om bogat, cu multe relaţii şi cunoştinţe. Cred... cred că a trebuit jertfită Ana, numai după aceea s-au căsătorit celelalte fete, aşa cum se întîmplă întotdeauna, cineva trebuie să plătească pentru bucuria şi fericirea celor din jur.

M-am mutat la Bucureşti. Eram acum avocatul lor, adică al lui Scriban şi al Catincăi, dar nu numai pentru asta, continuam s-o iubesc... Vezi, ce nebun eram ! Ce absurd ! O vedeam bogată, fericită, alături de acel bărbat pe care şi-1 dorise atît de

mult încît i-1 furase Anei, şi totuşi nu puteam să trăiesc decît în preajma ei... Ea simţea că o iubesc, niciodată nu mi-a dat să înţeleg că ştie. Se purta frumos, avea încredere în mine, dar nimic altceva, nici cel puţin un gest din care să-mi dau seama... Avea uneori mici atenţii. De Crăciun, la pomul de iarnă, primeam un pachet în care găseam ceea ce îmi doream. Cîteodată rămînea cu mine în birou, vorbeam despre afaceri, îmi cerea amănunte din procedura civilă şi comercială, stătea picior peste picior, într-o atitudine leneşă, se lăsa privită fără s-o stinghereasc ochii mei avizi. Cînd îşi lua rămas bun îmi întindea mîna pe care o uita mai mult timp în palma mea. O sărutam pe degete, pe braţ, dar imediat pleca, fără să pot citi ceva în ochii ei reci.

La ţară, la Ţintea, au rămas doar ei trei : Arghir, Ana şi Tănase, bătrînul cocoşat, chiar dacă primea salariul la două luni. într-o toamnă, m-am dus la Ţintea. Aveam ceva treburi cu societăţile petrolifere. Bătrînul stătea în cerdac, slăbise mult, era bolnav. Cînd m-a văzut intrînd pe poteca din grădina cu flori, urcînd treptele de lemn ale prispei, a vrut să-mi iasă în întîmpinare. Era bucuros că-i aduc veşti de la Bucureşti. Imediat a apărut şi Ana. Se schimbase mult, parcă se ofilise. A stat puţin cu noi, apoi s-a dus în casă să-mi aducă o dulceaţă. Bătrînul mi-a făcut semn să mă aşez pe scaun lîngă el.

„Nu mă simt bine, Trifon. Nu ştiu dacă mai ies din iarna asta... Dacă aş putea să uit, adică... Voiam să-ţi spun... ai fost atunci aici şi ai văzut totul şi ai auzit strigătul Anei... Strigătul acela a fost începutul ! Să ştii de la mine ! şi îşi îndreptă ochii spre grădina de flori care nu mai era îngrijită ca înainte, spre trandafirii năpădiţi de buruieni, spre

caprifoiul urcat prea mult pe bolta viţei-de-vie, spre gutuiul cu crengile uscate. Atunci, Catinca a luat ceea ce nu era al ei. Ea a fost prima care a rupt familia... Nu ! Primul a fost George care a plecat cu politica lui. Singura de care mă tem este Catinca. De Ana mi-e milă, e cea mai bună, cea mai dreaptă şi cinstită. Ea va pieri... N-am înţeles şi chiar dacă aş fi priceput «nu-l» puteam opri ! Să nu-i spui Anei ce-am vorbit şi să mai treci pe aici. Ştiu că eşti un om de treabă şi cu suflet..."

Ana reapăru în cerdac, mergea cu paşi înceţi, cu privirile în jos, ţinea pe tavă o farfurioară cu dulceaţă şi un pahar cu apă. Mi-a zîmbit în felul ei, ca nimeni alta, mi-am amintit de Catinca, de ochii ei reci şi duri. Din cele spuse de Ana am înţeles că nu era supărată pe nimeni, îi iertase pe toţi, era fericită că a rămas la ţară, lîngă bătrînul ei tată. S-a aşezat pe un scaun în apropierea lui şi în seara de toamnă, cu cerul incendiat de soarele ce coborîse spre asfinţit, cu ţipetele păsărilor care se îndreptau spre cuiburi, cu vocea lui Tănase care se auzea în curtea din spatele casei, în acea seară de neuitat am văzut mîna Anei cum ia palma bătrînului şi începe să i-o mîngîie în timp ce eu le povesteam despre cei de la Bucureşti. îi mîngîia mîna uscată — cu vene proeminente, cu degete subţiri, lungi, cu încheieturile puţin umflate —, cu atîta duioşie încît gestul ei... m-am oprit, n-am mai putut vorbi, adică uitasem ce spuneam şi deodată am auzit-o zicînd :

„La iarnă plecăm şi noi la ei. Aici o ducem rău cu căldura. Tata ar vrea să fie încălzită toată casa. Ia spune-mi ? Catinca a născut un copil ?“

„Da. Un băieţel."

„Şi cum l-au botezat?" mă întrebă bătrînul.

„Ion."

„I-au pus numele meu ?“

„De ce vă miraţi ?“

„Nu... am zis doar aşa. Andrei i-a botezat pe băieţii lui Alexandru şi Iustin. îmi pare bine că cel puţin copilul Catincăi poartă numele meu. Spune-i să vină aici, la aer, toamna sînt fructe multe. Azi vor sosi băieţii lui Andrei. Ei sînt singura noastră bucurie. Auzi ! Parcă strigă cineva la drum. Trimite-1 pe Tănase la poartă. Andrei vine întotdeauna cu multe bagaje.

Aţi sosit seara. Andrei găsise la gară o maşină, era plină cu pachete. A doua zi m-am sculat de dimineaţă. Aveam procură să vînd un colţ din «răspîntia Colonelului», depozitul de lemne cu tot ce se găsea acolo. La prînz, cînd m-am reîntors să-i las bătrînului o parte din bani, l-am văzut într-un cărucior. Fetele de la Bucureşti nu ştiau că paralizase, n-a vrut să le spună, poate dintr-un sentiment de demnitate, sau... oricum, cei de acolo deveniseră pentru el nişte străini şi asta mi s-a părut lucrul cel mai important. Tu şi Alex, îl plimbaţi prin grădină, prin iarba necosită. Căruciorul înainta cu greutate, voi împingeaţi, rîdeaţi şi ţipaţi aşa cum făceau oamenii la sonde : «hei, rupppp !>► Bătrînul căuta să în- vîrtă roţile mari ale căruţului şi rîdea cu voi. îl văd... înaintaţi toţi trei prin iarba înaltă, în timp ce Ana vă urmărea de pe cerdac şi striga la voi să nu-1 răsturnaţi."

Rămîne nemişcat, cu privirea în gol, apoi închide pleoapele, parcă ar încerca să-şi adune puterile pentru a se întoarce din locurile acelea. O venă îi pulsează puternic pe frunte, singurul semn

că mai trăieşte. Iustin îl priveşte îndelung, are senzaţia că simte sub degete vibraţia venei. Deschide ochii.

„De ce zîmbeşti ?“

„Mă uitam la dumneata. îmi face plăcere că sîntem împreună, că stăm pe o bancă în Parcul Ioanid. Crezi că voi ajunge vreodată să-ţi semăn ? Să fiu şi eu... un, om respectabil, corect îmbrăcat ?“

„Te îndoieşti ? ! La vîrsta mea vei fi la fel. Te asigur !“

„Poate. Acum însă... Dacă rămîi un minut, două, cu ochii închişi, eşti refăcut. Nu-i aşa ?“ spune Iustin vrînd să schimbe subiectul.

„Da. Parcă aş fi dormit ore întregi."

„Eu cînd închid ochii îi văd, îi aud... Uneori simt nevoia să vorbesc fără încetare. E un fel de a mă odihni prin vorbe puse cap la cap, fără şir... Parcă aş fi tot atît de bătrîn ca ei şi aş trăi în urmă cu cincizeci de ani şi am ochii lor, pielea lor, parfumul lor în toamna aceea încărcată de miresmele grele ale florilor... în loc să scap de ei, îi caut, fiecare obstacol mă epuizează şi în acelaşi timp mă regenerează. Nu am barca mea şi nici vîsle, mîinile îmi sînt goale şi totuşi trebuie să ies din cercurile de pe masa căpitanului..."

„N-am priceput nimic ? !“ şi bătrînul ridică din umeri şi se uită lung la el.

„Mai rid şi eu, unchiule Trifon ! Un joc ! Spune-mi, ai văzut cum zboară un liliac ?“

„Da."

„Cum ?“

„Ca orice pasăre..."

„Are un zbor în zig-zag : se îndreaptă într-o

direcţie, se opreşte, o apucă la dreapta, la stînga şi din nou înainte. E orb. Strigă mereu. A ieşit din întuneric. Nu-1 auzim dar el ţipă şi primeşte ecoul în radarul ascuns în spatele urechii şi astfel se ghidează în zbor, ajunge acolo unde doreşte. Drumul lui este însă foarte greu, are mereu obstacole pe care numai el le aude văzînd, sau le vede auzind. Nu zboară drept, aşa e făcut, să se chinuiască într-un zbor inutil sau numai noi credem că se chinuieşte sau că zborul este inutil. Imaginează-ţi însă un liliac cu zbor în linie dreaptă, poate nici n-ar mai fi liliac, dar ce frumos ar arăta şi poate nici n-ar mai dormi în peşteri, ar fi primul liliac care ar înceta să mai fie liliac. Sînt sigur că ar muri, sau ar modifica specia... dar ceilalţi nu l-ar uita. Numai pentru asta şi merită să zbori drept, unchiule Trifon ! Să ajungi la marginea pădurii într-o plutire fără ocolişuri,' fără ezitări, chiar dacă la capătul drumului cazi la pămînt din cauza efortului pe care nici unul din ai tăi nu l-a făcut vreodată ! Merită ! Zău că merită pentru clipele cînd vei coborî lîngă pădure şi îţi vei spune : «Am ajuns, chiar dacă sînt singur». Nu m-am gîndit să-ţi vorbesc despre zborul liliacului, aş fi putut să iau o piatră, să intru în ea, să-ţi povestesc ce se află înăuntru, să te privesc din piatră şi să-ţi spun cum arăţi de acolo. E un joc al meu, aşa cum dumneata te joci lustruind argintăria sau rîşnind cafea...“

„Eu mă odihnesc, tu însă nu. Cînd zici că eşti liliac eşti liliac...*[1]

„E adevărat... Nu pot altfel, «asta mi-e firea». Ştii bancul cu scorpionul şi cu broasca ?“

„Nu.“

„Un scorpion roagă o broască să-1 treacă un rîu. Broasca se teme. «Dacă ajungi în mijlocul rîului şi

acolo îmi vîri acul veninos ?» zice ea. «Atunci mor şi eu !» îi răspunde logic scorpionul. în cele din urmă o convinge. Se urcă în spatele ei şi broasca începe să înoate. în mijlocul rîului, scorpionul scoate acul şi harş o înţeapă. Broscuţa se întoarce spre el şi înainte să moară îi spune : «Am crezut că te ţii de cuvînt. Acum vei muri şi tu». Scorpionul îi răspunde : «Da. Ştiu ! Ce să fac ? Asta mi-e firea». Aşa sînt şi eu. Asta mi-e firea, unchiule Trifon. Orice joc te costă, mai ales cînd n-ai izbutit niciodată să ajungi la marginea pădurii...“

„Hai ! Stai puţin cu ochii închişi. Odihneşte-te !“

«...l-am căutat pe Alex dar n-am strigat, Bobo era bolnav şi trebuia să fie linişte iar Alex se juca în cerdac cu Ţiganu. M-am aşezat pe banca cu perne moi şi am văzut ..de acolo burta albă a cîinelui şi mîna lui Alex care se juca prin blana lui. Am întors capul şi am mirosit floarea de muşcată aşezată pe marginea unei poliţe, apoi am plecat ; m-am strecurat pe lîngă bancă, am trecut cu degetele prin florile ce înconjurau cerdacul şi degetele au început să miroasă a muşcată, apoi Alex a zis : «hai să mergem la Bobo», iar eu i-am răspuns : «hai», dar m-am dus pe prispă pînă la capăt, acolo unde era dulapul nostru cu jucării şi mîncarea pentru soldaţi, am luat nuiaua cu frunză la vîrf, şi, înainte de a închide uşa dulapului care avea geamul spart, m-am vîrît în ultimul raft şi am stat acolo ca o carte. Vedeam prispa pînă la colţul casei, ferestrele camerelor, şi am zis : «alea sînt geamurile lui Bobo». De acolo zăream florile în ghi- vecele aşezate pe marginea cerdacului şi streaşină şi o rîndunică ce a ieşit din cuibul ei ; toate le vedeam puţin aplecate şi parcă erau mai frumoase. Am

ieşit, mi-am luat nuiaua şi am trecut pe lîngă Alex care se juca pe sub masă cu cîinele, şi i-am spus : «intră şi tu în dulapul cu jucării, stai acolo ca, o carte şi uită-te la cuiburile de rîndunele, să vezi ce vezi», şi el mi-a spus : «bine, mă duc să văd ce văd, dar mai întîi hai la Bobo că ne aşteaptă şi e bolnav», şi eu i-am spus : «hai». Dar am coborît scara ce ducea în grădină ; aveam nuiaua în mînă, m-am aşezat pe ultima treaptă şi am trecut palma peste lemnul negru şi zbîrcit ca obrazul lui Bobo, apoi am ridicat nuiaua şi am văzut cît de elastică şi lungă era, frunza din vîrf ajunsese pînă la muşcatele de pe cerdac, apoi, am lăsat nuiaua pe poteca ce trecea prin grădina cu flori, lîngă o tufă înaltă de liliac, şi atunci, am zărit un şir de furnici şi Alex a strigat : «hai la Bobo ! ce faci acolo ? !» iar eu i-am răspuns : «merg imediat, dar să văd ce-s cu furnicile astea şi încotro se duc». M-am aplecat să le urmăresc, purtau ceva nevăzut, sau se duceau undeva să aducă ceva, am mers în patru labe pe lîngă ele pînă am ajuns în dreptul uşii de la pivniţă. M-am ridicat în picioare, mi-am şters genunchii de praf şi m-am dus la butoiul cu apă de ploaie de sub burlan, am luat nuiaua şi am început să lovesc cu ea în apă şi stropii săreau într-o parte şi alta, dar am văzut ferestrele lui Bobo şi pentru că ştiam că e bolnav şi nu trebuia să fac zgomot, am aruncat nuiaua în tufa de liliac şi i-am zis lui Alex : hai ! şi am urcat scara de lemn şi m-am oprit pe prispă, Alex a ieşit de sub masă unde se jucase cu cîinele ăla negru.

...am intrat pe culoarul întunecat, prima uşă la dreapta, acolo era camera lui Bobo. Alex a apăsat pe clanţă, am pus şi eu mîna, semăna cu o cutie de cremă pentru pantofi prinsă de lemnul uşii ; avea

un mîner subţire, caraghios de subţire, din fier rotund, dar Alex mi-a dat mîna jos şi a apăsat numai el şi uşa s-a deschis. înăuntru era noapte, perdelele erau trase, patul era în stînga, dar mai întîi era o noptieră. Bobo stătea cu capul ridicat pe două perne, ne-am aşezat amîndoi lîngă el. Bobo se uita la noi şi vedeam din ochii lui că se bucură că am venit. Alex a zis ceva, pentru că trebuia să zică ceva, el era mai mare : «mătuşa Ana e în bucătărie iar Tănase prin curte». Bobo a dat din cap şi a lăsat pleoapele în jos, parcă ar fi zis : «bine», apoi a ridicat mîna spre piept, a tuşit încet. Alex s-a sculat de pe pat şi 6-a dus la fereastră, a stat acolo puţin, s-a uitat la lampa cu ciucuri de sticlă, a trecut cu mîna prin ei şi ei au făcut clinc-clinc de cîteva ori, apoi s-a aşezat pe scaun şi a început să privească armele din vitrină, armele care fuseseră aduse din biroul lui Bobo, să le vadă acolo, lîngă el. In clipa aceea Bobo s-a uitat în ochii mei şi mi-a venit să plîng. Avea părul alb, răvăşit pe pernă, obrazul supt, pielea de pe faţă semăna cu lemnul vechi al scării de la cerdac. Am simţit că trebuie să fac ceva, să spun ceva, aşa cum spusese Alex, dar n-aveam ce ; m-am ridicat puţin de pe pat, apoi m-am aşezat din nou, dar mai aproape de Bobo, de mîna lui şi el a întins mîna spre mine. Era rece. Am vrut din nou să plîng. Mă uitam la degetele subţiri ca nuiaua mea şi atunci am simţit în nări mirosul florilor de muşcată. Apoi Bobo a zis cu glas încet : «cheam-o pe Ana», iar Alex a zis : «mă duc eu să-i spun», şi am rămas singur cu el, şi cu palma lui. Am stat aşa, amîndoi, fără să, ne privim în ochi, pînă cînd m-am trezit că-i mîngîi degetele, apoi am

auzit paşii mă- tuşii Ana şi ai lui Alex, şi mi-a părut rău pentru că tocmai începuse să bată pendula din perete şi eu aflam că tavanul nu era atît de înalt, şi pe el erau stinghii de lemn, prinse una lîngă alta, iar în colţ se afla un dulap cu o oglindă mare şi lîngă el două fotolii şi vitrina cu arme ; le ştiam fără să mă uit la ele şi asta îmi plăcea, le vedeam în jurul nostru fără să le privesc, şi parcă pendula cînta pentru noi amîndoi...

Ana a intrat în cameră cu o lampă în mînă, avea un glob ce răspîndea o lumină rotundă. Alex venea în urma ei, a închis clanţa aia urîtă. Ana a aşezat lampa pe măsuţa dintre cele două fotolii, acum era mai multă lumină în camera cu perdele trase. Ana s-a apropiat de pat.

«Du-te pînă la notar, a zis Bobo cu glas stins şi din nou am simţit în nări mirosul florilor de muşcată de pe cerdac. Du-te la Anatol şi cheamă-l aici. Ălora de sub streaşină spune-le că sînt bine, sănătos... dar să nu afle că te duci la Anatol».

Şi eu am înţeles că «cei de sub streaşină» sînt cei de la circiumă, oamenii care stăteau acolo şi uneori ne spuneau poveşti sau ne făceau scamatorii cu rotogoale de pîine care dispăreau de sub căciulă, dar am mai înţeles că se va petrece un lucru important care nu trebuie să se audă în sat.

„Merg şi eu cu tine !“ a zis Alex şi a sărit de pe scaun, gata de plecare.

Mătuşa Ana nu i-a răspuns, a dus mîna la obraz şi a clătinat capul într-o parte şi alta şi părul ei parcă a sunat ca ciucurii de sticlă ai lămpii.

„îl trimit pe Tănase“, a zis ea după un timp, cu un glas mai stins ca al lui Bobo, care se unduise la

fel ca nuiaua mea şi parcă se frînse la capăt, acolo unde era frunza, singura ei frunză.

„Nu ! Eu pe tine te rog“ şi Bobo a dat din cap în semn *că* doreşte să se ducă ea, şi mătuşa Ana a ieşit încet din cameră urmată de Alex care a început să alerge pe culoar.

Am rămas lîngă el. Nu-mi era frică. După un timp şi-a tras palma din mîinile mele şi a întors capul pe pernă, aşa cum s-ar fi odihnit după o muncă istovitoare. Voiam să fac ceva pentru el, să ştie că sînt acolo, că n-am plecat, parcă pe mine căzuse toată răspunderea. După un timp m-a întrebat :

„Au ajuns jos ?“

M-am dus repede la fereastră bucuros că pot să-i fiu de folos. I-am văzut pe amîndoi trecînd prin faţa cîr- ciumii.

„Da“, am zis eu şi m-am sprijinit de măsuţa pe care era lampa cu ciucuri de sticlă.

‚Nu i-a oprit nimeni ?“

„Nu.“

„Cheamă-1 pe Tănase !“ şi Bobo a respirat adine şi a oftat ca după un efort, iar eu am ieşit din cameră.

Tănase nu era în odaia lui, nici în hambar, nici în magazie, nici în curtea de păsări şi nici în şopron. Nu l-am strigat pentru că nu voiam să strig. L-am găsit pe banca din faţa porţii, rîdea şi vorbea cu cei de sub streaşină. Nu i-am spus nimic. L-am luat de mînă. El s-a uitat la mine cu ochii lui mici, şi-a tras cocoaşa, a coborît de pe bancă, şi-a băgat bărbia în piept şi ne-am îndreptat spre casă. Pe culoarul întunecos şi-a luat mîna din mîna mea, şi-a scos pălăria şi a ridicat capul. Am intrat amîndoi. Tănase s-a apropiat încet de pat. Bobo i-a

spus :

„Du-te, Tănase, la preotul Nestor şi spune-i să vină la mine să aranjăm o slujbă pentru tăiatul salcîmilor. Doar Pădurea Alba mi-a rămas... Aşa să le spui şi celor de sub streaşină... dacă te vor întreba."

Tănase a lăsat capul în jos, da, foarte jos, ca o plecăciune, poate în semn că a înţeles, apoi a mers pînă la uşă fără să se întoarcă, a apăsat pe clanţă şi a ieşit din cameră.

...am rămas cu Bobo, acum eram din nou singur cu el ; m-am aşezat pe pat, simţeam că mai trebuie să fac ceva, dar Bobo cred că obosise atît de mult îneît s-a uitat o vreme în ochii mei fără să-mi spună nimic şi mie mi-a venit iar să plîng. Ştiam că sîntem numai noi doi şi cîi- nele de afară, Ţiganu, care începuse să latre prin curte. Bobo a ridicat puţin mîna şi eu am înţeles că nu poate să vorbească, dar vrea ceva. M-am uitat în direcţia în care arătau degetele lui şi am priceput că acel ceva era în vitrina cu arme şi am fost fericit că voi deschide uşa de sticlă şi voi pune mîna pe ele. «Asta ?>♦ am zis eu, şi Bobo a închis pleoapele şi eu am înţeles că vrea sabia, „Asta ?“ şi eu am înţeles că vrea decoraţia. Le-am luat
pe amîndouă şi, după ce am pus mîna pe pistolul cu prăsele de os şi pe arma de vînătoare, am închis uşa vitrinei şi i le-am adus. Am aşezat sabia pe pat, lîngă el. Am pus degetul pe ciucurii din fire de aur şi pe minerul cu apărătoare, apoi am deschis cutia şi am văzut din nou decoraţia rotundă, cu panglică lată, colorată şi pentru că nu avea loc lingă noi am pus-o pe noptieră, dar mi-am dat seama că nu-i place acolo şi atunci am aşezat-o pe pat, lîngă sabie. Parcă ne jucam amîndoi şi pluşul din cutia

decoraţiei era atît de roşu încît am pus palma pe el şi pluşul s-a lăsat în jos şi s-a pitit.

...atunci, am ridicat ochii spre Bobo, faţa lui era CL lemnul scării de la cerdac, dar parcă mai închisă la culoare şi iar am simţit mirosul florilor de muşcată. Privea în jos, spre decoraţie. Fruntea i se netezise şi obrajii erau aşa de întinşi încît parcă erau mîngîiaţi de cineva, şi ridurile erau mai puţine, iar sprîncenele se arcuiseră pe lîngă ochii pe care nu-i mai zăream cu toate că se uita la mine... poate nici eu nu mai vedeam bine cu toate că nu plîngeam. Am simţit că trebuie să plec, adică el mi-ar fi spus să plec, el mi-ar fi spus prin cîinele care lătra fără contenire în curte, el, Bobo, mi-ar fi zis : «Du-te şi vezi cine a venit, cine-i afară !>* dar nu puteam să-l las singur, acolo, singur, pentru că eram numai noi doi, singuri, adică mai era şi cîinele care lătra acum şi mai tare, de parcă ar fi venit într-adevăr cineva, chiar mi s-a părut că a venit cineva, că merge pe prispă, şi atunci am înţeles că trebuie să plec, să mă duc afară să văd cine-i, şi să-1 las de data asta singur, pentru că aşa voia, şi chiar m-am ridicat de pe pat, am făcut cîţiva paşi, am apăsat clanţa neagră şi urîtă, am lăsat uşa deschisă în urma mea, am trecut pe culoarul întunecat şi am ieşit în cerdac.

...acolo venise noaptea, prin ferestrele lui Bobo se vedea lumină de la lampa cu glob rotund, lumina se întindea pe scara de lemn care semăna cu mîna lui şi mi-a fost frică. Acolo era şi cîinele care lătra spre mine, cu toate că dacă ar fi fost cineva străin ar fi trebuit să latre spre el, spre cel care ar fi venit dinspre drum, dar după aceea am înţeles că nu

lătra spre mine, ci spre fereastra lui Bobo, parcă de acolo ar fi venit cineva, sau ar fi plecat cineva, sau... apoi cîinele a urcat treptele de lemn şi a început să latre şi mai tare şi cînd eu am ţipat la el : «Ţiganule ! Taci odată !» el nu s-a uitat la mine, a lătrat mai departe, şi eu nu ştiam ce să fac. Cîinele lătra şi se trăgea speriat spre locul unde se jucase cu Alex, sub masă, şi eu am ţipat din nou la el, am ţipat poate şi de teamă, am ţipat de mai multe ori, apoi am auzit glasul mătuşii Ana şi chiar am văzut-o intrînd în casă cu un domn, iar Alex era în urma lor cu o servietă mare în mînă. Mătuşa Ana şi domnul acela s-au dus în camera lui Bobo. Alex a venit lîngă mine pe cerdac şi cîinele a încetat să mai latre, dar tot mîrîia şi se trăgea sub masă şi scîncea de parcă l-ar fi lovit cineva, iar Alex a zis : «Ce are cîinele ăsta ?» Apoi a fost linişte şi Alex s-a aşezat pe un scaun şi a început să-şi legene picioarele, iar eu am zis : «Nu ştiu.» Doar greieri se auzeau şi am vrut să mă duc în casă, la Bobo, dar am mai rămas acolo şi am mirosit florile de muşcată. Apoi am auzit un strigăt şi prin dreptul luminii din fereastră a trecut repede cineva şi pentru o clipă a fost întuneric şi uşa s-a deschis şi mătuşa Ana a vrut să plece undeva, poate la bucătărie, dar n-a mai avut putere şi s-a rezemat de perete. Nu-i vedeam faţa pentru că era întuneric, dar am auzit-o spunînd : «A făcut-o dinadins, să rămînă singur în ultimul ceas...

...mătuşa Ana zicea că noi nu trebuie să vedem nimic, şi chiar a răsucit cheia în broască, şi ne-a spus să fim cuminţi, şi numai cînd au plecat toţi din casă l-am auzit pe Tănase cum tuşeşte supărat că el nu s-a dus cu ceilalţi, apoi a deschis uşa şi ne-a

zis : «Ieşiţi la joacă».

...n-am intrat în camera lui Bobo, am fugit la poartă crezînd că-1 mai vedem. Erau numai cei de la circiumă, unii mai rămăseseră cu pălăriile în mînă, alţii se aşezaseră la mese şi scuipau în praf. Mafteiuţă, cînd ne-a zărit, ne-a făcut semn şi noi am sărit gărduleţul şi el a zis : «Să vă arăt o scamatorie ?» Noi n-am spus nimic. Ne-am aşezat fiecare pe un scaun, întorceam însă mereu capul spre cei care plecaseră cu Bobo, atunci el a zis : «Sînteţi atenţi, sau o lăsăm baltă ?» Ne-am sprijinit bărbiile în pumn şi ne-am uitat la el cum rupea bucăţele din miezul de pîine şi le rotunjea în palme făcîndu-le cocoloaşe mici, apoi le punea pe masa de lemn. După ce a terminat, a dus ţoiul la gură, a mai scuipat o dată peste gărduleţ, şi-a scos pălăria şi a aşezat-o pe primul cocoloş de pîine. Era o pălărie neagră, prăfuită, urîtă ca şi clanţa de la uşa lui Bobo. S-a uitat pe rînd la noi, a ridicat braţele în sus şi ne-a arătat degetele să vedem că nu are nimic ascuns, a lovit cu pumnul în masă şi ţoiul a sărit de-o palmă. Apoi a întins mîna şi a ridicat încet pălăria. Cocoloşul de pîine dispăruse ca prin minune. A început să rîdă spre noi bucurîndu-se că i-a reuşit scamatoria. După aceea a aşezat pălăria pe alt cocoloş de pîine, a bătut din nou cu pumnul în masă şi cînd a ridicat pălăria nu mai era nimic. Aşa a făcut pînă cînd pe masă n-a mai rămas nici un cocoloş.

„Asta-i ! Cam asta-i tot ! Acum e, acum nu e!“ a zis el.

„încerc şi eu“, a sărit Alex.

„Nu. Fiecare la rîndul lui“, şi Mafteiuţă şi-a luat pălăria, a aşezat-o pe cap, a împins-o spre ceafă, s-a ridicat de la masă şi a plecat.

,,Te-ai odihnit ?"

„Da. Am închis puţin ochii... Să mergem, unchiule Trifon. E tîrziu. Să nu uit ! Dacă mai vine cineva de la miliţie şi te întreabă despre mine, să le spui...“

„Lasă, băiatule ! Ştiu eu ce să le spun ! Am experienţa anilor trecuţi cînd mă trezeau noaptea şi îmi făceau percheziţie. Credeau că am aur ! Au căutat şi în aragaz. Atunci un singur denunţ era suficient să nu mai dormi acasă. Acum nu mi-e teamă ! îi trimit la plimbare, să caute «autorul» în altă parte... cu un timbru francat pe fund ! Să trecem prin Grădina Icoanei, ieşim mai repede în bulevard..."

7

J I CĂLDUROASA DE PRIMAVARA.

Merge agale pe stradă cu mîinile în buzunare, se uită la păsările împăiate şi acoperite cu praf din vitrina magazinului Polar : *Produse vînătoreşti de sezon.* Priveşte desenele stîngace care vor să sugereze Delta. Pleacă mai departe, vrea să piardă timpul. Se uită la ceas : «trei şi jumătate». Ajunge la stopul din Piaţa Romană, traversează strada şi

se întoarce pe Bulevardul Magheru. îşi vede silueta reflectată în geamul agenţiei de voiaj Allta- lia, «ar trebui să-mi cumpăr o cămaşă cu mîneci scurte, cu asta mi-e cald». Trei şi patruzeci. Grăbeşte pasul. Se opreşte în dreptul unei clădiri. Uşa e mereu deschisă de salariaţii care au terminat programul de lucru. «El coboară pe scara şefilor», face cîţiva paşi înapoi şi rămîne deoparte, să poată observa ambele ieşiri. «Trei şi cincizeci». îl vede. Strînge mîna portarului, coboară treptele. Rămîne singur. «Ce mult s-a îngrăşat ! Aşteaptă maşina». Se apropie de el mergînd încet, cu aerul celui care întîlneşte întîmplător un cunoscut.

,,Vă salut, tovarăşe Anghel !"

„Aaa ! Ce faci, Iustine ! De ce mă iei cu «tovarăşe» ? !“ „Tot aici lucrezi ? Casă mare ! N-am ce zice !“ şi ridică ochii spre clădirea impunătoare din faţa lor.

„Da. Tot aici... Nu te-am văzut de cîţiva ani. Ai rămas la electricitate sau... Am auzit că ai avut ceva încurcături ?“

„Acum sînt la o întreprindere de mase plastice” şi Iustin zîmbeşte mulţumit.

„Aha ! Foarte bine ! Cum o duci acolo ?“

„Muncă de răspundere ! Cîştig bine...”

„Cu pregătirea ta... Uite ! Mi-a sosit maşina ! Ai vreun program, Arghire ? Nu vrei să mai stăm de vorbă ?“

„Cu plăcere...” «pînă acum merge bine, dacă nu mă apropiam de el se făcea că nu mă vede».

Un Mercedes elegant se opreşte la marginea trotuarului. Portierele se deschid şi se închid cu sunet sec, maşina porneşte cu viteză. «Ar fi trebuit să se aşeze alături de mine. Nu ştie sau obişnuinţa e mai puternică ? în fond, de ce stă în faţă ? înainte

patronul stătea în spate, acum, directorul stă alături de şofer. Omul muncii ! Sîntem doar egali ! Aha ! Ne vede lumea !» Se trage în colţ, lîngă geam, să-1 poată privi mai bine. Anghel schimbă cîteva cuvinte cu şoferul, apoi tace. Parcă a uitat de Iustin. Nici el nu se străduieşte să găsească vreun subiect de conversaţie, cu cîţiva ani înainte se simţea dator să fie amabil, să înlăture tăcerile penibile cînd călătoreau împreună cu trenul spre şantier, acum însă... Se uită la ceafa lui groasă şi năduşită, din cînd în cînd apare o batistă albă pe care şi-o trecee de-a lungul gîtului. «Atunci era mai slab, nu simţeam că e director. Ii vorbeam despre pictură, el îmi desena schema unei turbine, poate de aceea ne-am împrietenit şi am crezut...»

„Am uitat să-ţi spun, şi Anghel vrea să se întoarcă spre el, ceafa groasă îl împiedică să rotească gîtul, ochii lor nu se întîlnesc. Eu mă duc la Snagov. Maşina se întoarce. Vrei să faci o plimbare ?“

„Da, sigur..." răspunde puţin surprins Iustin.

„Rămîn acolo pînă duminică seara. Soţia şi copiii sînt plecaţi la munte. Vreau să mă odihnesc puţin..."

„La vila ministerului ?“

„Nu. Au luat-o... în altă parte."

«nu acum ! nu-1 am în faţă ! nu-i văd ochii ! ar putea să nu se întoarcă spre mine şi eu să vorbesc singur ca un prost, chiar să nu-mi răspundă şi cînd vom ajunge acolo să nu-mi întindă mîna şi să-mi dea paşaportul... mai aşteaptă !...»

„Anul ăsta căldurile au venit prea devreme şi pînă la concediu..."

„Da. E destul de cald. Pomii sînt încă înfloriţi."

„Hm ? ! Nici n-am observat ! şi se uită mai atent

pe cîmp căutînd cu privirea livezile de pruni şi caişi. Ai mai întîlnit pe cineva de la şantier ?“

„De la şantier ? repetă Iustin, parcă ar fi avut nevoie de puţin răgaz pentru a-şi aminti. Doar pe Simion, mă duc uneori pe la el..."

„Aţi rămas prieteni ?“

„Da.[11]

„Doar voi doi aţi avut curajul să vorbiţi atunci cînd au vrut să mă destituie !“ şi Anghel izbuteşte să se întoarcă spre el, rîde satisfăcut, puternic, zgomotos.

li vede pentru prima oară ochii mici înghesuiţi în obrajii rotunji... «acum ar trebui, nu ! chiar dacă şi-a amintit, chiar dacă e vesel ! vreau să-1 am în faţă, să stau cu el la o masă şi să mă uit atent în ochii lui şi el să nu poată întoarce privirea aşa cum a făcut acum...»

„E bine să ieşi cîteva ore din oraş, să vezi cîmpul înverzit'[1], încearcă Iustin să schimbe discuţia.

„Da. jŞi mie îmi place. E foarte cald ! Cred că va ploua[11], şi îşi şterge din nou sudoarea de pe ceafă.

Maşina coteşte pe un drum îngust. Trece prin satul Snagov, aşezat pe marginea lacului şi se opreşte în faţa unei porţi înalte care este deschisă imediat de un portar ce îi salută cu mîna la şapcă. O vilă nu prea mare, cu acoperişul construit în cîteva planuri şi ferestrele orientate spre lac. Coborîră pe rînd. Priveşte cu interes : în stînga un teren de tenis, în dreapta o livadă cu cireşi înfloriţi, cîteva alei străjuite de gard viu şi iarba — de un verde deschis — care se întinde pînă la marginea lacului. Vila pare pustie, doar o barcă cu motor tulbură pentru o clipă liniştea. Anghel îi spune ceva şoferului.

„O să mai întîrzie puţin, îi explică Anghel. Trebuie să mănînce, şi arată spre şofer. Să intrăm[11].

Anghel merge înainte, Iustin îi simte din nou impoliteţea, nu-i dă nici o importanţă, încearcă să nu-şi piardă buna dispoziţie.

Un hol spaţios, un bazin cu peşti şi o fîntînă arteziană sub o scară interioară ce urcă într-o spirală largă spre camerele de la etaj. In stînga un salon cu fotolii, în dreapta o sufragerie care îşi deschide larg uşile spre o terasă imensă cu scaune şi mese din pai. Şi din nou iarba, lacul ondulat de o pală de vînt, pădurea de pe celălalt mal şi cerul senin.

Iese pe terasă. Anghel a rămas în hol, vorbeşte cu responsabilul vilei. Simte nevoie să alerge desculţ prin iarbă, să facă o baie în lac. Se aşază comod într-un fotoliu, pune picior peste picior, îşi lasă colţurile gurii în jos şi mimează în joacă o expresie de siguranţă şi putere. Nu departe de el, un copil rîde şi se joacă trăgînd de mînă pe cineva culcat la umbra unui pom. O femeie, încă tînără, se ridică treptat. Parcă se nasc amîndoi din iarba înaltă şi creşterea lor e înceată şi copilul continuă s-o cheme spre el, rîde fericit, aşa cum numai copiii ştiu să rîdă ridicînd femeia din neştiut pînă cînd ajung în dreptul lui. înaltă, pantaloni strînşi pe picior, bluza înnodată la talie îi lasă o porţiune de pîntec dezgolit, părui lung îi încadrează frumos ovalul feţei pe care pluteşte zîmbetul împrumutat de la bucuria copilului. Trec amîndoi pe lîngă el. Ar fi vrut să le spună .ceva, să rîdă împreună cu ei. Simte o poftă nebună de veselie. Aude glasul femeii. în primul moment n-a priceput ce-i spune cu toate că-i vede buzele mişcîndu-se.

„...venit acum ?“ aude el într-un tîrziu.

„Da. Acum am sosit“, răspunde Iustin.

„Vă întoarceţi la Bucureşti ? Aveţi o maşină ?“

„Am venit cu un prieten. Maşina va pleca în curînd la Bucureşti.“

„Aş vrea să-1 trimit pe băiatul meu. I-am promis că se va duce acasă. Cred că n-ar deranja ?“

„Sigur că nu."‘

Se întoarce pe terasă. O urmăreşte cu privirea, îi măsoară mersul elastic şi trupul proporţionat care saltă elegant la fiecare treaptă a scării, joc de linii care stîr- nesc imaginarul. Trăieşte o stare de pace şi împăcarea adusă printr-o minune de o necunoscută ce-i devenise fără explicaţie aliat într-o dispută ce n-a început încă. Razele soarelui îi încălzesc plăcut faţa. Va rămîne aici la noapte şi poate chiar a doua zi, cît timp vor rezista în acest trio constituit deja în gîndurile lui.

„Iţi place ?“ îl întreabă Anghel aşezîndu-se într-un fotoliu alăturat ; respiră greu, satisfăcut.

„Da, e foarte frumos", răspunde Iustin absent.

„Cred că apa e destul de caldă, şi Anghel îşi scoate haina şi o pune pe scaun, peste servietă. îmi pare rău că nu mi-am adus costumul de baie."

Nu-i răspunde. «Sînt sigur că în servietă are pijamaua şi prosopul, acolo le ţinea şi cînd venea în delegaţie la Bucureşti şi dormea la mine.»

„Eu am terminat, tovaiăşe director, spune şoferul. Pot să plec ?“

Anghel îi caută privirea.

„A fost cam scurtă plăcerea..." încearcă el să se scuze. „Mai rămîn, se adresează Iustin şoferului. Nu mă aştepta, rosteşte el cu glas ferm. Te-a rugat doamna să-i duci copilul", îi aminteşte el spre

surpriza lui Anghel care îl măsoară nedumerit.

„...dar aici nu poţi..." se bîlbîie stingherit Anghel.

„Nu-ţi face griji ! Aranjez eu !“ şi Iustin întoarce privirea spre lac, cu un aer calm, degajat.

„Du-1 pe copil la adresa pe care ţi-a dat-o doamna ’ se adresează Anghel şoferului. Fii atent ! Mîine la şapte seara !“

I-a simţit în glas nemulţumirea. Rupe un fir de iarbă şi începe să se joace cu el.

„Aici locuiesc doar cei cu munci de răspundere ?“ întreabă Iustin după un timp.

„Nu chiar... In fond şi tu eşti... după cîte am înţeles", şi cheamă ospătarul cu un gest scurt şi autoritar al braţului căutînd să evite orice discuţie.

Mesele au început să se ocupe de cei care au coborît din vilă. Din hol se aude o muzică ritmată.

„Cred că-1 cunoşti destul de bine pe responsabil, spune Iustin după ce ospătarul a plecat. Este de-al casei. Uite o sută de lei... şi legitimaţia !“

,,E prea mult o sută, aici e mai ieftin", şi aruncă ochii fără interes pe cartonaşul galben, mai mult să cîştige timp pînă va lua o hotărîre.

„Cum ? ! Muncitor la Secţia Nasturi ? ! E totuşi fotografia ta !“ şi ochii lui mici se strîng şi mai mult sub pleoapele cărnoase, vrînd să vadă dacă e adevărat ce scrie pe legitimaţie.

„Da. Ăsta sînt ! De ce te uiţi aşa ? ! în glas o urmă de glumă şi ironie. Nu te-am minţit. Ţi-am spus că am o muncă de răspundere. Crezi că un lucrător la secţia nasturi nu are muncă de răspundere ? ! Ţi-e greu să-i spui responsabilului să rezerve o cameră în această vilă pentru un

salariat de la Cooperativa de nasturi ? Nu-i nimic ! Aranjez eu !“

Ospătarul aşază pe masă farfuriile cu mîncare. Iustin se bucură de această amînare, tocmai acum, cînd Anghel poate aştepta să-i spună de ce a ajuns muncitor şi ce a înţeles el prin acel «aranjez eu». Mănîncă în tăcere. Anghel mestecă cu poftă, mai cere o friptură, bea mereu din paharul cu vin pe care şi-1 umple singur ; parcă a uitat de Iustin. La unul din balcoane apare tînăra femeie, apoi dispare în camera ei. Simte un aliat, sentiment nejustificat, nu-1 alungă, îi face plăcere să-1 ştie ascuns în el. La sfîrşitul mesei ospătarul face nota, Iustin spune doar atît : «separat». Anghel ridică mirat ochii lui mici. Nu insistă.

„Pari supărat" şi Anghel ia o scobitoare şi începe să şi-o treacă cu îndemînare printre dinţi.

„Din contra ! Mă simt bine... chiar foarte bine !“ „Cînd nu găseam cameră la hotel, dormeam la tine,, pe Olteniţei... îţi aminteşti ? Locuiai cu fratele tău. N-am uitat, Iustine ! Lasă ! Vorbesc eu cu responsabilul..." spune Anghel cu un aer conciliant.

„N-ai fi aflat niciodată... dacă ai deschis discuţia trebuie să-ţi spun. Mă culcam pe jos, pe o saltea în cameră 'cu fratele şi soţia lui. Tu singur în odaia mea... în patul meu !“

„N-am ştiut. Nu trebuia !“ şi Anghel aruncă scobitoarea, surprins de cele auzite.

„Ştii de ce ? Pentru că eu eram un simplu salariat la serviciul transporturi care voia să-l perie pe director. Mai ales că ştia ce origine am şi faptul că tata fusese arestat politic."

„Nu-i adevărat ! Nu mi-ai cerut nici o favoare !

Ne-am împrietenit în tren. Ai uitat ? Tu veneai în Bucureşti pentru treburile tale, eu mă duceam la minister. Pe drum îmi dădeai să citesc *Secolul 20.* Nu asta e explicaţia !“

„Da. într-adevăr. E o altă explicaţie. Erai primul director care nu mergea aşa cum merg directorii !“

„Cum ?“ şi Anghel zîmbeşte puţin derutat.

„Calcă pe tocuri, apăsat, ţin umerii adunaţi în faţă, gata mereu de atac. Au cîteva kilograme adunate pe ceafa asudată. Atunci arătai altfel, Anghele ! De aceea ne-am împrietenit."

Tace. Clipeşte des. Bea din pahar şi îşi aprinde o ţigară. Nu e nepăsător dar nici încurcat.

„Nu cred că m-am schimbat atît de mult, Iustine ! Sînt acelaşi... chiar dacă m-am îngrăşat puţin. De ! Vîrsta ! Ce să fac ? ! N-am uitat cînd ai luat cuvîntul şi ai arătat că vinovaţi de incendiu au fost cei de la Montaj care au lăsat camionul în zona interzisă şi a luat foc.
Datorită ţie şi lui Simion n-am fost destituit din funcţia de director."

„De ce scormoneşti toate astea ? !“

„Pentru că n-am uitat binele pe care mi l-ai făcut şi necazurile prin care am trecut !“ spune Anghel abil, încercînd să-l flateze.

«...te-am apărat, la urmă toţi au fost de partea ta şi Împotriva lui Albuleţ, dar după ce ai plecat la Bucureşti, transferat la minister, Albuleţ — numit director — nu ne-a uitat, nu ne-a iertat, nici pe mine nici pe Simion...»

„Am auzit că ai avut neplăceri ! A trebuit să pleci."

„N-are importanţă. Am venit în Bucureşti. Poate a fost mai bine."

Anghel simte că nu trebuie să ceară amănunte

într-o împrejurare care nu-i este favorabilă.

„Ştiu ce aţi făcut voi pentru mine ! Nu ascund ! E meritul vostru !“ mormăie Anghel mişcîndu-şi mereu mîinile, arborînd o falsă recunoştinţă.

„Nu te contrazic ! îi replică în glumă Iustin, vrînd parcă să-1 aţîţe. Acum te afli la această vilă... Ehei ! Ce vilă ! înseamnă că şi noi am pus umărul să ajungi aici ! Nu-i aşa, Anghele ?“

Zîmbeşte, se apleacă spre masă şi îl priveşte intens în ochi ; *acum te-am prins, nu-mi mai scapi.*

„Ei ! Nici chiar aşa ! şi Anghel izbucneşte într-un rîs nervos, surprins de cutezanţa celui din faţa lui. Exagerezi puţin, Iustine ! Ha-ha ! îţi place să glumeşti !“ şi bucuria lui dispare brusc, obrajii i se dezumflă şi cad ca două pungi sparte în jurul gurii cu colţurile lăsate în jos.

„Nu glumesc, Anghele ! Nu glumesc deloc ! Ai profitat de vinovăţia celor de la Montaj şi ai devenit erou ! Toată staţia de 220 a fost distrusă, Anghele ! Ai zis că n-ai uitat nimic. Peste cîteva luni ai fost numit în minister pentru merite excepţionale ! Eu am fost nevoit să-mi cer transferul. Un picior în cur tras de Albuleţ ! Apoi a plecat şi Simion. în fond, orice om cinstit..."

„Da. Orice om cinstit..."

„Ce-ar fi făcut un om cinstit care ar fi fost întrebat de ce am părăsit şantierul ?“

„Ar fi spus adevărul."

„Aşa ! Vezi că ştii !“

„Tu de ce nu bei ?“ şi Anghel toarnă în pahare, îşi desface apoi un nasture de la cămaşă şi îşi şterge sudoarea ce-i acoperise ceafa.

„Ţi-ai amintit ? ! Mă mir ! Pînă acum ţi-ai pus singur în pahar... Abia acum îl umpli şi pe-al meu ! Cred că nu te superi ?“

„Nooo ! De ce să mă supăr, Iustin ? Hm ! Vorbim deschis, ca doi prieteni..."

„Cum se numeşte cel care ştiind adevărul spune : «Să fiţi prudenţi şi să nu uitaţi de unde provine». Răs- punde-mi, Anghele ? Ce părere ai ? !“

„De... ştiu şi eu ? Depinde de persoană..."

„Vrei să-ţi spun eu ?“

„Hmmrn..."

„Persoana se numeşte Dumitru Anghel !“

„Uite ce-i, Iustine ! înţeleg să discutăm dar să nu depăşim o limită ! Ce dracu ? !“ se bîlbîie alb de mînie, faţa fulgerată de ticuri nervoase nestăpînite.

„Vorbim deschis ! Prieteneşte ! N-ai spus aşa ?“

„Dar să nu mă insulţi !“

„Nu te-am insultat, Anghele ! Cinismul e o artă, dragul meu, dacă ştii să-1 mînuieşti. Nu e de ici, de colo! Ce ? ! Ţi-am spus că eşti ticălos sau şarlatan ? Nuuu ! De ce te superi !“

„Ascultă, Iustine ! Pe mine să nu mă iei cu chestii d-astea... citite în Secolul *20 !* Artă, cinism sau mai ştiu eu ce !“

„Anghele ! Ştiu totul ! Să nu ascunzi nimic ! O să-ţi demonstrez de ce eşti aşa... cum ţi-am spus. Vezi ! N-am repetat ! Ţi-am făcut hatîrul. Nu întîmplător te-ai întîl- nit azi cu mine !“ şi Iustin parcă începe să se joace cu el, un joc grav şi periculos, fără răutate, cu asprimea luciditătii celui care a trecut prin durere şi a ajuns la detaşare ; atunci cînd urăşti pe cineva ori îl respingi ori îl distrugi, el însă l-a căutat, a vrut să-i vorbească.

„M-ai urmărit ? !“ întrebă Anghel nedumerit, puţin speriat.

„Nu. Te-am aşteptat. E o diferenţă ! şi Iustin gustă din paharul cu vin. După ce am plecat de pe şantier, am lucrat la o întreprindere de

electricitate. M-am dus la secretarul de partid, Gheorghe Dan. I-am povestit totul despre mine... mama, tata, şcoala, facultatea, şofer pe basculantă, economist la serviciul transporturi, etcetera. L-am întrebat dacă eu, cu originea mea... pot să fiu «absolvit de pedeapsa» pe care o suport fără nici o vină de atîţia ani ? Dacă eu, Iustin Arghir, pot intra în rîndu- rile oamenilor ? Gheorghe Dan a stat, s-a gîndit şi a zis : «Nu-ţi asigur... dar să încercăm. Adu-mi un memoriu în care să scrii tot ce mi-ai spus. Să nu ascunzi nimic. Indică numele cîtorva persoane care te cunosc, cu care ai lucrat pe şantier». De ce te retragi ?“

„Nu... dar... Stai prea aproape."

„Vreau să-ţi văd ochii. Nici nu ştii cît am dorit să-ţi văd ochii în clipele astea, Anghele ! Cine putea să fie mai indicat pentru referinţe decît fostul meu director şi prieten ? N-ai scris rău despre mine. Chiar foarte bine ! Recunosc !“

„Vezi că te contrazici ? !“ sare Anghel cu im ton crispat în glas.

„Stai ! Ai răbdare ! După ce ai dat referinţa, cînd am fost întrebat dacă ştiai că tata a fost arestat ai răspuns : «Nu cunoşteam acest amănunt. Era treaba serviciului personal». Nu m-am ferit niciodată de nimeni, nici de tine. E adevărat ? ! Spune, Anghele ! De ce taci ? !“

„Da. Ştiam...“

„Nu voiai să ajuţi pe cineva cu un trecut ca al meu, chiar dacă tu gîndeai altfel despre mine. S-ar fi putut spune : «Ia să vedem noi ce legături sînt între Anghel Dumitru şi Iustin Arghir ?» Ţi-a fost teamă ! Recunoaşte!"

„Nu-i adevărat !“

„Ţi-am spus că ştiu totul ! Mai mult ! Ai spus şi

ai scris, cu mîna ta. Uite ! Cu mînuşiţa asta ! Ai scris aşa : «Dacă aceasta e situaţia în ceea ce priveşte condamnarea tatălui, ar fi bine să se mai analizeze cazul». Sînt cuvintele tale ! Răspunde !“

„Da, însă...“

„Bine că ai recunoscut. Tot e un cîştig. Acum să-mi spui de ce ai minţit ? De aceea te-am căutat. Să aflu de ce n-ai spus adevărul ? Cred că eşti convins că n-am de gînd să plec dacă nu vorbeşti !“

Anghel îşi aprinde o ţigară, rămîne pe gînduri, încearcă să-şi amintească ce s-a petrecut atunci. Nu e uşor, mai ales cînd nu eşti dispus să spui totul, cînd de fiecare dată vrei să fii mai şiret decît celălalt, fără să bănuieşti că poţi cădea în propria ta cursă.

„Nu e vorba de neadevăr, Iustine, spune el scuturîn- du-şi ţigara. împrejurarea a fost de aşa natură... Teodo- siu a venit la minister şi mi-a spus că Gheorghe Dan a murit..

„Da. A plecat de la lucru, pe drum l-a lovit o motocicletă, a crezut că n-are nimic şi a mers mai departe. Acasă s-a simţit rău. Nevastă-sa l’a îndemnat să se ducă la doctor, pînă la urmă aşa a făcut. Cînd a ajuns la spital era prea tîrziu... Spune mai departe !“

„Şi daca a murit, a zis Teodosiu, nu mai e cazul. Înţelegi ? Dealtfel, în prima şedinţă a comitetului, cînd s-a discutat dosarul tău care trebuia trimis mai departe, ţi s-a cerut o copie după hotărîrea de condamnare a tatălui. Te-am minţit cu ceva

„Nu. Pînă aici, nu ! Dar cînd Teodosiu te-a întrebat ce părere ai, tu i-ai răspuns : «Să fiţi prudenţi şi să nu uitaţi de unde provine». în referinţe ai scris ceva, la ureche ai şoptit altceva. Ce-ai zis ? Să-i fac ăstuia un pustiu de bine.

Anghele ! Nu voiai să prind rădăcini în- tr-o întreprindere care aparţinea de ministerul în care lucrai. Aş fi venit deseori acolo şi aş fi putut scăpa o vorbă. Ai vrut să scapi de mine ! Mai bine să plîngă mă-sa decît mama mea şi harş un picior în cur ! Nu-i aşa ?“

„Ce trebuia să fac, Iustine ? ! strigă gîtuit Anghel, furios, congestionat la faţă, răsuflînd greu pe nări. Cum să mă achit de obligaţia pe care o am faţă de tine ? !“

„Spunînd adevărul ! Nu trebuia să minţi temîndu-te că-ţi pierzi postul, banii, vila asta unde ai venit acum şi multe altele pe care noi le ştim bine... foarte bine ! Asta ţi-am cerut eu ! Mai puţină laşitate şi mai mult curaj ! Cred că m-ai înţeles ?“

„N-ai dreptate ! Priveşti situaţia numai din punctul tău de vedere. Poţi să crezi ce vrei despre mine. Iţi plac însă vorbele mari : curaj, adevăr, laşitate ! Hm ! Te îm- beţi cu vorbe ! Viaţa e alta, băiatule !“

„Da. Sînt de acord ! Viaţa e altfel şi eu n-am reuşit să înţeleg... mai cred... Spune mai departe !“

„Uite, băieţaş, cum stau lucrurile... Văd că mă judeci ca la tribunal ! spune Anghel gustînd din paharul cu vin, mai calm, chiar ironic, cu superioritatea celui care a aflat «unele taine ale vieţii». Eu puteam să fac o greşeală profesională, cum a fost aceea în care a luat foc staţia de transformare. Sigur, n-aş mai fi ajuns la minister, ci undeva în agricultură, dar... nu puteam să fac o greşeală politică, să-ţi dau girul, să promovez unul ca tine... Nu m-am înşelat ! O dovedeşte faptul că nici pînă azi nu ţi-ai rezolvat situaţia, eşti muncitor la o cooperativă de nasturi. N-aveai nici o şansă,

Iustine ! Cum de n-ai înţeles ? !“

„Da. Am înţeles, dar nu puteam să cred...“

Rămîne pe gînduri nemişcat, cu privirea îndreptată spre peluza ce se întinde spre lac. Clipele lungi trec anevoie, Anghel se uită la el cu coada ochiului. Nu ştie de ce a tăcut atît de brusc.

„Spune mai departe !“ îl îndeamnă Anghel.

„Da... Unde am rămas ?“

„Ziceai de Gheorghe Dan...“

„în locul lui, ca secretar de partid, a fost numit Var- lam... într-o şedinţă l-am acuzat pe Diaconescu, un gestionar care închidea uşa magaziei şi se culca cu o fată, contabilă de cartotecă. Nu asta m-a supărat, nu ştiu cine n-ar fi intrat în păcat cu ea, treaba lor, ci faptul că Diaconescu, după ce a trăit cu ea cîteva luni, cînd nevastă-sa a aflat toată tărăşenia, a reclamat-o la sindicat : «Nu-şi face datoria ! Întîrzie de la program !» şi multe altele. Legea îi dă dreptul gestionarului să ceară schimbarea unui funcţionar în care nu mai are încredere. Au dat-o afară. Şi... şi cu banii luaţi ! Eu n-am ştiut că Diaconescu e rudă cu Varlam. Pînă la urmă...“

„Vezi că am dreptate !“

„Anghele! Cînd ai avut ocazia să-mi întinzi mîna, mi-ai refuzat-o şi cînd am pierdut pămîntul de sub picioare, ai zis : «Să nu uitaţi de unde provine !» A fost suficient. De aceea te consider cinic... e mult mai rău decît un ticălos care îţi dă brînci în rîpă. Cinicul se uită după tine să vadă unde ai ajuns, aşa cum ai făcut tu atunci cînd ai zis : «Nu cunoşteam că tatăl a fost arestat». Şi poate chiar ai rîs după ce ai auzit că m-am izbit de pămînt. Dar asta e altă poveste, nu i-a venit rîndul... Istoria mea a rămas acolo... Aveam şase

ani, murise Bobo...“

„Hhîî ! îmi place cînd glumeşti ! Ai umorul tău !“ şi Anghel izbucneşte în rîs, apoi răstoarnă paharul cu vin pe gît.

„Acum n-am glumit, Anghele. îmi pare rău. Dar dacă vrei să rîzi n-am nimic împotrivă. Ştii bancul cu broasca şi scorpionul ? Dar să rîzi tare ! Cît poţi de tare !“

„Aşa, la comandă, e mai greu... Nu se poate !“

„Eu aş vrea Anghele, să ţip. Să urlu în gura mare 1 Un cuvînt. Un singur cuvînt şi să mă liniştesc !“

„Iustine ! încetează ! Aici sînt...“

„Nu mai e nimeni ! Priveşte ! Am rămas doar noi. Toţi au plecat să facă nani sau la vreun restaurant. Femeia aceea tînără e la balcon, parcă ar vrea să audă ce vorbim... Cine o fi ?“

„E nevasta unuia cu o funcţie de răspundere !“

„Şi din cauza ei să nu pot să trag un chiot ? ! Bine- bine ! Nu mai spun nimic ! şi zîmbetul dispare de pe faţa lui. Poate am greşit, sînt sigur, nu mi-am ţinut gura. Ar însemna să nu mai fiu eu, prefer să rămîn aşa... muncitor la cooperativa de nasturi. Orice libertate se plăteşte, Anghele ! Orice plăcere costă, chiar şi plăcerea de azi are preţul ei. Dacă îţi ceream un post de economist în minister... îmi dădeai ?“

„Sigur, Iustine ! Te mai îndoieşti ! Ai studii superioare, stagiu, experienţă... Dacă vrei pot să mă interesez. Nu amestecăm borcanele... mă refer la discuţia de-acum.“

„Vezi ! Puteam să fiu funcţionar superior într-o instituţie superioară !“

„Nimic nu te opreşte ! Nu e prea tîrziu !“

„Trebuia să aleg între a-ţi spune ce părere am

despre tine şi a-ţi cere un post. Acum nu se mai poate ! Rămîn deocamdată la nasturi. Nu mai am mult de aşteptat. Doi ani. Trec şi ăştia... cum au trecut şi ceilalţi..."

Se ridică de la masă, face un pas...

„Să nu-ţi faci griji. O să obţin o cameră, n-o să dorm pe iarbă !“ şi pleacă de pe terasă cu paşi rari, obosiţi.

Anghel îşi aprinde o ţigară. Ascultă ţipetele păsărilor de noapte. Are privirea îndreptată spre lac. E obosit, puţin ameţit din cauza vinului şi nemulţumit. Refuză orice gînd, nu pentru că ar trebui să-i dea dreptate, e convins că nu i-a făcut nici un bine. «Nu l-am tăiat de la prime, nu i-am micşorat salariul, dar nici nu l-am promovat şi atunci... cînd m-au întrebat dacă merită... nu mi-am luat răspunderea. E adevărat. Mi-a povestit despre tatăl lui... dar treaba asta depindea de serviciul personal şi în fond de ce să-mi bat eu capul pentru el ? Fiecare cu soarta lui! Dacă eu eram în locul lui, mă ajuta cu ceva ? Nu ! Trecea pe lîngă mine. Decît să plîngă mama mea, mai bine să plîngă mă-sa ! A avut dreptate». Ar fi vrut să se ridice din fotoliu, să se ducă la marginea lacului, să se aşeze pe ponton şi să-şi lase picioarele în apă, aşa cum făcea de atîtea ori cînd era în sat, pe podişcă şi se bălăcea în pîrîu. Ceva neştiut îl opreşte. îşi motivează că mai are vin în pahar, că nu şi-a terminat ţigara... Parcă nu mai are chef de nimic. Trage un fum, tutunul are un gust acru, striveşte ţigara în scrumieră cu un gest plictisit. Un cîine trece pe lîngă masa lui, urcă treptele terasei şi începe să se joace cu ospătarul. Liniştea e tulburată de joaca lor. De pe celălalt mal se aude

muzica de la un restaurant. Se ridică. Bea restul de vin din pahar, ia servieta şi se îndreaptă spre scara ce duce la etaj.

Pereţi din cărămidă aparentă, mobilier din lemn nevopsit, un lampadar cu abajur din fire de trestie şi două fotolii. Sentiment de singurătate şi înstrăinare. Face cîţiva paşi prin cameră şi iese în balcon. Se lasă într-un fotoliu. Priveşte noaptea şi cerul.

«...de ce l-am ales tocmai pe el ? nu e singurul căruia ar fi trebuit să-i vorbesc ! dacă aş fi rămas la întreprinderea de electricitate poate n-aş fi vrut să mai plec în justiţie şi nici să cred că în contul a opt sute de lei trebuie să plătesc pentru ei... cred că a fost ultima şansă pe care am pierdut-o din cauza laşităţii lui Anghel şi a unui ghinion : moartea lui Gheorghe Dan ; parcă cineva ar fi spus : -«mai ai de pătimit şi pentru că este necesar, Dan va muri !»... e ştiut, cînd dai foc bărcilor învechite, putrezite, una dintre ele poate fi din lemn sănătos, rătăcită printre celelalte... să presupunem că pînă la urmă voi ajunge la mal înotînd singur, fără luntre, fără vîsle ; ce garanţie am că situaţia nu se va repeta ? că cel care va veni după mine nu va fi nevoit să facă acelaşi drum pentru că barca lui a fost distrusă ? ...să dovedesc nu că s-a greşit atunci cînd s-au incendiat bărcile, să dovedesc că nimeni şi niciodată nu va mai îndrăzni să repete eroarea de a da foc bărcilor cu lemn bun, sănătos... şi totuşi, cînd vrei să scapi de bărcile vechi, le iei de-a valma, n-ai timp să zgîrii cu unghia lemnul pentru a vedea... atunci de ce acest efort ? să-mi asum ambii termeni ai contradicţiei ? sau e vorba de indignarea împotriva falşilor marinari care au năpădit malurile cu torţele în mînă ? ! lumea

seamănă cu o barcă în flăcări, singură pe mare, •o barcă în care am uitat copiii...»

„Erai aici ? Scuză-mă !“

O recunoaşte, e tînăra femeie care se jucase cu copilul în iarbă. S-a ridicat peste peretele despărţitor al balconului şi se uită la el cum stă ghemuit în fotoliu. A spus «scuză-mă» dar nu se retrage.

O rază de lumină străluceşte pe chipul ei care poartă un permanent surîs ; gîtul, o parte din piept şi braţele dezgolite — protejate de parapetul dintre balcoane — îi dau senzaţia că e sumar îmbrăcată.

„Tocmai îmi puneam rochia, spune ea intuindu-i parcă bănuiala. Am auzit un zgomot aici, nu ştiam... Nu mergi cu noi ?“

„Care noi ? !“

„Ne ducem la restaurant, apoi la discotecă şi la noapte facem o plimbare cu şalupa. Hai ! De ce stai ? !“

„Nu înţeleg[14], se ridică puţin în fotoliu, încearcă să se trezească, să-şi adune gîndurile.

„Nu ţi-a spus Miti ?“

„Care Miti ?“

„Aţi discutat toată după-amiaza şi nu ştii cum îl cheamă ? Hm ? ! Asta-i bună !“

„Anghel ? !“

„Da. Nu ţi-a spus că mergem într-o gaşcă mai mare ? continuă ea cu acelaşi aer dezinvolt. Ce? V-aţi certat ?“

„Am stat de vorbă... Vă cunoaşteţi de mult ?" încearcă Iustin să schimbe subiectul.

„Soţul meu e prieten cu el."

„Lucrează împreună... la minister[1'], mai mult o afirmaţie decît o întrebare.

„Nu. La un for superior...[1]'

„Aha ! Şi de ce n-aţi venit la noi la masă ?"

„Am văzut că discutaţi aprins ; puţin mai reţinută, se apleacă spre el, se uită într-o parte şi alta. Ştii cum sînt oamenii ! Cei din vilă atît aşteaptă ! Hai ! De ce nu vrei să mergi cu noi ? Vom fi mai mulţi !“

„Să nu întîrzii !“

„Cît e ceasul ?“

,,Opt şi un sfert..."

„La nouă avem întîlnire în hol ! Mai am timp."

Moment de tăcere, femeia nu pleacă, îi face plăcere să piardă vremea cu un necunoscut.

„Iustin Arghir."

„Anca ! şi întinde mîna peste peretele despărţitor. Ai un nume distins... în special cel de familie. Eu uit mereu să-1 spun. Acum nu mai are rost. Săptămîna trecută am fost la un bairam ! Hm ! în timp ce dansam, aud pe unul în spatele meu : «E mişto dar cam neaoşă !» Nu m-am supărat ! Ha-ha ! Am mîinile mari ! Semăn cu tata, a fost cizmar şi cînd dădea cu ciocanul... Ha-ha ! Arată-mi mîna ! Vezi ! Ai degete subţiri şi lungi. Ale mele sînt scurte şi groase. Cît crezi că port la pantofi ? Ghiceşte !“

„Nu ştiu."

„Patru’şunu ! Ca un bărbat ! Ha-ha ! Nu-mi pasă ! Asta sînt şi alta mama nu mai face !, apoi cu o mimică complet schimbată : Am rămas singură, părinţii mei au murit, n-am pe nimeni. De ce taci ? Spune şi tu ceva !“

„Te ascult", *vrea să aibă familie, eu vreau s-o uit.*

„L-am rugat pe bărbată-miu : «Spune-mi mă, cum a fost la început, cînd erai ilegalist ? Am citit

doar în cărţi şi cărţile ştii cum sînt !»■ De ce zîmbeşti ?“

„Te preocupă trecutul ?“

„Vreau să aflu de ce se laudă Niţă, bărbatămiu ? M-am dus de curînd la Consignaţia. Săr de la una la alta! Sînt cam nebună ! Să nu te superi ! Şi rîd mereu, îmi place să rîd. Am cumpărat o măsuţă. Eram cu Miti...“

„Unde ?“

„La Consignaţia ! Nu ţi-am spus ?“

„Cu Anghel la..."

„Da ! El a cumpărat un salon Louis XVI."

„Cum ? 1“

„Are toată casa.. Chiar i-am spus : «Măi, Miti, cînd intru la tine parcă intru într-un muzeu. Ar trebui să-ţi plătesc bilet de intrare !» Ha-ha !“ Sincer să-ţi spun... mobila de serie îţi dă senzaţia... cum e la Popescu e şi la Ionescu ! Aoleo ! Cît mai e ceasul ?“

„Nouă fără un sfert.“

„Am plecat ! Mîine te iau cu forţa ! Facem o baie şi ne plimbăm cu şalupa. Noapte bună.“

„Noapte bună."

...în locul cerului erau ochii ei, cu cearcăne adînci ; nu înţelegea de ce sînt atît de departe ? cine-i desparte ? pînă cînd amîndoi au devenit pietre şi au strigat împreună : «mi-e atît de dor ! mi-e atît de dor !»

„Ai adormit în fotoliu ? Iartă-mă ! Anghel mi-a vorbit despre tine. Mi-a spus... Te roagă să mergi mîine cu noi să ne plimbăm cu şalupa. Vrei ?“

20

X_J RCĂ TREPTELE. ARE IN MINĂ O MONEDĂ DE douăzeci şi cinci de bani, se joacă cu ea, parcă ar fi trebuit să dea un telefon şi a uitat. O pune în buzunar. Scoate cheile şi descuie încet. Apasă pe clanţă. Aşteaptă să apară doamna Grigorescu. Nu se aude nici o mişcare. Intră în hol. Atenţia îi e atrasă de sigiliul pus pe uşa doamnei Rovenţa. Cineva sună la intrare. Deschide.

„Domnule Arghir ! Te-a căutat Maria ! A zis să

te duci imediat..."

N-o mai ascultă. Strînge moneda în pumn. închide uşa. Intră în cameră. Aer închis. Deschide geamul. Rămîne sprijinit de canatul ferestrei.

«... credeam că am scăpat, pe femeia asta o s-o ucid ! pîndeşte tot timpul ! ce plăcere diabolică ! de ce m-a căutat Maria ? !...»

Pleacă de la fereastră. Trece cu degetul peste praful ce acoperă masa, hîrtiile cu însemnări, desene, şi o scrisoare primită de la Drina, din Cîmpeni. Iese din odaie. Se duce la baie. îşi prinde privirea în oglindă, are oroare «de mila de sine». Caută aparatul de ras. Scapă de imaginea din oglindă. îşi aminteşte că lama e veche, iar o să-i irite faţa. începe să-şi săpunească obrajii. Telefonul sună strident în hol. Lasă maşina de ras pe marginea chiuvetei. îşi şterge mîna pe un prosop şi se îndreaptă spre telefon cu paşi înceţi. Ridică receptorul. Recunoaşte imediat glasul Măriei, îşi dă seama că telefonează de la cabină publică.

„Te-am căutat de cîteva ori ! Am trecut şi p-acasă !“

Voce îngrijorată, alarmată. Nu se grăbeşte să-i răspundă, simte cum săpunul i se usucă pe faţă.

„Am fost plecat din oraş.“

„Ia imediat un taxi şi vino aici !“

„Unde ? Ce s-a întîmplat ? !“

„La Urgenţă. Sînt în hol. Dana nu se simte bine...“ „Alo !“

Aude sunetul sec al receptorului lăsat în furcă. Nu e grăbit şi nici îngrijorat. Buimăcit. Stă pe loc şi se uită la degetele mînjite de clăbucul alb. Se duce în cameră, începe să se îmbrace. îşi aminteşte că nu a terminat de bărbierit. Se întoarce în baie. Ia

aparatul de ras şi îl trece încet de-a lungul obrajilor. Parcă ar jupui o piele ce nu-i aparţine. Atent la tot ce face, preocupat de fiecare mişcare pe care o descompune în alte zeci de mişcări. Răsuceşte robinetul, se clăteşte cu multă apă, apoi se şterge bine cu un prosop. îşi fereşte ochii din oglindă. Nu face nimic pentru a se grăbi, mîinile lui sînt la fel de calme.

Iese în stradă. Se înserează. Se îndreaptă spre Bulevardul Bălcescu. Caută un taxi. Merge cu paşi înceţi ui- tîndu-se într-un sens şi altul. Ajunge în Piaţa Rosetti. In sfîrşit, o maşină. îi face semn să oprească. Şoferul — un tînăr blond, cu păr bogat şi cămaşă albă — conduce cu o mină iar cu cealaltă caută muzică la radio. Lumina de la bord îi evidenţiază braţele puternice. O melodie ritmată izbucneşte în difuzorul din spate. Parcă l-ar fi lovit cineva din umbră. Este atent la fiecare gest al şoferului, ca şi cum acest lucru l-ar fi preocupat în mod special. Se aude un glas în aparatul de transmisie-recepţie. în prima secundă i s-a părut că e vocea Măriei.

„5B 8652 ?“

„Tu eşti Sănduco ? Ce doreşti păpuşico ?“

„Ai plecat în cursă ?“ întreabă vocea nazală.

„Nu mă simţi ? !“

„în ce direcţie ?“

„Spitalul de Urgenţă ! Apoi spre tine să-ţi văd ochii !“ „Lasă glumele ! După ce termini du-te la adresa..." Cifrele se modifică mereu pe aparatul din dreapta, ar fi în stare să le privească ore întregi ; se trezeşte ros- tindu-le cu glas încet.

„...recepţionat ! Ascultă şi tu, Sănduco,

criminal-tango! şi tînărul duce microfonul spre aparatul de radio. Hm ? Ce zici ?“

„Nu uita să te duci la adresa pe care ţi-am dat-o !"

„Ai toată ne-încrederea, Sănduco ! După ce ieşi din tură, vrei să ne vedem ?“

„Nu. Am treabă !“

Vocea nazală, parcă din altă planetă, dispare brusc urmată de un sunet sec. în maşină rămîne doar nemulţumirea tînărului, mirosul lui de bărbat năduşit şi melodia de dans. După puţin timp maşina se opreşte în faţa unei clădiri. Coboară. Trece printr-o curte. Urcă o scară şi ajunge în holul spitalului. Rămîne pe loc. Maria şi Sandu vin spre el. în buzunar, moneda de douăzeci si cinci de bani, nu-şi aminteşte cui trebuia să-i dea telefon, sau poate nu trebuia să telefoneze nimănui ! Maria îi arată o uşă. Vorbeşte mereu. Nu înţelege nimic. Se mişcă. Intră pe uşa indicată. Cineva îi face semn să se apropie de birou. îl întreabă dacă e soţul ei, dacă ?... dacă... O caută cu privirea. Nu întreabă nimic. O ştie acolo, mai bine zis o simte pe masa de operaţie. Au terminat ce aveau de făcut, altfel nu l-ar fi lăsat să intre. Aude glasul cuiva, seamănă cu cel al fetei din taxi. O vede. Acum o vede : faţa albă, ochii închişi, în colţul gurii un tub subţire.

„Aer ?** întreabă el şi glasul îi sună clar.

„Da. Acum, vă rog, să aşteptaţi pe culoar ! Va fi dusă în salon.**

„Unde ? !**

„Am spus în salon... E în afara oricărui pericol.** Medicul se uită la el, se lasă privit, ca orice obiect. Iese din cercul de lumină, străbate

întunericul, are senzaţia că se loveşte de un zid. Se opreşte. Cineva îl conduce pînă la uşă. Iese pe culoar. Maria începe să-i povestească -cum s-au petrecut lucrurile». Se sprijină de zid. Simte în palme răceala plăcilor albe de faianţă. N-o aude. îi vede doar buzele mişcîndu-se mereu şi deasupra lor un singur ochi, faţa puţin strîmbă. Se deschide uşa cabinetului. Dana e dusă intr-un cărucior cu roţi înalte, asemănător cu cel al bunicului, «Alex îl împinge cu amîndouă mîinile prin iarba înaltă din grădină». Umerii, braţele, totul fără viaţă, doar ochii îi spun că mai trăieşte. Acum îşi dă seama că e lungită pe o targă şi el vede altceva decît... O urmează cu paşi înceţi. Se opresc în dreptul unui lift. O mină apasă pe un buton şi mai multe cifre încep să alerge pe zid. Sînt cifrele aparatului de taxat din maşină. Uşi masive de metal. Un grilaj care alunecă cu zgomot. Targa e împinsă în lift. Din nou uşile de fier şi cifrele luminoase care aleargă pe zid. Rămîne acolo un timp. Alex îi face semn să se apropie. îi spune ceva. în locul bunicului, Dana. Şi ochii ei stinşi în orbitele albe.

Miros de formol şi medicamente. Un culoar şi cîteva scaune. O femeie mai în vîrstă îl întîmpină.

„Sînteţi de la serviciu lu' Nelu !“.

Mişcă din cap, îi vede ochii speriaţi, pleacă mai departe. Cere informaţii de la o soră.

„Cînd a fost adusă ?“ vocea ei aspră îl face să regrete că a oprit-o ; cuvîntul «adusă» i se pare impropriu, jignitor, capătă în el proporţii uriaşe.

„Internată ? ! Vreţi să spuneţi internată ?“

„Da.“

„Ieri seara.**

„Adusă, internată, tot aia e ! Primul salon ! La capătul coridorului !“

O încăpere cu mai multe paturi, în dreptul fiecăruia un trepied pentru perfuzii. Se aşază lîngă ea. Ar fi trebuit să-i aducă o floare, un măr, orice. Se caută prin buzunare, nu găseşte decît moneda de douăzeci şi cinci de bani. îi spune ceva, se gîndeşte la acelaşi lucru, poate în portofel are o fotografie, o floare presată sau... Brelocul ! Da ! Brelocul ! îl scoate grăbit, desface cheile şi i-1 întinde. Acum e liniştit.

„Ştiam că-ţi place. îl am de la tata.“

întinde mîna, acul perfuziei nu-i îngăduie, scoate cealaltă mînă de sub cearşaf, ia brelocul şi îl priveşte îndelung.

O soră, cu un halat pe mînă, se apropie de ei ; are o expresie binevoitoare.

„Dacă vreţi să mai rămîneţi, îmbrăcaţi halatul", controlează perfuzia, le zîmbeşte conspirativ şi pleacă.

„Cît mai stai ?“

„Nu ştiu... Unde erai ieri la prînz ?

„Am fost cu Anghel la Snagov. Atunci s-a întîmplat ?“

„Da."

„De ce ai făcut asta ?“

Nu răspunde. întoarce privirea. Urmăreşte picăturile ce cad din flaconul transparent al perfuziei.

Merge pe străzi de cîteva ore. Ar fi vrut să plouă, să fie mai răcoare. Se opreşte în dreptul

vitrinelor. Are senzaţia că e urmărit de cineva. Rămîne mai mult timp în faţa unui *Loto.* Rosteşte cu glas tare numerele cîştigă- toare, numere simbolice. Trecătorii sînt din ce în ce mai rari. Au apărut măturătorii. în urma lui aceeaşi umbră îi pîndeşte paşii. Vede o cabină telefonică. Abia acum înţelege că moneda, pe care a ţinut-o tot timpul în mînă, avea rostul ei, parcă ar fi ştiut mai bine decît el cînd şi pentru cine va fi folosită.

„Alo ! Cine e ? !“ strigă mătuşa Liz.

„Iustin... poate te-am trezit."

„Nu poate ! Sigur ! Dar ce-i cu tine la ora asta ? Stai s-aprind veioza. Hm ? ! E aproape trei noaptea ! Ce dracu te-a găsit să mă scoli acum ? !“

„Voiam să-ţi spun...“

„De ce taci ? !“

„Voiam să vorbesc cu cineva... să nu fiu singur../[4]

„Ce-ai spus ? Nu te-am auzit !“

„Nimic. Trec mîine pe la dumneata."

„Bine. Te aştept. Zăpăucule ! Eşti acasă ?“

„Nu."

„Hai ! Du-te acasă şi urcă-te repede în pat !“

A mers un timp pe străzi. S-a oprit în faţa unei clădiri. A măsurat-o lung şi numai după aceea şi-a dat seama că era blocul în care locuia. A urcat treptele cu paşi înceţi. în urma lui era aceeaşi umbră ce se ascundea pe lîngă ziduri. A intrat în cameră, s-a dezbrăcat şi s-a lungit în pat. N-a vrut să se uite pe fereastră, ştia că l-ar fi zărit pe trotuarul de peste drum. A stat cu ochii deschişi pînă în zori. Cînd odaia a fost inundată de soare a ştiut că va adormi, nimic rău nu i se mai putea întîmpla.

21

Q

-A ÎNTORS DE LA MARE, BRONZAT, BINE dispus, vorbeşte şi rîde mereu. Ii povesteşte pe unde a umblat, cum a muncit şi cu cine s-a distrat. Iustin îl ascultă amuzat de veselia lui reconfortantă. Stau amîndoi la masă, în faţa unui pahar cu vin.

„Aveam, bătrîne, un halat alb şi o bonetă mare, caraghioasă... Uniforma obligatorie pentru un

vînzător de îngheţată ! Vînzător de iluzii ! Ii spuneam fiecăruia cîte
o glumă, pînă la urmă uitam cum arăt şi cine sînt ! Mî- nuiam o maşină de fabricat minciuni ! Halatul era, evident, un costum de teatru ! Am făcut atîta figuraţie, încît uneori nu mai deosebesc realitatea de ficţiune. Cred că nici nu există..."

„Ce ?“

„Realitatea. Avem doar gluma ! De ce taci ?“

„Poate ai dreptate..."

„Să-ţi povestesc mai departe, bătrîne ! Seara : popice, pocher mecanic şi dans la discotecă ! îmi era dor de tine, Iustine ! Am cuhoscut un tip care avea o şalupă pentru schi nautic ! Am învăţat să plutesc destul de bine. Este o senzaţie formidabilă ! Nu mai eşti om ! Nici pasăre ! Nu mai eşti nimic, dar simţi şi ştii. Poate aşa e pe lumea cealaltă ! Ai mers vreodată cu schiurile pe apă ?“

„Nu."

„Bătrîne ! Eşti omul meu ! Ridică paharul ! Trebuie să te încalţ cu schiurile şi Toni să dea drumu’ la motor !“

Aron îl întreabă apoi despre cei de la cooperativă : cît au cîştigat luna trecută, dacă au primit scrisoarea şi dacă le-a plăcut schiţa ? La urmă zice :

„Tu ce-ai mai făcut ? Totul în regulă ?“

„Da. Totul bine" ; ia de pe masă o hîrtie şi schiţează cu un creion figuri la întîmplare.

Aron ştie că nu-i place să vorbească despre el, a căutat să-l înveselească, vrînd să se «strecoare mai uşor spre el».

„Ai aflat ceva despre Rovenţa ?“

„Nu. A dispărut !“

„Te-ai dus la el ? L-ai căutat ?“

„Da. Gazda mi-a spus că şi-a luat bagajele şi a plecat..."

„Căpitanul Voican te-a mai chemat ?“

Tace. Se ridică de la masă şi se duce la fereastră. Se uită pe stradă. Nu e nimeni în faţa casei, se aştepta să-1 zărească pe necunoscutul care l-a urmărit în ultimul timp. Se răsuceşte spre Aron, îl priveşte îndelung, îşi aminteşte ce a spus la început : -«Avem doar gluma».

„M-a chemat de cîteva ori. Ultima dată am stat cinci ore... Mi-a spus să nu părăsesc localitatea, vor mai avea nevoie de mine... şi dacă totuşi plec, să las adresa.“

„Un fel de arest la domiciliu. Moartea doamnei Rovenţa e doar un pretext. îţi dai seama ?“

„Nu ştiu ce să mai cred...“

„Eşti suspectat ? Urmărit ?“

„Uneori am senzaţia că e cineva în urma mea.“

Tace.

„Ţi-a spus ceva despre Rovenţa ? L-au prins ?“

„Nu. Vor să afle totul de la mine !"

„Ce ai de gînd să faci ?“

„Nimic. îmi văd mai departe de lucru."

„Hai cu mine la mare, Iustine ! Ieşi din tot rahatul ăsta ! Vom trăi acolo în cel mai desfrînat adevăr ! Vom încerca să fim liberi... să ne piardă urma !“ dar entuziasmul lui se spulberă imediat, parcă n-ar fi aflat totul sau n-ar fi înţeles ce ar fi trebuit.

Nu-i răspunde.

„Ţi-e teamă ?“

„Nu ! Din contră ! Tocmai interdicţia asta absurdă mă determină să plec de aici ! Ce-aş mai fi eu dacă mi-ar fi frică de un om ?“

„Nu e un om ! E o instituţie 1“

Iustin bea puţin vin din pahar, se lungeşte în pat şi pune mîinile sub cap, parcă ar vrea să-i spun : «Hai să discutăm altceva».

„Dana ce mai face ? E bine ?“ întreabă Aron cu glas încet temîndu-se să se apropie de acest subiect.

„Nu prea bine", mormăie el.

,,S-a întîmplat ceva ?“

„A avut un accident...”

Nu cere amănunte. Trage puternic din ţigară. Din stradă se aude strigătul unei ţigănci care «cumpără sticle şi borcane goale». Asociază cele două imagini, simte absurdul.

„Iustine !... Iartă-mă ! Ştiu că nu-ţi place să discutăm despre Dana ! Mă consider prietenul tău şi de aceea... Ea e bolnavă, iar tu nu te poţi despărţi de ea. Romantism desuet ! Melodramă !“

„Aroane ! Te rog...“

„Ai răbdare. Ascultă-mă ! Gestul ei mi se pare... otrăvit ! Te stăpîneşte prin mila de care trebuie să dai dovadă. Cred că îşi cultivă suferinţa ştiind că nu vei pleca de lîngă ea pînă nu se va însănătoşi. O tiranie ascunsă prin boală ! Interesant !“

„Aroane ! Te rog încă o dată !...“

„Chiar dacă ţipi sau mă loveşti, tot îţi spun ce gîn- desc ! Pînă acum n-am avut curajul, azi însă... Bea şi tu ! Uite paharul ! Trăieşti într-o demenţă totală ! Munceşti în infernul ăla de la nasturi şi îţi scuipi plămînii pentru cîteva sute de lei ! Eşti chemat mereu la miliţie pentru o cauză inventată, numai pentru a fi sub observaţia lor 1 Te sacrifici pentru o femeie bolnavă şi colinzi pe la rudele tale pentru a găsi explicaţia fundăturii în care ai intrat ! Nu ţi se par cam multe ?! De ce ? ! Pentru

ce faci toate astea ? Ce vrei să dovedeşti ? Cine crezi că eşti ? !“

Nu răspunde. Stă lungit în pat cu ochii închişi, nemişcat.

„Te-am înţeles atunci cînd mi-ai explicat de ce vrei să lucrezi la nasturi şi de ce te duci la bătrînii tăi ! N-ai vrut să fii îngropat de viu ! Nu aveai ce pierde mai mult decît ai pierdut prin însăşi apariţia ta ca fiu al unei clase pierdute, al unei clase declasate. Perfect ! Totul e clar ! Dar atitudinea ta faţă de Dana mi se pare exagerată. Parcă ai vrea să te baţi cu pumnii în piept şi să zici : «Vedeţi cît pot să îndur ? !» Orgoliul suferinţei ? ! Orgoliu de două parale, Iustine !“

„Dacă nu pot să fac nimic pentru mine, să fac pentru ea...“

„Şi tu ? !“

„Voi renunţa... Poate din bucuria ei o să primesc şi eu o parte. Mă însor, fac un copil, intru în rîndul oamenilor."

„Perfect ! Ce mai stai ? ! O lună ! Două ! Şi după asta ? Nu poţi să rezolvi nimic prin altul ! Bucuria ei nu înseamnă bucuria ta şi cine spune altfel minte sau e un mare ipocrit. Intîi trebuie să ajungi tu la mal şi după aceea... îţi aminteşti ce mi-ai spus cînd am stat de vorbă în noaptea de Paşti ?“

„Nu."

„«Mi-e teamă de alţii, dar cel mai mult mi-e teamă de mine şi de aripile roşii pe care le-am visat de atîtea ori !» Sînt cuvintele tale ?“

„Da...“

Cineva sună la uşă. Iustin se ridică din pat, apoi rămîne nemişcat. Soneria zbîmîie din nou.

„Vrei să mă duc eu ?“

„Nu“, priveşte în jos, spre covor, aşteaptă ca sunetul să se repete.

„De ce nu răspunzi ? !“

Tace. Parcă nu i-ar fi auzit întrebarea. Zgomotul strident şi alarmant continuă să răsune cu putere în hol. Parcă necunoscutul — care apasă pe sonerie — ar şti că e acasă şi ar vrea să-1 oblige să deschidă uşa. Aron e tentat să se ridice, vrea să afle cine e, aşteaptă însă o explicaţie de la Iustin, cu cît întîrzie cu atît devine mai greu de suportat : dincolo chemarea, ameninţarea, aici tăcerea şi calmul.

„Poate sînt cei din bloc ? începe să gîndească cu glas tare Aron. Sau... doamna Grigorescu ? Căpitanul Voican ? Cineva de la spital ?... Nu vrei să deschizi ? şi încearcă să înţeleagă sensul acestei tăceri. *Nu mai vrei să deschizi ? !“* repetă el.

Clopotul soneriei se mai aude de cîteva ori, din ce în ce mai rar, apoi se opreşte. Necunoscutul a plecat. în cameră e iarăşi linişte. Din stradă se aude motorul unei maşini. Nici unul nu se duce la fereastră să vadă cine a fost. Iustin se lungeşte din nou în pat. Aron îl priveşte atent, încearcă să-1 înţeleagă. îşi aprinde o ţigară.

„Vorbeai de romantism şi melodramă, spune Iustin după un timp. Ce crezi c-am făcut după ce Maria mi-a spus la telefon ce s-a întîmplat cu Dana ?**

„Ai alergat ca un nebun pe scări ! Crezi în vorbe şi în teatru !“

„Am continuat să mă bărbieresc, apoi m-am spălat şi am ieşit în stradă. Am luat un taxi şi am ascultat cu atenţie conversaţia şoferului cu Sănduca, o fată de la centrală?*

Aron tace, încearcă să desluşească anumite

sensuri care-i rămîn ascunse. Trage puternic din ţigară, simte că părerea lui despre Iustin s-ar putea modifica.

„Cînd eşti în tensiune e încă bine, chiar dacă pare orgoliu de două parale** continuă Iustin.

„...dar cînd nu te mai interesează nimic, continuă ideea Aron, şi nu mai vrei să deschizi uşa şi poţi să bei un pahar în linişte... cînd nu mai tremură nimic în tine şi zici : «Hai, noroc ! Lasă ! Trecem noi şi peste asta !» înseamnă că totul e închis. Băşcălia noastră e absurdul nostru ! Cîtă insistenţă, cîtă obrăznicie ! Voia să spargă uşa ! Să năvălească aici !...“

22

DUPA-AMIAZĂ TORIDA.DE VARA.

Razele soarelui se strecoară prin transperantul care desenează prin odaie dungi albe şi negre. Cînd arţarul din dreptul ferestrei se clatină bătut de o pală de vînt, camera se leagănă, obiectele intră în balans, ameţeşti pri- vindu-le, pînă cînd frunzele lasă egale spaţiile de alb- negru ale transperantului şi totul revine la normal şi fruntea

bătrînei se aşază cuminte în colţul canapelei şi supărarea ei apare din nou în liniştea odăii în care obiectele parcă vorbesc din nou despre stăpîna lor.

„...ce fel de om poate fi băiatul ăsta al meu ? ! Auzi ce face ieri ! A invitat un prieten din copilărie, Vlad. Şi el tot inginer. Le dau să mănînce ceva şi desfac o sticlă cu vin. Octav povestea despre viaţa lui de pe şantier, deodată, îl întreabă pe Vlad dacă mai compune poezii. Băiatul dă din cap. Ce crezi că-i spune ? ! «Scrie, Vlade, una şi despre mine şi îţi dau cinci mii de lei !» Vlad l-a privit lung şi i-a răspuns : «Nu sînt lăutar să mă plăteşti pentru un cîntec ! Puteai să înţelegi şi tu măcar acest lucru !» A mai stat puţin şi a plecat. Octav s-a sălbăticit pe şantier... are impresia că totul poate fi cumpărat ! Cînd îi vorbesc despre cineva mă întreabă : «Ai vreun interes ?» E singurul criteriu care îl conduce în viaţă..."

Bătrîna se opreşte. Gladiole mari, roşii, — aşezate într-o glastră — îşi întind petalele pînă aproape de părul ei alb. Ia un pahar cu apă de pe măsuţa de lîngă ea, desface un flacon cu medicamente şi înghite o pastilă.

„Căldura asta nu-mi face bine la inimă. Mă sufoc ! N-am bani să mă duc la băi... Ce ţi-a venit să-mi dai telefon la miezul nopţii ? sare bătrîna aducîndu-şi aminte abia acum. Nu prea dormi p-acasă ?“

„îmi pare rău că te-am deranjat..."

„Nu m-ai deranjat, dar nu înţelegeam ce spuneai. Poate eram adormită. De ce băteai străzile la ora trei noaptea ?! Bine, bine ! Nu te mai cicălesc, aşa îmi spune şi Octav... Iar vorbesc despre el. Nu mai e sensibil la nimic, s-a abrutizat.

Nu ştiu dacă mă înţelegi, Iustine ? Sînt unii miloşi, dar sufletul lor tremură numai cît timp sînt în contact cu ceea ce le produce emoţia, apoi uită imediat. Alţii însă pot suferi pentru o idee. Asta e adevărata suferinţă, n-o găseşti la oricine, e cea mai profundă. Simţi că totul se prăbuşeşte în tine şi nu mai ai scăpare şi nu ştii încotro s-o apuci...

„Şi atunci... ce să faci, mătuşă Liz ?“

Bătrîna îi simte curiozitatea, rupe o petală ofilită din buchetul de glaţiiole, o pune într-o scrumieră, tace o vreme apoi spune cu glas stins :

„Bogdan Arghir, care era aviator, spunea : «Să nu-ţi pierzi capul — luciditatea — şi înălţimea — demnitatea. E singura lege de zbor pe care nu trebuie s-o uit !»“

Frunzele arţarului se clatină din nou, dungile alb-ne- gru intră în balans, odaia se leagănă într-o parte şi alta, apoi totul se aşază la loc, florile şi obiectele revin la locul lor şi glasul bătrînei le mîngîie încercînd să le liniştească.

„în Casa cu lei serile erau lungi, după ce beam ceaiul mai stăteam de vorbă în salon, apoi fiecare se grăbea să plece în camera lui. Bătrînul Orleanu era fericit că-i are pe toţi lîngă el, singura lui supărare era provocată de Irina care se despărţise de Andrei, tatăl tău, era însă şi ea acolo, în casă, o vedea şi îi era suficient. Nicolae se ducea uneori noaptea la rafinărie, făcea control ; o lua şi pe Emilia, pentru ea reprezenta «o plimbare cu maşina». Verona şi Matei plecau primii în odaia lor. Cu Matei mai schimbam cîte o vorbă, era însă rece, distant, mîndru de profesiunea şi persoana lui, singurul intelectual adevărat din familie ; nu

comunicam, poate pentru că Verona era geloasă şi nu-l lăsa prea mult cu mine. Dealtfel... simţeam o ostilitate generală. Din ziua în care au aflat că sînt fiica bună a lui Orleanu şi că nu mă pot mărita cu Bogdan, din acea zi, Emilia şi Verona mă suportau cu efort, vedeau în mine o concurentă la viitoarea moştenire... doar Olimpia, buna Olimpia, care-i ierta pe toţi, mă chema uneori în dormitorul ei şi stăteam de vorbă.

...ce lungi erau serile de toamnă şi cum şuiera vîntul printre brazii din curte... citeam, uneori lăsam cartea din mînă şi mă gîndeam, era una din marile mele plăceri să mă gîndesc la un cuvînt şi cu ajutorul lui să visez. Aveam o cameră frumoasă, tablourile pe care le vezi aici sînt de pe vremea aceea ; cel cu crini, bătrînul cerşetor... Stăteam în pat, alteori mă duceam la fereastră şi citeam pînă se întuneca, apoi rămîneam cu ochii pe geam, mă uitam la brazi... Uneori îl vedeam pe bătrînul Orleanu care îşi făcea plimbarea de seară ; mergea pe alee ajutîndu-se de un baston, îl sălta cu un gest ferm oprindu-1 mereu la aceeaşi distanţă, apoi trupul lui înalt îl depăşea şi din nou bastonul se ridica şi sărea înainte. Anî numărat cîţi timpi despărţea o mişcare de alta : şase bătăi de inimă. Cînd am ajuns în dreptul brazilor s-a oprit, s-a uitat lung la crengile unuia dintre ei, apoi a ridicat braţul şi a trecut încet palma pe coaja copacului, ca o mîngîiere. în aceeaşi clipă am văzut poarta deschizîndu-se, era Bogdan care intra pe furiş. Simţeam că se fereşte de bătrîn, nu înţelegeam de ce. în ultimul timp venea acasă destul de rar, scaunul lui de la masă rămînea neocupat. Orleanu se uita pe sub sprîncenele groase, tuşea de două

ori, îşi punea şervetul alb la gît şi începea să mănînce în tăcere. Ţinea foarte mult să ne vadă pe toţi la masă, nerespectarea acestei dorinţe din partea lui Bogdan îl făcea să sufere.

în seara aceea, Bogdan a trecut prin curte în timp ce bătrînul era cu spatele. N-a intrat pe uşa principală aşa cum obişnuia, ci prin cea de la bucătărie. Am rămas la geam, credeam că Bogdan intenţiona să plece imediat şi nu mai vrea să afle părinţii. N-am dat prea multă importanţă, mai ales că Bogdan era un trăsnit. In cameră se făcuse întuneric. Bătrînul se îndrepta spre casă măsurînd mai departe pămîntul cu bastonul, l-am auzit şter- gîndu-şi pantofii la intrare, lovindu-şi călcîiele de cîteva ori, să-şi scuture noroiul rămas de la ploile din zilele trecute. Am aprins lampa de pe noptieră şi am început să mă pregătesc de culcare. întotdeauna mi-a plăcut să stau în faţa oglinzii, să mă pieptăn şi să ascult o placă la patefon. Aveam cîteva cumpărate de la Bucureşti ; tangouri argentiniene, valsuri şi melodii germane în ritm de marş ; pentru mine nu erau decît nişte cîntece, adevăratul lor sens nu-1 pricepusem încă. Deodată, am auzit cîteva bătăi în uşă, credeam că e Olimpia care mă ruga uneori să mă duc să-i fac cîte o frecţie cu oţet de trandafiri. în prag a apărut Bogdan, avea un aer neliniştit, ţinea în mînă un geamantan, era îmbrăcat cu o haină groasă, gulerul ridicat, pregătit să plece la drum. A intrat şi a închis uşa cu cheia, cînd am vrut să-1 întreb de ce face asta mi-a făcut un semn să vorbesc încet, apoi a stins lumina. Am rămas amîndoi pe întuneric. A lăsat geamantanul jos şi m-a luat de mînă. Ne-am aşezat în dreptul geamului, în aşa fel încît să nu fie zărit de afară.

„Trebuie să plec, a zis Bogdan cu glas îngrijorat. Nu vreau să ştie nimeni. Am ceva bani, fug cît mai e timp...“

„Să nu fii luat în război ?“

„Nici vorbă ! La război cel puţin ştii ce te aşteaptă, a răspuns el, enervat. Vreau să scap de ei. Gata ! Am terminat ! Nu mai fac parte din tabăra lor !“

„Nu înţeleg ce spui ? De cine vrei să scapi ?“

„Ascultă, Liz ! Copiii ăştia în cămăşi verzi au început să-mi dea ordine, să «treacă la acţiune», cum spun ei, să mă oblige să pun mîna pe armă, iar eu... nu înţeleg ca lucrurile să se desfăşoare aşa ! Am devenit o unealtă pentru ca ceilalţi să pună mîna pe putere, să-şi realizeze interesele. Nu pot să ucid în numele lor şi al nimănui 1 Nu pot să intru noaptea în casele oamenilor, să-i arestez, să-i terorizez... eu nu am văzut aşa...“

„Le-ai spus ceva ?“ l-am întrebat eu simţindu-i palmele cum îi tremurau de enervare.

„Da, de acolo vin. Ţinta noastră nu mai e comună, m-am săturat de domnii cu cizme care îşi pocnesc călcîiele.

„Unde vrei să pleci ?“

„Nu ştiu... De ce taci ?“

„Mi-am amintit de George. Am auzit că e în Rusia.“

„Asta-i bună ! şi rîse nervos uitîndu-se atent spre grădină, apoi pe stradă. Aş vrea să mă ascund undeva, sau... să pleci cu mine. îmi trec prin minte numai copilării. Mi-e frică, Liz ! Mi-e teamă «să nu-mi pierd capul»... de «înălţime» nu mai poate fi vorba, şi totuşi... A început să rîdă, nu-i vedeam decît dinţii şi albul ochilor, parcă plîngea. Nu ştiu

dacă poţi să înţelegi —■. a continuat el după o vreme, apropiindu-se de mine, simţindu-i respiraţia caldă — nu ştiu dacă poţi să înţelegi ce înseamnă pentru mine acest eşec, cînd joci totul pe o carte şi la urmă vezi că ceilalţi au trişat şi tu ai rămas singurul naiv în acest joc de pungaşi ! Poate trebuia să mă gîn- desc la tot ce va urma în clipa în care m-am aşezat la masă cu ei, cînd am început jocul. în momentul în care vrei să faci parte dintr-un grup eşti obligat să «îmbraci uniforma lor» şi odată cu ea să-ţi asumi toată, răspunderea ; nu mai poţi să spui asta fac, asta nu, pentru că nu-mi place, nu coincide cu voinţa mea ! Trebuie să comiţi crime în numele unei idei, al unui scop. Nu pot să pun mîna pe pistol. Să crezi fără rezerve, este secretul fiecărei dogme, în clipa în care te-ai îndoit, cînd te întrebi dacă e bine sau rău, nu mai faci parte dintre ei.“

O maşină s-a oprit în dreptul casei. Bogdan s-a crispat. Au coborît doi bărbaţi, aveau gulerele ridicate şi pălării.

„Tata m-a văzut cînd am intrat ?“

„Nu ! Era cu spatele. Le va spune că n-ai venit acasă. Te-a observat cineva de la bucătărie ?"

„Nu. Maşina am lăsat-o pe cealaltă stradă. Au venit de pe bulevard, n-au putut s-o zărească.“

„Aici nu te vor căuta. N-au văzut lumină la fereastră. Poate vor întreba de tine şi vor pleca/’

Unul a rămas în curte, celălalt a sunat la uşă. I-a deschis cineva. Am ieşit în vîrful picioarelor, voiam să se ascundă în pod, sau să coboare în pivniţă, să nu fim luaţi prin surprindere în cameră. Ne-am apropiat de scara interioară, de acolo zăream tot ce se petrecea în holul de jos. Bărbatul

cu pălărie, îmbrăcat într-un pardesiu de culoare închisă, cu cizme în picioare, i-a spus fetei din casă să-1 cheme pe Bogdan. Auzind că nu este acasă, a cerut să stea de vorbă cu Ştefan Orleanu care a ieşit destul de repede într-un halat de noapte, agitat şi nemulţumit că este deranjat la acea oră. Necunoscutul, care rămăsese cu pălăria pe cap şi cu mîinile în buzunare, i-a spus că în cazul în care nu-i «declară unde se află Bogdan, trebuie să meargă cu el». în clipa aceea a apărut şi Olimpia, era doar în cămaşă de noapte. Orleanu a început să strige enervat că nimeni nu poate să-1 oblige să iasă din casă la ora aceea, «fără mandat de arestare». La auzul glasului, toţi din casă au venit în hol să vadă ce s-a întîmplat. Emilia urmată de Nicolae, amîndoi în pijamale, orbiţi de lumină, Verona şi Matei, fiecare căutînd să-şi tragă mai repede cîte un halat. Matei şi-a scos papucii şi i-a dat Veronei care-i uitase pe ai ei. Tînărul cu pălărie, văzîndu-se înconjurat de toţi din casă, s-a apropiat de bătrîn şi i-a spus ceva în şoaptă la ureche. Orleanu a pălit, şi-a strîns gulerul halatului în dreptul pieptului, a început să respire cu greutate, a mai vrut să să spună ceva, apoi a tuşit de cîteva ori, s-a răsucit în loc şi s-a îndreptat spre dormitor. Olimpia l-a urmat. Tăcerea dintre noi era punctată de paşii tînărului care se plimba cu mîinile în buzunare şi de şoaptele celor din hol care nu înţelegeau ce se întîmplă. Nicolae s-a dus în dormitor să-şi ia ochelarii. Matei a plecat să-şi ia papucii, sau poate amîndoi au vrut să vorbească cu bătrînul, nu ştiu, au apărut destul de repede şi s-au apropiat de Emilia şi Verona care începuseră să plîngă. Stăteam amîndoi ascunşi în spatele balustradei, cu genunchii la gură. Bogdan ar fi vrut

să coboare, ezita însă, mai credea într-o minune, spera că bătrînul Orleanu îi va spune ceva tînărului — care continua să se plimbe cu mîinile în buzunare — va pleca şi totul va intra în normal ; erau ultimele clipe în care Bogdan îşi pusese toată încrederea închipuindu-şi că ceva neprevăzut va interveni' şi va schimba cursul evenimentelor. Olimpia a deschis puţin uşa şi s-a uitat dacă tînărul se mai afla în hol, poate şi ea sperase acelaşi lucru. Şi-a scos scufia de pe cap şi o şuviţă de păr alb i-a tremurat pe lîngă tîmplă. A apărut Orleanu, se îmbrăcase în grabă dar fără să uite nimic din ţinuta lui : palton negru, fular alb şi pălărie cu boruri largi. Şi-a aşezat ochelarii în tocul de piele. I-am văzut degetele tremurînd. Bogdan s-a crispat dar n-a putut să se hotărască nici atunci. Eu nu puteam să-i spun nimic, dealtfel nici nu ştiam ce, trebuia să aleg între el, pe care îl iubeam, şi tatăl meu. M-am trezit ri- dicîndu-mă, vrînd să cobor lîngă ei. Bogdan m-a tras cu putere în jos. Olimpia s-a apropiat de tata şi i-a întins o sticluţă cu valeriană, el a luat-o şi a băgat-o în buzunar mulţumindu-i din priviri, apoi a sărutat-o pe obraji. Emilia şi Verona l-au îmbrăţişat. Nicolae şi Matei au făcut un pas către el. Bătrînul n-a întîrziat prea mult, a mers spre tînărul care asista calm la această scenă, l-a privit în ochi ca şi cum i-ar fi spus : «sînt gata» şi şi-a tras încet mănuşile pe degete. Orleanu a deschis uşa urmat de tînăr. Bogdan a încercat să strige, n-a reuşit, parcă nu mai avea glas. S-a ridicat în picioare, încet, cumplit de încet, s-a sprijinit de balustradă cu amîndouă mîinile, apoi a respirat adînc, şi-a făcut o cruce dar n-a apucat s-o termine pentru că a început să alerge pe scară în jos. M-am tîrît în camera mea,

de acolo puteam să văd ce se petrecea în curte. Am ajuns la fereastră în momentul în care tata se găsea la poartă, iar Bogdan se oprise în spatele lor. Am deschis geamul. Tînărul, care rămăsese tot timpul în curte, le-a împins în casă pe Olimpia şi pe Verona închizînd uşa. Bogdan îi vorbea celui care îl luase pe bătrîn, apoi i-a făcut semn tatii să se întoarcă în casă. Necunoscutul a scos o mînă din buzunar şi l-a apucat pe Bogdan de braţ trăgîndu-1 spre poartă. El s-a smucit cu putere, tînărul şi-a pierdut echilibrul, s-a sprijinit de grilaj. Bogdan a început să-l lovească cu pumnii în faţă. Străinul ţinea însă o mînă în buzunar, cred că acolo avea o armă... cred, sau mai bine zis sînt sigură, în clipa aceea... în clipa aceea s-a auzit un zgomot, aşa cum s-ar fi spart cerul deasupra capului, dar n-am înţeles nimic, l-am văzut pe Bogdan alunecînd încet în jos. Tata s-a repezit să-i ia necunoscutului arma din mînă. Nu ştia, sau poate uitase, că în spatele lui, pe scări, se afla cel de al doilea bărbat care nu le lăsa pe femei să iasă din casă. Şi din nou au răsunat toţi brazii din grădină. Era rîndul bătrînului. Necunoscuţii se uitau la Bogdan şi Orleanu care se îndreptau spre prima bancă de pe aleea parcului, au deschis poarta, au mai privit o dată în urma lor, s-au urcat în maşină şi au plecat. Am mers desculţă prin iarbă pînă la banca unde se adunaseră toţi din casă. Nu auzeam nimic, nu pricepeam de ce e atîta linişte, de ce 'toţi privesc pe cei doi, pînă cînd... am început să desluşesc în iarbă, în fîşia de lumină ce se întindea pornind de la uşa lăsată de perete, fularul alb, mai alb ca niciodată căzut la picioare... tatăl şi fiul se sprijineau unul de altul în acel drum pe care îl începuseră împreună, bătrînul parcă îl ţinea în

braţe, mai căuta şi în ultimele clipe să-1 ridice pe singurul băiat cu care se mîndrise atîta timp, în care îşi pusese toate nădejdile... erau lungiţi lîngă banca unde bătrînul mă rugase cîndva să nu-l părăsesc, fără să ştie că tot acolo se odihnise cîndva şi Coloneul Ion Arghir care plecase mai demult, plecase chiar şi de la conacul lui, începuse acelaşi drum pe care ei puneau acum primii paşi... erau acolo amîndoi ■scăldaţi de privirile noastre împietrite, tîmpe, în timp ce brazii, singurii care puteau să mai înţeleagă ceva, începuseră să foşnească cuprinşi de un fior neştiut.

Din noaptea aceea a început «destrămarea» de care se temuse Orleanu : Verona şi Matei s-au mutat la Bucureşti. Administrarea averii au luat-o Nicolae şi Emilia care au ocupat camerele din faţă ; biroul bătrînului a devenit biroul lui Nicolae. Eu m-am măritat şi după un an am plecat din Casa cu lei. Olimpia şi mama ta, Irina, au mai rămas un timp acolo. Irina trăia numai cu somnifere, cu multe somnifere, care o feriseră să audă ce s-a întîmplat. Poate de aceea ţi-am istorisit cum a murit cel al cărui chip am vrut să-1 am mereu cu •mine în tabloul de colo, cel căruia nu i-am spus decît rareori tată — cu toate că îmi era părinte bun —, cel care a murit în braţe cu fiul său, primul meu iubit care ar fi putut să-mi fie bărbat dacă nu mi-ar fi fost frate... priveşte ochii bătrînului Orleanu şi gîndeşte-te în tăcere cîteva clipe..."

23

Q
k_JTA ÎN FOTOLIU ŞI ASCULTA SUNETELE înserării. Ferestrele sînt larg deschise, nici o pală de vînt nu mişcă perdeaua. Din blocul vecin se aude glasul unui copil. Paşii trecătorilor făsună distinct pe stradă. Dana e în bucătărie, zgomote de tacîmuri şi vase ajung pînă la el. Zăreşte sub noptieră muzicuţa mecanică primită în dar de la Drina. întinde mîna, o apucă cu grijă şi o aşază pe

genunchi : cutia e acoperită cu pluş roşu uzat pe la margini, minerul de alamă e prins de capac printr-o armătură ce imită un buchet de lalele, închizătoarea şi balamalele sînt tot din alamă patinată de vreme. Deschide capacul, cercetează dispozitivul muzicuţei : un cilindru de bronz cu o sumedenie de dinţi — ca un arici metalic — care vin în atingere prin rotire cu mai multe lamele ce seamănă cu un pieptene. Invîrteşte cheia şi închide capacul ; picături sonore, clavecin în miniatură, un colind de Crăciun sau un cîntec de leagăn. La început ritmul e mai alert, apoi mai rar, ultimele acorduri se sting brusc, acolo unde arcul a ajuns la capăt. Nici un gînd, refuză orice aducere-aminte. Roteşte din nou cheia şi melodia îşi face iarăşi apariţia — senzaţie de desprindere şi plutire. Din cînd în cînd o notă sună fals, poate o lamelă e ruptă, sună bizar în acordul perfect al celorlalte.

Sînt aşteptaţi oaspeţii. Pe masa întinsă au fost aşezate farfuriile cu dungă albastră — folosite numai în zilele de sărbătoare — tacîmurile de argint cu iniţialele : STF, Ştefan Orleanu-Fier şi paharele de Baccarat.

De unde să fac rost de scaune ?

De la vecina Danei ! Crescătoarea de pisici ! îi sugerează Aron.

Bună idee ! I-ai invitat pe toţi ?

Da.

Auzi ! Au început să sosească. Du-te să-i întîmpini ! îl îndeamnă Aron.

Deschide uşa. E unchiul Trifon : haină neagră, un fel de redingotă cu o garoafă roşie la butonieră, pantaloni reiaţi, pălărie cu boruri tari şi lavalieră

cu nod gros şi aripile atîrnînd. Rămîne în prag. Are un surîs hîtru. Se lasă admirat, nu rosteşte nici un cuvînt. Iustin face o plecăciune. îşi strîng mîna şi zîmbesc amuzaţi.

Mi-ai cerut să mă îmbrac cu ce am mai bun ! şi bătrînul aşază pălăria în cuier.

Cînd te-am văzut am amuţit ! Nu ştiam cine e domnul acesta atît de elegant !

Sînt ultimele haine care au mai scăpat de la Talcioc. Am sosit primul ?

Da. Te rog să intri. Dana e în bucătărie, are ceva de pregătit...

Ştiu prea bine ! Niciodată nu sînt punctuale. Şi Amalia face la fel.

Simte în nări un parfum de lavandă de bună calitate amestecat cu un iz de naftalină şi haine ţinute mult timp în dulap.

Regret că n-a venit şi mătuşa Amalia !

Nu se simte bine cu piciorul. Ştii ! Reumatismul progresează, ar trebui să se ducă la băi... Spune-mi ? Aici locuieşte Dana ? şi bătrînul roteşte privirea în jur. Azi •e ziua ei ? Aşa am înţeles de la tine.

Da. Te rog să iei loc ! Uite fotoliul acela, cred că e mai comod.

Mulţumesc, şi bătrînul se aşază, răsuflă greoi, scoate din buzunarul interior al hainei o batistă albă şi îşi tamponează obrajii îmbujoraţi, cu pielea catifelată, bine bărbierită.

Soneria se aude din nou. Iustin se scuză şi iese din cameră. E Aron urmat de Florică, amîndoi ţin în braţe cîte o sticlă de şampanie.

Aaa ! Tu abia acum soseşti ? !

Trebuie să intru şi eu ca orice invitat. Nu-i aşa ?

Da. Ai dreptate !

Florică e puţin fîstîcit, vrea să-1 îmbrăţişeze,

renunţă, Îşi drege glasul vrînd să iasă din încurcătură ; e îmbrăcat cu o cămaşă albă, curată, bine călcată, închisă la gîi cu un nasture. îşi strîng mîinile şi intră în hol.

Ia sticla asta ! Nu mă ţine cu ea în braţe, protestează Aron.

Da-da, sticla ! întăreşte Florică.

Dana ! Vino, te rog ! Au sosit musafirii.

Pe scară se aud paşi greoi şi respiraţie gîfîită. Deschide uşa. E mătuşa Liz. Surîsul ei înseamnă întotdeauna bun găsit. îi întinde Danei un buchet de trandafiri. Intră cu toţii în cameră. Iustin o prezintă pe Dana unchiului Trifon care se ridică în picioare, îi sărută mîna, o priveşte cu interes şi scoate din buzunarul hainei o cutiuţă pe care i-o întinde cu un gest elegant.

Pentru ziua dumitale de naştere !

Dana deschide cutiuţa : o brăţară de argint. 11 sărută pe amîndoi obrajii. Gestul lui Trifon îl surprinde pe Iustin care ştie cît e de calculat ; uneori însă îi place să epateze.

Sosesc apoi Elena şi Simion.

Fals ! strigă Aron. Pînă aici a fost bine, acum sună fals ! Nu auzi muzicuţa mecanică ! Are o lamelă ruptă ! înţeleg să-i inviţi pe Liz şi Trifon, sînt rudele tale. Eu sînt vechi prieten din facultate, Florică pe rol de paharnic... L-ai uitat pe doctorul Petru care îţi este bun amic. Datorită lui mîncăm la cantină. Dar Simion şi Elena ? De ce i-ai chemat?! Nu pricep?! Vrei să aşezi la aceeaşi masă *foştii şi actualii* şi să arăţi că se pot concilia ? Motive conjuncturale ? De echilibru ? ! Micul fals, Iustine ! Micul fals ! La urma urmei nu ştiu cum a apărut Simion ăsta în viaţa ta ? Unde l-ai cunoscut ?

Pe şantier...

Ce-ai căutat acolo ?

Am fost dat afară din Barou. Nu aveam unde munci ! Atunci era la modă educarea pe şantier ! Hm ! Lasă. Ştiu totul ! Ce ţi-ai zis : Stau cîteva luni pe un şantier să-mi însănătoşesc originea !

Nu aveam ce mînca, Aroane ! Vorbeşti prostii ! Tata era arestat. Alex plecase la Bucureşti. Drina avea pensie cîteva sute de lei. Dacă mă duceam undeva şi spuneam cine sînt, îmi închideau uşile în nas ! Pe şantier erau primiţi toţi. Acum ai înţeles ?

Bine. Continuă. Spuneai de Simion.

Cînd am ajuns pe şantier am primit un pat într-un dormitor comun, cu alţi douăzeci de băieţi. A fost pe- ‹ rioada cea mai grea : zgomot, miros, murdărie. Am găsit o cameră într-o baracă. Vecin de apartament era Simion.

Nevastă-sa ! ?

Nu venise încă. Simion era mecanic de turbine.

Iar tu proaspăt absolvent al Facultăţii de Drept ! Tînăr intelectual cu veleităţi de pictor care nu aveai prea multe subiecte de discuţie cu mecanicul de turbine. Nu ? Acolo, cîteva cuvinte şi fiecare cu preocupările lui. Tu, seara citeai o carte, el... se ducea la circiumă ! Am dreptate ?

Te-ai oprit ? Dormeam în frig. Aveam gripă. Nu ştiam să aprind lemnele în sobă... am încercat de cîteva ori, apoi am renunţat.

Te cred. E o tehnică pe care un orăşean n-o cunoaşte !

In seara aceea am încercat din nou. Am umplut toată casa cu fum. A venit să vadă ce s-a întîmplat. De atunci, cînd mă întorceam de la lucru, găseam focul aprins, într-o duminică m-a invitat la masă. El preparase mîn- carea, era foarte mîndru. Stăteam nopţi întregi de vorbă. Ne-am împrietenit. Ne

împrumutam bani... mi-a dat chiar o pufoaică, paltonul meu era cam subţire şi răceam mereu. Mă duceam cu el în sala maşinilor, în tunel, la baraj. Asta poţi să crezi ?

Făceai efort să te acomodezi. Simion e un tip vital. Era primul om care ţi-a întins mîna. Merge ! M-ai convins.

Acum eşti de acord să-i invit pe Simion şi Elena ? Mai sună fals ?

Hai să vedem ce-o să iasă. Auzi ! Au sosit !

îi întîmpină Dana, primeşte în dar un buchet de garoafe şi o cutie cu bomboane. Se fac prezentările. Ultimul sosit e doctorul Petru. Se aşază cu toţii la masă. Dana începe să-i servească. Floricică toarnă vin în pahare. Liz începe să vorbească cu Elena : o măsoară discret, vrea să ştie ce gîndeşte. Aron îi spune ceva Danei care izbucneşte în rîs, obrajii ei palizi prind culoare. Petru schimbă cîteva cuvinte cu Iustin. Atmosfera e relaxată, apare buna dispoziţie. Trifon e încadrat de o parte de Liz, de cealaltă parte de Simion. îi pare bine că a în- tîlnit-o pe Liz. Se cunosc de cînd Orleanu-Fier a venit pentru prima oară în Casa cu lei pentru a discuta cu Ion Arghir despre căsătoria Irinei cu Andrei. Atunci Trifon era secretarul lui Socolescu. Fiecare vrea să afle veşti despre rude şi prieteni, ce mai fac şi dacă mai trăiesc. Avalanşă de întrebări reciproce : dar ăla ? dar ăla ? Trifon îşi dă seama că l-a neglijat pe Simion, încearcă să-1 capteze în discuţie.

Iustin mi-a vorbit despre dumneavoastră. Am aflat că sînteţi prieteni, şi bătrînul îl priveşte în ochi, lasă **o** scurtă pauză, vrînd parcă să-1 cîntărească mâi bine.

Da. Ne cunoaştem mai demult.

Cînd am lucrat la Banca Naţională... eram consilier juridic şi membru în comitetul de conducere, cu ocazia Naţionalizării am cunoscut mai mulţi comunişti, printre care şi noul director. Apoi am fost dat afară, am intrat la asigurări... Stau pentru prima oară la masă cu cineva... mă refer la funcţia politică pe care o aveţi.

Simion îl ascultă atent, apoi zice cu glas încet :

Nici eu n-am avut prilejul să discut cu un consilier juridic care a lucrat la Banca Naţională.

Aţi avut amabilitatea să evitaţi cuvîntul *fost, zice* bătrînul zîmbind.

Aş fi vrut să vă văd acum treizeci de ani ! intervine zîmbind Liz. Nu cred că v-aţi fi gratulat aşa cum faceţi acum ! Hm ! Vremurile au fost dure. Nimeni nu le-a uitat !

Simion simte atacul, nu răspunde, mănîncă mai departe liniştit.

Acum putem spune cinstit ce gîndim despre timpurile de atunci... şi asta, recunosc, nu e puţin ! Nu mai mă tem că după ce voi pleca de aici voi fi ridicată de o dubă ! Azi sînt invitată la această masă...

Este meritul lui Iustin şi al Danei ! intervine doctorul Petru încercînd să schimbe subiectul discuţiei. Să bem în cinstea sărbătoritei !

Ce faci, Florică ? ! Paharele sînt goale ! strigă Aron.

Florică le umple în grabă. Se ciocneşte în cinstea Danei. Rîd, vorbesc, se fac glume...

Imaginea acestei reuniuni se tulbură treptat, chipurile par mai slab conturate, glasurile mai stinse. Sunetele muzicuţei mecanice — din care se nasc — încearcă să-i reţină, cilindrul galben de

bronz face eforturi să se mişte mai departe împins de degetele lui, să-i ridice din adîncuri într-un real imaginar.

Vînzător de coşciuge, elev la o şcoală comercială, student la teatru, figurant, comediant, poet, iluzionist, bufon... m-aş putea socoti rege al îngheţatei dacă n-aş fi închis într-o coajă de nucă şi dacă n-aş avea vise rele, vise care arată un spirit avîntat pentru că substanţa celor avîntaţi nu este decît umbra unui. vis. E. glasul lui Aron ! Mai întîi citeşte aici ! şi Aron îi întinde un petic rupt dintr-un ziar : Cocorii albi erau şi înainte o raritate, trăiau mai ales în depresiunile mlăştinoase siberiene, astăzi îşi fac cuiburi numai pe cursul inferior al rîului Indighirka. Aici vin în fiecare an circa trei sute de cocori albi, nimeni însă nu ştie unde iernează aceste păsări rare. Cocorii albi!

Ce vrei să spui ?

înţelege ce vrei! Cocorii albi ! Acele păsări rare !... Uite ! Te cheamă Simion ! Vrea să-ţi spună ceva. Nu viin cu voi, dar să ştii că trag cu urechea în timp ce le voi recita din *Recviem pentru mansardă !*

Bei cam mult! îi spune Simion.

în seara asta da ! Am vrut să-i cunoşti. Unchiul Trifon şi mătuşa Liz sînt cei mai apropiaţi. Mai am cîţiva unchi, unii dintre ei îmi sînt dragi, alţii însă...

Vreo răfuială cu bătrînii ?

Nu. Nu-mi plac răfuielile de genul ăsta. Vreau să ştiu de ce am ajuns aici.

Ai aflat ceva ?

Povestea lor a rămas la jumătate, dar... bunicul meu, Ştefan Orleanu-Fier, a calculat cu precizie ziua, ora şi locul unde tata s-o întîlnească pe mama

pentru a se îndrăgosti de ea. Prin căsătoria lor voia să-şi realizeze un vis : o casă cu doi lei de piatră la intrare. La început, mama l-a plăcut — poate pentru că era îmbrăcat în uniforma de ofiţer de roşiori şi avea un docar splendid — dar n-a vrut să se mărite cu el, presimţea că nu se vor înţelege. N-a ascultat-o nimeni pentru că prin ea bunicul Orleanu obţinea Casa cu lei. Unul din familie era sacrificat pentru o casă. Primul semn al destrămării în sînul unui clan cu toate că aparent se consolida. Bogdan, fiul lui Orleanu, a ezitat să coboare scara interioară, moment care dacă ar fi fost cîştigat, legionarii nu l-ar fi împuşcat pe bătrîn, poate şi Bogdan ar fi avut alt sfîrşit. Deci... un tată îşi vinde fata pentru o casă, iar un fiu ezită ducîndu-1 la moarte pe propriul său părinte.

Ce vrei să spui ?

Ascultă-mă pînă la capăt ! Bea un pahar cu vin ! Catinca, fiica lui Ion Arghir, a furat logodnicul Anei, sora ei. I l-a furat într-o noapte de toamnă cînd au plecat împreună să aducă un medic de la Cîmpeni. Ana era bolnavă... frumoasa Ana nu s-a mai măritat niciodată şi n-a mai iubit nici un alt bărbat. înţelegi, Simioane ? O femeie distrusă pentru toată viaţa de sora ei ! Crezi că Bobo, aşa îi spuneam noi bunicului, crezi că el nu şi-a dat seama ? A ştiut totul dar nu voia să-1 piardă pe inginerul Scriban, cel mai bogat de prin părţile acelea şi cu multe relaţii la Bucureşti. Mai ales că bunicul nu se afla într-o situaţie financiară prea strălucită. Vîn- duse lui Ştefan Orleanu cîteva terenuri petrolifere bogate în petrol şi Casa cu lei pentru a scoate de sub ipotecă pădurea de salcîmi, Pădurea Alba, marea lui slăbiciune. Deci ! O casă vîndută pentru a obţine o pădure inutilă dar cu

flori frumoase de salcîmi ! O soră fură logodnicul celeilalte în timp ce tatăl priveşte totul din umbră temător să nu piardă viţelul de aur... Asta a fost în trecut... De curînd l-am întîlnit pe Anghel ! îţi aminteşti ? Directorul de pe şantier ! I-am spus tot ce gîndeam despre el. Ne-a sacrificat pe noi, pentru a se salva pe el. Şi atunci şi acum aceleaşi legi. Firesc ! Nu-i aşa ?

Nu-i adevărat !

Dă-mi voie ! Mi-am văzut de treabă, am muncit mereu şi n-am cerut nimic de pomană. Am vrut să am un loc al meu... dar pînă azi n-am reuşit. Nu mai rezist, Simioane ! înţelegi ? ! Nu mai ştiu încotro s-o apuc ! Parcă merg pe stradă în pielea goală şi toţi se uită la mine ca la un nebun. Aş fi în stare să mă lupt cu cineva pînă la capătul puterilor, dar să fiu sigur că n-are o armă ascunsă, sau altul nu va trage pe la spate. Şi mulţi au pe cineva în umbră şi te achită înainte de a apuca să-1 vezi, apoi spun că te-au învins în luptă dreaptă. Şi tu spui să joc cinstit ? !

Să nu crezi că nu-ţi înţeleg revolta, Iustine ! Şi eu am trecut prin momente grele. învăţam noaptea iar dimineaţa mă duceam la lucru şi mă sfida un puţoi de inginer ieşit de curînd de pe băncile facultăţii numai pentru că avea o diplomă pe care eu n-o obţinusem încă. Crezi că mi-a fost uşor să plec de pe şantier pentru că l-am apărat pe Anghel ? ! De multe ori mi-a fost silă şi greaţă. Auzi ! Şi eu am avut momente cînd eram tentat să abandonez, ştiam însă că nimic nu mă poate învinge, că nimeni nu mă poate opri să ajung la capăt. Să-ţi mai spun ceva, Iustine. Am stat la masă lîngă Trifon, mă uitam cum ţinea cuţitul şi

furculiţa. A curăţat o pară fără s-o apuce cu mîna. O adevărată artă ! Eu am făcut parte din generaţia care n-a învăţat decît tîrziu să mănînce cu furculiţa şi cuţitul. Mă înţelegi ?

S im ioane ! Ştiai însă că pînă la urmă vei reuşi. Aveai o şansă. Nimic nu e mai dezarmant decît să nu vezi capătul şi sensul drumului ! Să ţi se pară tot efortul absurd. Pe tine prezentul te căuta. Nu aveai decît să întinzi mîna ! Pe mine prezentul mă respinge...

Trebuie să ai răbdare...

Şi dacă mi-am pierdut răbdarea ? Dacă nu mai pot să aştept ? Am treizeci de ani ! Trebuie să accept rolul de victimă ? Eu să pierd, alţii să cîştige ! Unii în barcă cu vîsle, eu ca prostul înotînd prin apă. Şi cînd voi ajunge la mal, îmi vor da iarăşi brînci în apă. Papaşa ! Uneori îmi vine să rîd. Mi se pare totul de un ridicol nebun !

Iustine ! Cînd vei crede că ai ajuns la capătul puterilor, să mai faci un pas, atunci vei cîştiga. Te asigur ! Sînt alături de tine. Te voi ajuta să ajungi acolo unde e locul, tău. E vorba numai de timp...

Fals ! Iartă-mă că intervin din nou ! strigă Aron. Nu auzi muzicuţa ce fals cîntă ? ! Promisiuni ! Speranţe r încredere într-un viitor luminos ! Lamentaţii reciproce ? Nu merge ! Toţi sînt nişte păcătoşi, numai voi doi sînteţi curaţi ca lacrima ! Ha-ha ! Nu ţine, Iustine ! Nu ţine t De ce taci ?

Vrei să afli care-i păcatul meu ?

Nimeni nu-i curat ! Să-1 luăm de exemplu pe Simion. Din maistru de turbine a ajuns inginer şef şi secretar de partid, sau invers, în sfîrşit... în curînd va deveni activist sau mai ştiu eu ce mare grangur. Păi cum vine chestia asta ? ! Eu nu trăiesc printre ei ? Nu ştim toţi cum au mers

treburile ? !

Nu-1 judeca, Aroane !

De ce ? Ţi-e teamă să nu te audă cineva că-1 vorbim de rău ?

Sînt şi oameni cinstiţi !

Asta s-o creadă mutu !

N-ai dreptate ! Unul la o mie !

Şi Simion este al o mielea ? Hm !

Nu ştiu... dar vreau să cred. Altfel totul ar fi o porcărie !

Asta şi e, Iustine, atît timp cît cineva trebuie să ispăşească o pedeapsă pentru faptele altora ! Logica e răsturnată ! Simţi fantasticul ? Te-ai întrebat vreodată de ce facem noi haz de necaz ? De ce nu intrăm în tragic ? De ce scoatem repede un banc şi ieşim din impas ? ! Numai aşa se poate suporta minciuna de nesuportat 1 Tu rîzi foarte rar... e greşeala ta ! Ori rîzi, ori te loveşti cu capul de zid ! Alternativă nu există ?

De ce suportăm minciuna şi impostura ? De ce nu ne lovim într-o zi cu capul de zid ? De ce cîntă fals muzicuţa ?

Asta e mai greu de spus..

...sunetele de clavecin şi orgă, pleoape grele ce se zbat la malul apei, pescăruş închis într-o colivie cu gratii din trestie împletită cu floarea-soarelui, imagini, cuvinte, bucăţi de oameni, bucăţi de cuvinte, şi din nou sunetele muzicuţei mecanice...

Dacă te-ai afla într-o barcă alături de un naufragiat şi după cîteva zile ar trebui să rămînă doar unul... Ce-ai face, Simioane ? L-ai ucide ?

Nu.

Te ucide el pe tine ! Barca rezistă doar cu o singură persoană !

încerc să mă salvez cu el, dar nu-1 ucid ! N-aş

putea trăi cu amintirea celui pe care l-am azvîrlit din barcă.

Eu de ce am fost aruncat în apă ?

...din nou cuvinte, ecouri, plutire în imaginar, discursuri ţinute cu ochii închişi, confruntări care nu s-au consumat decît în sine, fiinţe pe care le-a creat doar pentru a avea cui să se adreseze şi iarăşi sunetele unei melodii care pluteşte în jurul lui.

puterea de a transforma neşansa într-o victorie... intensitatea sentimentelor te ridică la anumite înţelesuri pe care altfel nu le poţi afla. Eu, tu, nu contăm nici cît o para chioară ! Dementă logică ! Uneori ne aflăm într-o perfectă ambiguitate, ne aflăm între *eu* şi *ceilalţi,* între o virtute fără sens şi o mîrşăvie inacceptabilă, roşi de milă şi incapabili de dragoste, sîntem singuri şi nu găsim niciodată drumul spre ceilalţi...

Dacă vei fi obligat să iei o hotărîre Iustine, vei renunţa la ambiguitatea de care vorbeai. Sîntem ceea ce facem ! Dealtfel, simt că vrei să iei o hotărîre.

Da. Ai dreptate, Simioane...

Pînă aici nu e rău, Iustine, dar cel mai convingător e Rovenţa, nu vrea să pară altceva decît ce este. N-a recunoscut nici cel puţin că a fost la nevastă-sa în seara în care a murit. Eşti singurul martor, peste tot amprentele tale ! El îţi spune clar : Aruncă-te din barcă, plec mai departe. Dacă nu, te azvîrl eu ! De ce taci ? Ţi-e teamă să-mi spui ?

Jocul a ajuns la sfîrşit. îl vede îndepărtîndu-se, înainte de a pieri îi spune :

Cînd priveşti printr-un geam murdar ai impresia că toată lumea este murdară... iar cînd în spatele

geamului este o gratie crezi că te afli într-o cuşcă ! Oricum, Aroane ! Oricum, rămîn cocorii albi, acele păsări rare...

„Ce faci ? Ai adormit ?“

„Nu. Ascultam muzicuţa mecanică. Ai terminat treaba la bucătărie ?

„Da.“

„De ce a durat atît de mult ?“

„Ţi s-a părut ! Am avut de spălat doar cîteva farfurii" şi Dana se îndreaptă spre oglindă, îşi trece pieptenul de cîteva ori prin păr şi îşi unge mîinile cu o emulsie care răspîndeşte în cameră un miros exotic. Vrei să ne plimbăm ?“

Nu-i răspunde. împinge cu degetele cilindrul de metal, notele răsună clar în liniştea din cameră. Goluri lungi în care fiecare parcă e închis într-un glas de tăcere şi izolare. Seara, înainte de culcare, obişnuiau să se plimbe prin Grădina Icoanei. Iustin găsea o bară de metal de care se prindea cu amîndouă braţele şi făcea cîteva mişcări numindule «ora de gimnastică nocturnă». Se întorceau acasă, stăteau de vorbă pînă noaptea tîrziu, auzeau cocoşii cîntînd şi de fiecare dată se întrebau dacă nu e cumva o închipuire.

...şi el dorea să bea cu intensitatea pe care o ai uneori cînd vrei să plîngi, chiar dacă lacrima *nu* este criteriul adevărului !...

„Ce vrei să spui ?“ întreabă Dana de la fereastră, stînd sprijinită cu coatele de pervaz şi privind strada pustie.

„Nimic 1“

„Ai zis că lacrima nu este criteriul adevărului."

„Mi-am amintit... cred că am citit undeva[1'], roteşte mai departe cilindrul metalic al muzicuţei, notele se răspîndesc prin aerul cald al odăii încercînd să alunge încordarea ce vrea să-şi facă apariţia. Amină din nou să-i spună hotărîrea pe care a luat-o de la începutul acestei seri, de care nu îndrăzneşte să se apropie.

Dana deschide şi cealaltă fereastră. Cineva strigă un cîine prin curte, dogoarea străzii ucide imediat glasul care nu se mai repetă.

-«o să-mi cîştig pîinea, nu contează cum ; după o zi de muncă mă voi lungi pe plajă, îmbrăcat, voi fi prea obosit să-mi scot hainele : voi sta cu ochii spre mare iar cu o mînă mă voi juca în nisip şi poate vor trece pe acolo şi cîţiva pescăruşi, apoi mă voi gîndi la ei... din mare se va ridica o coloană de fum ; atunci voi avea ochii deschişi, sau poate doar pleoapele întredeschise, atît cît să văd printre razele puternice ale soarelui, fîşia de fum a copilăriei mele...»

Dana e lîngă el, aşezată pe covor ; îl priveşte îndelung, simte că vrea să-i spună ceva, încearcă să-1 ajute să rostească acel cuvînt de care fuge, de care se teme, îi zăreşte mîinile.

„Uite ! Ţi-ai înţepat degetele ! Eşti plin de sînge ! Şi lamelele sînt acoperite de sînge... de aceea sunau..."

„Nu sunau fals ! Poate una, cel mult două..."

„N-am spus că sunau fals !“

îşi priveşte degetele străpunse în' vîrfurile ascuţite ale discului de bronz.

«cocorii albi, acele păsări rare...»

„Mîine plec, Dana.“

Abia acum reuşeşte să rostească cuvintele pe care le-a ocolit, ca o sentinţă hotărîtă de altcineva cu mult timp înainte de a ştii el însuşi. Glas şoptit, istovit, parcă ar fi ajuns la capătul puterilor şi înainte de a se prăbuşi le-ar fi smuls din el. Dana simte tot adevărul, cu toţi nervii, cu toată fiinţa. Alunecă încet de lîngă el, îşi desprinde mîinile de pe braţul lui şi rămîne ghemuită pe covor, cu privirea aiurea. Nu acceptă. Nu vrea să accepte chiar dacă este de neevitat, şi de aceea spune ştiind că nu aceasta este explicaţia :

„...pentru că Voican ţi-a spus să rămîi ? Adică vrei să-i dovedeşti că nimeni nu-ţi poate interzice să pleci... atunci cînd tu ai hotărît să pleci ?“

„Şi pentru asta... şi pentru că tu ai ieşit din spital... Poate va fi mai bine pentru amîndoi."

El în fotoliu, cu capul sprijinit de speteaza înaltă, cu muzicuţa mecanică sprijinită de genunchi, ea stînd mai departe pe covor, cu trupul strîns şi umerii aduşi înainte, parcă ar încerca să suporte toată greutatea acestei clipe.

„Dacă nu mi-ai fi spus, mîine te-aş fi căutat, acum însă... Cred că ai avut dreptate, nu sunau fals... nu aveau nimic fals..."

LECTOR : VIOLA VANCEA
TEHNOREDACTOR : GHEORGHE POPOVICI

APARUT 1981. BUN DE TIPAR 5.06,1981
COLI TIPAR 20.

TIPARUL EXECUTAT SUB COMANDA NR. 10 136
LA C.P.CJ3 BUCUREŞTI — REPUBLICA
SOCIALISTA ROMÂNIA

K